

HET LEVEN VAN ROBERT MURRAY MAC CHEYNE

Predikant te Dundee, Schotland

1813 - 1843

En

DE BEKERING VAN JAMES LAING, 13 jaar

Door

ANDREW A. BONAR

**Toegevoegd enkele hoofdstukken uit:
GEDREVEN DOOR ZIJN LIEDE
Het leven van Robbert Murray MACCHEYNE
Door L.J. van Valen**

Uit het Engels opnieuw bewerkt 1964

**Uitgegeven: N.V. Uitgeverij de Banier, Utrecht
1964**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2022**

INHOUD

1. DE JEUGDJAREN

2. HULPPREDIKER

3. PREDIKANT TE DUNDEE

4. DAGEN VAN OPWEKKING

5. HET LAATSTE JAAR

ZEVEN BRIEVEN

DE BEKERING VAN JAMES LAING, 13 jaar

INHOUD GEDREVEN DOOR ZIJN LIEDE **Het leven van Robbert Murray MACCHEYNE**

L. J. VAN VALEN

1. Eens was ik een vreemd'ling

De familie MacCheyne
Roberts kinderjaren
Een hechte gezinsband
Vakanties in Ruthwell
Moderates en Evangelicals
Studentenjaren
Bekering van Chalmers

2. Het liefdevuur ontstoken

Bekering van David
Invloed van Davids sterven op Robert
Het licht breekt door
De 'Sum of Saving Knowledge'
Kernpunten van wet en Evangelie
De grote verandering wordt bekend
De eerste strijd
Hang naar heiligheid
Tijden van stil gebed
Jehovah-Tsidkenu

3. Toegepast tot de heilige dienst

Licht en leiding bij het studeren
Een nauw zelfonderzoek
Zijn leermeesters
Invloed van Thomas Chalmers
Colleges van Chalmers

Verhouding wet en Evangelie
 Studievrienden
 Edward Irving
 Evangelisatie in de achterbuurten
 Kerkgang in Edinburgh
 Einde van de studietijd
 Proefpreken voor de classis

Hoofdstuk 4 t/m 12 niet digitaal aanwezig
13. Naar 't erfgoed daarboven

Een terugblik
 Bekering van drie nichten
 Verlangen naar heiligheid
 In Londen
 'Hervorming'
 Zijn leven was Christus
 Het begin van 1843
 Op Evangelisatiereis
 Laatste preken
 MacCheynes laatste ziekbed
 'Deze gemeente...'
 Zijn sterven
 Een zondag van rouw
 Brieven van rouwbeklag
 De begrafenis
 De rouw in de kerk

14. Zij gingen in zijn voetspoor voort

Ter nagedachtenis
 Memoir and Remains door Andrew Bonar
 Een terugblik
 Jessie Thains droefheid
 The Disruption, begin van de Free Church
 De 'Disruption' in de 'Carse'
 De St. Peter's ná MacCheyne
 Herinneringen aan MacCheyne
 De 'vriendenkring' na zijn dood
 Andrew Bonars einde
 Het sterven van Somerville
 De laatste van de 'MacCheyne-kring': Moody Stuart
 De St. Peter's ná MacCheyne
 Herinneringen aan MacCheyne
 De 'vriendenkring' na zijn dood
 Andrew Bonars einde
 Het sterven van Somerville
 De laatste van de 'MacCheyne-kring': Moody Stuart
 'U loven in het nieuwe lied!'

DE JEUGDJAREN

Robert Murray M'Cheyne werd geboren te Edinburg in Schotland, op 21 mei 1813. In die tijd traden uitnemende mannen Gods op om de zaak van Christus voor te staan. Het kruis werd met vrijmoedigheid gepredikt op plaatsen, waar men zich lange tijd het Evangelie van Christus geschaamd had. Meer geestelijk leven en dieper ernst begonnen enkele jaren later bij de studenten van onze godgeleerde faculteit de overhand te verkrijgen. Onder zulke omstandigheden, door welke de Heere in het verborgen een rijke, geestelijke zegen voor geheel Schotland voorbereidde, werd de man geboren, die het onderwerp van dit levensverhaal uitmaakt. Velen zouden zich over zijn geboorte verblijden, want hij was één van de zegeningen, die over Schotland stonden te worden uitgestort, hoewel niemand toen nog wist dat er een kind geboren was, dat honderden als hun vader in Christus zouden beschouwen.

Robert Murray M'Cheyne was het jongste kind uit het gezin. Van zijn prilste jeugd af aan trok zijn vriendelijk, teder karakter de opmerkzaamheid van allen, die hem leerden kennen. Vlug van bevatting, leerde hij met weinig moeite al die dingen, waarin men de jeugd gewoonlijk onderwijst.

Maar bovendien openbaarde zich reeds vroeg de buitengewone gave, die hem op latere leeftijd onderscheidde. Reeds op zijn vierde jaar van een ziekte herstellende leerde hij spelenderwijs het Griekse alfabet, en spoedig kon hij al de letters noemen en door elkaar op een lei schrijven. Toen hij vijfjaar was, maakte hij snelle vorderingen op de Engelse school en onderscheidde zich weldra onder zijn schoolkameraden. Hij bezat een welluidende stem en had de gave van een fraaie voordracht. In die tijd werden er - tussen de godsdienstoefeningen door - catechetische oefeningen gehouden in de Tron Kerk en sommigen van zijn vrienden herinneren zich nog de belangstelling, welke hij bij de toehoorders opwekte door de juiste en aangename wijze, waarop hij de Psalmverzen en de tekstgedeelten opzegde.

Maar daar hij toen de Heere nog niet kende, leefde hij alleen voor zichzelf, of om het met de apostel uit Efëze 2: 12 te zeggen: "Geen hoop hebbende en zonder God in de wereld".

In oktober 1821 kwam hij op de Latijnse school om gedurende zes jaar zijn letterkundige studie voort te zetten. Hij behield steeds de eerste plaats in de klassen en muntte uit door zijn kennis van de aardrijkskunde en zijn sierlijke voordracht. Gedurende het laatste studiejaar op de Latijnse school, mocht hij een eerste proeve van zijn dichtkunst leveren, waarvan het onderwerp was: "Griekenland, het levend Griekenland niet meer." Dit gedicht is vooral gekenmerkt door zijn geestdrift voor vrijheidszin en Griekse heldenmoed, want in die tijd kende hij nog geen hoger geestelijk doel.

Hij bezat een gematigde eerezucht, waarbij hij alles wat bedrog of gemeen was, verachtte. Wie hem toen niet meer dan oppervlakkig kende, zou gedacht hebben, dat hij in die tijd reeds blijken gaf van een christelijk gemoedsbestaan. Maar dit kwam voort uit zijn licht bewogen hart, dat de verfijnde smaak van de beschaving kende en ook de ontspanning die zang en dans hem konden verschaffen. Van deze tijd sprak hij zelf later als van een tijdperk van goddeloosheid, dagen van een zuiver zedelijke wandel, maar met een farizeïstisch hart. Ik heb hem eens horen zeggen, dat zijn houding bij de huiselijke of openbare godsdienstoefening ze) stichtelijk was, dat mensen, die hem niet beter kenden, dit alles voor de uitdrukking van diep geestelijk gevoel hielden. Deze kennis van zijn eigen hart deed hem dan ook later met wantrouwen de alleen maar uitwendige tekenen van godsdienst gadeslaan, waar hij deze bij mensen opmerkte. Hij had door eigen ervaring geleerd, hoeveel voldoening een zondaar, die niet tot oprecht schuldgevoel ontwaakt is,

vinden kan in de betrachting van zijn godsdienstige plichten, de trotse bewustheid van zijn vermeende rechtvaardigheid voor de mensen, en in een gemoedelijke zelfverbetering, die driften wel kan beteugelen zonder het hart te veranderen.

Hij hield van de landelijke natuur. Meestal bracht hij zijn zomervakanties door in Dumfriesshire, en zijn vrienden in het dorp Ruthwell en omstreken hebben nog steeds een levendige herinnering aan die jeugdtijd behouden. Gedurende de zomermaanden maakte hij kleine uitstapjes met zijn broer David of één van zijn vertrouwde vrienden, om de meren en heuvels van de Schotse Hooglanden te bezoeken. Op één van deze tochten werden zij overvallen door een dichte mist. Robert Murray en één van zijn vrienden waren een wandeling begonnen om op hun gemak de Hooglanden in de omtrek van Dunkeld te bezoeken. Zij begaven zich tegen zonsondergang op weg, met het voornemen om tot het dorp Strathardle de weg over de heuvels te gaan. Maar nauwelijks waren zij de heuvels halverwege beklommen, toen een dikke mist zich over de hele omgeving uitbreidde. Ze wilden echter niet terugkeren. Maar tenslotte werden ze het spoor geheel bijster en konden de weg naar het dal niet meer vinden. En nergens in de omgeving was een woning te bekennen. Er zat niets anders op dan de nacht op de heidevlakte door te brengen. Hongerig en koud legden zij zich met niets anders aan dan hun kleren te slapen. Te middernacht ontwaakten zij, maar te midden van de doodse stilte tussen de eenzame bergen, sloeg hen de schrik om 't hart. Ze legden zich weer neer, dicht tegen elkaar aan om de koude te weren en sliepen door, tot het fluiten van de vogels de nieuwe dag aankondigde. De mist was opgetrokken zij kwamen vroeg in de morgen veilig op de plaats van hun bestemming aan.

In 1827 kwam hij als student op de hogeschool te Edinburg en was ook daar één van de besten van de klas. Hij leerde zichzelf de moderne talen en had veel liefhebberij voor lichamelijke oefeningen. Een andere liefhebberij van hem was het schilderen. Hij bezat een grondige kennis van de muziek en beschikte over een goede stem bij de zang. Ook dit was een gave, welke later tot de eer des Heeren dienstbaar werd gemaakt om, waar dit nodig was, de lofzang in de gemeenten te leiden. De beoefening van de dichtkunst was voor hem een onuitputtelijke bron van genot. Zijn smaak voor deze schone kunst trok de aandacht van professor Wilson, die hem, in de klas voor wijsgerige zedekunde, de prijs toekende voor een gedicht over de "Covenanters."

Tijdens de winter van het jaar 1831 begon hij met de studie in de godgeleerdheid, onder de leiding van Dr. Chalmers in Divinity Hall, en met de beoefening van de *Kerkelijke Geschiedenis* onder leiding van Dr. Welsh. Bij velen zal de vraag opkomen, wat in hem de begeerte opwekte om zijn medezondaren de vergeving der zonden te verkondigen? Kon hij met Robert Bruce zeggen: "Ik werd eerst geroepen tot de genade, eer ik mij roepen liet tot haar prediking"? Er zijn weinig vragen die van groter gewicht zijn dan deze, en de beantwoording daarvan zal één van de wondervoile wegen ontdekken van Hem, Wiens pad in grote wateren is, en Wiens voetstappen niet bekend worden (Psalm 77: 19) Want dezelfde gebeurtenis, die in zijn ziel een oprecht gevoel van zijn zonde deed ontwaken, bewoog hem om zich aan de prediking van het Evangelie te wijden.

Terwijl hij de gewone cursus voor de letterkunde en de wijsbegeerte volgde, ontving hij van tijd tot tijd ernstige indrukken, die waarschijnlijk geen van alle zeer diep waren. Maar er is geen twijfel aan, of hij zelf beschouwde de dood van zijn *oudste broer David* als de gebeurtenis, welke hem uit zijn natuurlijke toestand deed ontwaken en de eerste straal van Goddelijk licht in zijn ziel deed nederdalen. Door deze bijzondere leiding riep de Heere één ziel tot het genot van de schatten der genade, terwijl Hij een andere tot de eeuwige heerlijkheid deed ingaan.

In deze broer namelijk, die negen jaar ouder was dan hij, scheen het licht van Gods genade met een zeldzame en heilige aantrekkelijkheid voor de mensen. Hij bezat grote gaven en werd na de voorbereidende studie als secretaris bij het Zegel aangesteld. Een van de hoofdtrekken van zijn karakter was zijn onkreukbare waarheidszin. Zelfs de minste overdrijving bij het weergeven van de één of andere gebeurtenis had zijn diepe afkeer. Een groot deel van zijn vrije tijd besteedde hij aan de opleiding van de jongere gezinsleden. Voor zijn jongste broer, Robert Murray, bad hij veel en vurig, juist in de tijd toen deze nog in gelijkvormigheid aan de wereld leefde. Maar David werd ernstig ziek. Deze ziekte bracht hem bovendien in een diepe zwaarmoedigheid, die zijn lichamelijk herstel tegenwerkte. Vele maanden bracht hij in die sombere gemoedstoestand door, maar kort voor zijn dood ging het licht weer in de duisternis op. Hemelse blijdschap, die hem, uit het geloof in een volkomen verzoende Vader, het hart doorstroomde, verhelderde zijn gelaat, en de vrede, die hij in zijn laatste levensdagen smaken mocht, was de troost, die hij zijn bedroefde vrienden naliet toen hij op 8 juli 1831 in de Heere zalig ontsliep.

De dood van zijn broer David werd het middel dat de Heilige Geest gebruiken wilde, om een diepe indruk in het hart van Robert teweeg te brengen. Hoewel in gaven en talenten veel overeenkomend met zijn overleden broer, had Robert een levendiger geest dan David, maar dit maakte hem bijzonder geschikt voor zijn optreden in het openbare leven. Deze eigenschap behoefde alleen maar gelouterd en geheiligd te worden! En dit nu werd teweeg gebracht door de dood van zijn broer.

Zijn liefhebbend hart was door deze slag hevig geschokt. Het was geen vluchtig voorbijgaande droefheid en evenmin een "droefheid naar de wereld." Robert Murray was achttien jaar toen zijn broer stierf, en zo dit al niet het jaar van *zijn wedergeboorte* was, het was zeker wel het jaar, waarin het eerste licht van de aanbreekende dag in zijn ziel begon te glore. Van die dag af bespeurden zijn vrienden een verandering in hem. Zijn hele leven werd door een andere geest beziel. Hij nam een deel van het werk op een zondagschool voor zijn rekening. Hij begon een God voor zijn ziel te zoeken door ijverig te lezen in Gods Woord en getrouw de zuivere prediking bij te wonen.

Een jaar later schreef hij in zijn dagboek: "Op deze morgen in het vorige jaar werd aan mijn wereldsgezindheid de eerste verpletterende slag toegebracht. Hoe gezegend die voor mij was, weet gij alleen, o God, Die het zo wonderlijk gemaakt hebt."

En dat hem de dood van zijn broer David altijd is bijgebleven, bewijst wel het postscriptum aan het einde van een brief aan een gemeentelid, elf jaar later: "Bid voor mij, dat ik heiliger en wijzer gemaakt worde en dat ik minder mijzelf en meer mijn Goddelijke Meester mag gelijken, mijn leven niet achte, en zo het geëist werd, mijn loopbaan met vreugde moge eindigen. Heden voor elf jaren verloor ik mijn dierbare en liefhebbende broeder, en begon ik een Broeder te zoeken, Die niet meer sterft."

Voor vrienden, die zijn geestelijk leven konden verstaan, en daarmee overeenstemden, stortte hij soms zijn hart uit. In die tijd was het geen gewoonte, dat mensen die naar de waarheid zochten, hun zielstoestand aan hun predikant vertelden. Er heerste op dit punt een algemene terughoudendheid, zelfs onder de oprechten. Het leek er wel op, of men zich de Zoon des mensen schaamde. Welnu, deze terughoudendheid beschouwde hij als een grote zonde. Hij zag het als zulk groot kwaad, dat hij in later tijd steeds bekommerden aanmoedigde om vrijmoedig met hem hierover te spreken.

Eens, bij gelegenheid dat enkelen van Gods kinderen bijeen waren om de wegen te overdenken, die de Heere met hun zielen gehouden had en hoe Hij hen allen bijna in dezelfde tijd tot Zich gebracht had, zonder echter enig bijzonder werktuig daarvoor te gebruiken, deelde Robert Murray aan hen mede, dat zijn bekering niet plotseling had plaats gevonden. Hij vertelde, dat hij tot Christus gebracht was door diepe en aanhoudende, maar

niet door vreselijke of verbijsterende overtuigingen. Hierin zien wij de vrijmachtige hand des Heeren. Als de Heilige Geest een ziel tot Christus leidt, brengt Hij haar altijd tot een diep gevoel van zonde, maar daarna doet Hij dit gevoel van schuld voor de ene mens smartelijker en ondragelijker zijn dan voor de ander. Maar in één opzicht komt de bevinding van alle gelovige zondaren overeen, dat hun ziel hun niet anders toescheen dan een poel van zonde, toen de zaligmakende genade Gods verscheen.

Zo werkte de Heilige Geest ook in het hart van Robert Murray, door de overtuiging van zijn goddeloosheid en van de verdorvenheid van zijn gehele natuur steeds dieper bij hem te doen wortelen. Gedurende zijn gehele leven beschouwde hij zijn zondige natuur niet als een verontschuldiging voor zijn dadelijke zonden, maar als een verzwarende van die alle, zoals het ook beleden werd door de Psalmist in Psalm 51: 4, 5.

Eerst langzaam brak het licht in zijn ziel door, z6 langzaam zelfs, dat hij gedurende lange tijd weer met zijn gehele hart aan allerlei publieke gemakkelijkheden deelnam. Zelfs nadat hij zich aan de studie van de godgeleerdheid gewijd had, liet hij zich nog soms overhalen om deel te nemen aan zondige ontspanningen, al sprak zijn geweten in steeds toenemende mate. Dit blijkt wel uit aantekeningen uit zijn dagboek, zoals bijvoorbeeld: "Ik hoop nimmer meer kaart te spelen", of: "Nooit hoop ik een zondagavond weer uit te gaan", of: "Mijzelf aan het dansen onttrokken. Spotternijen, die moeilijk te verdragen zijn. Maar ik moet trachten het kruis te dragen."

Al meer zag hij de onheiligheid van zijn wereldse vermaken in. Vijf jaren na de dood van zijn broer David, schreef hij: "Deze morgen voor vijf jaren stierf mijn broer David, en gevoelde mijn hart voor de eerste maal een wezenlijk verlies. Waarlijk het was alles welgedaan. Laat ik mijn mond niet opendoen, want Gij hebt het gedaan; en het is mij goed verdrukt te zijn geweest. Ik weet niet dat een Goddelijke beschikking ooit meer door enig mens misbruikt werd, dan deze door mij misbruikt is, en toch Heere, over welke hoge bergen komt Gij tot ons, geen is mij ooit tot groter zegen geweest."

Achteraf gezien, komt het ons waarschijnlijk voor, dat de Heere hem op die wijze toeliet alle gebroken bakken te beproeven en het bittere van de zonden te smaken, opdat hij in later tijd, nadat hij bij de bron van het levende water verkwikt was, de wereldse mensen dit mocht aanzeggen en getuigen van de dierbaarheid en heerlijkheid die hij in Christus gevonden had.

Mr. Alexander Somerville – die later predikant werd van de Anderston Kerk in Glasgow - was zijn vertrouwde vriend en ook deelgenoot van de zondige praktijken van zijn jeugd. Deze werd er op dezelfde tijd toe gebracht de krachten te smaken van de toekomstige eeuw, waardoor zij nog meer dan voorheen een hechte vriendschap onderhielden. Samen bestudeerden zij de Heilige Schrift en oefenden zij zich in de Griekse Septuaginta en in de oorspronkelijke tekst van het Oude Testament. Maar nog meer kwamen zij samen tot het gebed en godsdienstige gesprekken. Zo gezamenlijk hun studie beoefenend, waakten zij over elkanders levenswandel. De jonge M'Cheyne meende in die tijd al ver gevorderd te zijn door het onderzoeken van het vraagstuk van de verkiezing en van de vrije genade Gods. Maar eigenlijk was het door het lezen van "De Hoofdsom van de leer der zaligheid", welke gewoonlijk aan onze geloofsbelijdenis wordt toegevoegd, waardoor hij een recht begrip verkreeg van de weg der aanneming die hem bij God bracht.

Enige jaren later schreef hij hiervan: "Ik heb gelezen in "De Hoofdsom van de leer der zaligheid", een werk, waardoor ik geloof, dat het eerst een verandering tot zaligheid in mij teweeg gebracht is. Hoe graag zou ik het lezen ervan opnieuw beginnen, zo die verandering daardoor kon voltooid worden."

Hieruit kan men opmerken, dat hij nooit zijn ziel als gered beschouwde, niettegenstaande al zijn overtuiging en zijn diep gevoel van zonde, voordat hij werkelijk, op grond van het

werk en de verdiensten van de Verlosser, in het Allerheiligste was ingegaan, want zonder twijfel ligt elk zondaar onder de vloek, zolang hij de weg tot hereniging met de Vader, die door Jezus is opengesteld, niet heeft ingeslagen. Al zijn kennis van zijn zondige natuur en het smartelijk gevoel van de nood en de behoeften van zijn ziel konden hem geen enkele schrede verder brengen van de poel des vuurs. Alleen "die tot Christus komt", is behouden!

Reeds lang voor deze tijd was er reeds een *neiging tot de prediking van het Evangelie* in hem gewekt door zijn broer David. Deze sprak hem over het leraars-ambt als van het gezegendste werk op aarde. Zelfs had David meer dan eens te kennen gegeven dat hij hoopte dat zijn broer Robert eens een dienaar van Christus zou mogen worden, iets dat zijn grootste blijdschap zou zijn. En nu zijn levensbeschouwing veranderd was en hij een geopend oog had ontvangen om het verschil tussen hemel en hel recht te onderscheiden, en nu hij een hart ontvangen had, dat de liefde van een verzoend God gevoelde, nu verlangde hij er naar om een verkondiger van het Evangelie der zaligheid te worden.

De jonge M'Cheyne had de gewoonte om bij gebeurtenissen die hij dagelijks waarnam, aantekeningen te maken. Meestal waren het gewone dingen, zoals de teksten waarover hij op zondag had horen prediken. Bij het overlijden van Dr. Andreas Thomson vermeldt hij de algemene droefheid die in de stad was waar te nemen bij het sterven van zulk een waardig man. Maar hij tekent er bij aan: "Het is treffend een zo algemene gevoeligheid te zien opgewekt. Hoe zijn de tijden veranderd in deze achttien eeuwen, sinds de tijd toen Jozef bedekt kwam en om het lichaam vroeg, toen hij en Nicodemus de enigen waren, die gevonden werden om het lichaam naar het graf te brengen."

Maar dergelijke voorbeelden van ernstiger gedachten waren ook het enige wat er over viel op te merken. Maar tegen het einde van deze tijd begonnen zich tekenen van verandering te vertonen. Het dorre register van aantekeningen verkreeg dieper zin.

Na het lezen van een godvruchtig geschrift, schrijft hij:

"Ik wenste, dat ik deze man kon navolgen, en vader en moeder, vaderland en huis, gezondheid en leven, ja alles voor Christus kon overgeven. En toch, wat wederhoudt mij? Heere, reinig Gij mij en geef mij kracht om mijzelf en alles wat ik bezit, U tot dienst te stellen."

Eens had hij een straatprediker aangehoord en tekende aan: "Een vreemde stem. Hij schijnt toch ernstig gemeend te zijn. Hij haalde die treffende plaats aan: "De Geest en de bruid zeggen: kom; en die het hoort, zegge: kom!" Daarvan schijnt hij zijn gezag te ontleen. Laat ik van deze man leren in alle ernst voor de waarheid te zijn, en de smaad der wereld te verachten."

Na een avond, die hij in lichtzinnigheid had doorgebracht, schreef hij: "Mijn hart moet van al deze dingen afstand doen. Welk recht heb ik om de tijd van mijn Meester te stelen en te misbruiken? "Koop de tijd uit!", roept Hij mij toe."

Soms merken we ook iets van de diepere ontdekkingen, waardoor de Geest hem bearbeidde. Zijn aantekening wijst er op: "Mijn ziel is nog niet onwankelbaar op de Rots der eeuwen gegrond", en even later: "Mijn hart heeft geen vrede. Waarom niet? De zonde ligt aan de deur."

Toen er een epidemie was uitgebroken in Musselburgh, waar vijf en tachtig cholera-gevallen voorkwamen, lezen wij: "Hoe kruipt zij nader en nader gelijk een slang. Wie zal hier het eerste slachtoffer zijn? Laten Uw eeuwige armen ons in liefde omvatten, dan zullen wij veilig zijn."

De diepe levensernst spreekt duidelijk uit de woorden die hij in het dagboek optekende: "Vandaag niets verricht, dat verdient opgetekend te worden. En toch moet ik van deze vier en twintig uren rekenschap geven."

Eens had hij op een zondag Mr. Martin van St. Georges in de kerk beluisterd en thuis gekomen schreef hij in het dagboek: "O, hoe nederig en toch hoe ijverig, hoe ootmoedig en waakzaam tevens, hoe nacht en dag biddende behoort ik gevonden te worden bij het aanschouwen van zulk een man. Help mij, Vader, Zoon en Heilige Geest!"

Vanaf die dag schijnt hij met zijn vriend Mr. Somerville, bijna altijd de prediking van Mr. Bruce te hebben beluisterd. Hij maakte uitgebreide aantekeningen van deze preken en Bijbellezingen, die men nog onder zijn nagelaten geschriften vindt. Dikwijls kritiseerde hij zichzelf over zijn studie op de Academie, doorgaans in het Latijn, omdat hij meende dat hij deze aantekeningen alleen voor zichzelf schreef:

"Terwijl ik op een door mijzelf gekozen staf leunde, begaf hij mij en brak onder mijn hand. Uw staf was het niet, o Heere! Terwijl ik besloot een god te zijn, toonde Gij mij, dat ik slechts een mens ben. Maar waarom zou ik, nu mijn staf gebroken is, Uw staf niet mogen aannemen?"

Na het lezen van een gedeelte uit het leven van **Jonathan Edwards**, schreef hij: "Hoe flauw flikkert mijn vonk van christelijk leven naast zulk een ster. Maar zelfs dit was een aan en Ander ontleend licht, en diezelfde bron is nog geopend om mij te verlichten."

Dat hij onder alles door ook hemelse bemoedigingen ontving, lezen we in zijn aantekening: "Heden mocht ik een liefelijke rust vinden in Hem, Die al onze zonden gedragen heeft." Eens, op een zaterdagavond vóór de bediening van het Heilig Avondmaal en in het, vooruitzicht om weer aan de dis des Heeren een zo plechtige belijdenis te herhalen, overdacht hij de toestand van zijn ziel. Het jaar daarvoor had hij voor het eerst aan het Heilig Nachtdaal deelgenomen, maar toen leefde hij nog onnadenkend voort. Hij begreep toen nog weinig van de gewichtvolle aard van deze stap.

Deze overdenking noteerde hij als volgt:

"Welk een poel van bederf is mijn hart geweest! Welk een groot gedeelte van mijn leven heb ik zonder God, geheel in de wereld doorgebracht, overgegeven aan mijn eigen zin en aan de verderfelijke dingen, waarvan ik omringd was. Van nature gevoelig en aandoenlijk van aard, welk een groot gedeelte hebben die natuurlijke eigenschappen tot op heden toe van mijn godsdienst uitgemaakt. Van openlijke zonden door mijn opvoeding en de in mij gelegde begrippen van fatsoen, ook doormensenvrees teruggehouden, hoeveel goddeloosheid heeft er in weerwil daarvan in mij geheerst. Hoe menigmaal heeft zij alle banden verbroken, en zich onder de vorm van begeerlijkheid en toom, dwaze eerzucht en spottende woorden, vertoond. Schoon mijn ondeugden altijd verfijnd waren, hoe arglistig en vreselijk behield de zonde nochtans de overhand in mij. Welk een volmaakte toetssteen was de sabbat, die, voor zoveel hij tot de dienst van God gegeven was, in verveling werd doorgebracht! Hoe ontheiligde ik die door mijn huichelarij, door de goede gedachten van mijzelf, door mijn wereldse overleggingen en wereldse vrienden! Hoe werd de Bijbel alleen uit gewoonte en onnadenkend door mij gelezen; welk een klein gedeelte las ik steeds, zodat ik die nog niet eenmaal heb uitgelezen. Hoe onbeteugeld werd steeds de onstuimige drift des harten door mij opgevolgd. Hoe heb ik het schepsel liefgehad boven de Schepper! O grote God, Die mij in het leven behield, terwijl ik U zo onteerde, Gij weet het alles en het was Uw hand alleen, die mij kon opwekken uit de doodslaap, waarin ik verzonken lag, zonder zelfs te begeren daaruit opgewekt te worden. Graag zou ik de Herder, Die mij zocht terwijl ik zo ver afgedwaald was, ontvlucht zijn, maar Hij nam mij in Zijn armen en voerde mij terug en toch zocht Hij mij niet om iets, dat in mij was. Ik was niet beter voor Zijn dienst geschikt dan de woeste bewoner van Australië, en ook niet waardiger geroepen of verkoren te worden. En toch, waarom zou ik twijfelen, of God mij niet wil of kan helpen, van beide ben ik overtuigd. Maar wellicht zijn mijn vorige zonden te

verschrikkelijk en mijn ongeloof te hardnekkig. Neen, ik kom niet tot Christus in weerwil daarvan, maar juist omdat ik een zondaar, ja de voornaamste der zondaren ben." En dan voegt hij erbij: "En schoon mijn gevoel en mijn zo licht ontvlambare geestdrift grote invloed op mij uitoefenen, geloof ik toch, dat mijn ziel in waarheid heilbegerig is en ernstig verlangt in alles vrede te hebben met God in Christus, dat Zijn Koninkrijk het meest mijn gedachten bezig houdt, en zelfs mijn zo lang verkeerd gerichte genegenheden omvat. Niet mij, niet mij moet een schaduw van lof of verdienste worden toegekend, al de eer zij Uw heilige Naam! Gelijk Gij de mond gemaakt hebt, waarmede ik tot U bid, geeft Gij mij even zeker ieder gelovig gebed in, dat uit mijn hart oprijst. Wat ik ben, hebt Gij mij gemaakt, en wat ik heb, hebt Gij mij gegeven."

De volgende dag, toen hij aan de dis had aangezeten, schreef hij: "Ik herinner mij levendig hoe ik, toen ik nog een vijand was, deze instelling vooral haatte omdat zij mij een dwang oplegde, maar nu, daar mijn hart met Christus verenigd is, vrees ik geen banden, die mij nauwer aan Hem verbinden." En even verder:

"Grote vrede. Zie terug, mijn ziel en beschouw de stemming, die nog voor twaalf maanden de uwe was. O, mijn ziel, verootmoedig u in het stof!"

Op zekere dag had hij met zijn vriend Somerville door Craigleith gewandeld. Zij hadden samen over het zendingswerk gesproken. M'Cheyne zei tot zijn vriend: "Als ik eenmaal tot de heidenen mag gaan, om te getuigen van de onnaspeurlijke rijkdom van Christus, hoop ik, dat dit ene mij zal gegeven worden, dat ik buiten het bereik blijven mag van de dodelijke invloed van de achting of de verachting der mensen. Als ik door wereldse bedoelingen bestuurd word, zal ik nooit één ziel bekeren en mijn eigen ziel onder dit streven doen verloren gaan."

Na een vergelijken de studie van de Griekse vertaling van Exodus met de Vulgata, schreef hij: "Waarlijk er was in mij niets, dat Hem kan hebben bewogen, om mij te verkiezen. Ik verschilde in geen opzicht van de andere vuurbranden, boven welke de vlammen reeds omhoog sloegen en die tot in eeuwigheid zullen branden. En even gemakkelijk kon het brandhout zich van de haard verwijderen en een groene boomstam worden, als mijn ziel zichzelf het eeuwige even schenken kon."

Hoe diep ernstig de jonge M'Cheyne op het leraarsambt zag, verklaart het volgende:

"Hoe geneigd zijn wij om onze uren in ijdel gepraat door te brengen, gelijk de wereld doet. Hoe kan dit zijn bij hen, die tot de heilige dienst verkozen zijn? Medearbeiders Gods! Verkondigers van Zijn Zoon! Evangelisten en mannen, afgezonderd tot Gods werk. De uitgelezenen uit de uitverkorenen, de voorgangers der kudde, die van eeuwigheid tot eeuwigheid als sterren moeten schijnen O mijn ziel, waar zult ge verschijnen? Och, Heere God, ik ben als een hulpeloos kind. Maar Gij zult een engel zenden met een gloeiende kool van het altaar, die mijn onreine lippen aanroeren en de spraak van mijn tong wedergeven zal, zodat ik met Jesaja zal zeggen: ***"Zie hier ben ik, zend mij"***.

Toen hij eens een dag beleefde waarop hij grote zorgeloosheid, zonde en droefheid in zijn hart ontdekte, tekende hij zijn klacht aan met de woorden: "Ik ellendig mens! wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods? Treed in de rotskloof, mijn ziel, en verberg u in het stof, vanwege de schrik des Heeren en om de heerlijkheid van Zijn Majesteit." En wonderlijk, midden in deze gemoedsgesteldheid van zijn zieleleven, werd hij toch weer eens door de zonde verleid, maar van die avond tekende hij ontroerd aan:

"Deze laatste bittere wortel van wereldsgezindheid heeft mij zo menigmaal verleid en mij deze avond zo meegesleept, dat ik het alleen als een door God gekozen weg kan beschouwen, om mij voor altijd van deze zonde te leren afstand te doen. Ik zou haar willen af zweren, maar het voegt mij, zwakke worm, beter te bidden. Zit neder in het stof, o, mijn ziel!"

Ik geloof dat hem de kracht gegeven werd, om in zijn besluit te volharden. Eens slechts, op het 'einde van het jaar, werd hij opnieuw in wereldse genoegens meegesleept, maar dat was dan ook voor de laatste maal! De Heere gaf hem een gezicht in de weg door welke men tot Christus komen moet, waar over hij schreef: "Hedenavond werd mij een helder begrip gegeven van die verootmoediging en zelfvernedering, zonder welke men niet tot Christus komen kan, een verlooehening en verzaking van onszelf en een erkenning van de onkreukbare gerechtigheid en heiligheid Gods, Die niet anders met ons kon handelen, dan ons te veroordelen en ons in de diepte der hel te werpen, en gevoelde ik dat wij ons, zelfs dáár, in Zijn majesteit zouden moeten verblijden, en erkennen, dat Hij alles recht gedaan had."

De dood van zijn studievriend **James Somerville**, ten gevolge van de cholera, greep hem bijzonder sterk aan. Hij schreef ervan:

"O, God! Uw wegen en Uw gedachten zijn niet als de onze. Hij was voor de eerste maal als prediker opgetreden. Vrijdag zag ik hem voor het laatst aan de poort van de Academie, en vermoedde weinig, dat ik hem op aarde niet weer zou zien."

In die tijd leefde hij dicht bij de Heere en wanneer er een dag voorbij gegaan was dat hij geen gevoel van geestelijke zaken had, dan tekende hij aan: "Mijn gemoed geheel ongeschikt voor godsdienstig werk. Gebeden zonder dat het hart er aan deelnam."

Op een Oudejaarsavond schreef hij in zijn dagboek:

"In dit afgelopen jaar heeft God mij tot de voorbereiding van de Evangelie-bediening ingeleid. Zijn Naam zij daarvoor gedankt. Hij heeft mij geholpen om voor een groot gedeelte mijn schaamte voor het noemen van Zijn naam te overwinnen en voor Zijn zaak uit te komen, vooral voor bijzondere vrienden, ook daarvoor ben ik Hem dank verschuldigd. Hij heeft achtereenvolgens al de vrienden van mij verwijderd, die tot een strik, tot een steen des aanstoots geworden zijn, ook daarvoor dank ik Hem. Hij heeft mij een christelijke vriend geschonken en onze onderlinge vriendschap meer en meer bevestigd: ook daarvoor zij Hem mijn dank toegebracht".

Toen hij zover met de studie gevorderd was dat hij de preekstof ging uitwerken, maakte hij ook daarvan een aantekening: "Mijn eerste leerrede opgesteld. Een aangename bezigheid. Ik geloof, dat de begeerte naar toejuiching, of om effect te maken, mij teveel in beslag neemt. God beware mij, dat ik niet mijzelf predik, in plaats van Christus Jezus en Die gekruist."

Het was zijn vaste gewoonte om 's morgens vroeg op te staan, om het aangezicht Gods te zoeken in gebed: "Wie zou niet vroeg opstaan om zulk een omgang te genieten? De plasregen is overgegaan. Die met tranen zaaien, zullen maaien met gejuich!"

Hij schreef eens een brief aan iemand, van wie hij vreesde, dat alleen zijn gevoel geschokt en geen diepgaand schuldgevoel in hem verwekt was:

"Geloofst gij niet, dat het mogelijk is, dat een mens zichzelf bedriegt omtrent het gevoel van zijn ellende? Kan er geen diep verborgen zuurdesem van hoogmoed schuilen achter ons klagen over onze ellende en onze gevoelloosheid? Zelfs in ons peinzen over de dingen van de eeuwigheid en in onze afzondering van de wereld, die ons niet verstaat? En in ons doorgaan voor de verminkten in het hospitaal van Christus?"

Ja, hij zelf had het immers door Gods Geest geleerd, dat het meer vernederend voor ons is om aan te nemen, wat ons uit genade wordt aangeboden, dan over onze behoeften en onwaardigheden te klagen en te treuren!

Twee dagen daarna verhaalde hij in dankbare verwondering, dat hij voor de eerste maal in zijn leven verwaardigd was, om een ziel uit de zondenslaap te doen ontwaken. Allen, die Christus voor zichzelf gevonden hebben, worden door een heilige behoefte der liefde, die hen dringt, gedreven om de zaligheid van anderen te zoeken. Andreas vindt zijn broeder Petrus, en Filippus zijn vriend Nathanaël.

Zo was het ook met Robert Murray M'Cheyne, want niet zodra wist hij zichzelf met de gerechtigheid van Christus bekleed, of het werd zijn vurig verlangen, ook anderen met dit smetteloos gewaad bedekt te zien. Diepe verootmoediging sprak uit zijn gevoelen, wanneer hij zien mocht dat de Heere hem gebruikt had als middel om een zondaar als een brandhout uit het vuur te rukken. Zijn eigen getuigenis spreekt er van:

"Na de godsdienstoefening de blijde tijding vernomen, dat een ziel door de genade van onze Zaligmaker is vertederd geworden. Welk een gezegende gebedsverhoring, als het werkelijk waarheid mag zijn. Kunnen deze dorre beenderen levend worden? Heere, Gij weet het! Hoe zalig is het die eerste droefheid des harten te aanschouwen, wanneer het uitroept: "Ik kan mijn zonde niet zien, ik kan God niet bidden, want mijn boos hart is te ver afgedwaald." Dit heeft mij meer verkwikt dan duizend leerredenen zouden doen. Ik weet niet, hoe God naar waarde te danken en te loven, voor het door Hem aangevangen werk. Heere, verlaat niet wat Uw hand begon!"

Hij was zeer geschikt om de zorgelozen op te wekken en hij bezat de bijzondere gave om het woord op gepaste wijze bij het ziekbed van de stervenden te spreken. In die tijd bestond er onder de studenten in de godgeleerdheid een Vereniging, die zich uitsluitend ten doel stelde, om elkander op te wekken, om elke week een paar uren af te zonderen om de onverschilligen en de behoeftigen in de meest afgelegen buurten van de stad te bezoeken. Elk vrij uur werd voor dit doel benut, al gevoelde ieder wel dat het een beproeving voor het vlees zou zijn.

Op een zaterdagmorgen, na de gewone gebedssamenkomst in de woning van Dr. Chalmers, begaf een groep studenten, met Robert M'Cheyne in hun midden, zich naar een buurt in Castte Hill. Het was de eerste keer dat Robert dit heidendom van zijn geboortestad leerde kennen. Hij schreef er over in zijn dagboek:

"Andrew Bonar vergezeld bij zijn bezoek aan enige van de ellendigste buurten, die ik ooit gezien heb. Van zulke tonelen had ik niet het minste denkbeeld. Ach, waarom ben ik zulk een vreemdeling bij de armen in de stad van mijn geboorte! Duizendmaal ben ik hun woningen voorbij gegaan, ik heb de hoge, zwarte gebouwen met hun trotse, in het zonlicht glinsterende schoorstenen bewonderd, waarom waagde ik er nooit binnen te gaan? Hoe woont de liefde Gods in mij? Wat een ontelbare massa van menselijke wezens worden daar geboren en brengen er hun leven ten einde, zonder ooit door vriend of leraar bezocht te worden. Niemand bekommert zich om onze zielen! dit staat op ieders voorhoofd uitgedrukt. Ontwaak, mijn ziel! Waarom zou ik mijn dagen en uren langer aan de ijdele wereld wijden, wanneer er zulk een wereld van ellende in mijn onmiddellijke omgeving gevonden wordt? Heere, stort Uw kracht in mij uit en bevestig ieder goed voornemen en doe verzoening over het nutteloze en dwaze leven, dat achter mij ligt."

Van toen af werd hij een van de ijverigste leden van deze vereniging. Hij koos zijn arbeidsveld in een buurt in Canongate, waar hij de leiding had bij het zondagsschoolwerk.

Met Mr. Somerville deelde hij een blaadje rond, dat de "Maandelijks bezoeker" genoemd werd. Op die manier leerde hij het bederf van de zondaar onder allerlei vormen kennen. Zo kwam hij eens in een woning, waar hem nog onder aan de trap, de vloeken in de oren klonken. Boven gekomen, trof hij daar een tierende vrouw aan die bezig was op die wijze haar drie kleinkinderen te bestraffen. De jonge M'Cheyne vond haar een gevoelloze, in de zonde verharde zondares. Hij las met haar Ezechiël 33, maar terwijl hij bezig was, werd hij gestoord door een schoondochter, die razende binnenkwam en haar schoonmoeder om haar trouw-acte vroeg. Op datzelfde ogenblik kwam haar schoonvader binnen, het toonbeeld van een oude dronkaard, die altijd om geld verlegen was.

Na ernstig te hebben gewaarschuwd, ging M'Cheyne heen, diep onder de indruk van zoveel verdorvenheid in het hart des mensen.

Een volgende keer kwam hij bij een zieke, oude vrouw, die, hoewel zij altijd een onverschillige zondares was geweest, zich opeens in een stroom van blijdschap scheen te verheugen, al wist zij geen voldoende grond voor die verandering op te geven.

Hij zag het als een listige misleiding van de Satan, die zich hier veranderd had in een engel des lichts, al constateerde hij dat deze vrouw tot haar dood toe in die gemoedsstemming bleef.

Maar toch mocht hij vertrouwen voor één ziel het middel te zijn geweest, om haar op de Rots der eeuwen te mogen gronden.

Deze vrucht op het gemeenschappelijk gebed, noemde hij *de eerstelingen*. Hoewel hij hunkerde naar vrucht op zijn arbeid, toch bleef hij de waarheid getrouw en was bevreesd om zielen op een zandgrond te bouwen. Eens schreef hij een vriendelijke brief, aan iemand die hij niet als een waar gelovige beschouwde, maar die zich zelf wel de beloften Gods toe-eigende.

"Als gij volstrekt niet verzekerd zijt, dat gij tot de gelovigen behoort, zijt gij dan niet in tegenspraak met u zelf, als gezegd verzekerd te zijn, dat de beloften aan de gelovigen gedaan toekomen? Zijt gij een verzekerde gelovige? Zo ja, verblijd u dan in het kindschap, maar verheug u met beving, want dat is juist het kenmerk van de erfgenamen Gods. Maar zijt gij niet verzekerd, volstrekt niet verzekerd? Welk een dolzinnige verwaandheid is het dan, tot uw ziel te zeggen, dat deze beloften, alleen omdat zij in de Bijbel gevonden worden, daarom zonder onderscheid aan allen moeten toebehoren. Het is een grove tegenstrijdigheid om ooit vervuld te worden, tenzij dan op papier. Want alleen door het onvoorwaardelijke offer van Christus aan te nemen, worden de beloften de uwe. De zondaar geeft gehoor aan de roepstem of nodiging: "Kom herwaarts tot Mij", en daarna, maar niet eerder, kan hij de daarbij gevoegde belofte, "En Ik zal u rust geven", als aan hem gedaan beschouwen".

Zijn gemoed was op het moeilijke werk van de evangelie-prediking voorbereid door veel gebed en ernstig onderzoek van Gods Woord, maar ook door de beproevingen in het lichaam en de innerlijke verzoeking en zware strijd, door de bevinding van het diepe bederf van zijn hart, maar ook door het ervaren van de algenoegzaamheid van de genade van de Zaligmaker. Zo leerde hij uit eigen ondervinding vragen: "Wie is het, die de wereld overwint, dan die gelooft, dat Jezus de Zoon van God is?" (1 Joh. 5: 5).

Gedurende de *vier jaren sinds zijn opwekking tot een nieuw leven*, gingen de golven en baren over hem heen, maar altijd werd hij weer daar uit gered, door dezelfde Goddelijke hand, die hem de eerste maal getrokken had, tot de ranke kiel, schoon hevig geschokt en heen en weer geslingerd, in staat was, om het rechte pad door de golven te houden. Het blijkt duidelijk, dat hij de weg der verlossing bij bevinding leerde kennen voordat hij

theoretisch en systematisch daarin onderwezen was en daarom valt er niet aan te twijfelen, of zijn gehele prediking was de uitdrukking van zijn innerlijke leven. Hij was met grote talenten begiftigd, die hem in vele opzichten onderscheidden van zijn tijdgenoten. Onder de mannen van wetenschap en kunst had hij zeker een eerste plaats kunnen bereiken, maar hij wilde dit niet, opdat hij zielen voor Christus mocht gewinnen. Met zulke talenten als waarmede hij begaafd was, zou zijn prediking onder alle omstandigheden velen hebben aangetrokken, maar hij zocht zijn eigen eer en voordeel niet, maar stelde alles dienstbaar aan zijn vurige begeerte om zielen op te wekken, die dood waren in zonden en misdaden. Ook zou hij niet verwacht hebben als gezegend werktuig in Gods hand tot behoudenis van zondaren gebruikt te worden, zo hij zelf niet tot een voorbeeld van Gods vrijmachtige genade gesteld was. Volgens zijn overtuiging kon het niet anders, of men moest eerst in Christus zijn, voor men voor de prediking van het Evangelie geschikt is. Dikwijls wees hij op de woorden van Jeremia: "Ik heb die profeten niet gezonden, nochtans hebben zij gelopen; Ik heb tot hen niet gesproken, nochtans hebben zij geprofeteerd. Maar zo zij in Mijn raad gestaan hadden, zo zouden zij Mijn volk Mijn woorden hebben doen horen en zouden hen afgekeerd hebben van hun boze weg en van de boosheid van hun handelingen." (Jer. 23: 21).

Op **16 februari 1835** deed hij examen voor het "Presbytery." En op 22 maart bezocht hij voor het laatst het college, waarbij hij aantekende: "Zo ben ik dan voor het laatst daar geweest. Ons leven gaat als een damp voorbij. Bereiden wij ons voor op de eeuwigheid."

Met het beginsel van het geloof in het hart, streefde hij naar het werk van de Evangeliebediening en ontving van de Heere de staf, waarmede hij tekenen verrichten zou en die hij nooit verzuimde, wanneer hij er de rots mee gekleefd en er stromen van levend water uit had doen vloeien, weer neer te leggen op de Ark, vanwaar hij die genomen had en Gode de eer ervan toe te brengen! Hij wist niet langs welke weg God hem leidde, maar toen reeds was hij onder de leiding van de wolkkolom.

In die tijd schreef hij het lied: "Zij zingen het lied van Mozes." Toen moest hij zijn loopbaan nog beginnen, maar nu hij die ten einde gebracht heeft en wij er op terugzien, is het duidelijk dat de geloofstaal, die daaruit sprak, geen ijdel geklank was!

2. HULPPREDIKER

Reeds lang voor Mr. M'Cheyne zijn kandidaats examen gedaan had, waren hem in de lente en in de zomer van 1835 verschillende aanbiedingen gedaan, door predikanten van de Presbyteriaanse kerk, die van zijn diensten als hulpprediker gebruik wilden maken voor het gedeelte van Gods wijngaard, waarin zij werkzaam waren.

Voorals Mr. John Bonar, de herder en leraar van de verenigde parochies te Larbert en Dunipace, dicht bij Stirling, drong er sterk bij hem op aan, hem bij zijn vele arbeid behulpzaam te zijn. Met het oog op een eventuele beslissing verzocht hij - wat meermalen in dergelijke gevallen gebeurde - aan het Bestuur van de Presbytery van Edinburg, onder welks toezicht hij gestudeerd had, om het toezicht voor zijn nog resterende examens aan een andere Presbytery te mogen overdragen, waar hij minder drukke werkzaamheden zou hebben.

Dit verzoek werd ingewilligd en relaties die hij met Durnfriesshire had aangeknoopt, brachten hem in contact met de Presbytery van Annan, die hem op 1 juli 1835 verlof gaf het Evangelie te verkondigen. Hij deed drie proefpreken in de kerk van Annan en daarna examen in de Hebreeuwse taal, waarna Mr. Monylaws, de preses, hem op plechtige wijze de vergunning verstrekke. Hij schreef er van in zijn dagboek:

"Loof de Heere, mijn ziel, en al wat binnen in mij is Zijn heilige Naam. Wat ik zo lang begeerd heb als de hoogste eer, die de mens kan te beurt vallen, hebt Gij mij nu geschonken - mij die nauwelijks de woorden van Paulus durf overnemen: "Mij de allerminste van al de heiligen is deze genade gegeven, de onnaspeurlijke rijkdom van Christus te verkondigen."

Nu was de week er voor zijn medebroeder in de heilige dienst, die op dezelfde dag door een andere Presbytery tot het predikambt was toegelaten, de eerwaarde John Brown Patterson van Falkirk, een man van grote talenten, plotseling door de dood weggenomen. Dit zo plotselinge en onverwachte overlijden onder die omstandigheden had een diepe indruk op hem gemaakt.

De volgende zondag predikte Mr. M'Cheyne voor de eerste maal te Ruthwell, dicht bij Domfries, over "Het badwater Bethesda" en des namiddags over "de Enge Poort." Die avond schreef hij in zijn dagboek: "Ik vond het een gewichtiger taak dan ik mij ooit had voorgesteld, Christus met gezag te verkondigen, maar toch welk een heerlijk voorrecht".

Op **7 november** aanvaardde hij zijn werkzaamheden in **Larbert**. In de daaraan voorafgaande tijd had hij op verschillende plaatsen het Woord bediend, zodat velen, begonnen op te merken op welk een liefelijke wijze hij predikte. De parochie waar hij te werk werd gesteld, was zeer uitgebreid en omvatte meer dan zesduizend zielen. De parochiekerk stond te Larbert, maar door de bemoeiing van Mr. Bonar was er reeds voor vele jaren een kerk voor de gemeente te Dunipace gebouwd. Hier had Mr. Hanna, later leraar te Stirling, als hulpprediker zijn taak in de gemeente vervuld. Als hulpprediker was het de taak van Mr. M'Cheyne, beurtelings des zondags te Larbert en te Dunipace te prediken en in de loop der week zoveel leden van beide gemeenten te bezoeken als zijn zwakke lichaam hem toeliet.

Er bestond een groot onderscheid tussen de beide gemeenten, vooral wat de karakters en gewoonten van de bevolking betreft, maar voor beide gemeenten zette hij zich geheel in en dikwijls rees het gebed in zijn hart dat er gebed voor hem mocht zijn bij het volk van God. En er werd in de binnenkamers gebeden, zodat de vensters des hemels menigmaal voor hem geopend werden. En vele zielen zijn daar voor de eeuwigheid behouden. Maar ook

menigmaal mengden zich -de tranen van de getrouwe herder onder die van zijn jeugdige medearbeider in de klacht: "Heere, wie heeft onze prediking geloofd?"

In Larbert had eerder de godzalige predikant, Robert Bruce, gearbeid en Mr. M'Cheyne gaf menigmaal de wens te kennen: "Moge de Geest Gods over Larbert worden uitgestort als in de dagen van Robert Bruce." Hoe hielden de zielen der mensen, wier zaligheid zijn vurigste begeerte was, zijn geest bezig.

In een brief aan Mr. Bonar schreef hij: "Hoeveel belangstelling gevoel ik voor Larbert en Dunipace. Zij zijn mij dierbaar als de plaats van mijn geboorte. Zal de Zon der gerechtigheid ooit over hen opgaan, en hun heuvels en dalen beschijnen met het licht van de kennis van JEZUS?"

Zodra hij op zijn kamer was geïnstalleerd, begon hij zijn werk. Bij hem begon alle arbeid met de voorbereiding van zijn eigen hart. Iedere dag, waarop hij zijn gemeenteleden bezocht, werd voorafgegaan door een stille, godsdienstige voorbereiding in de morgenuren.

De wanden van zijn kamer waren getuigen van zijn in gebed doorgebrachte uren, van zijn tranen en roepen tot God. Dikwijls zong hij een Psalmvers voor hij met de lezing van Gods Woord aanving. Hij las ook veel, vooral de werken van Jonathan Edwards en de brieven van **Samuel Rutherford**, één van zijn liefste werken. Wetenschappelijke boeken las hij gewoonlijk door, maar hij deed het uitsluitend met het doel er enig licht over één of andere geestelijke waarheid in aan te treffen. De lezing van het boek "De bouwkunst der insecten", besloot hij met de opmerking: "God regeert in de vergadering van mieren en bijen even kennelijk als onder de bewoners der aarde, of onder de verheven serafijnen." Geen hulpmiddel, dat tot zijn heiligmaking kon, wilde hij ongebruikt laten en leidde hem tot de opmerking, hoeveel schade zij aan hun zielen leden, die niet door de dagelijkse omgang met meer bevestigde gelovigen opnieuw werden opgewekt.

Hij schreef eens:

"Ik heb reeds enige tijd opgemerkt, dat mijn horloge hier buiten niet zo goed loopt, als het in de stad gewoonlijk deed. Door kleine en bijna onmerkbare veranderingen zie ik, dat het nu eens vóór, dan weer achter gaat, en het verwondert me te ontdekken, dat mijn tijdrekening verschilt van die van alle andere mensen, en wat erger is, van die van de zon. De eenvoudige verklaring hiervan is, dat ik in de stad in elke straat een toren, met een klok die de juiste tijd aanwijst op het oog had en daardoor iedere afwijking van mijn horloge even spoedig opmerkte als herstelde. En zo geloof ik ook, dat het somtijds met dat innerlijke uurwerk gesteld is, welks wijzers niet de tijd, maar de eeuwigheid aanwijzen. Door bijna onmerkbare en langzame veranderingen, lopen de raderen van mijn ziel langzamer, of de beweging van de hartstochten wordt te onstuimig, en ik bezit geen levende uurwijzer, bij welke ik mijn gang kan vergelijken en daarnaar herstellen. Nu voegt ge mij allicht toe, dat ik mij altijd naar de zon kan richten. Dit moest ook zo zijn, maar er zijn zoveel dikke wolken die de glans der zon voor ons zwak gezicht verduisteren".

In zijn arbeidsveld vond hij werk genoeg, dat in staat was om zijn ziel te bedroeven. De uitgestrekte kolen- en ijzermijnen van Carron, werden bewerkt door mensen, die voor het grootste gedeelte óf geheel onverschillig voor de waarheid waren, óf zich door de geest van het ongeloof hardnekkig tegen haar verzetten.

Mr. M'Cheyne zag wel in, dat de leraar, die hij hier behulpzaam was, zich een taak zag opgelegd, die alle menselijke krachten ver te boven ging. Nadat hij er enige weken gearbeid had, scheen het arbeidsveld nog veel uitgestrekter en de menigte van zielen nog

talrijker dan hij zich ervan had voorgesteld. Na enige weken van drukke arbeid, gaf de Heere hem een andere leerschool te doorlopen.

In het einde van december werd **hij ernstig ziek**. Een geneeskundig onderzoek weestuit, dat zijn longen waren aangedaan. Maar enige rust werkte heilzaam en hij kon zijn werkzaamheden hervatten. Deze rustperiode bracht hij door te Edinburg. Aan Mr. Bonar schreef hij:

"Als ik voor de derde zondag niet hersteld ben, vrees ik, dat ik de verantwoording niet op mij laden kan, u langer alleen te laten arbeiden en de last van zes duizend zielen aan U alleen over te laten. Waarde heer, ik moet de wil van God duidelijk in Zijn leiding aflezen en zo Hij mij daartoe roept, plaats maken voor nieuwe en bekwaamere arbeiders. Ik hoop en bid, dat het Zijn wil is, mij weder aan u en uw parochie terug te geven, met een hart dat door deze ziekte heeft geleerd steeds meer en meer als een stervende tot stervenden te spreken."

De dagen waarin een godzalig leraar, die de met bloed besprengde weg tot de Vader kent, op het ziekbed wordt neergelegd, zijn waarschijnlijk voor zijn gemeente evenzeer een bewijs van de liefde Gods, als de dagen van gezondheid en werkzaamheid. Gedurende die tijd van afzondering houdt hij zich bezig, om de plaag van zijn hart te onderzoeken, en om in te gaan gelijk Mozes en God van aangezicht tot aangezicht te smeken voor zijn kudde, zowel als voor zijn eigen ziel.

Mr. M'Cheyne geloofde, dat dit het doel was, dat God met hem beoogde en dat de Heere zo met hem handelde, juist bij zijn intrede in de wijngaard, deed hem des te meer over deze leiding des Heeren met hem nadenken.

"Paulus vroeg, zo schreef hij, "wat wilt Gij dat ik doen zal?", en het antwoord op deze vraag was: "Ik zal hem tonen hoeveel hij lijden moet om Mijn Naam." Zo zal het wellicht ook met mij zijn. Ik verlang te vurig grote dingen te doen. Het streven naar lof is altijd mijn hoofdzonde geweest en welke school kan dan geschikter voor mij gevonden worden dan alleen te lijden, buiten het bereik van het oor of het oog van de mensen?"

Op een andere keer schreef hij aan Mr Bonar:

"Ik gevoel duidelijk, dat al mijn werkzaamheid gedurende deze ziekte niet anders moet zijn, dan aanhoudend bidden en smeken. En toch, zó krachtig werkt de Satan in onze arglistige harten, kan ik mij nauwelijks een periode in mijn leven herinneren, waarin ik meer afkerig was van deze werkzaamheden der ziel. Ik tracht mij zelf op te bouwen in mijn allerheiligst geloof, biddend in de Heilige Geest, mij zelve bewarende in de liefde Gods, en verwachtend de barmhartigheid van onze Heere Jezus Christus ten eeuwigsten leven."

En dan vervolgt hij:

"Die tekst van Judas bezit in deze tijd bijzondere aantrekkelijkheid voor mij. Is het goed ééns in de liefde Gods te worden opgenomen, zo is het zeker niet minder goed, onszelf daarin te bewaren. En toch, hoe tegenstrevend zijn wij hierin. Ik kan niet ontkennen, dat mij de vrijmoedigheid geschonken is, om in het allerheiligste in te gaan; ik kan niet betwijfelen of ik het recht en de vrijheid heb, om aanhoudend in te gaan op de verse en levende weg; ik kan niet betwijfelen, dat, als ik inga, ik niet alleen vrij van schuld, maar ook aangenomen ben in de Geliefde; ik mag niet twijfelen, dat als ik inga, de Geest bereid en gewillig is om neder te dalen gelijk een duif, om woning te maken in mijn hart als een Geest des vredes en des gebeds en mij te leren bidden in de Heilige Geest, en dat

Jezus bereidwillig is om op te treden als mijn Voorspraak bij de Vader, en voor mij te bidden, hoewel Hij niet voor de wereld bidt, en dat God, de Hoorder des gebeds, bereid is om het oor te lenen aan de smekingen, die het Zijn lust is te horen en te beantwoorden. Ik kan er niet aan twifelen, dat op die wijze in God te blijven, de ware zaligheid van mijn ziel is, en in weerwil daarvan, vreemd, onbegrijpelijk schepsel als ik ben, ben ik maar al te dikwijls onwillig om in te gaan. Ik ga herhaalde malen rond het heiligdom, somtijds dring ik dóór achter het vaneen gescheurde voorhangsel, en aanschouw het, dat de zaligheid van daar te wonen verreweg beter is dan het geluk, dat in de tenten der goddelozen wordt gesmaakt, en toch is het ontwijfelbaar zeker, dat ik niet daarbinnen woon".

Bij het hervatten van zijn werkzaamheden, betrok hij een woning in de vallei van Carron. Van die bekoorlijke plek was hij gewoon naar zijn arbeid te gaan. Hij betreurde het, dat hem de kracht ontbrak, om alles te verrichten wat een sterker arbeider zou hebben kunnen volbrengen. Het gemak voor zijn lichaam zocht hij niet, wel het nut van zijn ambt. Hij zei eens van een naburige parochie, die hij moest bezoeken: "De pastorie is inderdaad al te bekoorlijk, ik denk dat andere mensen er nauwelijks zouden kunnen leven, zonder te denken: "Dit is mijn rust." Predikantswoningen moesten, dacht ik, niet zo mooi zijn."

Mr. M'Cheyne sprak gemakkelijk voor de gemeente en had een afkeer om zijn preken bij het voordragen half af te lezen. Hij meende dat dit de ongedwongen houding en het vuur waarmede de spreker zijn opdracht kan volbrengen, sterk vermindert. Het was zijn gewoonte, de thuis op de studeerkamer opgeschreven predikaties uit het hoofd te leren en er vervolgens over te spreken naardat hij er vrijheid toe vond.

Maar eens, toen hij 's morgens naar Dunipace reed, was zijn preek hem onderweg uit de zak gegleden. Het maakte het hem onmogelijk, zich op de gewone manier voor te bereiden, maar hij werd in staat gesteld om met meer dan gewone vrijmoedigheid te prediken. Dit voorval werd voor hem het bewijs, dat hij de gave bezat om zonder voorafgaande voorbereiding toch goed te spreken. Hij zag met verbazing dat hij meer meester over de taal was, dan hij zich tot nog toe was bewust geweest. Maar deze wetenschap verminderde niet zijn nauwgezette voorbereiding. Hij leerde er alleen uit, zich liever afhankelijk te gevoelen van Gods onmiddellijke hulp, dan te vertrouwen op een naar eigen schatting voldoende voorbereiding. "Een gedachte is er, die genoegzaam troost biedt, dat God door de zwakste en eenvoudigste woorden, evengoed werken kan als door de krachtigste en sierlijkste, ja, wellicht eerder daardoor werken wil, opdat Hem alleen al de eer wordt toegebracht", zo schreef hij.

Ook zijn gemoedsgesteldheid onder het prediken onderwierp hij aan een streng zelfonderzoek. Telkens komen in zijn dagboek uitdrukkingen voor die hierop duidelijk wijzen: "Tweemaal in Larbert gepredikt, over de gerechtigheid Gods (Rom. 1: 16). Hedenmorgen had ik er meer werk van gemaakt om het hoofd dan om het hart voor te bereiden. Dat is menigmaal mijn fout geweest, en ik heb er altijd het verkeerde van ondervonden, vooral in het gebed. Herstel Gij dit, o Heere"

Over een predikbeurt te Dunipace (Rom 5:10): "Met meer gevoel dan ik mij herinner ooit gedaan te hebben, hetgeen ik aan de evangelische aard van mijn onderwerp en aan een biddende voorbereiding te danken heb. De opkomst was minder talrijk dan gewoonlijk." En om niet meer te noemen: "Met grote zegen voor mij zelf in Larbert gepredikt, wat ik vooral te danken heb aan het feit, dat ik mijn fout van 21 februari (1836) vermeden heb. Daarom waren hart en mond overvloeiende om met David te zeggen: "Ik zal het pad Uwer geboden lopen, als Gij mijn hart verruimd zult hebben." En ik zou er voor willen schrijven: "Ik zal prediken, als Gij mijn hart verruimd zult hebben".

In deze laatste opmerking zien wij het geheim van zijn zo bijzonder indrukwekkende prediking. Zijn hart was vol en zijn lippen spraken, wat hij in zijn hart gevoelde. Hij gaf zijn gemeente niet alleen levend water, maar levend water geput uit de bron, waaruit hij zelf gedrenkt was! En zou dit niet de ware Evangelie-prediking zijn? Sommigen wagen het de proef te nemen met een meer verstandelijke manier van prediken, of wat zij er voor houden, om zich tot het geweten van de mensen te richten, maar eer een prediker deze wijze van prediken beproeft, zal hij er toch van overtuigd moeten zijn dat hij met meer ernst en gebed zijn voorbereiding voor de preek kan beoefenen dan anderen. Want het voor het verstand bedoelde gedeelte van de predicatie is doorgaans niet dat deel, dat waarschijnlijk als een pijl in het geweten zal dringen.

Daarom moeten die op het verstand werkende leraars wel tienmaal ijveriger in het gebed zijn! Als wij ooit zullen prediken met ontferming over de zielen, die verloren gaan, moeten wij zelf bewogen zijn door dezelfde beschouwing van zonde en gerechtigheid, waardoor de menselijke ziel van Jezus bewogen werd (Ps. 38 en 55). Hij had ook een sterke liefde voor het zendingswerk. De Heere maakte hem bereidwillig om te gaan waarheen hij ook gezonden mocht worden. En moet er niet iets van deze liefde voor de zendingstaak in elke ware evangelie-dienaar gevonden worden? Kan iemand in waarheid een gezant des Heeren zijn, die niet volkomen bereid is te gaan waarheen en wanneer de Heere hem roept? Kan het recht zijn, dat iemand een roeping naar het noorden van de hand wijst, op grond dat hij één naar het zuiden begeert? In de stemming van Jesaja moeten wij bevonden worden, zullen wij ooit van God gezonden worden.

Na een Avondmaalsviering in de gemeente van Larbert, schreef hij: "Als een ouderling en helper aan de gelovigen bediend. Zelf er aan deel genomen met een flikkering van geloof en blijdschap in het hart. Het werd bediend door een getrouw, bejaard leraar, Mr. Dempster van Denny, een van God geleerd man."

Mr. M'Cheyne die hield van de natuur, wilde eens een zoneclips zien die op een meidag zou plaats hebben. Hij verenigde daarom twee predikbeurten om tijdig gereed te zijn. Hij schreef ervan: "Het is inderdaad een wonderschoon gezicht, die lichtende rand van de zon rondom de donkere schijf van de maan te zien. Heere, eens zal Uw hand al deze lichten uitdoven, want geen zon zal er meer nodig zijn, om dat zalige land te verlichten, het Lam is zijn licht, een Zon die nooit verduisterd zal worden en nimmermeer kan ondergaan."

Op zijn **verjaardag (21 mei)** moest hij zich voorbereiden voor de zondag. In zijn dagboek schreef hij:

"Mijn geboortedag. Zo heb ik dan drie en twintig jaren geleefd. Geloofd zij mijn Rotssteen. Hoewel ik een kind ben in de kennis van God en in die van mijn Bijbel, gebruik mij toch, o Heere, tot hetgeen een kind doen en een kind lijden kan. Hoe weinig heb ik geleden in het jaar dat voorbij ging, behalve dan naar het lichaam. O, dat mijn krachten mij voor mijn dood niet begeven. Geef mij sterkte voor de lijdens- en stervensure, o Heere!"

Toen hij eens naar Edinburg moest gaan om er de zitting van de Algemene Vergadering bij te wonen, maakte hij van die gelegenheid gebruik, om er een paar gezinnen die vroeger tot zijn wijk behoord hadden, te bezoeken. Hoe blijkt de trouwe zieleherder uit zijn aantekeningen hierover.

Bij de één: "een zoekende ziel, hoewel nog zeer verre, doch zeker wordt hij door God geleid. Hij was het, Die hem deze tranen deed schreien."

Bij een ander: "de dood nabij en nog in dezelfde gemoedstoestand. Ik kan slechts hopen, dat hier een beginsel des geloofs aanwezig is."

Bij een derde: " Overvloedige tranen, veel gevoel, al verkeer ik nog in het onzekere en duister. Gij weet het Heere!"

En wanneer hij uit Edinburg teruggekomen is in Dunipace, is hij somber gestemd: "Het had de schijn, alsof ik schroomde de Naam van Christus te noemen. Ik zag veel wereldse mensen, die dringend behoefte hadden aan een ter rechter tijd gesproken woord, maar mijn hart gaf mij geen woord in, om tot hen te spreken. En hetgeen ik sprak, maakte geen indruk op hen. Ik ben niets waardig, o Heere!"

Opmerkelijk is zijn nederige gestalte voor God in het werk van zijn bediening:

"Vandaag probeerde ik mijn hart voor te bereiden op de prediking voor de Zondag. Volgens het voorbeeld van Boston, wiens levensgeschiedenis ik kort geleden gelezen heb, onderzocht ik mijn hart onder vasten en gebed. Heb ik werkelijk met mijn gehele hart de door Jezus aangeboden verlossing aangenomen? is het mijn keuze, behouden te worden in de weg, waardoor Hem alleen de eer toekomt en mij zelf geen enkele verdienste wordt toegekend? Zie ik niet alleen in, dat dit de weg der zaligheid is, die ons in de Schrift wordt voorgesteld, maar erken ik ook, dat het een heerlijke weg is, en stemt mijn hart met blijdschap daarmee in? Onderzoek mij, o Heere, en beproef mij, want ik weet niets anders te antwoorden dan ja, ja! Is het de begeerte van mijn hart, volmaakt heilig te worden gemaakt? Is er nog één zonde, die ik wens aan de hand te houden? Is de zonde mij een oorzaak van droefheid geworden, vooral haar plotselinge opwellingen en overwinningen? Heere, Gij weet alle dingen, Gij weet, dat ik aller zonden vijand ben, en verlang U geheel gelijkvormig te worden. Dit is het lieflijkste woord in de gehele Bijbel: "De zonde zal over u niet heersen." Och dat ik mij dan diep in het stof mocht verootmoedigen, hoe dieper hoe beter, opdat de gerechtigheid en de kracht van de Heere Jezus alleen bewonderd worde."

Hij was bevreesd voor scherpe woorden in zijn prediking, omdat hij gevelde dat de liefelijke boodschap aan de hulpbehoevende zondaar met engelenzachtmoedigheid gebracht moet worden.

Eens sprak hij met zijn vriend, ds. Andrew Bonar, (die hij als hulpprediker terzijde stond) en vroeg hem: "Waarover heeft u zondag gepreekt?" Ds. Bonar antwoordde: " Over de woorden: "De goddelozen zullen terugkeren naar de hel toe."

Bij het horen van deze vreselijke tekst, vroeg hij: "Werd het u gegeven, dit met tedere liefde te prediken?" Maar ook hij wist dat de scherpe toon van het verwijt veel verschilt van de stem der ernstige waarschuwing. Het is immers de stem van de Goddelijke liefde, vernomen uit het midden van het onweder, die het geweten van de toehoorders treft. Want deze lieden horen ons, predikers, met veel meer onverschilligheid spreken over de geopende poorten der hel en het onuitblusselijke vuur dan over de tot hun onmiddellijke terugkeer wijd geopende poorten des hemels. Als wij prediken, dat de blijde boodschap gegeven is om aan iedere zondaar, die haar gelooft, onmiddellijk verzekering van het eeuwige leven te geven, brengen wij de trotse vijandschap der wereld tegen God dieper wonde toe, dan wanneer wij hen de tot in eeuwigheid op hen blijvende vloek en de tweede dood voor ogen stellen.

Voor al op een goede dienst op de zondagen was hij zeer gesteld. Zo schreef hij in zijn dagboek:

"Een ware sabbatdag. Een heldere hemel. Een volle kerk en meer opgewektheid dan gewoonlijk. Zal ik de opgewektheid van heden een aanblazing des Geestes noemen? Of was zij geheel natuurlijk? Ik ben overtuigd, dat zij niet geheel het werk der genade was; de ingenomenheid met mijzelf, de ijdelheid, de begeerte naar de goedkeuring van de mensen, de bitterheid van mijn gemoed, dat alles waren aardse of helse kwellingen. Maar had dan de genade niets in mij gewerkt? Heere, Gij weet het. Ik durf niet ontkennen door

"neen" te zeggen Daaraan zal ik kunnen beproeven, of het alleen natuurlijke opgewektheid was, dan of zij voor een groot gedeelte het werk van Uw genade was. Helaas, hoe beeft mijn hart voor de maandagmorgen, die uren van dodigheid. Heere, zegen het zaad, dat heden in de harten van mijn vrienden, door de hand van mijn vrienden, en over de gehele wereld gezaaid is, en bespoedig de oogst!"

Een volgende keer: "Na een week van drukke werkzaamheden en een overhaaste voorbereiding, een zondag, waarin vrede en droefheid in mijn hart waren dooreen gemengd. 's Morgens vóór de prediking nog aan het sterfbed van een vrouw geroepen Mijn kalme stemming was verstoord. Gepredikt over de stokbewaarder, met enig licht in de onvervalste waarheid zoals die in Jezus is. Gevoelde dat er veel van eigen bevinding in gemengd was. Nu en dan werd de gemeente voor een ogenblik uit haar lome dofhouding opgewekt, maar daarna zonk ze weer in haar vorige slaperigheid weg. O Heere, leer mij alleen op U vertrouwen om hun harten te openen, op U, Die het hart van Lydia geopend hebt. Ik vrees dat Gij mijn prediking niet wilt zegenen, vóór ik geleerd heb die zegen van U alleen te verwachten. O, houd Uw zegen om mijn zonde niet terug!"

Op donderdag 5 mei, de dag waarop hij de vergunning tot de evangelie-prediking ontvangen had, schreef hij:

"Zo heb ik dan een jaar lang Christus gepredikt. Of mijzelf? Wel menigmaal predikte ik ook mijzelf, maar toch heb ik Christus verkondigd."

Kort daarna werd hij weer ziek. Hij moest zijn kamer houden en zijn werk laten rusten. Zijn aantekening laat zien hoe hij hieronder gesteld was: "Ik zeide: "Heere, ik wil prediken, arbeiden, de gemeente bezoeken, strijden. Maar de Heere zegt: "Gij zult op uw ziekbed liggen, om te lijden." En dan vervolgt hij: "Ik zie nu in, dat niemand een getrouw evangelie-prediker kan zijn, voordat hij Christus om Christus wil verkondigen en er van afgezien heeft om de mensen tot zich te trekken, en alleen zoekt hen tot Christus te leiden".

's Avonds van dezelfde dag schreef hij erbij: "Heden is het vijf jaren geleden, dat mijn broer David uit het lichaam uitgewoond en bij de Heere heeft ingewoond, dat hij meer kent en meer liefheeft dan al de heiligen hier beneden tezamen. Totdat de dag aanbreekt, en de schaduwen vlieden: Keer weder, mijn liefste!"

Eerlijk schreef hij eens: "Ik vrees, dat ik in sommige opzichten hoe langer hoe meer aardsgezind word. Heden viel het mij moeilijk het gesprek dadelijk, nadat ik gepredikt had, op een geestelijk onderwerp te brengen, toen tenminste had mijn hart brandende moeten zijn in mij. Maar ik verontschuldigde mij om niet te komen eten en gaf daarvoor een andere oorzaak op dan de ware, hoewel ik mijzelf daardoor mishagde en toen toch nog voor de ware reden van mijn weigering mocht uitkomen."

Bij een avondmaalsviering schreef hij: "O, dat ik het heden door mij gesproken woord nimmer vergete, dat het uur van de Avondmaalsviering de tijd is voor de vossen, de kleine vossen om de wijngaard te verderven. Twee dingen zijn er die deze dag bij het terugzien daarop bezoedelen, de zucht naar de lof van mensen die mij de gehele dag vervulde, en het toegeven om naar ijdele, wereldse gesprekken te luisteren. O, dat dit mij toch ootmoedig make en tot een last zij, die mij heendrijft naar het kruis. Dan, Satan, dan zal hetgeen waardoor gij mij ten val wilde brengen, mij tot een zegen zijn!"

Bij het bericht van het overlijden van zijn neef, Mr. W. M'Cheyne, hulpprediker te Kelso, schreef hij: "Hoe betreur ik nu ons ijdel twisten over genootschappen, toen wij de laatste maal bij elkaar waren, en toen wij zo weinig over Jezus gesproken hebben. Heere, laat mij toch altijd als een stervende tot stervenden spreken".

Het was steeds zijn gewoonte de prediking aan de gemeente ook tot zijn persoonlijk nut aan te wenden. Hij las de Heilige Schrift niet alleen om zich voor de prediking voor te bereiden, maar tot zijn eigen opbouw. Van deze grondregel week hij nimmer af. Alle oprechte leraars zullen bij ervaring leren inzien, dat zij om hun eigen zieleleven te bevorderen, het Woord Gods op die wijze moeten gebruiken en de hoop moeten laten varen om anderen geestelijk voedsel toe te reiken, zo lang zij zelf niet verzadigd zijn. Voor dit doel is het nodig, dat wij de waarheid die wij hoorden prediken, in onze eigen zielen toegepast vinden. Wij, zowel als onze gemeenteleden, moeten gedrenkt worden door de zegen, die van Boven nederdaalt.

Zo was het met Mr. M'Cheyne. Dikwijls sprak hij daarover of schreef het in zijn dagboek: "Gepredikt over Judas, Jezus verradende, met meer aandoening, dan ik ooit te voren gevoelde. Och dat ik steeds mocht rusten aan de borst van Hem, Die Judas de voeten wies, Die de hand met hem in dezelfde schotel doopte, hem waarschuwde en Zich over hem bedroefde, dat zo een vonk van Zijn aanbiddelijke, onnaspeurlijke liefde en ontferming in mijn ziel werd uitgestort'.

Eens kwam hij terug van zijn werk voor de zondagsschool te Torwood, toen hem iemand ontmoette, die hem een gelegenheid aanwees, waar hij nuttig kon zijn. Hij was zeer vermoeid van de langdurige arbeid die dag, maar toch gaf hij als naar gewoonte dadelijk aan die roepstem gehoor en ging naar de hem aangewezen plaats. Dicht bij Torwood bezocht hij toen twee gezinnen, waarin waarzegsters woonden. Hij ging naar binnen en zette zich bij het knappend haardvuur. Zonder veel omhaal begon hij hun de gelijkenis van het verloren schaap uit te leggen. Hij vermaande deze mens en liefelijk en met zachte aandrang van hun zondige praktijken af te zien en zich tot God te bekeren. Daarna knielde hij neer en bad ernstig voor hen. Zonder veel drukte verliet hij deze gezinnen, maar niet zonder een diepe indruk op hen gemaakt te hebben en hen zelfs in een dankbare stemming achterlatend. Zo was hij altijd bezig in het werk zijns Heeren.

Ongeveer op dezelfde tijd verliet een jeugdig lid van zijn gemeente het huis van zijn ouders. Hij had veel bekommering over de zieletoestand van deze jongeman. De jongen had hem niet bezocht voor een afscheidsbezoek, maar dat verhinderde zijn zieleherder niet hem toch een brief te schrijven, die hierna in zijn geheel volgt om aan te tonen hoe vriendelijk en getrouw hij met de zielen van de leden van zijn gemeente omging.

"Waarde G . . . Ge zult wel verwonderd zijn een brief van mij te ontvangen. Menigmaal was het mijn verlangen u van meer nabij te leren kennen, maar in deze uitgestrekte parochie kunnen wij er niet toe komen om met allen, waarvan wij het graag zouden wensen op meer gemeenzame voet te komen. En nu hebt ge het ouderlijk huis verlaten en zijt niet langer onder ons toezicht. Toch volgen mijn wensen en nu ik niet meer tot je spreken kan, neem ik dit middel te baat om u mijn gedachten mede te delen. Ik weet niet hoe ge mij beschouwt. Of als een ernstig en somber geestelijke, of als iemand die uw vriend en metgezel zou kunnen zijn, maar het is inderdaad nog zo kort geleden, dat ik even oud was als jij, toen ik het genoeg vond in spelen, waarmede je u nu vermaakt, en de boeken las, die gij nu leest, dat ik mijzelf nooit anders dan als een jongeling kan beschouwen. Dit is één van de voornaamste redenen waarom ik u schrijf.

Hetzelfde jeugdige bloed dat in jouw aderen stroomt, vloeit ook door de mijne, en dezelfde neigingen en bruisende hartstochten, welke in jouw hart wonen, leven ook in mijn gemoed. Zodat ik u zeker niet zoek over te halen tot iets, dat niet met je leeftijd overeen komt, als ik je tracht te bewegen om met mij tot één Zaligmaker te komen en het overige deel van uw leven door "de Geest Gods geleid" ten einde te brengen. Ik ben geen met zilverwitte

lokken getooide grijsaard, want dan zou je al wat ik nu tot u zeg, kunnen beantwoorden, door mij te herinneren, dat gij eigenlijk nog een knaap zijt. Neen, ik ben even goed een vrolijke knaap als gij en ik houd even veel van leven en als jij! Nog even graag als jij beklim ik de top van de hoogste bergen, om alles te zien wat het oog slechts zien kan. Maar een inde re reden welke mij bewoog u te schrijven, mijn lieve vriend, is dat ik bij ervaring het gemis leerde kennen van een vriend, om mij te raden en terecht te wijzen

Ik had een broer gelijk jij, die mij vele dingen leerde. Hij gaf mij een Bijbel en vermaande mij daarin te lezen, en hij trachtte mij te leiden, gelijk de tuinman de takken van de appelboom langs de muur leidt, maar alles tevergeefs. Ik meende veel wijzer te zijn dan hij en wilde altijd mijn eigen weg gaan en ik herinner mij nog goed, hoe ik hem dikwijls in zijn Bijbel zag lezen or zijn kamer sluiten, om zich tot het gebed af te zonderen, terwijl ik mij gereed maakte om naar de één of andere vrolijke bijeenkomst of danspartij te gaan. Welnu, deze dierbare vriend en broeder stierf, en ofschoon zijn dood dieper indruk op mij maakte dan zijn leven ooi(gedaan had, gevoelde ik toch hoe treurig het is geen vriend te bezitten.

Ik bedoel daarmee niet, dat ik geen kennissen of vrienden had, want die had ik vele, maar ik had geen vriend die met mij sprak over het bloed van Christus, dat van alle zonden reinigt. Niemand die mij sprak van de Heilige Geest, Die zo bereidwillig is om ons hart te vernieuwen en ons onze hartstochten te leren overwinnen. Ik had geen leraar, die mij bij de hand nam en zei: "Kom met mij en het zal u wel gaan." Ja, ik had een Vriend en Leraar, maar dat was Jezus Zelf, en Hij leidde mij op een wijze, die maakt dat ik Hem, en Hem alleen, alle lof en dank daarvoor toebrenge. En hoewel Jezus dit nu nóg doen kan, behaagt het Hem meer Zich gewoonlijk van aardse leidslieden te bedienen. Hoe gelukkig zou ik zijn, als ik bij u de plaats van zulk een leidsman vervullen mocht.

Een wegwijzer te zijn die u het rechte pad aanwijst, is al wat ik begeer. Zie, wat ik zelf zozeer nodig had, behoeft ook jij niet te ontberen, tenzij ge het begeert. En zeg mij, waarde vriend, zou je uw dagwerk minder vrolijk verrichten en je dagelijks brood met minder vreugde eten en minder gerust te slapen gaan, als je zonden vergeven waren? Als je de vergeving van je zonden ontvangen had, dat wil zeggen, als al uw zondige gedachten en daden, uw leugenspreken en sabbatschennis en diefstal, alle uit Gods gedenkboek waren uitgewist? Meent je, dat dit je ongelukkig maken zou?

Dat durft je niet zeggen. Maar zou de vergeving van zonden je gelukkiger maken dan je nu bent? Wellicht zult je mij antwoorden, dat gein je tegenwoordige toestand ook zeer gelukkig zijt. Ik geloof u volkomen. Ik weet, dat ik ook zeer gelukkig was, schoon mijn zonden niet vergeven waren. Ik weet, dat ik in vele van mijn zonden veel genoeg vond, bijvoorbeeld in het ontheiligen van Gods dag. Hoe menige aangename wandeling heb ik gedaan, waarop ik mijn eigen woorden sprak, mijn eigen gedachten de vrije loop liet en mijn eigen vermaak zocht op de dag des Heeren. Ik geloof dat weinig jongens gelukkiger waren dan ik in mijn onbekeerde toestand. (een zorg drukte mij, geen tranen drongen in mijn ogen, tenzij dan over de één of andere aandoenlijke roman, zodat ik heel goed weet dat je de waarheid spreekt als ge zegt gelukkig te zijn zoals ge nu zijt. Maar ach, en dit is juist het meest droevige van alles, dat je gelukkig zoudt zijn terwijl ge een kind des toorns zijt, dat je je zou verheugen, eten, drinken, vrolijk zijn en gerust slapen, terwijl je nog deze zelfde dag je ogen kunt opendoen in de hel. Gelukkig zijn, zonder de vergeving van zonden te hebben verkregen? Welk een ontzettend geluk! Je bent gelijk aan die weduwe onder de Hindoes, die, op de brandstapel naast haar ontslapen echtgenoot gezeten, vrolijke liederen aanheft, terwijl men het hout aansteekt, welks vlammen haar zullen verteren.

Ja, ge kunt op deze wijze zeer gelukkig zijn tot je dood toe, mijn jongen, maar als ge uit de plaats der rampzaligen daarop terug ziet zult ge erkennen dat het een droevig geluk is geweest. Wilt ge dan niet geloven, dat het u gelukkiger zou maken als ge de vergeving van je zonden had, als ge met de gerechtigheid van Jezus bekleed was en zeggen kon: "De

toom Gods is van mij afgewend?" Zou je niet gelukkiger zijn onder je arbeid, gelukkiger onder je huisgenoten, gelukkiger in je slaap? Ik kan je verzekeren door alles wat ik zelf bij ervaring weet, dat de vreugde van iemand, die de vergeving van zijn zonden heeft, zoveel groter is dan de vreugde van hem, die deze vergeving mist, als de hemel hoger is dan de hel. De vrede, die de vergeving van zonden ons doet smaken, doet mij denken aan het rustige, azuurblauwe hemelgewelf, dat door al het gewoel dezer aarde niet bewogen wordt. Hij verlicht alle arbeid, maakt elke bete broods smakelijker, schudt het ziekbed gemakkelijk en zacht en ontnemt de dood zijn prikkel. Welnu, deze vergeving van zonden kan reeds nu je deel worden. De rechtvaardigen wordt zij niet gegeven! Die haar ontvangen, wordt ze ook niet gegeven omdat zij minder goddeloos zijn dan anderen. Zij wordt alleen gegeven aan degenen, die, omdat zij gevoelen dat hun zonden een vloek over hen gebracht hebben, waarvan zij zichzelf niet kunnen verlossen, op Jezus zien, als het Lam Gods, Dat de vloek onzer zonden wegdraagt.

Welnu, mijn lieve vriend, het was niet mijn bedoeling u te vervelen. Als je slechts enigermate zo zijt geweest als ik, zult ge reeds lang onder het lezen van deze brief hebben gegeeuwd. Evenwel, als de Heere naar Zijn genade met u handelt en je jeugdig hart beweegt, gelijk ik bid dat Hij doen zal, en je leert verlangen naar de vergeving van je zonden en om een kind van God gemaakt te worden, dan zult je mij niet ten kwade duiden wat ik u in zo grote haast geschreven heb.

Daar dit de eerste maal is, dat ge het ouderlijk huis verlaten hebt, hebt je wellicht nog niet geleerd brieven te schrijven. Maar als je geleerd hebt om het te doen, zou ik graag vernemen van je hoe het u daar gaat en welke indrukken je in u gevoelt, als ge enige indrukken hebt, en welke moeilijkheden in de Bijbel u in verwarring mochten brengen, dan zou ik doen wat in mijn vermogen is, om die op te lossen. Natuurlijk leest ge geregeld je Bijbel, maar tracht die ook te verstaan, en wat meer zegt, te gevoelen. Lees meer dan één gedeelte uit de Schrift tegelijk. Als je bijvoorbeeld Genesis leest, voeg er dan één van de Psalmen bij, of als ge Mattheus leest, neem er dan een gedeelte van één van de Zendbrieven bij. Verander het Bijbellezen in gebed. Als ge wellicht de eerste Psalm leest, sla dan de Bijbel op de stoel voor u open, kniel daarvoor neer en bid: "O Heere, geef Gij, dat de zegen van deze Psalm aan mij vervuld worde! Laat mij niet staan inde raad der goddelozen!"

Dat is de beste wijze om de zin van de Bijbel te verstaan en bidden te leren. Belijd in het gebed je zonden, die u in de afgelopen dag hebben aangekleefd, die één voor één bij name noemende. Bid voor je vrienden, met name voor je vader en moeder. Als je hen liefhebt, zult je dat zeker doen en bidden voor het heil van hun zielen. Ik ben verzekerd dat er aanhoudend uit hun woning gebeden voor je geluk ten hemel worden opgezonden; zult je dan ook niet voor hen bidden? Doe het geregeld. Als je in oprechtheid voor anderen bidt, zul je daardoor ook voor uzelf leren bidden. Maar mijn tijd laat mij niet langer toe aan u te schrijven.

Vaarwel, waarde vriend. Breng mijn vriendelijke groet over aan je broer, en geloof mij, je oprechte vriend, R. M'Cheyne".

Toen hij acht maanden werkzaam was geweest te Larbert en Dunipace, ontving hij een uitnodiging van het Consistorie van de nieuwe St. Peter's kerk te Dundee, om daar als kandidaat te komen preken. In het laatst van die maand kreeg hij het beroep en nam dit beroep aan. Hij schreef hierover in zijn dagboek: "Voor mijzelf had ik liever een dorpsgemeente, zoals Dunipace, maar de Heere schijnt het niet zo gewild te hebben. Zijn weg is in de zee".

Over die eerste keer, toen hij als kandidaat in Dundee preekte, schreef hij: "Ik was hedenmorgen niet in de rechte stemming om te prediken. Ik sprak over de Zaaier. In de namiddag met meer hulp en bemoediging des Geestes gesproken over de stem van de Geliefde, uit Hooglied 2: 8-17. 's Avonds sprak ik over Ruth. Heere, geef dat ik nederig van hart mag zijn".

Toen hij nog eens in Dundee gepreikt had en in zijn gemeente te Dunipace terugkeerde, bespeurde hij op de meisjes-catechisatie bij één van zijn leerlingen een meer dan gewone aandoening. Zij scheen in waarheid aan zichzelf ontdekt te zijn.

"Geloofd zij de Heere voor alles wat Hij doet", zo schreef hij die avond in zijn dagboek, "want tot dusver schijnt het dat ik gezaaid heb zonder de minste vrucht op mijn arbeid te zien."

Daarna bleek het dat onder zijn predicatie te Dundee over Ruth twee zielen getroffen waren, en onder de laatste werkzaamheden te Larbert en Dunipace werden in een naburige parochie, waar hij meende, dat hij tot nu toe vergeefs gearbeid had, harten vertederd. Nu hij op het punt stond Larbert en Dunipace te verlaten, zocht hij ijverig naar een opvolger om de leraar behulpzaam te zijn.

Hij meende die gevonden te hebben in zijn vriend, Mr. Somerville. Zijn afseheidspredicaties voor de gemeenten van Larbert en Dunipace waren over Hosea 14: 1: "Bekeer u, o Israël, tot de Heere uw God" en over Jeremia 8:20: "De oogst is voorbij gegaan."

Het was daar de gewoonte om met hen, die in de gemeente in de zondagsdiensten arbeid te verrichten hadden, samen te komen op zaterdagavond voor een gebedsure. Mr. M'Cheyne ontbrak nooit. Men vroeg hem eens of hij vanwege zijn drukke arbeid wel eens deze gebedssamenkomst had moeten verzuimen? Zijn antwoord was: "Ik kan mij niet herinneren dat dit ooit het geval is geweest. Wat zou mijn gemeente doen als ik niet voor haar bad?"

Toen Ds. Andrew Bonar, de predikant van Larbert en Dunipace hem eens vroeg naar zijn mening over de ernstige voorbereiding voor de kansel, antwoordde hij met te wijzen naar Exodus 27: 20, en zei: "Gestoten olie, gestoten olie voor de lampen van het heiligdom".

Gedurende de tien maanden van zijn arbeid in deze gemeenten had de Heere veel voor hem gedaan, maar vooral dat, wat dienstbaar kon zijn voor zijn opleiding voor een andere plaats. Zijn hart was in de tijd toen hij hulpprediker was, voor het herdersambt gevormd. Hij was gelouterd in de smeltkroes. Hij had diepgaand leed ondervonden, waarvan slechts weinig in zijn dagboek werd opgetekend. Hij had vurige pijlen der verzoeking gevoeld, was geoefend in zelfbeproeving en gebed, en hij had ondervonden hoe ondoordringbaar de rots is; en geleerd dat bij het opheffen van de staf, waarmede de rots geslagen moest worden, de uitslag alleen van Hem afhing, Die hem bekwaam maakte om de staf op te heffen. En zo door God voorbereid voor de bijzondere taak die hem wachtte, richtte hij zijn aangezicht naar Dundee, en vestigde zich op de plaats, waar de Heere zijn prediking zo wonderbaar zegenen zou.

3. PREDIKANT TE DUNDEE

De dag waarop hij tot herder van de gemeente te Dundee geordend werd, kwam er een grote benauwdheid over zijn ziel. Hij had zijn reis over Perth genomen, met het doel de nacht door te brengen in de pastorie te Errol, waar zijn vriend Mr. Grierson predikant was. Vóór hij de volgende morgen de pastorie verliet om verder te reizen, hield een drietal Schriftplaatsen hem bijzonder bezig.

Het eerste was Jesaja 26: 3: "Het is een bevestigd voornemen, Gij zult allerlei vrede bewaren, want men heeft op U vertrouwd." Dit tekstvers was toen bijzonder van toepassing op hem, want zijn hart beefde bij de gedachte aan de gewichtvolle taak, die hem die dag wachtte.

De tweede was 2 Timotheüs 4: 15: "Wees in deze dingen bezig." Hij bad: "Moge dit woord diep in mijn hart zinken."

De derde tekst was Jesaja 6: 8: "Zie hier ben ik, zend mij." Zijn bede hierna was: "Om te gaan of te blijven, om tot mijn dood hier werkzaam te zijn, of verre kusten te bezoeken, wat, waar of wanneer het U behaagt."

Toen stond hij op van zijn knieën met de bede: "Heere, moge Uw genade met de oplegging der handen des ouderlingschaps over mij komen."

Zijn bevestiging in het ambt had plaats op 24 november 1836.

De dienst werd geleid door Mr. Roxburgh, de predikant van de St. John's kerk, die hem van die dag af een hartelijke vriendschap bleef toedragen. De volgende Zondag werd hij door Mr. John Bonar van Larbert, met wie hij als een vriend tot zijn kudde ingeleid.

's Middags preekte hij over Jesaja 61: 2 - 3: "De Geest des Heeren is op mij." Deze eerste predicatie te Dundee als geordend leraar werd, zoals hij later vernam, voor velen gezegend. Om de herinnering aan deze dag in zijn hart te bewaren, maakte hij er een gewoonte van, om elk jaar op de dag waarop zijn bevestiging verjaarde, over dezelfde tekst te prediken. Van die dag af aan, was er een snelle ontwikkeling in zijn geestelijk leven waar te nemen. Naar zijn eigen woorden, werd ook de voorbereiding voor de kansel van die tijd af aan gemakkelijker. Het was ook zijn vurig gebed geweest dat de dag van zijn ordening een tijdstip van vernieuwde genade voor hem zou mogen zijn.

Zijn dagboek laat niet veel zien over de tijd dat hij te Dundee leraar was, want hij had er te weinig tijd voor om het bij te houden. Maar bovenal was zijn dagelijks werk de gemeenschapsoefening met zijn God. En de stroom werd steeds dieper, naarmate hij naar de eeuwigheid afvloeiende, zodat in hem waarheid bevonden werd, wat Paulus voor Timotheüs schetste: *Zijn toenemen was in alles openbaar* (1 Tim. 4: 15).

Ook zijn woning was er op ingericht om kenbaar te maken, dat de dienst van God een blijmoedige dienst is. Hij beroofde zich dikwijls van de slaap om zich een tijd van afzondering te verzekeren vóór het ontbijt.

Soms werd hij er op gewezen dat hij er uitgeput uitzag en zich wat meer behoorde te ontzien, maar zijn antwoord was: "Een krijgsknecht van Christus moet zich aan ontbering weten te gewennen."

Dikwijls zong hij, zodra hij zijn bed verlaten had, een Psalm tot opwekking van zijn ziel. Gewoonlijk las hij drie hoofdstukken uit de Bijbel bij de morgenlezing. "Als ge mij schrijft", zo schreef hij aan een van zijn vrienden, "schrijf mij dan de mening der Schriften, want één parel uit die oceaan is meer waard dan al de stenen, die de aardse stromen verbergen."

Zijn voornaamste ontspanning was tijdens het ontbijt. Na de Schriftlezing begon hij dadelijk plannen te maken voor zijn dagindeling. Het liefst had hij handenvol werk.

Nimmer liet hij iets van verstoordheid merken wanneer hij door iemand in zijn godsdienstige betrachting verhindert werd, maar men had ontzag voor zijn stilzwijgen, waardoor hij duidelijk te kennen gaf dat hij alleen wenste te zijn.

Tijdens de eerste jaren van zijn verblijf in Dundee reed hij dikwijls in de namiddag naar de bouwvallen van de kerk van Invergowrie, om daar een uur in volstreekte afzondering door te brengen.

Hoezeer hij gesteld was op de beoefening der heiligmaking, kan opgemerkt worden uit enkele van zijn aantekeningen in het dagboek: "Welk een aangename stilte. Onderzoek van de Brief aan de Hebreëën. Kwam tot meer geestelijke bevatting van de eerste zes hoofdstukken dan ooit te voren.

Zeer verkwikt door John Newton. Onderwezen door Edwards. Veel hulp en vrijmoedigheid in het gebed. Heere, welk een gelukkige ure is een zondagavond. Wat zal de hemel dan niet zijn!"

En verder: "De laatste week te Blairgowrie doorgebracht, ik hoop niet te vergeefs. Veel zonde, zwakheid en nutteloosheid, ook grote blijdschap in het Woord Gods bij de opening tot het gemeenschappelijk gebed. Moge God zijn Woord maken als een vuur. 1 Thessalonicensen geheel verklaard, mijn geest werd daardoor verrijkt. Hoeveel waarheid is er in Psalm 1, toch bespeurde ik in mijn hart een wonderlijke geneigdheid om mij te laten verstrikken in de dingen van deze wereld. Dat is niet vreemd omdat ik er te goed toe ben, maar omdat mij zo dikwijls geleerd werd dat bitter naberouw er het gevolg van is".

De St. Peters parochie, waar hij predikant was, was uitgestrekt en zeer arm. Zij lag in het westelijk gedeelte van de stad met een gedeelte van het omliggende land. De kerk was gebouwd in verband met het plan tot uitbreiding van de kerk in Dundee. De gemeente was een parochie, die zich had losgemaakt van de St. John's parochie.

Zij telde een bevolking van **4.000 zielen**, maar een groot deel daarvan betrad nooit de drempel van het bedehuis. De samenkomsten waarin hij preekte, werden zelden door meer dan 1100 toehoorders bezocht, waarvan er velen uit andere, soms ver af gelegen delen van de stad kwamen. Het was dus een uitgebreide werkkring.

Maar het was ook een dode gemeente, want zelfs de levende christenen oefenden door hun geestelijk leven niet veel invloed uit op de anderen, want de menigte van onbekeerden had niet nagelaten een ongunstige uitwerking op hén uit te oefenen. Zo was de eerste indruk die Dundee op hem maakte, zeer bedroevend. "Een aan afgoderij en onbekeerlijkheid van harte overgegeven stad." Ik vrees, dat het hier wel zo is als Jesaja zegt: "De profeten profeteren de leugen, en het volk heeft het graag zo".

In de eerste drie maanden, tijdens de winter, heerste er een gevaarlijke **besmettelijke ziekte** in de stad, waardoor hij veel tijd besteedde aan het ziekenbezoek. Maar hij was daartoe altijd bereid.

"Heb ik u verteld", zei hij tegen een vriend, van die knaap, welke mij zondagsavonds verzocht werd te bezoeken, juist toen ik mij gemakkelijk in mijn huiskamer had neergezet? Ik ging naar hem toe en sprak tot hem over de gewilligheid en algenoegzaamheid van Jezus, toen hij even naar adem hijgde en de geest gaf".

Bij één van zijn eerste ziekenbezoeken, werd hij sterk aangemoedigd om de blijde boodschap, onder welke omstandigheden ook, aan bedroefden te brengen, door middel van het verhaal over de leiding des Heeren dat één van zijn gemeenteleden hem deed.

Vier jaar te voren was een **jonge vrouw** door de cholera aangetast en daardoor gedurende meer dan een jaar van haar spraakvermogen beroofd. Men las haar voor uit de Schrift en Gods kinderen beijverden zich om tot haar te spreken en met haar te bidden. Op de laatste dag van het jaar werd haar tong losgemaakt en de eerste woorden, die over haar lippen

kwamen, waren lof en dankzegging voor hetgeen de Heere aan haar ziel gedaan had. Hij ging haar dadelijk bezoeken en vernam het uit haar eigen mond.

Bij een volgende gelegenheid, in het eerste jaar van zijn bediening, was hij getuige van een **sterfbedbeking van een man**, die tot weinig jaren voor zijn dood bijna zelfs het bestaan van een Opperwezen geloochend had. Dit voorval gaf hem moed en hoop om voortaan met diepe ernst tot stervenden te spreken. Maar vooral schenen zijn bezoeken aan de harten van Gods kinderen gezegend te worden. Over zijn ziekenbezoeken heeft hij een paar aantekeningen nagelaten. Zoals deze:

"Mrs. M'Bain bezocht, **een jonge vrouw** van vier en twintig jaren. Ze lijdt aan een dodelijke ziekte. Nu eens wat beter, dan weer erger dan zij in de tien jaren van haar ziekte geweest is. Ik sprak tot haar in duidelijke woorden over "het éne nodige." Zij hoorde mij kalm aan. Na een week hoorde ik dat zij iets beter werd, maar ik vond haar bijna stervende. Ik sprak tot haar als te voren. Niet eenmaal opende zij de ogen. Ik wees haar op Christus en gebruikte daarvoor vele Bijbelplaatsen. Ik ben weer bij Mrs. M'Bain geweest en toonde haar het verschrikkelijke van de toorn Gods en de algenoegzaamheid van Christus. Ik sprak over de majesteit, de gerechtigheid en de waarheid Gods. De arme M'Bain gaat zeker de weg langs welke zij nooit zal wederkeren. Altijd is zij door een menigte van bekenden omringd.

Voor het laatst ben ik bij Mrs. M'Bain geweest. Uit Psalm 22 toonde ik haar het lijden van Christus, Die een volkomen verzoening voor de zonden is, en welk een barmhartige Hogepriester Hij is. Zij haalde luid adem en kermde van pijn. Hedenavond om zeven uur ontsliep zij. Ik heb haar nooit één woord horen spreken, ik wil hopen dat zij met Christus in Zijn heerlijkheid is, totdat ik dáár kom en mijn ogen het zien zullen. Ik heb op haar graf gebeden en gezien, hoe zij op het St. Peters kerkhof begraven werd. Zij is daar de eerste, die volgens haar eigen begeerte gelegd werd in de verse grond, waar nog nooit iemand gelegen had. Moge dit het teken zijn dat zij bij Hem is, Die ook in een nieuw graf gelegd werd."

Een ander geval: "Ik ben geroepen bij een vrouw die aan een borstziekte lijdt. Ik sprak over de woorden: "Zo is er dan geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn." Zij vroeg mij: "Maar ben ik in Christus?" Ze scheen zeer bekommerd. Zij zei, dat zij menigmaal zo geweest was, maar dit altijd weer had laten voorbij gaan. Nog leeft zij. Ik sprak haar over Christus en de volkomen verlossing. (Nu ben ik zelf aan mijn woning gebonden). Gelukkig ben ik weer in staat mijn werk te doen.

De zieke vrouw weer bezocht. Zij was veel erger. Niet bevreesd om het te horen, maar toch ver van rustig. Een somber onrustig oog. Zij vroeg mij: "Wat is het te geloven?" Ik sprak haar over "God Die het licht heeft doen schijnen uit de duisternis", maar zij scheen er niet door getroost te worden. Heere, help Gij!

Nog weer bij de vrouw op bezoek geweest. De dood nadert met rasse schreden. Geen blijdschap, geen bewijs van innerlijke vrede. Sprak over de woorden: "Gedenk mijner." Ik doorliep de gehele Evangelieleer in de vorm van een persoonlijke toespraak. Zij was slaperig.

Even bij die vrouw aan geweest. Ze was iets bedaarder. Sprak over: "Mijn Heere en mijn God." Bij tussenpozen sprak zij.

Was zachter gestemd, ongerust dat ik haar verlaten zou zonder gebeden te hebben. Zij bezit veel kennis, en is zeer ervaren in de kennis van de Heilige Schrift. Voor het laatst bij haar geweest. Gesproken over "Ik ben de Weg." Nog zwijgende en geen teken van enige verandering. Kon geen woord uit haar krijgen. Zij stierf om twaalf uur, zonder kennelijk teken van licht, troost of hoop. De dag zal het verklaren."

Nog een ander geval: "In de loop van de avond werd ik met grote haast ergens geroepen. Ik vond de zieke met de dood worstelen. Het was een zorgeloos huisgezin. Hij was door velen omringd. Ik sprak over de gewilligheid en algenoegezaamheid van Christus. Ik zei tot hem, dat hij heenging en vroeg hem waar hij Christus dan zou ontmoeten. Ik vroeg hem of Christus dan zijn Zaligmaker zou zijn? Hij scheen te antwoorden. Zijn vader zei: "hij zegt "ja." Maar het was het zieltogen van een stervende. Eén of twee on-verstaanbare snikken, en hij was niet meer. Ik zat zwijgend neer om God te laten prediken".

Het bijwonen van begrafenissen was dikwijls een uur van grote inspanning voor hem. Moeten niet voor alle geestelijken de begrafenissen uren van ernstige beproeving zijn? Ben ik getrouw geweest omtrent deze ziel? Kan deze mens, zo dikwijls hij mij ontmoette, de weg der zaligheid van mij geleerd hebben? En was ik even ijverig in het gebed als in het spreken? In die geest was Mr. M'Cheyne steeds werkzaam.

Na van *huis tot huis de gemeente* bezocht te hebben, kwam hij 's avonds weer terug, om in de een of andere woning voor de daar verzamelde gezinnen de Schrift te verklaren. Soms bezocht hij twaalf gezinnen per dag, buiten zijn andere werkzaamheden.

Door zijn zwakte en zijn vele werkzaamheden en door de vele verzoeken die men aan hem deed om ook op andere plaatsen te prediken, was het hem steeds onmogelijk al de tot zijn parochie behorende huisgezinnen te bezoeken. Toch werd zijn arbeid rijk gezegend. Velen van de diepstgezonken zondaren bekeerden zich van hun boze weg en stelden zich onder de gehoorzaamheid van het Evangelie. Zo hield hij door de zondag-school en met de hulp van de ouderlingen de bevolking voor een groot deel onder de leiding van de kerk.

Eén avond in de week hield hij *catechisatie* voor de jeugd van zijn gemeente. De boeken, die hij voor het onderwijs gebruikte, waren de Catechismus en de Bijbel. Hij bereidde zich steeds ernstig voor op dit werk. Bovendien was er een catechisatie voor jonge lidmaten. Daaraan besteedde hij de meeste zorg en deze was het dan ook waarvan hij de meeste vrucht mocht zien.

Vóór zijn eerste Avondmaalsbediening te Dundee begon hij deze catechisatie, en hij is er mee door gegaan, zodat het gewoonte was geworden. Het was zijn gewoonte om hij de aanvang van elke catechisatie de eerste indrukken die hij van elk van zijn leerlingen opdeed, aan te tekenen, om ze later met de uitkomsten te kunnen vergelijken.

Maar slechts zelden bleek hij zich in zijn eerste opinie te hebben vergist. Zo lezen wij: "Een vrolijk en levendig meisje, maar toch gevoelig. Zij hield het er wel voor dat alleen bekeerden tot de dis des Heeren mochten komen, maar liep vast op mijn vraag, of zij bekeerd was? En toch geloofde zij, dat ze bekeerd was en tot Christus gebracht."

Bij een andere naam lezen we: "Een zeer bezadigd en verstandig mens, meteen aanhoudende bekommering, maar ik geloof dat bij haar geen gevoel van onmacht en hulpeloosheid leeft. Zij meende, dat berouw en gebed haar vergeving van zonden zullen brengen. Maar ik zei haar onomwonden wat ik van haar zieletoestand dacht."

Bij een ander: "Een mens die weet, dat zij eens zonder Christus was, maar nuleest en bidt en bekommerd is. Ik twijfel niet, of er is enige oprechte bekommering, maar ik vrees dat deze slechts enige zelfverbetering zal uitwerken, om zich hij God en de mensen aangenaam te maken. Ik heb haar duidelijk daarvoor gewaarschuwd."

Achter de naam van een jonge man lezen we: "Ik vrees zeer voor hein en gaf hem met veel bezorgdheid het teken, maar waarschuwde hem ernstig."

Bij een andere jonge man: "Hij schijnt niet de minste bekommering te kennen. Hij leest gebedenboekjes, maar verzuimt het eenzame gebed. Schijnt ook niet erg bevattelijk."

Hij beijverde zich, om in al de wijken van zijn parochie zondag-scholen te stichten. Er werden traktaatjes verspreid, die door Mr. M'Cheyne geschreven werden, speciaal op de kinderen gericht. Hij hield veel van kinderen en wanneer hij ze op straat zag spelen, maakte hij dikwijls een praatje met hen, om v  r hij verder ging op voor kinderen begrijpelijke wijze over het ene nodige te spreken. Zoveel zijn drukke ambtsbezigheden het toelieten, onderwees hij de kinderen op de zondagschool ook persoonlijk.

Er werd in zijn parochie ook veel gedaan voor de natuurlijke ontwikkeling van de bevolking, waarvoor avondscholen werden opgericht. Toen er eens een nieuwe onderwijzeres benoemd moest worden, schreef hij aan het bestuur: "Wat zij van handwerken, naaien en breien moet weten, is u beter bekend dan mij. Zij moet ook bekwaam zijn om de scholieren uit de Bijbel en de Catechismus voldoende bij te brengen, zodat het onderwijs en de kennis hiervan blijft onderhouden. Maar boven alles moet zij zelf een christin zijn, niet alleen in naam, maar inderdaad en in waarheid; een vrouw, wier hart door de Geest Gods is aangedaan en die de zielen van onze kinderen liefheeft. Iedere onderwijzeres bij welke dit allernoodzakelijkste ontbreekt, zou ik eerder beschouwen als een vloek dan als een zegen, als een plant zonder vruchten, waarvan geen leven, warmte en hemelse invloed uitgaat".

Kort na zijn intrede in Dundee begon hij *wekelijkse bidstonden* te houden in de kerk, waarvoor de donderdagavond werd afgezonderd. Eén van de eerste vruchten van deze arbeid was, dat Gods volk dat daar zeer ingezonken leefde, weer werd opgewekt en dikwijls viel hun bij deze bidstonden groter vrucht ten deel dan inde samenkomsten op zondag. De wijze waarop hij deze avonden leidde, was ook anders dan men gewend was. Hij gaf een schets: "Ik geef mijn hoorders een Schriftuurplaats om in hun hart te bewaren, gewoonlijk een belofte van Gods Geest, of van de heerlijke wonderen, waarvan Zijn uitstorting vergezeld zou gaan. Ongeveer twintig minuten besteed ik, om hun hoofdverdelingen van een preek op te geven. Dit wordt door gebed voorafgegaan en achtervolgd. Vervolgens lees ik de één of andere bekeringsgeschiedenis en verklaar hun die onder het lezen. Ik geloof, dat dit de belangstelling zo opwekt, want een menigte mensen bezoekt deze Bijbellezingen"

Hij merkte hierbij eens op: "Tot de klank van het laatste woord is weggestorven, heerst er een indrukwekkende stilte; niet gelijk zondags een haastig wegspoeden na het einde van het gebed, alsof men blij is de tegenwoordigheid Gods te kunnen ontvluchten".

De invloed, die van zijn prediking uitging, werd weldra in de gehele stad en de omgeving merkbaar.

Ook zijn verhouding tot de leden van zijn gemeente was goed. Een boer uit een andere parochie zei eens: "Toen ik hem zag gaan, v  r hij zijn mond opendeed, was er iets aan hem, dat diepe indruk op mij maakte."

"De hoofdverdelingen van zijn preken", zei eens één van zijn vrienden, "waren geen mijlpalen, die aantoonde, hoever men nog van het einde van de reis verwijderd was, maar pinnen, die al wat hij sprak, des te meer bevestigden."

Er is een hemelsbreed *verschil tussen het prediken van de leer of de verkondiging van Christus*. Mr. M'Cheyne predikte de volkomen leer der zaligheid uit de Schrift en zoals deze in onze Geloofsbelijdenis is samengevat, maar hij predikte geen geloofsleer alleen, maar Christus, van Wie alle leer uitgaat, gelijk de stralen uit de zon voortkomen.

Dikwijls gaf hij zijn afkeer te kennen van het gebruik maken van termen zoals bijvoorbeeld de uitdrukking: "zijn aandacht op de godsdienst te vestigen", waartegen hij bezwaar had, omdat men daardoor de geloofsleer en één of andere vrome denkwijze voor Christus Zelf

scheen in de plaats te stellen. De toepassingen op zijn preken schreef hij nooit uit, deze kwamen hem zo rechtstreeks uit het hart.

Niet alleen bij de avondmaalsvieringen, maar ook op de gewone zondagen kwamen velen, zelfs uit de omliggende dorpsgemeenten, naar de St. Peter's kerk om de godsdienstoefeningen bij te wonen, en veler harten brandden in hen als zij op de terugreis al wandelend spraken over de dingen, die zij die dag gehoord hadden.

Mr. M'Cheyne kende de strik, welke de lof en de gunst van de mensen de leraars spant, en hij wist uit ervaring hoe licht zijn hart geneigd was er door verblind te worden. Maar de Heere bewaarde hem ervoor en de korte bede van Rowland Hill was aanhoudend op zijn lippen: "*Heere, help!*" Deze woorden werden menigmaal op de rand van zijn dictaten gevonden.

De Heere begon in Dundee door middel van Zijn dienaar te werken, bijna vanaf de eerste dag dat hij daar kwam. Bij iedere godsdienstoefening werd de één of de ander verslagen in het hart, en zocht de eenzaamheid om daar te wenen. De grote schare, welke toestroomde om zijn prediking te horen, deed in verschillende streken de wens opkomen om hem als de eigen leraar te bezitten.

Nog maar enkele maanden was hij in Dundee werkzaam, toen hem werd aangeboden om zijn pastorie te verplaatsen naar de parochie van Skirling, dicht bij Biggar. Het was een aanbieding met vele voordelen wat het aardse gewin betrof, en ook wat betreft meer rust en gemak die een kleine parochie meebracht.

Bovendien was de bezoldiging aanmerkelijk hoger! Maar hij schreef de aanbieding af met de woorden:

"Ik ben hier geplaatst onder bijna 4000 zielen, waarvan ongeveer 1100 plaats nemen in het bedehuis. Iedere zondag breng ik mijn last getrouw, zoals die mij gegeven is, tot deze talrijke vergadering. Ik durf deze gemeente niet te verlaten. Ik durf geen 4000 zielen te verlaten voor 300. Was dit mij tevoren aangeboden, ik zou het beschouwd hebben als een rechtstreekse aanwijzing van God, en het beroep met mijn ganse hart hebben aangenomen. Hoe graag had ik een zo kleine kudde willen leiden, over ieder huisgezin willen waken, ieders hart willen kennen. Maar God heeft het zo niet gewild. Hij heeft mij hier geplaatst onder nijvere handwerkslieden en de wevers van deze goddeloze stad. Hij zal het mij niet aan het nodige laten ontbreken. Hij, Die de schatting betaalde uit de mond van een vis, zal mijn nooddrift vervullen."

Hij had de hoop reeds uitgedrukt: "Misschien zal de Heere dit woud van zwarte schoorstenen nog bloeiend en schoon doen worden als de hof des Heeren, een land hetwelk de 'Heere gezegend heeft'".

Daar zijn gezondheid zwak was, leek het er wel op alsof de vermoeiende en afmattende arbeid in een grote stad als Dundee zijn krachten ver te boven ging. Deze gedachte was de aanleiding, dat men in de zomer van hetzelfde jaar (1837) nog eens een poging ondernam om hem de opengekomen plaats van de parochie van St. Martin's bij Perth te doen innemen. Maar opnieuw wees hij het aanbod af.

"Mijn Meester heeft mij hier met eigen hand geplaatst, en nooit wil ik rechtstreeks noch zijdelings pogingen aanwenden om verplaatst te worden" zo antwoordde hij.

Maar deze keer had zijn afwijzing ook een bijzondere reden. Dit is te lezen in een brief van 8 augustus 1837, waarin hij aan een vriend schreef:

"Ik was zeer ontroerd door het aanzoek, om mij naar een naburige nu vacante parochie te begeven, Het maakte onderwerp uit van mijn gebed. Ik deel u dit mede om het wondervolle antwoord, dat ik geloof van de Heere op mijn gebed ontvangen te hebben.

Ik bad dat Hij, om mij volkomen zeker te doen zijn van mijn besluit om in Dundee te blijven, enige leden van mijn gemeente wilde opwekken uit hun doodslaap. Ik nam mij voor dit als teken te zullen beschouwen, dat de Heere wilde dat ik blijven zou.

De volgende morgen geloof ik, of anders de daaropvolgende dag, kwamen er twee jongemannen, die ik te voren nog nooit gezien had, bij mij. Zij waren in diepe verslagenheid over hun zielen. Zij kwamen gisteren terug, en hun verslagenheid was zeer toegenomen. Inderdaad zag ik niemand ooit tevoren in zulk een benauwdheid over de ziel. Ik kan dit niet anders dan als een wonderlijke gebedsverhoring noemen.

Ook verscheidene andere personen leven in diepe verslagenheid, en ik gevoel mij geheel buiten staat hen te vertroosten. Hoe graag zou ik zijn gelijk Noach, die de hand uitstreckte en de vermoeide duif weder in de ark nam, maar God doet mij ledig staan en gevoelen dat ik een kind ben." Weinig godzalige leraars zullen graag van standplaats verwisselen, tenzij het duidelijk blijkt, dat de Woildrolorn hun in die weg voorgaat. Het is gevaarlijk voor een mens om zelf te kiezen, en het gebeurt maar al te dikwijls, dat de geestelijke, die op lichte gronden zijn vorige wachttoren verliet, naderhand reden had, om de teleurstelling van zijn verwachting te betreuren, die hem in een ruimer en uitgebreider werkkring bereid was."

Tegen het einde van 1837 bewilligde hij er in om secretaris te worden van een "Genootschap tot uitbreiding van de Kerk", in het graafschap Forfar. Dit plan - dikwijls verkeerd voorgesteld - had ten doel om aan overbevolkte parochies een getrouw herder en leraar te schenken, die over geen groter aantal zielen het opzicht had, dan hij werkelijk zou kunnen bezoeken. Mr. M'Cheyne was daar sterk voor.

Daardoor werd hij echter genoodzaakt veel naar andere parochies te rijden, en het rijden was juist zeer bevorderlijk voor zijn gezondheid om de meerdere lichaamsbeweging, die hij erdoor verkreeg.

Hij preekte vanaf die tijd veelmeer dan te voren in de kleinere gemeenten in zijn omgeving.

Gedurende de tijd van zijn Evangeliebediening bezocht hij trouw de vergaderingen van het Presbytery (de Synoden van de Presbyteriaanse Kerken). Hoewel nog jong, werden zijn adviezen en oprechte voorstellen door al zijn medebroeders op hoge prijs gesteld. Met betrekking tot de grote vragen, welke in die tijd de Kerk van Schotland bezig hielden, waren zijn gevoelens beslist. Geen bestuur kon, volgens zijn zienswijze, verderfelijker zijn voor het ware Christendom en meer geschikt om alle wezenlijke vrucht uit te doven, dan het Moderatisme (de nieuwe richting).

Hij schreef aan een vriend in Ierland: "Gij weet niet wat het Moderacisme is. Het is een plant, die onze hemelse Vader nooit geplant heeft, en daarom hoop ik dat ze spoedig uitgeroeid zal worden".

De noodzaak van de onafhankelijkheid van de Kerk van de burgerlijke overheid in alle geestelijke zaken, en het recht van de Christelijke gemeente om te oordelen of de haar toegevoegde leraar de stem van de ware herder heeft, hield hij onveranderd staande als een gedeelte van de in de Heilige Schrift geopenbaarde waarheid, welke daarom met trotsering van alle gevaar gepredikt en in beoefening moet gebracht worden. De benoeming van getrouwe leraars was daarom ook altijd een stof van grote vreugde voor hem.

Ten opzichte van het *Heilig Avondmaal* gaf hij een korte verhandeling uit. Hij geloofde, dat het geenszins de regel is ons in het Nieuwe Testament voorgeschreven, hen te weren, van wie de belijdenis een aannemelijke belijdenis genoemd mag worden, al ware het dan ook dat de leraar voor zichzelf twijfelde aan de bevoegdheid om tot deze plechtigheid te komen. Maar tegelijk hield hij vast, dat geen onbekeerde tot de dis des Heeren mocht

naderen, en op dit punt moest men zichzelf oordelen, zo men niet geoordeeld wilde worden.

Wanneer er jonge mensen voor het eerst wilden toegelaten worden tot het Heilig Avondmaal, of ook wanneer ouders die vroeger belijdenis hadden afgelegd, hem kwamen verzoeken om de Heilige Doop aan hun kinderen te bedienen, was het steeds zijn gewoonte hun te vragen of hun zielen behouden waren. Verschillende jonge mensen, die onbedachtzaam tot het Avondmaal kwamen, werd deze getrouwe handelwijze ten zegen. Zo kwam er een vader bij hem spreken over de doop van zijn kind. De man zei, dat hij ernstig over zijn ziele-toestand had nagedacht en geloofde op de goede weg te zijn, en dat hij gevoelde dat de neigingen van zijn hart niet boos konden zijn, omdat hij geleerd had beledigingen, hem aangedaan, te vergeven.

Mr. M'Cheyne toonde hem echter aan, dat hij in weerwil van die deugd toch vreemd was aan de gerechtigheid Gods. De man nam dit woord ter harte, en toen Mr. M'Cheyne hem zei, het beter te oordelen de doopsbediening uit te stellen, wilde hij later wel eens terug komen. Bij een volgend bezoek scheen hij werkelijk zijn dwaling in te zien en van alle eigengerechtigheid afstand gedaan te hebben.

Toen het kind gedoopt was, was er tevens stof tot blijdschap voor de leraar, nu hij een gegronde hoop mocht voeden, dat deze man de behoudenis van zijn ziel was deelachtig geworden.

Maar eens kwam er in de avond een onbekeerde en onverschillige vader tot hem, met verzoek hem naar zijn woning te vergezellen om *zijn kind te dopen*. Mr. M'Cheyne wist dat noch de vader, noch de moeder ooit over de drempel van de kerk traden. Hij stond echter op en ging met de man mee naar zijn armoedig huis. Daar lag het kind op sterven. Vele vrouwen uit de buurt omringden het bedje. Een gezelschap van diep gezonken mensen was er bijeen. Mr. M'Cheyne ging bij het stervende kind staan en sprak de ouders aan over hun goddeloze staat en hun vreselijke schuld voor God. Hij besloot zijn vermaning door aan te tonen, dat hij onder deze omstandigheden zich meende te bezondigen door de doop aan hun kind te bedienen.

De ouders verzochten hem, het dan te willen doen om der wille van het kind. Maar hij hield hun voor dat het niet de doop was, die de ziel van het kind behouden kon en dat hij, vooral om zijn oprechte bezorgdheid voor henzelf, hun de vervulling van hun wens moest onthouden. Toen begonnen ook de omstanders een woord mee te praten en verweten hem, dat hij geen medelijden had met de ziel van het arme kind. Rustig stond hij in hun midden en toonde hun bedaard aan dat juist zij het waren, die zo wreed met hun kind gehandeld hadden door het niet in de vreze Gods op te voeden en zelf een goddeloos leven te leiden.

Hij waarschuwde hen allen ernstig en verliet - onder heftige verwijten van deze mensen - de woning in de late avond.

Hij verachtte de **kerkelijke tucht** niet. Eens gaf hij, bij gelegenheid van de bevestiging van ouderlingen, hierover het volgende getuigenis:

"Toen ik voor het eerst het werk mijner bediening onder u aanvaardde, was ik geheel onbekend met het gewicht van de kerkelijke tucht. Ik meende, dat bidden en preken mijn hoogste, ja bijna enige roeping was. Dit was een taak die mij afschrikte. Maar het behaagde God, Die Zijn dienaren op een andere wijze onderwijst dan de mens leert, om enige gevallen, waarin de kerkelijke tucht werd uitgeoefend, te zegenen tot oprechte bekering van zielen. Vanaf dat ogenblik ging er voor mij een nieuw licht op, en ik zag, dat wanneer de prediking des Woords een instelling van Christus is, de kerkelijke tucht dit eveneens moet zijn. Ik gevoel nu de innerlijke overtuiging in mij dat deze beide van God zijn ingesteld. Dat ons twee sleutels door Christus zijn toebetrouwd, de eerste is de

sleutel der kennis, waarmede wij de schatten van de Bijbel ontsluiten, de andere de sleutel van de tucht, waarmede wij de toegang tot de bondszegelen des geloofs openstellen of sluiten. Beide zijn gaven van Christus en kunnen niet door ons terzijde worden gelegd, zonder dat wij ons tegen Hem bezondigen".

Luiheid was hem vreemd. Over de ontspanning was hij het eens met de woorden van Baxter: "Kan een geneesheer zich in een tijd van pestziekte meer ontspanning veroorloven dan tot herstel van zijn krachten nodig is, als zovelen op hulp wachten in een tijd, waarin leven en dood op het spel staan? Zult gij het werkeloos aanzien, dat zondaren in doodsbenauwdheid versmachten, en zeggen: "God eist van mij niet, dat ik mij zelf zo opoffer om hun zielen te behouden?" Is dat de stem van het christelijk, herderlijk mededogen, of liever die van een vleselijke traagheid en duivelse wreedheid?"

Op *huisbezoek* was hij eveneens zeer gesteld. Hij achtte dit het belangrijkste werk van de herder. Wat men ook van de kansel predikt, de mensen zullen er niet veel acht op slaan, hoewel zij onder het aanhoren de waarheid er diep van mogen gevoelen, zo de leraar hetgeen hij gepredikt heeft niet met dezelfde ernst oog in oog met zijn gemeenteleden bespreekt, want in de vertrouwelijke omgang moet het zegel worden gedrukt op hetgeen wij in het openbaar gezegd hebben. Reeds in vroeger tijd heeft men de opmerking gemaakt, dat de mensen u ongehinderd, zo veel ge wilt, tegen hun zonden zullen laten prediken, als ge maar na het verlaten van de kansel op vriendschappelijke voet met hen blijft omgaan, spreekt gelijk zij spreken, en leeft zoals zij leven!

Maar hoe geheel anders was dit met Mr. M'Cheyne. De bezoeken, die hij bij zijn gemeenteleden aflegde, waren uren waarin hij nuttig trachtte te zijn voor hun zielen, en nooit was hij voldaan vóór hij het gesprek op de dingen der eeuwigheid had gebracht. En gelukte hem dit niet, dan bewaarde hij gewoonlijk het stilzwijgen. In een notitieboekje werd de volgende aantekening van hem gevonden: "Als ge, 't zij als geestelijke of in een andere functie, een familie bezoekt, richt dan het levende Woord het meest tot die leden van de familie, die vreemdelingen zijn in de dingen der eeuwigheid. Misschien heeft God u daarheen gebracht juist met het doel om die ziel te redden".

Iemand, die door zijn prediking uit de slaap van zijn onverschilligheid was opgewekt, schreef hem een brief, waarin hij verscheiden vragen deed betreffende de bekering, de *zekerdheid en het geloof*. Hij antwoordde hem in een zeer belangrijke brief, die hierna volgt:

1. "Ik geloof niet, dat er vele gelovigen zijn, die leven en sterven zonder een vertroostende verzekering ontvangen te hebben van de vergeving van hun zonden en van hun aanneming bij God. De Bijbelheiligen schijnen die bij leven en sterven overvloedig genoten te hebben. Zie de moordenaars van onze Heere (Hand. 2: 41). De Moorman (Hand. 8: 39). De stokbewaarder (Hand. 16: 35). En zelfs David gevoelde dit getuigenis in zich, hoewel hij een zondaar was voor de Heere (Rom. 4: 6). Paulus wenste ook, dat de gemeente te Rome die mocht bezitten (Rom. 15: 13). Ik vrees dat deze tegenwerping het meest gemaakt wordt door mensen, die in de zonde leven, en niet begeren te weten, op welk een gevaarlijke weg zij zich bevinden.
2. De verzekering van de vergeving der zonden ontstaat niet uit de kenmerken, die wij in ons bespeuren, maar uit de ontdekking van de heerlijkheid, de verdienste en de gewilligheid van Christus (Ps. 34: 5). Wij zoeken de vrede buiten en geenszins in onszelf. Tegelijkertijd is er ook een verzekering, welke voortspuit uit hetgeen wij in onszelf bevinden; de verzegeling des Geestes, de liefde tot de broederen en dergelijke, zijn de voornaamste kenmerken.

3. Het gevoel van een lichaam der zonde is een kenmerk, dat wij in overeenstemming met Paulus, en dat wij het eigendom van Christus zijn (Rom. 7, Gal. 5: 17). Paulus was blijmoedig in weerwil van het lichaam der zonde, dat hij omdroeg; dit moeten wij ook zijn. Zo was David, zo waren al de heiligen.

4. Ik geloof niet, dat er enig verschil bestaat tussen degenen die in de laatste jaren bekeerd zijn, en tussen hen die tevoren christenen waren. Velen van hen die na mijn komst in deze gemeente bekeerd zijn, leiden, naar ik vrees, een zeer onheilig leven. Dit vrees ik meer dan iets anders. Ik geloof dat het veel te veel in woorden, en niet in werkelijkheid bestaat. Maar toch zijn er vele goede vijgen, velen van wie ik mij betere dingen verzekeren, en dat met de zaligheid verbonden.

Het antwoord op uw vraag vrees ik dat dus zijn moet, dat men vroeger gewoon was, velen voor christenen te houden, die slechts de naam hadden dat zij leefden, maar dood waren. Ik geloof dat men nu beter heeft leren onderscheiden. Maar wacht u, dat ge niet hoogmoedig wordt, want hoogmoed komt voor de val. Wacht u van op scherpe toon over anderen te oordelen, alsof allen op dezelfde wijze moesten bekeerd worden. God werkt in het verborgene. Hij is barmhartig die Hij barmhartig is. Hem alleen zij de eer toegebracht!"

Bij een volgende gelegenheid toen hij sprak over Hooglied 6: 3: "Mijn Liefste is mijn" en vervolgens: "Mijn Liefste is afgegaan in Zijn hof", zei hij: "Dit is het verzekerd geloof - een volkomen, vrijmoedige aanneming van Christus als mijn gerechtigheid, mijn sterkte, mijn alles. Een zeer algemeen verkeerd begrip is, dat men meent voor deze heldere overtuiging, dat Christus de mijne is, een hoge trap van geestelijk leven bereikt te moeten hebben, en dat zij ontstaat uit de kentekenen, die ik in mijn hart bespeur. Als ik in mijzelf een nieuw schepsel zie, Christus op de troon in mijn hart en liefde voor de broeders in mij bevind, meent men menigmaal, dat ik mag beginnen te Leggen: "Mijn Liefste is mijn." Hoe verschillend daarvan is deze plaats. Op hetzelfde ogenblik dat Jezus in Zijn hof naar de specerijen afgaat, zodra Hij Zich aan haar openbaart, roept de ziel uit: "Mijn liefste is mijn!" Zo ook Thomas in Johannes 20: 27, 28. Op het ogenblik dat Jezus binnenkwam en hem Zijn wonden toonde, riep Thomas uit: "Mijn Heere en mijn God!" Hij onderzocht niet of hij geloofde, of liefde en ootmoed in hem heersten, maar al wat hij zag, het enige waaraan hij dacht, was Jezus en Die gekruisigd, en Die opgestaan".

Toen hij eens preekte over Mattheus 11: 28: "Komt herwaarts tot Mij, allen, die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven", zei hij: "Ik houd het voor bijna onmogelijk, uit te leggen wat het is tot Jezus te komen, het is zo eenvoudig. Als ge iemand, die van een ziekte hersteld was, zou vragen, wat is het genezen te worden, geloof ik, dat hij u dit moeilijk zou kunnen zeggen. Voor zover de Heere mij licht in deze zaak gegeven heeft, en ziende op hetgeen mijn eigen hart in dergelijke omstandigheden doet, gevoel ik niet dat het komen tot Jezus iets anders is dan alleen te geloven, dat alles waarheid is wat God getuigt van Zijn Zoon. Ik geloof dat vele mensen zelf de oorzaak zijn, dat zij in de duisternis blijven door iets meer te verwachten dan dit.

Sommigen van u vragen misschien: "Maar is er dan geen toeëigening van Christus?" "Is er geen uitstrekken van de hand des geloofs?" "Geen aanraken van de zoom van Zijn klee?"

Ik stem volkomen toe, mijn geliefden, dat er iets dergelijks is, maar ik geloof, dat het onafscheidelijk is van het aannemen van het getuigenis Gods. Als de Heere u overtuigt van de heerlijkheid en de macht van Immanuel, ben ik ervan verzekerd, dat gij niet anders kunt dan Hem tot uw deel te kiezen. Het is alsof men de vensters van een donkere kamer opent, dadelijk schijnt het zonlicht in het gehele vertrek. Zo ontvangt ook de ziel Christus, op hetzelfde ogenblik dat de ogen voor het licht geopend worden."

Mr. M'Cheyne was er voor zichzelf van overtuigd, dat bij iedere getrouwe Evangelieverkondiging de vrucht van de prediking regel is, het gemis daarvan uitzondering, naar 1 Tim. 4: 16: "Dat doende zult gij en uzelf behouden, en die u horen." Zo verwachtte hij zegen op zijn prediking en de Heere vervulde overvloedig al zijn verwachtingen.

Niet alleen legde Mr. M'Cheyne veel bezoeken af bij zijn gemeenteleden, maar dezen kwamen ook tot hem aan de pastorie. Het was in die tijd lang geen gewone zaak voor bekommerde zielen zich tot hun leraar om raad te wenden. Maar spoedig ging er geen week voorbij, waarin niet één of meer personen aan de pastorie kwal men om raad.

Onder hen, die tot hem kwamen, waren mensen die tegen de waarheid gestreden hadden, mensen, die gewend waren zich te verwijderen zodra er in de Bijbel gelezen werd, en een traktaatje wegwierpen wanneer de Naam des Heeren erin voorkwam.

Er waren er ook bij die, na de zondag in ijdel vermaak te hebben doorgebracht, zich zo spoedig mogelijk ter rust begaven, om door de slaap de vrees te verbannen van in de hel geworpen te worden. Velen waren er onder, die hun gehele leven belijdende mensen waren geweest, en ook enkele die openlijk de zonden hadden gediend. In één woord, de Heere verheerlijkte Zich door de verscheidenheid van mensen, die door Zijn genade tot Zijg dienst werden bekeerd.

De één deelde aan Mr. M'Cheyne mede, dat het voorlezen van het één of ander hoofdstuk uit de Heilige Schrift, met de daarbij gevoegde toepasselijke opmerkingen, het ogenblik van zijn ontdekking was geweest. Een ander werd verslagen in het hart door een op zondagmorgen in het gebed gebruikte uitdrukking. Maar de meesten waren gewonnen door de prediking des Woords.

Mr. M'Cheyne verhaalde *van een vrouw* die opgewekt en bekommerd geworden was onder zijn prediking over de woorden: "Tot Wien komende als tot een levende Steen." Toen hij er over begon te spreken, hoe de Vader die kostelijke steen uit Zijn schoot genomen en tot een hoeksteen gelegd had, gevoelde zij in haar ziel: "Ik weet niets van die kostelijke steen, ik ben zeker niet bekeerd."

Dit bracht er haar toe, om naar Mr. M'Cheyne te gaan en er met hein over te spreken. Maar er was geen diepe verslagenheid des harten bij haar te bespeuren. Toen zij opstond om heen te gaan, zei Mr. M'Cheyne tot haar: "Gij zijt een arme, ellendige worm; het is een wonder, dat de aarde haar mond niet open doet om u te verzwelgen." Deze woorden werden aan haar ziel gezegend en brachten bij haar een innige overtuiging van zonden teweeg. Een tweede maal kwam zij bij hem toen de pijlen des Almachtigen haar ziel verscheurden.

Drie maanden lang bleef zij in die toestand, tot zij weer om raad bij hem kwam. Het gebeurde, dat terwijl hij met haar sprak over de woorden van Christus: "Indien gij de gave Gods kende", zij de levende stem van Jezus uit het Woord mocht vernemen en leven in har ziel ontving. Zij verliet hem verblijd en vol vreugde.

Wanneer er mensen tot hem kwamen om raad, was hij gewoon zich duidelijk uit te drukken. Eens kwam een vrouw tot hem, die zijn voorstelling van het Evangelie als waarheid aannam, en toch weigerde vertroost te worden, omdat zij het komen tot Christus altijd bleef beschouwen als een verrichting, die bij het oprecht geloven van het getuigenis Gods, van zijn Zoon gegeven, toegevoegd moest worden. Hij begon haar te spreken over Joh. 3: 16, 17: "Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn Eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe."

De vrouw zei, dat God Zich om haar niet bekommerde. Daarop overtuigde hij haar dat zij, door zo te spreken, God tot een leugenaar maakte. Toen zij hem in diepe droefheid des harten verliet, rees de bede uit zijn hart op: "Heere, geef Gij haar licht".

Zijn dagboek uit die tijd bevat niet veel aantekeningen, maar enkele ervan zijn belangrijk genoeg om ze hier weer te geven. Op het einde van het jaar 1838 schreef hij: "Gepredikt in de Gaelic Kapel over: "Ik weet dat mijn Verlosser leeft", met meer zichtbare invloed op de gemeente, dan enige tijd geleden. Nooit herinner ik mij, de zielen zo gedrongen te hebben, om tot Christus de toevlucht te nemen, als in deze toespraak."

"Een vrouw kwam tot mij, ik hoop dat zij in waarheid opgewekt is door de prediking van gisteravond, of liever door U, Heere. Ik weet echter niet, of het werk der genade in haar begonnen is, of niet."

Vervolgens: "In de avond gesproken tot jeugdige lidmaten. Goede verwachting van allen, behalve van één."

En dan weer: "Een Jood, Mr. Frey, in mijn kerk gepreekt voor een talrijke schare. Ik voelde mij innig getroffen bij het horen van deze Christus-prediking, uit de mond van een Israëliet naar het vlees."

Ook deze aantekening: "Voor zeelieden gepredikt aan boord van de "Dr. Carey", in de Docks. Ongeveer 200 mannen waren tegenwoordig, allen zeer aandachtig, mijn woorden schenen indruk te maken. Ik sprak over: "Ik weet dat mijn Verlosser leeft."Moge het op het water gezaaide zaad wedergevonden worden na vele dagen".

Maar al waren het in dit opzicht gelukkige dagen voor hem en Gods volk, toch had hij ook veel smaad en hoon te verduren. Hij was het voorwerp van verachting van hoogmoedige, liefdeloze geestelijken, en van de bittere haat veler goddelozen. Er waren ook veel leraren en leden, die de Heere alleen met de lippen beleden, van welken Jezus zou zeggen: "De wereld kan ulieden niet haten (Joh. 7: 7) want de wereld kan zichzelf niet haten."Diep geworteld was de vijandschap welke velen hem toedroegen, des te dieper omdat zijn overeenkomst met zijn Heere en Meester er de oorzaak van was. Maar niets kon hem van de rechte weg doen afwijken.

Zo bracht hij de eerste jaren van zijn Evangelie-bediening in Dundee door. De bevolking van de stad begon te voelen, dat er een uitnemende man Gods in haar midden was, want hij leefde als een waar zoon van Levi. "Mijn verbond met hem was het leven en de vrede; en ik gaf hem die tot een vreze, en hij vreesde mij, en hij werd om Mijns Naams wil verschrikt".

5. DAGEN VAN OPWEKKING

Mr. M'Cheyne was in de zomer van het jaar 1842 herhaaldelijk ziek. Deze lichamelijke ziekte ging echter samen met zware inwendige ziele-strijd. Hij schreef hierover:

"Ik ben zelf in zware verzoeking, en heb geen hoop, dan als een ellendige worm, op de arm van Jezus. O, hoe dikwijls zou ik verheugd geweest zijn om ontbonden te worden en met Christus te zijn."

Juist in die tijd kreeg hij het verzoek om lid te willen zijn van een commissie van Schotse predikanten, met het doel in het noordelijk deel van Engeland het Evangelie te verkondigen. De secretaris van de Commissie, Mr. Purves van Jedburgh, aan wie hij melding maakte van zijn inwendige beproevingen, schreef hem daarop een brief terug, die hem was als balsem voor zijn geest.

Mr. Purves schreef hem: "Ik ondervind een dergelijk gevoel als gij, en gij weet tot uw troost dat een Ander, Die in waarheid een Broeder is, dit ook kent. In al onze benauwdheden is Hij benauwd. Wij mogen als het ware zeggen: Hij is het hart van Zijn volk, want zij zijn één lichaam, en een ziekte in het geringste lid wordt dáár gevoeld en dáár gedragen. Troosten, verzachten, ja verzadigen wij onszelf in Hem te midden van benauwdheden. Het is zalig Hem in alles, zelfs in het lijden gelijk te mogen zijn. Er is een groot gebrek in alle christenen, die geen lijden ondervinden. Sommige bloemen moeten vanéén gereten of ontbladerd worden, vóór zij enige geur verspreiden. Al de wonden van Christus geven liefelijkheid van zich, zo ook al de droefheid van de christenen. Beveel mij aanbij een door zware slagen getroffen broeder, een gekrookt riet, één gelijk de Zoon des mensen. De Man van Smarten is nooit ver van hem. Voor mij is er iets liefelijks en heiligs in alle lijden, het verbindt ons zo innig aan de Man van Smarten."

Zo leed M'Cheyne en werd getroost. Hij schreef terug, dat hij er in bewilligde om te gaan, en voegde erbij: "Gedenk mij vooral, die zo dikwijls vermoeid en belast ben. In mijn hart is niets dan zonde, maar Jezus leeft!"

Op de bestemde tijd begaf hij zich op reis naar Engeland, vergezeld van de predikanten: Cumming van Dumbarney, Bonar van Keslo, Purves van Jedburgh en Somerville van Anderston. Het doel van de reis was Newcastle, waar Mr. Burns tevoren met zegen gearbeid had. Het was een stad waar de bevolking zich aan de snoodste goddeloosheid overgaf, een stad waar de sluipwegen van de satan wijd en diep waren, zijn muren hoog en sterk, zijn bezetting talrijk en onverschrokken, en waar een metalen toren bleek te zijn, waartegen al wat de mens vermocht te doen, als pijlen afketste.

Maar zij die hier gingen prediken, wisten dat de Geest Gods almachtig is, en dat Hij deze machtige zijn roef kan ontnemen. Zij predikten in de open lucht en in de bedehuizen welke aan de Presbyterianen en aan de Methodisten behoorden. In de wijk Wesby waren het de verdedigers van het vraagstuk omtrent de sabbat, die verlangend waren om Mr. M'Cheyne daar welkom te heten, omdat zijn verhandeling over de dag des Heeren overal verspreid en gezegend was geworden. Velen stroomden op het marktplein bijeen om hem te horen. Er is reden om aan te nemen, dat deze rede op veter harten een diepe indruk maakte.

"De prediking was bijzonder geschikt voor zelfontdekking", schreef één van de inwoners van die stad. Mr. M'Cheyne predikte toen in de open lucht op een uitgestrekt plein, tussen de Linnenmarkt en de St. Nicolaaskerk. Meer dan duizend mensen waren daar bijeen en de prediking duurde tot tien uur, zonder dat iemand de plaats had verlaten. De maan scheen helder en de lucht was met sterren bezaaid.

Het onderwerp waarover hij sprak was uit Openbaring 20: 11: "De grote, blinkende troon." Aan het slot van zijn toespraak zei hij tot de menigte: "Gij zult mij niet weer

aanschouwen tot onze ontmoeting voor de rechterstoel van Christus. Maar de prachtige hemel boven ons en de zilveren maan die ons beschijnt, en het oude, merkwaardige kerkgebouw achter ons, zijn de stille getuigen, dat ik u leven en dood heb voorgesteld.”

Sommigen zullen reden hebben zich die avond tot in eeuwigheid te herinneren. Naderhand predikte hij over hetzelfde onderwerp met gelijke uitwerking in een weide nabij Dundee. Hij sprak toen ook in de open lucht, terwijl de regen in dichte stromen neerdaalde, maar de opeengedrongen menigte bleef aandachtig luisteren, tot de klank van zijn laatste woord verklonken was.

Op zijn terugreis naar Dundee nam hij zijn richting over Gilsland, waar hij ook nog predikte en niet zonder uitwerking. Begin september keerde hij in zijn gemeente terug, naar het lichaam gesterkt en in de ziel vervuld met vrede en blijdschap. "Ik ben veel sterker teruggekomen", schreef hij, "ik geloof dat ik op mijn terugreis enige kostelijke zielen als mijn loon heb mogen winnen.”

In de daaropvolgende herfst ging de zon wekenlang zeer prachtig onder. Nauwelijks ging er een dag voorbij, dat hij niet naar de gloeiend rode bol in het westen staarde. En terwijl hij er naar keek, sprak hij over de Zon der gerechtigheid, of van de blijdschap der engelen die voor Gods aangezicht staan, of van de zaligheid van hen, wier zon niet meer kan ondergaan. Daarbij glinsterde zijn aangezicht van hemelse blijdschap, wat opgemerkt werd door het volk.

In november 1842 verliet hij de gemeente weer voor tien dagen; om Mr. Hamilton van Regent Square in Londen bij te staan bij de Avondmaalsbediening. Zijn gemeente te Dundee begon onvergenoegdheid daarover te doen blijken, maar hij meende het te moeten doen, omdat het juist zijn begeerte was om zielen te winnen. Deze begeerte ging echter samen met de toenemende overtuiging, dat de Heere hem meer tot evangelische dan tot pastorale arbeid riep. Dit was de reden dat hij van stad tot stad ging om te prediken.

Maar toen hij in Londen bij Mr. Hamilton verbleef, bereikte hem een brief met de uitnodiging om over Kelso terug te reizen, waarop hij antwoordde:

"Waarde Horatius.

Onze vrienden hier willen mij niet laten gaan voor vrijdagmorgen, zodat ik alle mogelijke spoed zal moeten maken om Dundee voor de zondag te bereiken. Ik zal dus verstoken zijn van u te zien en een woord van vermaning tot uw gemeente te richten. O, dat mijn ziel nogmaals wedergeboren, dat ik ten tweeden male krachtig geroepen werd en tot een vat gemaakt, vervuld met de Heilige Geest, om niets dan Jezus en Zijn liefde te verkondigen. Ik vrees dat ik in deze wereld nooit worden zal wat ik zou wensen te zijn. O, om een week als Whitefield in Londen door te brengen, waarin hij meer dan duizend brieven ontving. Dezelfde Jezus regeert nog, dezelfde Geest is nog almachtig. Waarom wordt Hij van ons geweerd? Is het door onze schuld? Zijn wij het, die de schatkamers van deze hemelse dauw doen gesloten blijven?

Steeds de uwe tot de dag der heerlijkheid.

P.S. Zo de Heere wil, zullen wij elkaar bij de Vergadering ontmoeten"

Deze gedenkwaardige *Vergadering kwam op 17 november* te Edinburg bijeen. Vijfhonderd predikanten uit alle delen van Schotland waren tegenwoordig. De inbreuk, door de burgerlijke overheid gemaakt op de voorrechten van Christus, het enige Hoofd Dat door onze kerk wordt erkend, en de onvoldoende antwoorden op de door de kerk te voren ingediende protesten, hadden eindelijk een crisis veroorzaakt. Hij had een bepaalde afkeer van het Erastianisme (naar Thomas *Erastus*, 1524-1583, professor in de medicijnen

te Heidelberg, bekend door zijn verdediging van de Avondrnaalsleer van Zwingli en bestrijding der kerkelijke tucht; deze verzette zich daarin tegen Olevianus, die de calvinistische kerkelijke tucht wilde invoeren, was bang voor gewetensdwang, wilde dat de overheid in naam van de gemeente het kerkbestuur in handen had. Men verdacht hem ook van andere ketterijen. Hij werd professor te Bazel. Verdedigers van de mening dat het kerkelijk bestuur in handen van de burgerlijke overheid behoort, heten Drastianen).

Toen Mr. M'Cheyne ter vergadering de vraag gesteld werd: "Is het onze verplichting te weigeren iemand te ordenen, die de gevoelens van de Erastianen omhelst?", was zijn antwoord: "Zeker, welke gaven of talenten hij ook bezitten moge".

Hij was een vurig Presbyteriaan en wilde van geen overheidsbemoeiing binnen de kerk weten, omdat: a- daarvan geen sprake is in de Bijbel. b- daardoor de verplichting wordt opgeheven om de geesten te onderzoeken. c- daardoor inbreuk gemaakt wordt op het koninklijk ambt en de waardigheid van Christus, daar het zich tussen Hem en Zijn gemeente stelt. Hij heeft gezegd: : Ik wil de sterren de plaats aanwijzen."

Maar nog strenger stond hij tegenover de aantasting van de geestelijke onafhankelijkheid van de Kerk. In het *voorzicht van een scheuring in de Schotse Kerk*, ingeval die onafhankelijkheid werd ontkend door de Overheid en haar geestelijke handlangers, stelde hij bij een samenkomst in het licht:

- a- dat zij in sommige opzichten betreuenswaardig was, namelijk om het lijden van Gods getrouwe dienaren, om het kleine getal van degenen die achterbleven, om het verderf der goddelozen en de zonde van de natie.
- b- Maar b-mocht zij in ander opzicht met vreugde begroet worden, namelijk: omdat het Koninklijk ambt van Christus er beter door gekend, de waarheid in zovele in treurige toestand verkerende parochies verspreid, en de getrouwe predikers er door gelouterd zouden worden.

En toen, op 7 maart 1843, de zaak van de Kerk voor de balie van het Lagerhuis bepleit zou worden, lezen we in zijn dagboek: "Welk een gewichtige avond in het Britse Parlement. Nogmaals staat Koning Jezus voor een aardse rechtbank, en zij kennen Hem niet".

Een belangrijke anekdote wordt van hem verhaald door één van zijn ambtsbroeders, die na de Algemene Vergadering met hem naar Dundee terugkeerde. Dit was Mr. Stewart, die met hem sprak en hem vroeg, wat hun plicht zou zijn te doen, ingeval de scheuring een feit zou worden en waarheen zij wellicht verstrooid zouden worden. Mr. Stewart zei, dat hij in het Gaelic (Keltisch) prediken zou en zich naar de Hooglanders in Canada kon begeven, als dat nodig zou zijn.

Maar Mr M'Cheyne zei: "Ik denk tot de vele duizenden gedeporteerden aan gene zijde van de Oceaan te gaan, want niemand bekommert zich om hun zielen."

Na die tijd treffen wij niet veel aantekeningen meer aan in zijn dagboek. Eén vermeldt nog: "Heden vier ouderlingen bevestigd, en een vijfde toegelaten, die allen, naar ik vertrouw, een zegen voor deze plaats zullen zijn als ik zal zijn heengegaan. Ik mocht gelukkig geruime tijd vóór het aanbreken van de dag ontwaken, en had twee uren om met mijn God alleen te zijn Met veel troost voor mijzelf gepredikt over 1 Tim. 5: 17: "Dat de ouderlingen, die wel regeren, dubbele eer waardig geacht worden, voornamelijk die arbeiden in het Woord en de leer."

"Na het uitspreken van de preek en het gebed stelde ik de gewone vragen voor, liet vervolgens de gemeente staande zingen, terwijl verliet ik de kansel en legde deze vier mannen de handen op, waarna al de ouderlingen hun de rechterhand der gemeenschap

reikten, terwijl ik naar de kansel terugkeerde, en hen zowel als de gemeente aan hun wederzijdse verplichtingen herinnerde. Het was een treffende plechtigheid.”

Nog een aantekening over de laatste bekeringen is die van 6 januari 1843:

"Gehoord van een ontwaakte ziel, die rust gevonden heeft, de ware rust, naar ik geloof. Twee nieuwe gevallen van opwekking, beide innig en treffend. Juist nu ik wanhopend de moed begon te verliezen, doet God mij de tekenen van Zijn terugkerende tegenwoordigheid aanschouwen." Deze laatste opmerking verdient enige toelichting

Hij had de onwrikbare overtuiging, dat een getrouwe leraar grond heeft om te verwachten, dat er onder zijn prediking zielen zullen worden bekeerd; dat hij, zodra hij dit niet bespeurde, vreesde, dat er het één of ander verborgen kwaad moest zijn, waardoor de Heere vertoornd en de Geest bedroefd moest zijn. En moet dit niet met ons allen, als leraars evenzo zijn? God kan zeker veel voor ons oog verborgen houden van hetgeen Hij door middel van ons ten uitvoer brengt, maar even zeker zal Hij ons enige zegels van ons leraarsambt doen aanschouwen, opdat onze overtuiging, dat wij van Hem gezonden zijn, ons met heilige ernst en ontzag moge vervullen, zowel als tot onvermoeide arbeid aanzetten. Moest niet boven de deuren van onze vergader- en collegezalen dit opschrift geplaatst zijn: "Gode nu zij dank, Die ons allen tijd doet triomferen in Christus, en de reuk Zijner kennis door ons openbaar maakt aan alle plaatsen" (2 Cor. 2: 14).

Omstreeks die tijd komt er in zijn geschriften de volgende aantekening voor:

"Terwijl ik door de weiden wandelde, overviel mij de gedachte met bijna overstelpende kracht, dat ieder bijzonder lid van mijn gemeente zich spoedig in de hemel of in de hel zal bevinden. O, hoe zou ik wensen, dat ik een stem had als die des donders, opdat ik allen kon doen horen, of dat mijn lichaamsgestel ijzersterk was, dat ik allen kon bezoeken en zeggen: "Red u om uws levens wil!" Ach, arme zondaren! Gij vermoedt weinig, hoe zeer ik vrees dat gij de schuld van uw verdoemenis mij wijten zult".

Nooit was hij voldaan over zijn eigen toeneming in de heiligmaking. In dit tijdperk was het zijn vaste gewoonte na het middagmaal een Psalm of een geestelijk lied te zingen. Dikwijls koos hij daarvoor: "De Heere is mijn Herder", of: "Och, dat wij eenmaal voor het Lam mogen staan." Soms zong hij het lied: "Och, dat ik meer met God mocht wandelen", en dikwijls de Psalm: "Och dat mij iemand vleugelen als een duive gave."

Hoe waar, maar hoe verschrikkelijk tevens is de taal van Dr. Owen (Bridge's Christian ministry, pag 168): "Laat, die tevreden is in het eeuwig verderf neer te dalen, zich een grote naam van godsdienstigheid verkrijgen; laat hij prediken en arbeiden om anderen beter te maken dan hij zelf is, en onder dit alles vergeten zijn eigen hart te verootmoedigen en met God in onmiskenbare nuttigheid en heiligmaking te wandelen, en hij zal zijn doel geenszins missen."

Zo iemand in zijn tijd aan deze strik was blootgesteld, was het Mr. M'cheine. Doch niets is tevens zekerder, dan dat hij, tot zijn laatste uur toe, altijd de bedrieglijke ingevingen van zijn eigen hart en van de boze vijand poogde te ontdekken, en die met goede uitslag tegenging. In twee dingen schijnt hij tot het laatste toe ijverig volhard te hebben: in het streven naar persoonlijke heiligmaking en in het aanwenden van onvermoeide pogingen om zielen te behouden.

Omstreeks die tijd schreef hij voor zijn eigen gebruik een onderzoek naar dingen, die veranderd of verbeterd moesten worden. Ik laat het hierna in zijn geheel volgen.

‘Hoe bijzonder nauwgezet en onpartijdig is deze beproeving van zijn eigen ziel. Hoe scherp is zijn blik om het verschil van zijn gemoed met de heilige wet Gods te ontdekken

Och, waren wij allen zo door dezelfde Geest geleerd, om ons hart te beproeven Het is alleen als wij zó in het binnenste van onze ziel onze hulpeloosheid ontdekken en de duizenderlei vormen aanschouwen, waaronder de zonde zich openbaart, dat wij in waarheid als leerlingen aan de voeten van Jezus zitten, om Hem met vreugde als alles in allen te ontvangen Op zulk een ogenblik gevoelen wij in de geest wat Ignatius zei: "Nu begin ik eerst een discipel te worden."

Mr. M'Cheyne noemt dit onderzoek van zijn hart en leven met de naam "**Hervorming**".

Het stuk begint als volgt: "Het is de plicht van alle dienaren van Christus in deze tijd de hervorming van godsdienst en zeden met zichzelf, hun huisgezinnen te beginnen, onder de belijdenis van vorige zonden, ernstig gebed om besturing, genade en om een volkomen voornemen des harten" Mal. 3: 3: "Hij zal de kinderen van Levi reinigen." Ten einde dit doel in hen mocht bereikt worden, geloof ik, dat het nuttig is dat leraars van tijd tot tijd voor een wijle aan hun werkkring worden onttrokken.

“Persoonlijke Hervorming.

Ik ben overtuigd, dat ik de hoogste trap van geluk in dit leven bereiken, het meest tot heerlijkheid Gods en het welzijn van de mensen verrichten, en het hoogste loon in de eeuwigheid ontvangen zal, door mijn geweten altijd rein gewassen in het bloed van Christus te bewaren, te allen tijde vervuld te zijn met de Heilige Geest, en door een zo hoge mate van gelijkvormigheid aan Christus in gemoed, wil en hart te bereiken, als waartoe het een verlost zondaar mogelijk is ooit in deze wereld te komen.

Ik ben overtuigd, dat wanneer enig mens buiten, of mijn eigen hart binnen in mij, dit weersprekt, als iemand mij wil doen geloven dat het niet tot mijn tijdelijk en eeuwig geluk en tot heerlijkheid Gods en ook tot mijn eigen nuttigheid dient, altijd een rein gewassen geweten te bewaren, geheel vervuld te zijn met de Geest en in alle opzichten gelijkvormig te worden aan het beeld van Christus, dit de stem is van de duivel, van de vijand Gods, de vijand van mijn ziel en van al wat goed is, ja, de stem van het meest dwaze, boosaardigste en ellendigste schepsel. Spreuken 9: 17: "De gestolen wateren zijn zoet."

Om een onergerlijk geweten te bewaren, ben ik overtuigd dat ik mijn zonden meer behoor te belijden. Ik geloof, dat ik mijn zonden belijden moet op het ogenblik, dat ik ze als zonden erkend heb; hetzij ik in gezelschap ben of aan het studeren, of onder het prediken, de ziel behoort een blik van afschuw op de zonde te werpen. Als ik mijn werk voortzet en de zonde niet belijdt, behoud ik een bezwaard geweten, en doe zonde tot zonde toe. Ik geloof, dat ik op sommige uren van de dag - op mijn beste uren, zoals na het ontbijt en na het theedrinken - plechtig de zonden van de voorafgaande uren behoor te belijden en de algehele vergiffenis daarvan te zoeken.

Ik bevind, dat de duivel dikwijls van onze schuldbelijdenis gebruik maakt, om dezelfde zonden, die wij zo even beleden, weer met nieuwe kracht in ons te doen werken, zodat ik bevreesd ben op de belijdenis aan te dringen. Ik moet ervaren christenen naar hun bevinding hierover vragen. Voor mijzelf geloof ik te moeten strijden tegen dit verschrikkelijk misbruik van de schuldbelijdenis, waardoor de duivel mij van die belijdenis zelfs zoekt af te schrikken.

Ik behoor mij zelf te beschouwen als een veroordeeld lid van Adams geslacht, als deelachtig aan een natuur, die van de geboorte af aan in opstand is tegen God (Ps. 51) en als een hart omdragende, vervuld van alle ongerechtigheid, waardoor gedurende mijn gehele leven, van mijn geboorte tot aan mijn dood, elke gedachte, elk woord en elke daad met zonde besmet is.

Ik behoor dikwijls de zonden van mijn jeugd te belijden, gelijk David en Paulus, de zonden van vóór mijn bekering, mijn zonden ná mijn bekering, zonden tegen licht en beter weten in, tegen liefde en genade, tegen elk van de Personen der Godheid bijzonder bedreven.

Ik behoor mijn zonden te beschouwen in het licht van de heilige Wet, in het licht van Gods aanschijn, in het licht van het kruis, in het licht van Christus' rechterstoel, in het licht van de hel, in het licht van de eeuwigheid.

Ik behoor een ernstig onderzoek te doen gaan over mijn dromen, over mijn vluchtige gedachten, over mijn geliefkoosde neigingen, mijn dikwijls terugkerende daden, mijn gewoonten in denken, gevoelens, spreken en handelen, over de laster van mijn vijanden en de berisping of zelfs de bespottung van mijn vrienden, ten einde de sporen van de in mijn hart heersende zonden te ontdekken en die tegelijk te belijden. Ik behoor een bepaalde weg voor de belijdenis van mijn zonden te gaan en die in vasten en gebed door te brengen, bijvoorbeeld één dag in de maand.

Ik behoor een menigte Bijbelteksten aangetekend te hebben, die geschikt zijn om mij mijn zonden voor de geest te roepen. Ik behoor elke ziekte, iedere slag van de Voorzienigheid, die mijzelf, mijn huis, mijn parochie, de kerk of ons land treft, te beschouwen als roepstemmen Gods tot belijdenis van zonden. De zonden en beproevingen van anderen moeten ditzelfde bij mij teweeg brengen. Ik moet zondagsavonds, of de avond na een Avondmaalsbediening vooral nauwgezet de zonden belijden, die mij in deze heilige verrichting hebben aangekleefd.

Ik behoor de zonden van mijn schuldbelijdenis, haar onvolkomenheid, haar zondige bedoelingen, haar eigengerechte strekking, te belijden en tot Christus op te zien, als Die mijn zonden volkomen beleden heeft over Zijn eigen zoenoffer.

Ik behoor tot Christus te gaan om de vergeving van iedere zonde. Bij de reiniging van het lichaam zouden wij daarop geen smet laten kleven. Zouden wij dan minder zorgvuldig te werk gaan bij de reiniging van onze ziel?

Ik behoor mij de striemen voor de geest te brengen, die elk van mijn zonden Jezus veroorzaakt hebben. Ik behoor de oneindige angst en benauwdheid de ziel van Jezus te zien doorboren, zodat zij opweegt tegen een eeuwigheid door mij in de hel doorgebracht tot straf van mijn zonden, ja voor de laatste zelfs.

Ik behoor te zien, dat er in het door Christus vergoten bloed een oneindig overvloedig rantsoen is voor al mijn zonden. En echter leed Christus niets meer, dan een oneindige rechtvaardigheid eiste, en toch kon Hij niet lijden zonder een oneindig rantsoen te betalen. Ik gevoel, als ik gezondigd heb, een ogenblikkelijke tegenzin om tot Christus te gaan. Ik schaam mij tot Hem te komen, het is mij, alsof het mij geen goed zou doen, mij tot Hem te wenden, alsof ik Christus tot een dienaar van de zonde maakte, door rechtstreeks van de zwijgentrog komende, te begeren met het beste kleed getooid te worden, en duizend andere uitvluchten meer. Maar ik ben overtuigd, dat het allemaal leugens zijn, onmiddellijk van de vader der leugen afkomstig. Johannes wijst immers juist de tegenovergestelde weg aan: "Indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een Voorspraak bij de Vader." Duizend andere Bijbelplaatsen bewijzen het tegendeel, zoals Jeremia 3: 1.

Ik ben verzekerd, dat er geen vrede noch bewaring voor groter zonden bestaat, dan in een onverwijld heengaan tot de Heere Jezus Christus. Dit is de weg Gods tot vrede en heiligheid. Voor de wereld en voor het verduisterde hart moge het dwaasheid zijn, dit is de weg!

Ik moet nimmer een zonde te gering achten om onmiddellijke afwassing in het bloed van Christus te behoeven. Als ik een goed geweten wegwerp, lijd ik schipbreuk aangaande het geloof. Ik moet nooit mijn zonden te groot, te veel, te vermetel achten, bijvoorbeeld als die bedreven zijn in het gebed, of onder mijn prediking, bij een sterfbed of in een gevaarlijke ziekte, om mij te verhinderen tot Christus de toevlucht te nemen. De zwaarte van mijn

zondeschuld moet hetzelfde teweeg brengen als het gewicht van een klok, hoe zwaarder dit is, des te sneller doet het het uurwerk lopen.

Ik moet mij niet alleen wassen in het bloed van Christus, maar mij bekleden met de gehoorzaamheid van Christus. Voor iedere zonde van verzuim op zichzelf mag ik vinden een volmaakt goddelijke gehoorzaamheid in Christus, gereed om voor mij te voldoen. Voor iedere begane zonde op zichzelf, vind ik niet alleen een striem of wond in Christus, maar ook een volkomen overgave aan de tegenovergestelde gehoorzaamheid in mijn plaats, zodat de wet volkomen is voldaan, haar vloek meer dan gedragen wordt, haar eis meer dan beantwoord.

Dikwijls schijnt de leer van Christus voor mij zo algemeen, zo wel bekend en is er zo niets nieuws in, en ik kom in de verzoeking haar terzijde te leggen en een aantrekkelijker geschrift ter hand te nemen. Dit is weer het werk van de Satan, een hemeltergende leugen. Christus is voor ons altijd nieuw, altijd volheerlijk. De onnaspeurlijke rijkdom van Christus is een onuitputtelijk onderwerp, en het enig ware voor een schuldige ziel.

Ik behoor een aantal teksten voor de geest te hebben, die mijn blinde ziel rechtstreeks tot Christus leiden, zoals Jesaja 45 en Romeinen 3. Om vervuld te zijn met de Heilige Geest, ben ik overtuigd, dat ik mijn eigen zwakheid beter moet trachten te leren kennen.

Ik behoor een menigte Bijbelteksten in het geheugen te hebben, om die in te denken, zoals Johannes 15, Romeinen 7, om mij te overtuigen dat ik een ellendige, hulpeloze worm ben. Ik kom in verzoeking van te geloven, dat ik nu een bevestigd christen ben, dat ik deze of die zonde allang overwonnen heb, dat het mij een gewoonte is geworden, de daaraan tegenovergestelde deugd te beoefenen, zodat ik haar nu niet meer behoef te vrezen. Ik kan mij zeer dicht bij de verzoeking wagen, dichter dan andere mensen. Maar dat is een leugen van de Satan. Ik zou evengoed kunnen zeggen, dat het buskruit door gewoontegebruik een middel wordt tot blussing van het vuur, in plaats dat juist de eerste vonk het doet ontbranden. Zolang het buskruit nat is, biedt het weerstand aan het vuur, maar zodra het droog wordt, is het gereed om bij de eerste aanraking te ontploffen. Zolang de Geest in mijn hart woont, doet Hij mij dood zijn voor de zonde, zodat wanneer ik wettig in de verzoeking geroepen word, ik vertrouwen mag, dat God mij er door zal geleiden. Maar zodra de Geest van mij wijkt, ben ik als gedroogd buskruit. O, dat ik dit steeds innig mocht gevoelen!

Ik word in verzoeking gebracht om te geloven, dat er enkele zonden zijn, waartoe ik van nature niet geneigd ben, zoals bijvoorbeeld drankzucht, het spotten met het heilige, zodat ik de verzoeking tot deze zonden niet zou behoeven te vrezen. Ook dit is een leugen, een verwaande leugen. De kiemen van alle zonden zijn in mijn hart gelegd en zijn misschien alleen des te gevaarlijker omdat ik ze niet zie.

Ik behoor te bidden, om te streven naar het diepste gevoel van mijn zwakheid en hulpeloosheid, waartoe ooit enig zondaar gebracht werd. Ik ben hulpeloos tegenover iedere zondige begeerte, die ooit in het menselijke hart geweest is of zijn zal. Ik ben een worm, een onvernünftig beest voor God. Dikwijls beef ik bij de gedachte, dat dit de waarheid is. Het is mij, alsof het niet veilig zou zijn afstand te doen van alle inwonende kracht, alsof het gevaarlijk voor mij zou zijn te gevoelen dat er niets in mij is, dat mij van de grofste en ergste zonden terug kan houden. Dit is een bedrog van de duivel. Mijn enige veiligheid bestaat daarin, dat ik mijn hulpeloosheid ken, gevoel, en belijd en dat ik dagelijks op de arm van de Almachtige zou steunen. Dagelijks wens ik dat de zonde uit mijn hart zou zijn uitgeroeid. Dan denk ik: "Waarom heeft God de kiemen van redeloosheid, toorn, hoogmoed en zovele meer, in mijn hart gelaten? Hij haat de zonde en ik haat ze ook, waarom heeft Hij ze dan niet geheel en al weggenomen?"

Ik weet verschillende antwoorden op deze vragen te geven, die mijn verstand volkomen bevredigen, en toch gevoel ik mij niet voldaan. Dat is verkeerd. Het is goed, het wezen der

zonde moede te zijn, maar niet goed, te morren tegen mijn tegenwoordige "goede strijd des geloofs."

Het vallen van Christusbelijders in de zonde, doet mij beven. Ik word afgeschrikt van het gebed, en mijn ziel is op een vreselijke wijze bezwaard door het horen en aanschouwen van hun zonde. Dit is verkeerd. Het is goed dat ik beef en iedere zonde van Christusbelijders doe strekken tot een les, die mij aan mijn eigen hulpeloosheid doet denken, maar zij moet mij te meer tot Christus heenleiden. Indien ik inniger van mijn hulpeloosheid overtuigd was, ik geloof dat ik dan niet zo verschrikt zou zijn bij het horen van de struikelingen van anderen.

Ik moet trachten die zonden te leren kennen, waarin ik het meest hulpeloos ben, waarin de hartstocht machtig wordt als een wervelwind en ik zwak ben als een riet. De taal bezit geen woorden, die mijn behoefte aan kracht kunnen uitdrukken om de stroom van zonden weerstand te kunnen bieden.

Ik moet mij meer in de overpeinzing van de almacht van Christus verdiepen: Hebr. 7: 26, 1. Thess. 5: 23, Rom. 6: 14, Rom. 5: 9, 10 en andere teksten moeten mij altijd voor de geest staan. Paulus' doorn in het vlees is de bevinding van het grootste deel van mijn leven. Die moet ik nooit vergeten. Er zijn onderscheiden hulpmiddelen, die ons nuttig kunnen zijn in het streven naar verlossing van zonden en deze moeten we niet verzuimen aan te wenden, bijvoorbeeld het huwelijk - 1. Cor. 6: 18 -, het vlieden van de zonden, 1. Tim. 6: 11; 1. Cor. 6: 18, het waken en bidden, Matth. 26: 41, het Woord. Daarmede verdedigde Christus Zich, Matth. 4.

Maar het beste verdedigingsmiddel is, dat ik mijzelf als een hulpeloos kind in de armen van Christus werp en Hem smeeke mij te vervullen met de Heilige Geest; dat is de overwinning, die de wereld overwint, namelijk ons geloof, 1. Joh. 5: 4, 5; een wondervoile plaats.

Ik behoor Christus meer als een levende Zaligmaker te leren kennen, als een Herder, Die de schapen, welke Hij vindt, in Zijn armen draagt; als een Koning, Die heerst in en over de ziel, die Hij verlost heeft; als een Veldheer, Die strijdt tegen mijn bestrijders, Psalm 35, als Degene, Die zich verbonden heeft, om mij door alle aanvechtingen en verzoeken heen te leiden, hoe onmogelijk dit ook voor vlees en bloed zijn zou. Dikwijls kom ik in verzoeking om te zeggen: Hoe kan deze mens ons zalig maken? Hoe kan Christus mij in de hemel verlossen van de zondige begeerten, die ik in mijn hart gevoel, en van de netten waardoor ik mij omstrikt voel? Dat is alweer een ingeving van de vader der leugens! Hij kan mij volkomen zalig maken!

Ik behoor Christus meer als Middelaar te leren beschouwen. Hij bad het meest voor Petrus, die het zwaarst verzocht werd. Hij draagt mij op Zijn Hogepriesterlijk hart. Zo ik Christus in de aangrenzende kamer voor mij kon horen bidden, zou ik voor geen duizenden vijanden bevreesd zijn. De afstand maakt echter geen verschil. Hij bidt voor mij! Ik behoor de Trooster meer te leren kennen. Zijn Godheid, Zijn liefde, Zijn almacht.

Ik heb bij ervaring geleerd, dat niets mij zozeer heiligt als het nadenken over de Trooster, naar Joh. 14: 16. En toch, hoe zelden doe ik dit! De Satan houdt mij er van terug. Dikwijls ben ik gelijk aan die mannen, welke zeiden niet te weten of er een Heilige Geest is. Ik behoor nooit te vergeten, dat de derde Persoon van de Godheid in mijn lichaam woont. Alleen de gedachte daaraan moest mij voor de zonde doen beven, naar 1 Cor. 6.

Ik behoor nooit te vergeten, dat de zonde de Heilige Geest bedroeft, Hem weerstaat en eindelijk uitblust. Zo ik vervuld wens te zijn met de Heilige Geest, gevoel ik dat ik de Bijbel meer lezen, meer bidden, meer waken moet. Om geheel aan Christus gelijkvormig te worden, moet ik een hoog denkbeeld leren koesteren van het geluk, dat daaraan verbonden is. Ik ben overtuigd, dat de gelukzaligheid van het Goddelijke Wezen onafscheidelijk met Zijn heiligheid verenigd is. Heiligheid en geluk zijn als licht en warmte. God heeft nooit

één van de genoegens der zonde gesmaakt. Christus droeg een lichaam om als het mijne, en toch heeft Hij nooit enig zondig genoegens gesmaakt. Het zou mijn hoogste geluk uitmaken, zo ik Hem van dit ogenblik af volkomen gelijk mocht zijn. Iedere zonde ontrooft een deel aan mijn hoogste genot. De duivel streeft er dag en nacht naar, om mij dit te doen vergeten, of er mij aan te doen twijfelen. Hij zegt: "Waarom zou ge deze genoegens niet evenzeer mogen genieten als David en Salomo? Gij kunt toch wel in de hemel komen." Ik ben verzekerd dat dit leugentaal is, dat mijn wezenlijk geluk, hierin bestaat, dat ik heenga en niet meer zondig!

Ik behoor daarom het breken met de zonde niet uit te stellen. Nu is het Gods tijd. Ik moet geen zonde ontzien, omdat ik ze lang als zwakheden heb toegelaten, en anderen het vreemd zouden vinden als ik opeens zo veranderde. Welk een listig bedrog is dit van de Satan! Tegen hetgeen ik als zonde erkend heb, moet ik mij vanaf dit ogenblik met mijn gehele ziel verzetten, en alle middelen, die de Schrift mij aangeeft, gebruiken om haar te doden, zoals: de Schriften, het bijzonder gebed om de Heilige Geest, het waken en vasten. ik moet ook bijzonder acht geven op de gelegenheden, waarbij ik gestruikeld ben, en die gelegenheden evenzeer vermijden als de zonde zelf.

Dikwijls word ik door de Satan verzocht, om mij zo dicht mogelijk binnen het bereik van de verzoeking te wagen, zonder de zonde zelf te bedrijven. Dat is verschrikkelijk, het is God verzoeken en de Heilige Geest bedroeven. Het is een listig gesmeed plan van de duivel. Ik behoor alle verzoeking te ontvlieden, volgens Spreuken 4: 15: "Verwerp die, ga er niet door, wijk ervan, en ga voorbij".

Ik behoor aanhoudend mijn hart uit te storten voor God, biddend om een gehele gelijkvormigheid aan Christus. Dat de gehele wet Gods in mijn binnenste geschreven mocht worden. Ik behoor plechtig en bepaald mijn hart aan God over te geven, mij geheel in Zijn liefdesarmen te werpen, volgens de bede van Psalm 31: "In Uw hand beveel ik mijn geest." Hem smekend geen enkele ongerechtigheid, hetzij die in het verborgen of openlijk door mij bedreven worde, over mij te laten heersen; mij in de hoogste mate waarin het voor een verlost zondaar mogelijk is, te vervullen met iedere gave, die in Christus is, te allen tijde tot mijn laatste ure toe.

Ik behoor dikwijls aan de hemel te denken als een wereld waar niet dan heiligheid woont, waar allen heilig zijn, waar de blijdschap een heilige blijdschap, de bezigheid een heilige bezigheid is, zodat ik zonder persoonlijke heiligheid nimmer daar komen kan. Ik behoor de schijn des kwaads te vermijden. God gebiedt mij dit, en ik zie, dat de Satan bijzonder de kunst verstaat om schijn en werkelijkheid met elkaar te vereenzelvigen. Ik ondervind, dat het spreken over sommige zonden mijn geest besmet en mij in verzoeking brengt en ik zie dat God zelfs de heiligen verbiedt, te spreken over hetgeen in het verborgen van hen geschied is. Ook dit behoor ik te vermijden.

Eva, Adam, David, vielen allen door de begeerlijkheid der ogen. Ik moet een verbond maken met mijn ogen en bidden: "Wend mijn ogen af, dat zij geen ijdelheid zien." De Satan maakt de onbekeerden als de dove adder voor de stem van het Evangelie. Ik moet bidden, dat de Heilige Geest mij doof make voor alles, wat mij tot zonde zou kunnen verlokken.

Eén van de meest terugkerende gelegenheden waarbij ik in verzoeking gebracht word, is deze, dat ik meen, dat mijn betrekking mij verplicht naar dit te luisteren, of daar in te zien, of over iets anders te spreken. Dit is in zoverre waar, en toch ben ik verzekerd dat de Satan de hand in deze redenering heeft. Ik moet Goddelijke onderwijzing afsmecken, om te bepalen in hoe ver het goed is voor mijn bediening en in hoe ver het verderfelijk is voor mijn ziel, opdat ik het laatste lere vermijden. Ik ben verzekerd, dat het niet goed is in mijn ziel, zo er geen wasdom en toeneming zichtbaar is. "Wast op in de genade." "Heere, vermeerder ons geloof."

Ik ben overtuigd, dat ik aan God en mensen moet vragen, welke gaven ik behoef, en hoe ik meer aan Christus gelijkvormig kan warden. Ik behoor te streven naar meer reinheid, nederigheid, zachtmoedigheid, geduld onder het lijden, naar meer liefde vooral. "Maak mij in alles aan Christus gelijkvormig", dit moet steeds de bede van mijn ziel zijn. "Vervul mij met de Heilige Geest".

De hervorming door het gebed in de eenzaamheid.

Ik behoor niet één van de hoofdpunten van het gebed over te slaan, de schuldbelijdenis, de aanbidding, de dankzegging, de smeking en de voorbede. Er is een vreselijke neiging om de belijdenis na te laten, die uit verkeerde begrippen omtrent God en Zijn heiligheid, uit een lichtvaardige beschouwing van mijn eigen hart en van de zonden van het leven, dat achter mij ligt, ontstaat.

Deze neiging moet worden tegengegaan. Er is een altijddurende neiging aanwezig om de aanbidding te verzuimen, als ik vergeet tot Wie ik spreek, als ik onbedacht mij in de tegenwoordigheid van Jehova begeef, zonder mij Zijn vreselijke Naam en Wezen voor de geest te brengen, als ik weinig oog heb voor Zijn heerlijkheid en weinig bewondering gevoel voor Zijn wonderen. "Waar zijn de wijzen?" Mijn hart is van nature geneigd, de dankzegging te vergeten. En toch wordt zij ons zo nadrukkelijk bevolen, Phil. 4: 6. Dikwijls, als het hart van zelfzucht vervuld is - dood voor de behoudenis van anderen - verzuim ik de voorbeding. En toch is deze vooral in de geest van onze grote Voorspraak, Die de naam Israël altijd op Zijn Hogepriesterlijk hart draagt. Deze alle tezamen behoren in elk gebed gevonden te worden, maar zeker mag er geen dag voorbij gaan, zonder dat elk van deze een gedeelte van het gebed worde toegewijd.

Ik behoor te bidden, voordat ik enig mens ontmoet. Dikwijls als ik laat ontwaak, of vroegtijdig anderen ontmoet en daarna tot het *gemeenschappelijk gebed* en het ontbijt geroepen word, en de gemeenteleden, die mij in de morgen bezoeken ontvang, wordt het elf of twaalf uur voordat ik mij tot het gebed kan afzonderen. Dit is een ongelukkige handelwijze. En ook niet naar de regel van de Heilige Schrift. Christus stond op voor het aanbreken van de dag en ging in een eenzame plaats. David zegt: "Ik zal U vroeg zoeken, in de morgenstond zult Gij mijn stem horen." Maria Magdalena kwam bij het graf toen het nog duister was.

Het gemeenschappelijke gebed verliest veel van zijn kracht en liefelijkheid, en het kan geen goed doen aan degenen, die dit bij mij komen zoeken. Het geweten is zich van schuld bewust, de ziel is niet verkwikt, de lamp niet gevuld. Als men zich dan vervolgens tot het gebed schikken wil, is de ziel reeds ontstemd. Ik gevoel, dat het veel beter is met God te beginnen, eerst Zijn aangezicht te zoeken, mijn ziel nabij Hem te brengen, vóór ik met anderen in aanraking kom. "Als ik ontwaak, dan ben ik nog bij U."

Heb ik te lang geslapen, of moet ik mij vroeg op weg begeven, dan is het beste mij zo spoedig mogelijk te kleden, en nog enige minuten met mijn God alleen te zijn, in plaats van het maar aanstonds geheel op te geven. Maar over het algemeen is dit het beste, ten minste één uur met God alleen te zijn, voordat ik mij met iets anders bezig houd.

Maar tevens moet ik mij zorgvuldig wachten, de gemeenschapsoefening met God niet bij uren of minuten, of bij de in de eenzaamheid doorgebrachte tijd te berekenen. Ik heb dikwijls urenlang op mijn knieën gebogen met aandacht mijn Bijbel onderzocht, waarin ik die gemeenschap weinig of in het geheel niet vond, en menigmaal waren mij in de eenzaamheid uren van hevige aanvechtingen bereid.

Wat de voorbeding betreft, ik behoor dagelijks mijn huisgenoten, mijn familie en vrienden aan God op te dragen, ook mijn gemeente, de gelovigen, de ontdekten, de zieken en bedroefden, de armen en de rijken, mijn ouderlingen, de onderwijzers van de

zondagscholen, de onderwijzers van de gewone scholen, de kinderen, de verspreiders van traktaatjes, dat alle middelen mogen gezegend worden.

Ik behoort te bidden om zegen op de prediking en het onderwijs op de zondag, op het ziekenbezoek, het huisbezoek, op de leidingen Gods en de bediening van de sacramenten. Ik moet dagelijks met korte woorden bidden voor de hele stad, voor de Kerk van Schotland, voor alle getrouwe predikers, voor opengevallen plaatsen, voor de studenten in de godgeleerdheid, voor de geliefde broeders in de bediening, met name voor zendelingen onder Joden en heidenen, en daarvoor moet ik geregeld de zendingsberichten lezen om een overzicht te verkrijgen van alles, wat over de gehele wereld daarvoor gedaan wordt. Dit zou mij bijna aansporen om te bidden met een zendingskaart voor mij uitgespreid.

Ik moet een plan hebben om naar te bidden, ook moeten de *namen van de zendelingen* op de kaart zijn aangegeven.

Ik behoort vooral zaterdagmorgens en 's avonds van zeven tot acht uur voor al het bovengenoemde de Heere te bidden. Ik behoort voor alles te bidden, want: "Zijt in geen ding bezorgd, maar laat uw begeerte in alles, door bidden en smeken, met dankzegging bekend worden bij God."

Dikwijls ontvang ik brieven, waarin mij gevraagd wordt te prediken, of een ander dergelijk verzoek gedaan. Dan vind ik dikwijls het antwoord reeds in mijn hart gegeven, voordat ik God om raad heb gevraagd. Maar nog meer gebeurt het, dat iemand tot mij komt en iets vraagt en ik hem antwoord zonder besturing van God gevraagd te hebben. Dikwijls ga ik in haast uit om een zieke te bezoeken, zonder Zijn zegen af te smeken, die alleen het bezoek nuttig kan doen zijn. Ik ben overtuigd, dat ik nooit iets behoort te doen zonder gebed en zo het mogelijk is, zonder gebed in de eenzaamheid.

Onder het lezen van de *geschiedenis van de Kerk van Schotland*, zie ik in welk een nauw verband de verwarringen en beproevingen altijd met de zaligheid van de zielen en de heerlijkheid van Christus gestaan hebben. Ik behoorde veel meer te bidden voor onze kerk, met name voor onze geestelijke leidlieden. En vooral voor mijzelf, dat ik niet afgeleid worde of afgevoerd van het navolgen van Christus.

Ik behoort *de beste uren van de dag in gemeenschapsoefening met God door te brengen*. Dit is mijn beste en nuttigste bezigheid, die ik niet eigenmachtig mag verzuimen. De morgenuren, van zes tot acht, heb ik de minste storing te vrezen, deze moeten daarom voor dit doel gebruikt worden, als ik de slaperigheid kan overwinnen.

Een ogenblikje na het ontbijt kan ik aan de voorbede voor anderen wijden. Het uur na het theedrinken is mijn beste tijd, en moet als het mogelijk is, plechtig aan God worden toegewijd. Ik behoort niet af te gaan van de goede oude gewoonte om te bidden voor ik mij te bed begeef - maar ik moet de wacht houden tegen de slaap - overdenkend welke dingen ik te vragen heb.

Wanneer ik 's nachts wakker word, behoort ik op te staan en te bidden, zoals David en John Welsh deden. Ik behoort iedere dag tenminste drie hoofdstukken uit de Bijbel voor mij zelf te lezen. Zondagmorgens behoort ik al de hoofdstukken die ik in de week gelezen heb - en vooral de verzen die ik daarbij aangetekend heb - over te zien. Ik moet drie verschillende gedeelten van de Bijbel lezen en ook volgens de volgorde van de onderwerpen, de levensgeschiedenissen."

Hier heeft Mr. M'Cheyne blijkbaar zijn geschrift niet verder afgemaakt.

Tegen het einde van zijn loopbaan werd hij vooral bevreesd de afgod van zijn gemeente te worden. Hij zag zich bemind en geacht door velen, die geen liefde voor Christus aan de dag legden en dit was hem tot grote droefheid. Het is inderdaad te prijzen in een gemeente, dat zij haar herder en leraar met meer dan gewone liefde beschouwt - 2 Cor. 9: 14 -, maar

ook hierin is altijd een gevaar te duchten. Hij was gewoon te zeggen: "Leraars zijn slechts de stang, tot de koperen slang moet gij opzien." Zijn gezondheid liet hem niet toe ook het huisbezoek te doen, daar het prediken en zijn evangelische arbeid over het algemeen minder vermoeiend was.

Ten gevolge daarvan kon hij een groot deel van de belangen van de gemeente niet naar behoren behartigen, waarom het kerkelijk bestuur hem een medearbeider aanbood, om hem in het pastorale werk behulpzaam te zijn. Hij nam dit voorstel onmiddellijk aan. Mr. Gatherer, toen te Caralstone, werd benoemd en deze heeft hem getrouw de laatste jaren van zijn bediening terzijde gestaan bij zijn arbeid.

Hij stelde een verdeling van de Heilige Schrift op, waardoor de Bijbel in één jaar geheel doorgelezen kon worden. Hij noemde het geschriftje: "Dagelijks Manna." Hij probeerde de gemeente er toe te brengen, veel over het geschreven Woord in heel zijn omvang na te denken.

Het laatste geschrift, dat hij uitgaf, was het boekje: "Nog een lelie vergaderd", de geschiedenis van **James Laing**, een jonge knaap in zijn gemeente, die vroeg tot Christus werd gebracht en kort daarna in de hemelse heerlijkheid werd opgenomen.

Begin januari 1843 predikte hij te Collace over 1 Cor. 9: 27. Het was een zo ernstige rede, dat velen er van zeiden, dat zij op de klank van de bazuin leek, die de doden zou doen ontwaken. De volgende morgen reed hij door naar Linthraten, waar de mensen graag op het midden van de dag hun arbeid wilden staken, als hij maar voor hen prediken wilde. Gedurende die gehele maand januari hunkerde zijn ziel naar de eeuwigheid.

In zijn brieven vinden wij verschillende uitdrukkingen zoals deze: "Menigmaal bid ik: Heere, maak mij zo heilig als enig verlost zondaar gemaakt kan worden."

"Hoe dikwijls verlang ik om ontbonden te worden en met Christus te zijn - de hoogte van Pisga te beklimmen en een afscheidsblik op de Kerk op aarde te werpen, van het lichaam verlost te worden en Dijn de Heere in te wonen. O, dat is zeer verre het beste."

In een andere brief: "Ik verwacht niet, dat ik lang leven zal. Ik verwacht op zekere tijd plotseling opgeroepen te worden - misschien spoedig -, daarom spreek ik zo duidelijk als mij maar enigszins mogelijk is." Maar inderdaad was hij lang overtuigd, dat zijn loopbaan niet langdurig zou zijn. De laatste jaren besloot hij dikwijls zijn preken met de woorden: "Veranderingen zijn ophanden, weldra zal ieder oog, dat mij nu nog ziet, door de dood verduisterd worden. Een andere herder zal deze kudde weiden, een andere voorzanger het Psalmgezing leiden, een andere kudde deze schaapskooi vullen".

5. HET LAATSTE JAAR

In het begin van februari 1843, bij de benoeming van een Commissie uit de Algemene Vergadering, vergezelde hij Mr. Alexander van Kirkaldy om de streken rond Deer en Ellon te bezoeken. Over deze streken was zijn hart zeer bewogen, omdat het Moderatisme (met deze naam werden de zogenaamde gematigden of voorstanders aangeduid van de sedert 1720 in de Schotse Staatskerk opgekomen richting, die de scherpe kanten van het Calvinisme in leer en leven trachtte te vermijden, tegenover de Evangelischere waartoe Mr. M'Cheyne behoorde), daar in opeenvolgende generaties een onverdeelde heerschappij had gevoerd.

Dit zou zijn laatste evangelische reis zijn. Het was een verwezenlijking van zijn eigen opmerking: "De olie van de luchter in de tempel werd verteerd door het licht te verspreiden, zo is het ook met Gods getrouwe dienaren." Hij begaf zich op reis - zegt iemand die hem de stad zag verlaten met een zo gelukkig gelaat, als de hemel boven hem die heldere morgen vertoonde.

In de tijd van drie weken predikte hij in verschillende bijeenkomsten op vierentwintig verschillende plaatsen en soms meermalen op één plaats. Zijn prediking maakte op de bevolking van die landstreek een diepe indruk. Iemand, die zijn geestelijke voetstappen een maand na zijn dood drukte, verklaarde dat in vele plaatsen overeenstemming met de beginselen van onze lijdende Kerk was opgewekt, maar er was vooral dorst ontstaan naar het zuivere Woord des Levens. Zijn uitnemend heilige wandel en zijn gesprekken, gepaard aan de diepe, plechtige ernst van zijn prediking, maakten diepe indruk. De mensen spraken graag over hem.

Op een plaats waar een bijeenkomst besproken was, kwam de schare bijeen met het voornemen hem met stenen te werpen om hem zo het spreken te beletten, maar zodra hij zich tot spreken gereed maakte, hielden zijn houding en zijn blik hen allen in bedwang en zij luisterden verder met gespannen aandacht. Voordat hij deze plaats verliet, verzamelde de schare zich om hem en smeekte hem te blijven om voor hen te prediken. Een man, die met slijk naar hem geworpen had, was naderhand bij het vernemen van zijn dood diep bewogen.

Op 14 februari schreef hij aan Mr. Catherer:

"Ik had te Aberdeen een geschikte gelegenheid om te prediken en onze bijeenkomst in Peterhead was niet zonder vrucht. De leraar van St. Fergus vond ik zo als gij hem mij beschreven had. Wij hebben een plechtige bijeenkomst in zijn kerk gehouden.

Te Strichem hadden wij een heerlijke samenkomst in het bedehuis van de Independenten. Vrijdagavond hadden wij twee heerlijke bijeenkomsten, één in een molen onder Grechie en een in de kerk van Clola. De mensen waren ogenschijnlijk diep getroffen, sommigen weenden. Zaterdagavond hadden wij een bijeenkomst in de schuur te Brucklay. Ik preekte zondagmorgen te New-Deer en 's avonds te Fraserburgh, het waren beide belangrijke bijeenkomsten.

Hedenavond komen wij bijeen in de kerk te Pitsligo. Morgen hopen wij te Aberdour te zijn, en dan vertrekken wij van hier naar het Presbytery van Ellon. Het weer is tot nu toe heerlijk geweest.

Heden is er voor het eerst een sneeuwbuï gevallen. Maar God is met ons en Hij zal ons geleiden ten einde toe. Ik gevoel mij volmaakt wel, schoon soms een weinig vermoeid".

De 24e februari schreef hij aan een andere vriend:

"Heden is het de eerste dag, dat wij gerust hebben, sedert we van huis vertrokken zijn, zodat ik bijna overwonnen ben van vermoeidheid. Wees niet traag, tracht toe te nemen in alle nuttige kennis. Gij weet welk een vijand ik ben van traagheid."

Nooit gevoelde hij meer dat God met hem was, dan op deze reis. De Heere scheen in hem een levende verklaring te willen geven van de mening van de tekst: "Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien", Joh. 7: 38. Zelfs als hij zweeg, bleef de innige omgang, waarin hij met God leefde, niet zonder uitwerking op hen die hem omringden. Velen werden in hun geweten geraakt door zijn nimmer verloochende heiligheid.

Toen hij op 1 maart in goede welstand, ofschoon oververmoeid, naar zijn geliefde gemeente terugkeerde, verhaalde hij de volgende avond in zijn bidstond de dingen, die hij gezien en gehoord had.

De eerste twaalf daarop volgende dagen zag men hem in zijn gemeente als naar gewoonte arbeiden. Maar hij was door zijn onophoudelijke arbeid gedurende zijn verblijf in het noorden van het land zo zeer verzwakt, en daardoor meer dan anders het geval zou zijn geweest, blootgesteld aan de typhuskoortsen, die toen in zijn parochie heersten, terwijl hij in zijn verzwakte toestand vele door deze ziekte aangetaste personen bezocht.

Zondag 5 maart preekte hij driemaal en twee dagen later schreef hij aan zijn vader: "Alle huiselijke zaken gaan voort als een kalme stroom, ik vertrouw niet zonder Zijn vruchtbaarmakende invloed. Niets is meer opbouwend dan het huisaltaar, als wij tot hetzelfde komen, om daar dagelijks voedsel voor onze zielen te ontvangen."

Tot op het laatst toe ontdekken wij sporen van vooruitgang in het leven van zijn ziel. Zijn huiselijke godsdienstoefeningen waren tot zelfs de laatste toe, vol levert en blijdschap. Zelfs zijn manier waarop hij het Bijbelhoofdstuk voorlas, deed denken aan een man die in het zand graaft om kostbare goudkorrels daaruit op te delven, en die van tijd tot tijd datgene voor de huisgenoten omhoog houdt, wat hem zo zeer verheugt, gevonden te hebben.

Zondags 11 maart preekte hij voormiddags over Hebr. 9: 15 en 's middags over Rom. 9: 22, 23 met meer dan gewone plechtigheid en men merkte, zowel toen als bij latere gelegenheden op, dat hij met bijzondere kracht sprak over de vrijmacht Gods. Dit waren de laatste toespraken die hij tot zijn gemeente van St. Peter's te Dundee richten zou.

Diezelfde avond vertrok hij naar Broughty Ferry en preekte daar over Jesaja 60: 1. Dit was de laatste maal dat hij zou optreden om Christus rechtstreeks aan zondaren te verkondigen. En gelijk zijn prediking begonnen was, met zielen daardoor als zijn loon te behouden, blijkt het, dat er ook in zijn laatste rede een kracht tot behoudenis van sommigen in verborgen was en dat meer door de heiligheid die er uit sprak, dan door de wijsheid van zijn woorden.

Na zijn doodvond men een ongeopende brief, die hem in de loop van de daarop volgende week gezonden was, toen hij met hoge koorts te bed lag. De brief luidde als volgt:

"Ik hoop, dat u het een vreemdeling vergeven zult, dat hij enige regelen aan u schrijft. Ik hoorde u verleden zondagavond prediken en het behaagde God uw woorden aan mijn ziel te zegenen. Het was niet zozeer hetgeen gij sprak, als wel uw manier van spreken, welke mij trof. Ik zag in uw rede, in de heiligheid een schoonheid, zo ik nooit te voren er in gezien had. U zei ook iets in uw gebed, dat mij diep in de ziel trof. Het waren de woorden: "Gij weet dat wij U liefhebben." O, mijnheer, wat zou ik er voor willen geven als ik tot mijn gezegende Zaligmaker kon zeggen: "Gij weet dat ik U liefheb".

Op maandagavond hield hij nog een bijeenkomst met zijn gemeente in St. Peter's, met het doel om zijn gemeente op te wekken tot het doen van inzamelingen ten behoeve van de

Vrije Protesterende Kerk, daar de scheuring in de gevestigde kerk nu onvermijdelijk was geworden. Hij sprak met veel vuur en gevoelde zich bij zijn thuiskomst huiverig en ziek. De volgende morgen gevoelde hij zich werkelijk ziek, maar hij ging in de namiddag toch nog uit, om een huwelijk te bevestigen in de kerk. Hij scheen echter door een ernstige aanval getroffen te zijn, want op weg naar huis, maakte hij enige schikkingen omtrent zijn predikbeurten en gaf een boodschap af aan de woning van Dr. Gibson, om bij hem te komen.

Die avond ging hij naar bed en hij zou er niet weer van opstaan. Hij sprak weinig, maar gaf wel te kennen, dat hij zijn toestand, voor wat het lichaam betrof, ernstig achtte. De volgende morgen zei hij, niet gedacht te hebben, dat hij de morgen weer zou zien aanbreken. Hij voelde zich zeer verzwakt en had de gehele nacht niet geslapen, maar een korte tijd daarna zei hij: "Zouden wij het goede van de Heere ontvangen en het kwade niet ontvangen?"

Dikwijls sprak hij enige woorden en haalde plaatsen aan zoals: "Mijn sap is veranderd in zomerdroogten" - "Mijn beenderen worden verouderd in mijn brullen de ganse dag."

Met grote moeite gelukte het hem, een paar woorden te spreken tot zijn hulpprediker Mr. Gatherer.

Woensdagmorgen vond Mr. Miller van Wallacetown hem door hevige hoofdpijn gekweld. Zij spraken over Psalm 126. Toen zij aan het 6e vers gekomen waren, zei Mr. M'Cheyne, dat hij hem daar een verdeling van wilde opgeven: a - Wat gezaaid wordt: "Kostelijk graan" b - De wijze waarop gezaaid wordt: "Ga al gaande en wenende." Hij stond stil bij het woord wenende en zei: "Evangelie-dienaars moeten te allen tijde voortgaan." c - de vrucht: "Voorzeker zal hij met gejuich wederkomen."

Mr. Miller wees hem op de zekerheid daarvan, hetgeen door Mr. M'Cheyne werd toegestemd: "Ja, zonder twijfel." Nadat hij met hem gebeden had, herhaalde Mr. Miller Mattheüs 11: 28, waarop Mr. M'Cheyne met diepe ernst de handen vouwde.

Toen zijn ziekte in hevigheid toenam, verboden zijn doctoren het bezoek. Niemand mocht hem meer bezoeken. Eens of tweemaal vroeg hij naar mij en hoorde men hem spreken van "Smyrna" alsof de tijdens zijn ziekte daar aangeknoopte verbintenissen hem nu door zijn brandende koorts voor de geest kwamen.

Ik was toen nog niet bewust van het gevaar waarin hij verkeerde, daar de tijding ons nog niet had bereikt. De volgende dag verminderde hij hoe langer hoe meer naar lichaam en geest, tot op het uur, waarop zijn gemeente tot de gewone bidstond samenkwam. Toen zijn dienaar de kamer weer binnenkwam, zei hij met een blijde stem: "Mijn ziel is ontkomen als een vogel uit de strik des vogelvangs, de strik is gebroken en ik ben ontkomen."

Zijn gelaat getuigde van innerlijke vrede. Vanaf dat ogenblik kon men aan hem bespeuren, dat hij zich gelukkig voelde. Die avond dankte hij, na enige verkwikking genoten te hebben: "Voor kracht in de ure van duisternis, voor blijdschap in de ure van smart, voor troost in al onze verdrukkingen, opdat wij zouden kunnen vertroosten degenen, die in allerlei verdrukking zijn, door de vertroosting met welke wij zelf van God vertroost worden."

Toen iemand hem zondags zei zeer gewenst te hebben dat hij als naar gewoonte voor de gemeente had kunnen optreden om te prediken, zei Mr. M'Cheyne: "Mijn gedachten zijn niet uw gedachten, en Mijn wegen zijn niet uw wegen, zegt de Heere", en hij voegde erbij: "Ik predik nu de les, die God wil, dat ik prediken zal."

Dinsdag 21 maart, las zijn zuster hem verscheidene gezangen voor. De laatste woorden welke hij hoorde, en de laatste die hij scheen te begrijpen, waren die uit het lied van Cowper: *Soms verrast het licht de Christen terwijl hij zingt.*

Daarna werd hij bewusteloos. Eens terwijl hij buiten kennis lag, zei hij tot zijn oppasser: "Onthoud de tekst 1. Cor. 15: 58: " Zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren", maar bijzonder sprak hij over de woorden aan het slot: "als die weet, dat uw arbeid niet ijdel is in de Heere."

Op een ander ogenblik scheen hij zich te midden van zijn ambtsbroeders te bevinden, en zei: "Ik houd niet van wereldlijk gezag in kerkelijke aangelegenheden, neen, ik haat het, maar ik zal u zeggen, waar ik van houd, van getrouwheid aan God en een heilige wandel." Zijn stem, tot nog toe zwak, werd soms ineens krachtig en dikwijls hoorde men hem tot zijn gemeente spreken of voor haar bidden. "Gij moet hier intijds ontwaken, of ge zult tot uw eindeloze spijt uw ogen open doen in de eeuwige pijn! Gij zult mij spoedig naar mijn laatste rustplaats vergezellen, maar dat zal uw zielen niet behouden!."

Daarna bad hij: "Deze parochie, Heere, deze gemeente, deze gehele stad!"

Op een andere keer: "Doe Gij Zelf het Heere, voor Uw zwakke dienstknecht." En eens alsof hij voor de heiligen bad: "Heilige Vader, bewaar ze in Uw Naam die Gij mij gegeven hebt".

Op deze manier was zijn geest werkzaam terwijl hij in half bewusteloze toestand verkeerde. Maar het scheen een gelukkige toestand te zijn waarin zijn ziel verkeerde, want hij was steeds bezig in gebed of in het prediken voor zijn gemeente.

Zo bleef het tot **Zaterdagmorgen 25 maart**. De vriendelijke arts Dr. Gibson stond aan zijn ziekbed, toen hij de handen omhoog hief en de houding aannam alsof hij de zegen wilde uitspreken. Toen zonk hij op zijn peluw terug. Geen enkele snik, geen zucht, alleen een flauwe trilling van zijn lippen, *en zijn ziel was de eeuwige rust ingegaan!*

Daar hij aan veel ziekten onderhevig was, werd er niet dan weinige dagen voor zijn dood over het algemeen ernstige zorg voor zijn leven gevoeld en daarom kwam de slag voor ons allen toch plotseling.

Diezelfde middag kreeg ik (de schrijver van dit boek, Mr. Andrew Bonar) het bericht, terwijl ik bezig was met de voorbereidingen voor de volgende dag. Ik spoedde mij naar zijn woning, al wist ik nauwelijks waarom ik dit deed. Zijn gemeente was die avond in de kerk bijeen en zulk een toneel van droefheid als zich daar vertoonde, is zelden in Schotland gezien. Het was als het bewenen van koning Josia. Honderden waren daar aanwezig, het lager gedeelte van de kerk was geheel bezet en niemand kon zijn tranen weerhouden. Aller hart scheen van droefheid verscheurd te worden, zodat het wenen en klagen op verre afstand gehoord kon worden. De Heere had de gemeente, die Hij te voren zo begunstigd had, een diepe wonde geslagen en wilde nu, door Zijn hand zo zwaar op hen te doen rusten, hun al dieper in de ziel indrukken wat Zijn dienaar gedurende de tijd van zijn bijzondere prediking tot hen gesproken had.

Overall, waar men de tijding van zijn heengaan vernam, werd het gelaat van de christenen met een wolk van treurigheid bedekt. Mogelijk was nooit de dood van iemand, die zo geheel in de arbeid van het Evangelie opgenomen was geweest, zo diep door al Gods heiligen in Schotland gevoeld. Velen van onze Presbyteriaanse broeders in Ierland gevoelden deze slag ook diep in hun ziel. Hij zelf was gewoon te zeggen: "Leef zo, dat men uw verlies betreurt".

Hij was slechts 29 jaar oud, toen God hem wegnam van de gemeente en opnam in Zijn heerlijkheid.

Op de dag van **zijn begrafenis** werden al de werkzaamheden in de gehele parochie stilgelegd. De straten en al de vensters, van zijn woning tot aan de begraafplaats, waren opgevuld met mensen die gevoelden, dat er een vorst in Israël gevallen was. En menig zorgeloos zondaar gevoelde zijn verharde ziel, door een onverklaarbare vrees beklemd, als hij het waagde een blik te werpen op dit plechtig schouwspel.

Hij werd begraven in de noord-westelijke hoek van het St. Peter's kerkhof. Hij is heengegaan "tot de mirreberg en tot de wierook-heuvel, totdat de dag aankomt en de schaduwen vlieden." Zijn werk was voleindigd! Zijn hemelse Vader had geen planten meer voor hem te besproeien, geen wijnranken meer voor hem te verzorgen, en de Zaligmaker, Die hem zo lief had gehad, stond gereed om hem te ontvangen met Zijn eigen welkomstgroet: "Wel gij goede en getrouwe dienstknecht, ga in in de vreugde uws Heeren!"

Maar wat moeten wij uit dit alles leren? Is dit ons toegezonden door de slaande hand Gods, of is het een kastijding van Zijn liefde? "Zijn weg was in de zee, Zijn pad in grote wateren, en Zijn voetstappen worden niet bekend."

Het schijnt, dat de Heere de bloem van haar stengel heeft willen afbreken, voordat de kleuren de schitterende tinten en de bladeren hun frisheid verloren hadden. Wel mocht de gemeente van St. Peter's dit ter harte nemen. Zij heeft dagen van bezoeking beleefd. Gij hebt de rechterhand des Heeren uit Zijn boezem zien te voorschijn komen! Wat zullen de onbekeerden onder u in de dag van de toorn des Heeren? Och, of gij ook erkend had, ook nog in dezen uwen dag, hetgeen tot uw vrede dient!

Het is meer dan eens het lot van Schotland geweest - gelijk in de dagen van Durham gezegd werd -, zoveel van de goedertierenheid des Heeren te ondervinden, dat het mannen te verliezen heeft, van wie het gemis tot in het diepste van de ziel gevoeld wordt, getuigen van Christus, die het aangezicht des Konings aanschouwden en van Zijn schoonheid getuigden.

Wij kunnen hen door onze tranen niet terugroepen, maar zullen wij Hem niet aanroepen, Die des Geestes overig heeft, dat Hij, voor dat de Heere komt, mannen doe opstaan als Henoeh of als Paulus, die het beeld van de volmaakte mens nader komen, en met meer kracht voor alle volken getuigen zullen? Zijn er geen - gelijk hij die ons verliet altijd hoopte -, zijn er geen beter leraars voor Schotland weggelegd, dan tot nu toe opgestaan zijn! Dienaars van Christus, spreekt de Heere hierdoor niet bijzonder tot ons? Velen van ons gelijken de Engel der gemeente van Eféze: "wij bezitten werken en arbeid, en lijdzaamheid, en kunnen de kwaden niet dragen; en wij hebben gedragen en verdragen, om Zijns Naams wil gearbeid en zijn niet moede geworden, maar wij missen het vuur der eerste liefde."

Hoe zelden horen wij nu van nieuwe, frisse krachten tot heiligheid uit de hemel ontvangen, van nieuwe genade onder de heiligen en in levende predikers zichtbaar. Wij beginnen ons te vergenoegen met de oude mate en aard, alsof de vensters des hemels nimmermeer zouden geopend worden. Weinigen onder ons aanschouwen de verschrikkelijke diepte van de poel des verderfs, weinigen betreden ooit de binnenkamers van Davids huis.

Maar er is nu een man onder ons geweest, die, voor hij de leeftijd bereikt had, waarop een priester onder Israël zijn loopbaan eerst kon beginnen, voor de troon der genade vertoefde, alsof daar zijn verblijfplaats ware, die de gewisse waarheden van het eeuwige leven met een ongeschokte overtuiging verkondigde en zijn dagen en nachten doorbracht in het streven naar heiligmaking en naar de zaligheid van zondaren. Honderden zielen waren zijn

loon van de Heere, voordat hij ons verliet, en in hem is ons getoond wat een mens kan doen, die alleen slechts meer en "meer de tegenwoordigheid van zijn God zoeken, meer uit eigen ervaring de onnaspeurlijke rijkdom van Christus verkondigen, en met meer vrijmoedigheid voor zijn God spreken wil. Wij spreken veel van ontrouwe leraars, terwijl wij zelf zo vreselijk ontrouw zijn! Vrezen wij nooit, dat het geroep der zielen, die wij, door gebrek aan persoonlijke heiligheid en door onze gebrekkige verkondiging van de gekruiste Christus, in het eeuwig verderf hebben gebracht, ons tot in eeuwigheid in de oren zal klinken? Binnen een oogwenk zal ons werk voleindigd zijn. De Heere staat aan de deur. "Ontwaak, ontwaak, gij arm des Heeren, ontwaak als in de dagen van ouds, totdat elk Uwer herders bereid gemaakt worde om de kudde, over welke de Heilige Geest hem tot opziener gesteld heeft, niet alleen het Evangelie Gods, maar ook zijn eigen ziel mede te delen.

En ach, dat elk van hen in staat ware, om, als hij in de weiden staat en Uw schapen en lammeren hoedt, naar boven op te zien en tot U te zeggen: "Heere, Gij weet alle dingen, Gij weet dat ik U lief heb "

UIT ZIJN BRIEVEN

1. Aan een vreemdeling.

Waarde vriend.

Uw naam is mij zelfs niet bekend, maar uw neef heeft mij over de staat van uw ziel gesproken en mij verzocht u te schrijven, om u aan te sporen en te vermanen, Jezus Christus, de enige Borg voor een in zichzelf verlorene ziel aan te nemen. U schijnt in de laatste tijd ernstig over uw ziel te hebben nagedacht. Denk aan de woorden van Petrus: "Benaarstig u, om uw roeping en verkiezing vast te maken" 2 Petrus 1: 10. Rust niet, voor dat gij de woorden van Johannes tot de uwe kunt maken: "Wij weten dat wij uit God zijn" 1 Johannes 5: 19. De wereld gelooft altijd zo graag, dat het onmogelijk is, te weten of wij bekeerd zijn. Als je daarnaar vraagt, geeft men u ten antwoord: "Ik ben er niet zeker van, ik kan het u niet zeggen", maar de Bijbel verklaart op meer dan één plaats, dat wij de vergeving van onze zonden kunnen ontvangen en ook kunnen weten dat wij die ontvangen hebben. Zie Psalm 32: 1; en 1 Johannes 2: 12.

Zoek deze gelukzaligheid, de blijdschap van de vergeving der zonden te hebben, zij is zoeter dan honing en honingzeem. Maar waar zal ik die zoeken? In Jezus Christus! God heeft ons het eeuwige leven gegeven, en dat leven is in Zijn Zoon. "Die de Zoon heeft, heeft het leven, en die de Zoon niet heeft, heeft het leven niet." 1 Johannes 5: 10. Tracht een grondige kennis te verkrijgen van uzelf, van uw zonden en ellende. De meeste mensen zijn gelijk aan de Laodicensen, Openbaring 3: 17. Zelfs degenen, die diep bekommerd zijn over hun zielen, zien nog geen miljoenste deel van de zwartheid van hun hart en wandel. Ach, zo wij onze zonden slechts daar konden stellen, waar ze door God worden gesteld, Psalm 90: 8, hoe zouden wij uitroepen: "Onrein! Onrein! Wee mij, want ik verga!" Hebt u ooit uw verloren toestand ingezien? Velen weten, dat zij grote zondaren zijn, maar als je van God geleerd zijt, zal Hij u doen gevoelen, dat je een verloren zondaar zijt. Heb je dit gevoeld? Hebt gij, hetgeen gewin was, schade geacht opdat gij Christus gewinnen zou? Ben je ervan overtuigd, dat geen menselijke gerechtigheid u kan bedekken? In Zijn reine, heilige ogen zijn al onze gerechtigheden als een wegwerpelijke kleed, Jesaja 64: 6. Zo gij van zonde overtuigd werd, zijt je dan ook overtuigd van gerechtigheid? Johannes 16: 8. Heb je de stem van Jezus, kloppende aan de deur van uw hart gehoord? Hebt je de deur open gedaan en Hem binnengelaten? Ontzaggelijk gewichtvolle vraag! Uw eeuwigheid hangt van het antwoord af! Ja of nee!

O, hoe eenvoudig is het Evangelie. Hoe verschrikkelijk de gedachte, dat het in zovelen bedekt is, 2 Cor. 4: 3,4. Jezus staat aan uw deur om uw schild, Psalm 84: 9, 11 - uw gerechtigheid, Jeremia 23: 6 -, uw alles in allen te zijn. Welnu aan, werp de deur open en laat Hem binnen. Neem Zijn schitterend gewaad aan, opdat gij bekleed moogt worden. Maar ach, vergeet toch niet dat als Christus u rechtvaardigt, Hij u ook zal heiligen, Hij zal u niet verlossen en u in de zonden laten blijven. Waarom werd Hem de naam Jezus gegeven? Mattheus 1: 21.

Zie hier een gebed voor elk die in Christus gevonden wordt. "Maak mijn voetstappen vast in Uw Woord, en laat geen ongerechtigheid over mij heersen", Psalm 119: 133. Zo gij verlost zijt, zijt je niet meer uw zelf - niet van de wereld -, niet het eigendom van de Satan. Bedenk dat, zo dikwijls gij tot zonde wordt verlokken. Heb ik dan niet goed gezegd, dat ge u moet benaarstigen om uw roeping en verkiezing vast te maken? O, wacht u een huichelaar te worden, alleen een belijder met de lippen, met een onheilig hart en een onheilige wandel.

Ik ben verblijd, dat uw zuster op de weg naar Sion is en bid dat gij die heidenhand aan hand gaan moogt. Wees ijverig en bid, daar de tijd kort is. Beproof uw vrienden en tracht hen te overreden, om met u te gaan. Het is een vreselijk iets voor de troon van Christus gescheiden te worden, want dat zal voor eeuwig zijn.

Bid veel om de Heilige Geest, dat Hij u de ogen opene, uw hart vertedere, Christus u begeerlijk en dierbaar worde, dat Hij kome en woning make in uw hart om u voor te bereiden voor de eeuwige heerlijkheid. Kom tot de levende steen en gij zult als een levende steen op Hem worden gebouwd. O, hoe goed is het levende stenen gemaakt te worden in die heerlijke Tempel, 1 Petrus 2: 4,5.

Bid veel in het verborgen. Bid voor uw leraars, dat wij het Woord mogen prediken met alle vrijmoedigheid. Christus werkt grote dingen in onze dagen, daarom moeten wij temeer aanhouden in het gebed voor de troon der genade. Och, dat de Heere, Die door zovele doornen werd gewond, weldra met vele kronen mocht gekroond worden. Biddend, dat gij en uw zuster beiden moogt behouden worden, blijf ik uw vriend in het Evangelie,

R M' CHEYNE

Dundee, juli 1840

2. Aan de leden van een christelijk gezelschap.

Waarde vrienden,

Het is mij een stof tot grote vreugde geweest, te vernemen, dat gij van tijd tot tijd bijeen komt om het Woord Gods te lezen en te bidden. Te bidden om een zegen voor uzelf en voor uw familie en vrienden, dat gij tot de zaligmakende kennis van de Heere Jezus Christus mocht gebracht worden en ook voor uw leraar te vragen, dat hij vervuld mocht worden met de Heilige Geest en met een onweerstaanbaar verlangen tot behoudenis van zondaren; dat het Woord Gods, dat op de zondagen gepredikt wordt, overal de overhand verkrijgen zou, totdat de gehele wereld de knie buigt in de Naam van Jezus.

O, wie de ogen geopend zijt om uw verloren toestand, zowel van nature als door uw werken die boos zijn, te aanschouwen, die door de Vader getrokken zijt, om in Jezus te geloven, om u te laten wassen in het bloed des Lams en te laten bekleden met de gerechtigheid Gods, ach, bidt met uw ganse hart, dat uw lieve vrienden er toe gebracht mochten worden de vrede te willen ontvangen, dien geschonken is, dat uw vijanden tot dezelfde Zaligmaker geleid en de gehele wereld komen mocht tot de kennis van Hem, Wie te kennen het eeuwige leven is.

Als u het 13e hoofdstuk van Mattheus, de verzen 3-9 aandachtig beschouwt, dan zul je zien, voor welk een groot gedeelte onze prediking ijdel is, en hoe nodig het is, dat wij God bidden de harten te openen, tot welke wij spreken. Velen onder u, vrees ik, zijn gelijk de hard betreden weg, zodat het zaad, dat daarop gezaaid wordt, niet in de harten indringen kan en de duivel het alles wegrukt, vers 3, 4. Is het niet al te waar, dat de harten van sommigen uwer een voetpad gelijken, dat de ganse week door boze gedachten plat getreden wordt? "Vrije doorgang langs deze weg", staat boven hun harten geschreven, onwaardige, wereldse gedachten, nimmer bevredigd, vrekking verlangen naar geld, boze bedenkingen, onreine, afschuwelijke gedachten. Wie zou kunnen zeggen, welk een aanhoudende stroom van boze bedenkingen dag en nacht door elk onbekeerd gemoed heen gaat?

Och, beschouwt Genesis 6: 5, en weent over de beschrijving, die de Bijbel van uw verharde harten geeft. Als je dan 's zondags in de kerk komt, is uw hart een vastgelopen voetpad; het zaad kan er niet indringen, het blijft op de oppervlakte liggen. Gij begrijpt de

leraar niet. Wellicht preekt hij over de dodelijke verdorvenheid des harten en over het gevaar, waarin je verkeert van in de hel geworpen te worden, indien je niet wedergeboren wordt. Maar gij vindt het een dor onderwerp en je wendt het hoofd afkerig af. Of er wordt gesproken over de liefde van Jezus, waardoor Hij de dood voor alle mensen heeft gesmaakt en dat Hij nooit de snoodste zondaar, die tot Hem komt, zal uitwerpen. Maar ook daardoor wordt uw belangstelling niet opgewekt en je valt wellicht onder de preek in slaap. O, gij zijt de hoorders, die bij de weg bezaaid zijn, de duivel neemt al het zaad van de oppervlakte des harten weg. Als je het bedehuis de rug toekeert, wendt je u ook af van de goddelijke dingen. En vóór dat je nog maar halverwege bij uw woning zijt teruggekeerd, heeft de duivel tot het laatste woord de prediking uit uw hart weggenomen. Ja ik vrees, dat de Satan dikwijls, voordat je nog in het gezicht van uw woning gekomen zijt, of dat je de bomen voor uw deur nog maar vanuit de verte gezien hebt, uw harten met verderfelijke wereldse gedachten en uw mond met kwaadspreken en Gods dag onwaardige taal vervuld heeft. O Satan, Satan, welk een listige vijand zijt gij. Zelfs als de verharde harten het woord niet in zich willen opnemen, kunt je toch niet dulden, dat het zaad daarop blijft liggen en opdat het er in tijden van ziekte of gevaar niet indringe, neemt je alles weg.

Geliefde gelovigen, bidt, dat het met u niet zo moge zijn, noch met uw vrienden, maar bidt om een ontvankelijk hart en een getrouw geheugen. Spreekt dikwijls samen over de prediking, die je gehoord hebt, en tracht die in uw harten op te nemen en te bewaren, opdat de Satan in zijn hoop teleurgesteld wordt en uw zielen behouden zouden worden.

Velen onder u, vrees ik, die het zaad in steenachtige plaatsen ontvangen, vers 6. Die het Woord voor een tijd ontvangen, maar zodra er verdrukking of vervolging komt, terstond verdorren. Ik vrees, dat er zich sommigen in uw midden bevinden, die met één of ander, dat op het Evangelie betrekking heeft, zijn ingenomen, in plaats van Christus met hun gehele hart aan te nemen.

Ik kan mij wel voorstellen, hoe sommigen van de gewonde Israëlieten, die door de slang gebeten waren, hun aandacht meest op Mozes vestigden, toen hij de koperen slang oprichtte, in plaats van op de slang zelf te zien. Velen zijn zeer met hun leraars ingenomen en gevoelen toch geen liefde voor Christus. Leest Ezechiël 33: 30-32 en bidt, dat dit met u niet het geval moge zijn.

Ik wil nu twee kenmerken geven, waaraan u zult kunnen weten, of u één van deze onvruchtbare hoorders zijt.

a. Zal dan het stenen hart onveranderd blijven? Als u bevindt, dat uw ingenomenheid met het Evangelie slechts oppervlakkig is, of uit nieuwsgierigheid, inbeelding of liefde tot de één of andere leraar ontstaat, als u gevoelt, dat uw stenen hart nooit door de overtuiging van zonde verbrijzeld, nooit bewogen werd om tot Jezus heen te vliden, dan zijt u een onherboren belijder, een naamchristen, met de naam dat u leeft, terwijl u geestelijk dood bent.

b. Zult u slechts voor een tijd verdragen? Een in waarheid bekeerde ziel lijkt een rank. Ik ben de Wijnstok en u zijt de ranken. Winter en zomer blijft zij aan de wijnstok verbonden. Maar zo u geen waarachtige bekering hebt ondergaan, zult u verdorren, zodra de tijd van vervolging komt. God weet, hoe spoedig de dagen van beproeving in Schotland kunnen aanbreken. Weest daarom bereid. Die volhardt tot het einde toe, zal zalig worden.

Ik vrees, mijn lieve vrienden, dat velen van u het woord in de doornen ontvangen, vers 7. Slaat de blik in uw hart en ziel, als je 's morgens uw Bijbel leest, hoeveel zorgvuldigheden u dan voor de geest komen, zodat je de bladzijde nauwelijks kunt zien, die je leest. Hoe menigmaal komt je tot het huis des Heeren en hoort daar de leraar met ernst en kracht over de dingen der eeuwigheid spreken, maar uw hart is vervuld met zorgen, plannen of vermaken. Helaas, de wereld heeft daarin de eerste plaats, daarom kunt je aan niets anders

denken. Wat zal het u baten, zo gij de hele wereld gewint, en je lijdt schade aan uw zielen? Eén ding is duidelijk, dat doornen en tarwe niet op dezelfde plek grond kunnen groeien, zodat u, als je uw doornen behouden wilt, met hen voor het vuur bestemd zijt.

Och lieve zielen, zo u slechts één blik mocht slaan op de schoonheid van Jezus, u zou alles verlaten en Hem volgen" Als je slechts een flauwe voorsmaak mocht genieten van de zalige vrede, die de vergeving der zonden in het hart brengt, zou u alle andere dingen schade en drek achten om de uitnemendheid van de kennis van Jezus Christus.

Ziet wat Mattheus deed. Eens was hij even wereldsgezind als u, even geldgierig als één van u. En toch was één woord van Jezus' gezegende lippen genoeg om hem alles voor Christus te doen verlaten. O bidt, dat u gewillig gemaakt moogt worden om voor Christus alles te verlaten wat u van Hem afhoudt. Neemt dan uw kruis op en volgt Hem.

En eindelijk geloof ik ook, dat er sommigen onder u zijn, die de goede grond gelijken, vers Die het Woord ontvangen in een door Gods Geest bearbeid en door gebed besproeid hart, en vrucht dragen ten eeuwigen leven.

Zijn uw harten gebroken, lieve vrienden? Heeft God de grond van uw verharde harten doorploegd? Hebt u een ongeveinsde, innige bekommring gevoeld over uw verloren zielen? Zijt ge daardoor aangespoord tot ootmoedig gebed? Hebt u onder de zwaarte van uw schuld leren beven voor God? Hebt ge ooit in het verborgen over uw zonden geweend? En komt je zo tot het huis Gods - uw hart als een geopende voor, wachtende naar het zaad? Onderzoekt ernstig, of de braakgrond van uw hart ooit werd opengebroke, Jeremia 4: 3. Alleen een gebroken hart kan een gekruiste Christus ontvangen. Hebt u het evangelie verstaan? Hebt je het getuigenis geloofd dat God getuigd heeft van Zijn Zoon? Gevoelt u de waarheid van dat woord: "God is liefde"? Erkent je dat Christus, de Rechtvaardige, voor de onrechtvaardigen gestorven is? Dat Hij u bidt tot Hem te komen? Geloof je in de Zoon van God? Die gelooft, zal zalig worden, maar die niet gelooft, zal verdoemd worden. Markus 16: 16.

Draagt u vrucht? Zonder heilige vrucht zijn alle schone verwachtingen niets. Welk een ijdel betoog zou het zijn, als men een landbouwer wilde bewijzen, dat zijn akkers goed en winstgevend waren, zo zij hem geen goede oogst opbrachten. U zou tot hem kunnen zeggen: "Vriend, uw land is goed en wel doorsneden." Maar, zou hij antwoorden: "Waar is dan het gouden graan?" "Waar zijn de halmen voor de sikkel van de maaiers?"

Lieve vrienden, u hebt kennis aan opwekkingen, verlichtingen, bevindingen, je hebt een uitgebreid hart in het gebed en vele andere goede tekenen, maar zo u de heiligmaking ontbreekt, zult u nimmer de Heere zien.

Zo u een dronkaard zijt, een vloeker, een leugenaar, één die ongebonden taal spreekt, een losbandig mens, of een lasteraar, dan zijt je op de brede weg, die tot het verderf leidt. Bidt, dat u veel ja hondervoudige vrucht moogt dragen. Stelt u niet tevreden, zo u dertig- of zestigvoudige vrucht draagt, heiligd moogt worden, 1 Thess. 5: 23. Dikwijls bid ik voor u allen en hoop dat uw mij in uw gemeenschappelijke gebeden ook niet zult vergeten.

Met de beste wensen voor uw zielen zaligheid, blijf ik uw vriend

R. M'Cheyne.

3. Een jongen die bekommerd was om zijn ziel.

Lieve jongen,

Ik was oprecht verheugd uw brief te ontvangen, en ik wil die graag met een brief beantwoorden, al is mijn tijd zeer beperkt. je zijt mij zeer lief, omdat uw ziel kostelijk is. En zo je ooit tot Christus gebracht en gewassen en gerechtvaardigd zijt, zult je Hem met liefelijker klanken loven dan ooit een engel des lichts vermag te doen. Heden reed ik over

een met sneeuw bedekte weg, die nog door geen voet was betreden en nog rein en wit was. Ik dacht telkens aan dat woord: "Was mij, en ik zal witter zijn dan sneeuw." Dat is een liefelijk gebed, maak het tot het uwe. Ga dikwijls in de eenzaamheid en zie dan tot Jezus op, Die gestorven is om ons van onze zonden te reinigen, en zeg tot Hem: "Was mij geheel."

Amelia Geddie was eens met een nieuwe witte jurk gekleed en had frisse bloemen in haar muts. Iemand zei tot haar: "Nu vind je jezelf zeker heel mooi?" "Och, neen", antwoordde zij eenvoudig, "dat zal ik nooit denken voordat ik met het fijne, sneeuw witte gewaad van de gerechtigheid van mijn Verlosser bekleed ben".

Het verheugt mij, lieve jongen, dat u gelooft, dat God u bedroeft om u tot Zich te brengen. Hij slaat u werkelijk met geen andere bedoeling. Zijn hart, Zijn hand en Zijn roede worden alle door liefde bestuurd. Maar zie dan wel toe, dat Hij u tot Zich trekke. Stel daarom uw keuze niet uit. De poel van vuur en sulfer wacht elke ziel, die in de zonde leeft. De goddelozen, zegt mijn God, hebben geen vrede. Zo de Heere Jezus slechts de sluier wil wegnemen en u Zijn heerlijk aangezicht en Zijn doorboorde handen en zijde wil doen aanschouwen en u tonen hoe er in Hem plaats is voor de schuldigste zondaar, zou je met liefdekoorden tot Christus getrokken worden. De vorige zondag predikte ik te Perth. Toen ik het kerkgebouw wilde verlaten, kwam mij een klein meisje tegemoet, naar ik gis niet ouder dan drie of vier jaar. Zij wilde van mij de weg weten om zalig te worden. Haar moeder zei, dat zij de gehele nacht over haar ziel schreiende had doorgebracht en zich niet wilde laten troosten vóór zij Jezus gevonden had. O, bid, dat dezelfde Geest u doe ontwaken. Bedenk, Johnnie, dat u ook eens over uw ziel geweend hebt en bad en Jezus zocht. Hebt je Hem gevonden? Of hebt je omgezien, gelijk de vrouw van Lot, en ben je een koude ondoordringbare zoutpilaar bent geworden? Ontwaak en roep de Naam van de Heere Jezus aan. Uw tijd kan kort zijn, God alleen weet het. Het langste leven is nog kort genoeg. En dit is de enige tijd die u gegeven is, om daarin bekeerd te worden. Zij zijn het gelukkigst die het vroegst tot Jezus gebracht zijn.

Schrijf me nog eens weer. Breng mijn vriendelijke groeten over aan uw Mama en uw vriend, als je hem schrijft. Zeg hem, dat hij mij ook eens schrijven moet. Mocht u allen tezamen met Jezus aanzitten aan de bruiloftsdis daarboven, en mocht ook ik, door genade zalig geworden zondaar, daar een plaats vinden.

Steeds de uwe,

Dundee, 28 februari 1841.

4. Aan een aan zichzelf ontdekte.

Waarde vriend,

Ik was inderdaad verheugd uit het briefje, dat ik van u ontving, te bespeuren, dat u, ofschoon uw ziel in duisternis en droefheid verkeert, niet tot de wereld zijt teruggegaan. Och, het is zulk een valse, bedrieglijke wereld. Zij lacht u alleen toe om u te verraden. Hoe graag zou ik u daarheen leiden, dat je de vrede mocht smaken, die alle verstand te boven gaat, en die in Jezus alleen gevonden wordt. Je bedriegt u, zo je meent, dat ik uw ellende niet begrijp. Ik ken die zeer goed. Het is waar, Jezus geeft mij vrede. Hij wast mij van al mijn zonden in Zijn eigen bloed. Dikwijls gevoel ik, dat Hij aan mijn zijde staat en op mij neerziet, zeggende: "U zijt de Mijne."

En toch heb ik meer innerlijke ellende gekend dan u. Ik heb dieper gezondigd dan u. Ik heb tegen meer licht en liefde gezondigd, en toch heb ik barmhartigheid mogen vinden, waarom zou u die dan niet vinden?

Herinner u wat James Covey zei: "Zegt de arme zeelieden, dat geen van hen hoeft te wanhopen, nu de arme, godlasterende James Covey barmhartigheid heeft gevonden."

Juist toen u dit aan mij schreef, werd ik opgehouden door een zeer klein meisje, dat tot mij kwam met de vraag: "Wat moet ik doen om zalig te worden?" Het arme kind schreide zo, dat ik dacht, dat haar hart breken zou. Zij woont vele mijlen buiten Dundee, maar één van haar buurmeisjes, dat aan zichzelf ontdekt was, had haar hierover gesproken en van die tijd af is zij Christus met haar gehele hart beginnen te zoeken. Ik sprak tot haar over dat heerlijke vers, 1 Timotheus 1: 15: "Christus Jezus is in de wereld gekomen om zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben".

Dit is ook voor u zeer toepasselijk, lieve vriend. Christus Jezus was Gods lieve Zoon. Hij had alle dingen gemaakt, zon, maan en sterren, mensen en engelen, Van alle eeuwigheid was Hij in de schoot des Vaders en toch is Hij in de wereld gekomen. Hij zei niet: "Ik zal op Mijn troon Mijn gelukzaligheid blijven genieten en de zondaren overlaten om in hun zonden te sterven en verloren te gaan." Neen, "Hij is in de wereld gekomen." Hij werd een tedere zuigeling en werd in een kribbe nedergelegd, omdat er geen plaats in de herberg was. Die herberg was gelijk uw hart, zij was door andere bezoekers ingenomen, en er was geen plaats voor Jezus over. Hij werd "een Man van smarten en verzocht in krankheid".

Hij heeft onze zonden in Zijn lichaam gedragen op het hout. "Christus is voor ons gestorven, toen wij nog zondaars waren."

En waartoe heeft Hij dit alles gedaan? Ach, alleen om zondaren zalig te maken. Niet om rechtvaardigen te behouden, niet om engelen, maar om zondaren zalig te maken. Doch nu zult je wellicht zeggen: "Maar ik ben een al te goddeloos zondaar." Maar Paulus zegt: "van welke ik de voornaamste ben." Paulus was de voornaamste der zondaren en toch werd hij zalig gemaakt door Christus. Zo is Christus ook machtig en gewillig om u zalig te maken, al waart je ook de voornaamste zondaar op de gehele aardbodem.

Als Christus nu in de wereld gekomen en gestorven is om zondaren zalig te maken, gelijk u er één zijt, zal het u dan niet vreselijk zijn, zo u sterft zonder door Hem behouden te afijn? Waarlijk, u hebt nu lang genoeg zonder Christus geleefd. je hebt Jezus lang genoeg veracht. Wat heeft de wereld voor u gedaan, dat je deze zo liefhebt? Is de wereld voor u gestorven? Zal de wereld uw zonden uitdelgen of u een nieuw hart geven? Zal de wereld u in de hemel brengen? Neen, neen! je kunt tot de wereld terugkeren, als je daarin lust hebt, maar zij kan alleen uw arme ziel verwoesten. "Die haar wellust volgt, is levende gestorven", 1 Timotheüs 5: 6.

Lees deze woorden in uw Bijbel na en zet er één of ander teken bij. Zo je dan tot de wereld terugkeert, zal dit teken een getuige tegen u lijn voor de grote blinkende troon, als de boeken worden geopend. Hebt je dan nog niet lang genoeg in uw wellust geleefd? Kom en smaak de genietingen, die Christus u aanbiedt: vergeving van zonden en een nieuw hart. Sedert vele achtereenvolgende jaren heb ik geen danspartij, noch enig ander werelds vermaak bijgewoond en toch geloof ik dat ik op één enkele dag meer wezenlijk genoeg gesmaakt heb, dan u in uw hele leven. Waarin?, zul je zeggen. In de overtuiging, dat God mij lief heeft, dat Christus mij gewassen heeft in Zijn bloed en in de verwachting dat ik in de hemel zal zijn als de goddelozen in de hel worden geworpen. "Eén dag in Uw voorhoven is beter dan duizend elders", Psalm 84: 11.

Ik weet niet, wat de vrucht van uw bekommering zal zijn. Ik weet niet, of u tot Christus getrokken, of weer in de zielsverdervende maalstroom van deze wereld zult teruggevoerd worden, maar ik weet wel, dat alles weldra voor de eeuwigheid beslist zal zijn.

Ik bevond mij heden bij een zeer goddeloze familie, waar een kind gestorven was. opende mijn Bijbel en verklaarde hun, bij de doodkist van hun gestorven kleine, dit vers: "Het is de mens gezet eenmaal te sterven, en daarna het oordeel", Hebréeën 9: 27. Plechtige woorden. Wij kunnen slechts eenmaal sterven, en de dag van onze dood is bepaald. Zo u

de eerste maal onbekeerd sterft, kunt je niet weder komen om de tweede maal beter te sterven. Als je zonder Christus sterft, kunt je niet wederkeren om bekeerd te worden en als een gelovige te sterven, neen, u kunt maar éénmaal sterven.

Och, bid toch, dat u Christus vinden moogt, vóór de dood u vindt. "Daarna het oordeel." Niet, daarna het vagevuur. Geen gelegenheid meer om zalig te worden, "daarna het oordeel." Gelijk de dood u verlaat, vindt u het oordeel. Zo u sterft zonder behouden te zijn, zult je ook in het oordeel evenzo bevonden worden. Mocht ik u maar nooit aan Zijn linkerhand ontdekken. Indien ik dit doe, zult ge u herinneren hoe ik u gewaarschuwd, en voor u gebeden en u gesmeekt heb tot de Heere Jezus te komen. Kom dan tot Jezus, Hij zal u geenszins uitwerpen.

Uw toegenegen vriend,

R. M' cheyne.

Dundee, september 1842.

5. Aan een naar Jezus vragende ziel.

Waarde vriend,

Ik wil en kan u niet vergeten. Daarom zal ik u, ofschoon het al laat is, nog enkele regels schrijven, om u aan te sporen aan te houden in uw pogingen om de Heere Jezus te leren kennen. Ik weet niet, of je mijn slecht schrift kunt lezen, maar ik zal zo duidelijk schrijven als mij maar enigszins mogelijk is. Ik las vanmorgen in Lucas 2: 29, de woorden van de grijze Simeon, toen hij het Kind Jezus in zijn armen hield: "Nu laat U, Heere, Uw dienstknecht gaan in vrede, naar Uw woord; want mijn ogen hebben Uw zaligheid gezien." Als je u met uw ganse hart aan de Heere Jezus vasthoudt, zult je dit ook kunnen zeggen.

Zo u in uw onwetendheid en zonde gestorven waart, geliefde ziel, waar zou je deze nacht geweest zijn? Ach, hoe zullen wij God naar waarde danken, als Hij u werkelijk tot het bloed van de Heere Jezus gebracht heeft. Psalm 36: 12 en 13 zal dan juist op uw toestand toepasselijk zijn. Zo u in waarheid tot Christus gebracht zijt, bevindt ge u enigmate in een toestand, als die van de wijzen uit het oosten, Mattheus 2. Toen zij nog in hun geboorteland waren, boeide God hun aandacht door middel van een ster. Die volgden zij 'én kwamen te Jeruzalem. Ze vroegen: "Waar is de geboren Koning der Joden?, want we zijn gekomen om Hem te aanbidden." Herodes hoorde het en werd ontroerd en geheel Jeruzalem met hem. Zij zochten geen van allen Christus, maar zichzelf. De wereld meende, dat die wijzen niet wel bij het hoofd waren, maar weldra ontdekten zij de ster weer. En die leidde hen naar de woning, waar het Christuskind lag. Zijn statiekleed was een luier, Zijn wieg een kribbe. En toch knielden ze voor Hem neer en aanbaden Hem en noemden Hem "mijn Heere en mijn God." Vóór zij de terugreis begonnen, wisten zij hun zielen behouden. Zij brachten Hem geschenken, het beste wat zij hadden en keerden terug naar hun land met grote blijdschap in het hart en met de hemel in het oog. Zo kan het met u ook zijn. De meesten van hen, die u omringen, bekommeren zich niet om Jezus. Maar u vraagt: "Waar is Hij, wij zijn gekomen om door Hem behouden te worden." Geen van uw bekenden kan u dit zeggen. Zij menen dat je buiten uw zinnen zijt.

Maar God voert u juist naar de plaats waar de Verlosser is, een nederige, verachte, bespuwde, gekruisigde Zaligmaker. Kan deze de Zaligmaker der wereld zijn? Ja, geliefde ziel, kniel neder en noem Hem uw Verlosser. Hij is gestorven voor dezulken, als u enik zijn En nu kunt je weder naar uw eigen land terugkeren, maar niet zoals je gekomen zijt. je kunt een heerlijke en onuitsprekelijke vreugde meenemen.

Verleden woensdag kwam een jonge vrouw bij mij, die ik nooit tevoren gezien had. Ze zei, dat ze een vreemdelinge en uit een ander deel van Schotland afkomstig was. Ze was ongeveer een jaar geleden in Dundee gekomen en had de kerkdiensten in St. Peter's bezocht en daar voor het eerst in haar leven geleerd, dat zij een zondares was en behoefte aan Christus had. Ongeveer vier weken geleden had zij blijdschap en rust aan de voeten van de Zaligmaker gevonden. Ik zei tot haar: "Dan zult je God wel danken, dat Hij u uit uw eigen land naar deze plaats gebracht heeft." "Dat doe ik dikwijls", gaf ze ten antwoord.

Dezelfde avond kwam er nog een andere vrouw, die ik voor de eerste maal zag. Zij vertelde mij dat zij acht jaren met een goddeloze echtgenoot gehuwd was geweest. Eén van haar burens had haar naar onze kerk gebracht, en nu gevoelt zij, dat Christus haar ziel zalig gemaakt heeft. Zo gaat het werk Gods hier voort. "De Heere deed dagelijks toe tot de gemeente, die zalig werden".

Vanavond was er een vrouw bij mij, die in diepe droefheid verkeerde. Ze zei tot mij: "Ik heb een boos hart in mij, waarin een wereld van ongerechtigheid woont." Ik antwoordde haar: "Het verblijdt mij, u over de boosheid van uw hart te horen klagen, deze gaat inderdaad al ons begrip te boven. Er is geen zonde op aarde of in de hel bedreven, waarvan de kiem en de bron niet in uw en mijn hart verborgen is. U bent niet anders dan zonde, uw natuur is zonde, uw hart is zonde, uw vorig leven is zonde, uw gebeden zijn enkel zonde. Och, of je leerde wanhopen, om rechtvaardig te worden in uzelf. Neem dan de Heere Jezus als uw gerechtigheid aan. In Hem is geen zonde. En Hij heeft Zich in onze plaats gesteld, en biedt aan uw schild, uw weg tot de Vader te zijn. U kunt in Christus rechtvaardig zijn met een volmaakte gerechtigheid, zoveel omvattend als de wet, en rein als het licht van de hemel. Zo u de gerechtigheid van een engel bezat, zou je die wel mogen afleggen en de Heere Jezus aandoen. Het kleed van een in Zijn bloed gewassen zondaar is veel reiner wit dan dat van een engel. Vrees de afkeuring van de wereld niet. Als een blinde u op straat tegemoet loopt en tegen u op botst, wordt je niet boos op hem, want je zegt: hij is blind, de arme man, anders zou hij mij wel ontweken hebben. Zo kunt je ook van de arme wereld, als ze kwaad spreekt van de christenen, zeggen: zij is blind. Zo zij hun zonde en ellende en de liefde van Jezus kenden, zouden ze ook bij Hem blijven.

Vrees niet voor degenen die het lichaam doden en daarna niet meer kunnen doen. Houd u dicht aan de Heere Jezus vast. Hij is meerder dan allen, die tegen u zijn. Hij is de Herder van Zijn schapen. Hij zal ze beschermen tegen de wolven.

Bid om Zijn Heilige Geest, lieve vriend. Bid Hem, dat Hij in uw hart kome en daar woning make. Het is een geringe woning voor zulk een Gast. Maar Hij zal u rein en heilig maken door bij u in te wonen. Bid Hem, dat Hij u bidden lere, Romeinen 8: 26, 27. Bid Hem, dat Hij uw hart vernieuwe het gelijk make aan het hart van Jezus. Bid Hem, dat Hij de wet in uw hart inschrijve en u beware in elke nood. Ik vrees dat mijn lange preek u zal vervelen. Bedenk, dat zo u niet behouden wordt, ik in de dag des oordeels een getuige tegen u zijn zal. Vaarwel!

Schrijf mij spoedig al wat in uw hart is. Steeds de uwe tot de dag der heerlijkheid,
R. M'Cheyne.

St. Peter's, 18 september 1842.

6. Aan een jeugdige kruisdrager.

Waarde vriend,

Ik was inderdaad verblijd te vernemen, dat het u welgaat, en dat het u niet berouwt de keuze van Mozes gedaan te hebben, Hebreeën 11: 24, 25, waarover ik zo menigmaal tot u gesproken heb. Welgelukzalig is toch het volk, welks God de Heere is. U weet wat Ruth

zei, toen zij Naomi volgde. "Uw volk is mijn volk en uw God mijn God." Ik heb uw brief nu niet bij de hand en het is reeds laat, maar ik zal, die morgen beantwoorden. Hedenavond schrijf ik u slechts een weinig om uw geloof te versterken, "opdat ik mede vertroost werde met u, door het onderling geloof, zo het uwe als het mijne", Romeinen 1: 12.

Sinds ik u de laatste maal zag, heb ik zo veel mogelijk rust genomen, om krachten te verzamelen voor mijn reis naar het noorden van Schotland. Ik verwacht daar een vermoeiende arbeid, maar ik hoop dat de Heere Jezus met mij zal zijn. Je kent de troostrijke belofte, die Jacob te Bethel ontving, toen hij aan de voet van de wonderbare ladder sliep: "Zie, Ik ben met u, en Ik zal u behoeden, overal waar u heen trekken zult, want Ik zal u niet verlaten, totdat Ik zal gedaan hebben hetgeen Ik tot u gesproken heb." Die belofte is u en mij even zeker gegeven als aan Jacob. Vrees daarom niet, al is het ook, dat je u begeven moet onder degenen, die geen kennis hebben aan Jezus en Zijn liefde. Er staat een heerlijke belofte in Ezechiël 11: 16, waarvan ik de hoge waarde in vreemde landen (zijn reis naar Palestina en Europa) heb leren kennen.

Verleden donderdag predikte ik over Openbaring 19: 12, "Op Zijn hoofd waren vele koninklijke hoeden", waarbij ik de gemeente de Koninklijke bediening van de Heere Jezus duidelijk heb getracht voor te stellen.

Zondag hield ik een Bijbellezing over Hebrëën 9: 9-10 en preekte 's avonds over Jesaja 49: 5: "Maar Israël zal zich niet verzamelen laten." Daarbij toonde ik aan, dat al zullen er velen door hun ongeloof verloren gaan, Christus daardoor toch geen enkele straal van Zijn heerlijkheid derven zal. Als de gehele wereld blind was, en beweerde dat de zon een duister hemellichaam is, zou deze daardoor minder heerlijk schijnen? Het was een ontzagwekkend onderwerp en mijn hart werd in mij bewogen over de arme verloren zondaren.

Na die dag zijn er vier jonge meisjes bij mij gekomen met de vraag: "Wat moet ik doen om zalig te worden?" Drie van hen waren tevoren, en de vierde nog zeer kort geleden tot zelfontdekking gekomen. Gisteravond bezocht mij een weduwe, die ik nooit tevoren gezien had en die mij zei, dat zij de Heere Jezus gevonden had.

Hedenavond hebben wij een druk bezochte vergadering bijgewoond ter bespreking van de traktaatjes, die maandelijks langs de huizen in de stad worden rondgebracht. Het was een aangenaam gezelschap.

Het is niet zo vroeg meer en ik praat slechts een poosje met u zoals wij gewoon waren te doen, voor wij van elkander scheidden. Hebt je heden Genesis 32 gelezen? Welk een plechtig hoofdstuk. Komt u ook wel aan een plaats, die u Mahanaïm zou kunnen noemen, waar de engelen Gods u ontmoeten?

Ik hoop, dat u één van degenen zijt die de zaligheid beërven zullen en dat de engelen Gods u ten dienste worden uitgezonden. Onbekeerde zielen genieten dit voorrecht niet. U ziet dat Jacob de weg Gods, op Gods bevel ging (Genesis 31: 3), toen de engelen Gods hem ontmoetten. O, hoe goed is het de wegen Gods te gaan. Hoe lang zijn wij onze eigen weg, die van de wereld en de Satan, gevolgd, "menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende." Gevoelt je uw hart niet veel lichter, nu je de nauwe weg bewandelt? Is Jacobs gebed in zijn benauwdheid ook voor ons niet belangrijk? vers 9-12. Hij maakt God indachtig aan Zijn belofte. Ziedaar, wat ook wij moesten doen. "O Heere, Die tot mij gezegd hebt" "En U hebt tot mij gezegd: Ik zal gewisselijk bij u weldoen." God gebiedt ons dit te doen, Jesaja 43: 26: "Maak mij indachtig." Dit is een zegenrijke wijze van bidden, dat wij op een belofte pleiten en zeggen: Doe zoals U gesproken hebt. Wie meent u dat de man was, die met Jacob worstelde? Was het Jezus niet? De Vriend van zondaren. Toen de dageraad opging, begon Jacob Zijn gezegende gelaatstreken te onderkennen, en nadat het gewricht van zijn heup verwrongen was, kon hij alleen meer op Hem leunen.

Ziedaar, wat u en ik ook moeten doen. Zeg: "Ik zal U niet laten gaan, tenzij U mij zegent." Zijn er niet enkele plaatsen die u Pniël zou kunnen noemen? Plaatsen waar u Jehovah-Jezus van aangezicht tot aangezicht ontmoet hebt. Als je in Zijn tegenwoordigheid komt, o, word dit dan niet spoedig moede; laat Hem niet zo ras van u gaan. Ik ben verzekerd dat wij veel verliezen, doordat wij ons niet nauwer aan Jezus vasthouden.

Hedenavond vertelde ik een bijzondere gebeurtenis. Voor enige tijd kwamen dertigduizend Spanjaarden over de Pyreneeën in Frankrijk, om zich aan de burgeroorlog te onttrekken. Enige jongemannen uit Genève maakten zich bij deze gelegenheid nuttig, om hen van Spaanse Testamenten te voorzien. Het Londens Bijbelgenootschap verschaftte hun daarvoor 10.000 exemplaren. Hiermee begaven zij zich op reis en reikten ze kosteloos aan allen uit. Maar de Spaanse priesters merkten het en wilden de Spanjaarden niet toestaan ze aan te nemen of te behouden. Vele ervan werden verbrand of verscheurd. Zij noemden deze boeken "de pest."

Een Spaanse jongeman kocht een Testament en behield het. Hij las het en geloofde in Jezus. Toen zijn landgenoten naar Spanje terugkeerden, bleef hij achter om meer van deze wonderen van een verlossende liefde te vernemen. En was deze éne kostelijke ziel niet meer dan duizendmaal al die genomen moeite en kosten waard? "Laat ons goeddoende niet vertragen; want te zijner tijd zullen wij maaïen, zo wij niet verslappen." Vrees de bespottung en verachting van de trotse lieden niet, want zo zij wisten wat u weet, zij zouden vragen: "Och, of ik wist dat ik Hem vinden zou."

Nu, goede nacht. Moge Hij, Die niet sluimert noch slaapt, u bewaren tot uw stervensuur toe. Mocht Jezus u maar nabij zijn en u tot de Zijne maken.

Het verheugt mij, dat je in de school onderwijs geeft en ik kan mij voorstellen, hoe je de kinderen naar uw beste weten alles mededeelt, wat je kunt. Denk aan Paulus, toen zijn hart vernieuwd was, besteedde hij gedurende dertig jaren al zijn krachten in de dienst van Jezus. Hij werd verteerd door zijn ijver voor de dienst Desgenen, Die voor hem gestorven was en Die hem dikwijls uit het vuur gerukt had. Het is hoogst belangrijk op te merken, hoe dikwijls Paulus tot zijn hoorders over zijn bekering sprak. Hij verhaalde het aan de Joden, Handelingen 22; vervolgens aan Agrippa, Handelingen 26; daarna aan de Galatiërs, Gelaten 1: 13; en later nog eens aan de Philipensen, Philippensen 3: 4. Ik geloof, dat dit een voorbeeld voor ons moet zijn, om met wijsheid en voorzichtigheid hetzelfde te doen.

John Newton predikte eens te Newgate voor de gevangenen. Hij koos 1 Timotheüs 1: 15 tot zijn tekst, en verhaalde hun zijn eigen geschiedenis, zodat zij allen weenden en hijzelf ook tot schreiens toe bewogen werd.

Bid steeds voor mij, dat mijn weg mij duidelijk voorgesteld worde. Dit is een van de zegeningen, verbonden aan het bezit van geestelijke kinderen, dat ik zeker weet, dat u voor mij bidden zult.

Nu moet ik ophouden, want ik moet ook nog aan anderen schrijven. Hedenavond preek ik te Wallacetown. Moge de Meester daar zijn. O, Hij is zulk een liefelijke Heere. Eén blik van Jezus ondersteunt mijn ziel te midden van al de stormen en afkeuringen van een voorbijgaande wereld. Bid, dat u Jezus beter mocht leren kennen. Heb geen andere gerechtigheid, geen andere kracht dan Jezus alleen.

Weldra zullen wij Hem zien, komende op de wolken des Hemels. Mocht u getrouw bevonden worden tot de dood.

Geloof mij steeds uw liefhebbende vriend,
R. M' cheyne.

Dundee, 31 januari 1842.

7. Aan de gemeente van St. Peter's.

Van een tiental van zijn pastorale brieven aan zijn gemeente van St. Peter's te Dundee, volgt hier de achtste.

U allen, mijn geliefde en zeer gewenste broeders, mijn blijdschap en kroon, wenst uw leraar genade, barmhartigheid en vrede van God onze Vader en van onze Heere Jezus Christus. In mijn laatste brief heb ik aangetoond, dat er naar alle menselijke verwachting velen in uw midden zijn, aan wie ik het Evangelie der zaligheid verkondigd heb en aan wie ik dit niet weder van mond tot mond prediken zal. Ik kan niet blind zijn voor de vele gevaren, die aan een reis door vreemde landen verbonden zijn. (Mr. M'Cheyne ging in 1839 een reis maken in opdracht van de Vereniging voor de zending onder Israël, naar Palestina, in gezelschap van enkele andere leraren van de Schotse Presbyteriaanse kerk), Maar als ik door uw gebeden u allen word weergegeven, hoeveel ledige plaatsen zal ik dan onder mijn kudde aantreffen? Hoeveel dierbare kinderen Gods zullen zijn heengegaan naar de plaats waar de vermoeiden van kracht rusten, waar liet onvolmaakte volmaakt zal zijn? Hoeveel van u, die zich verzet hebben tegen al de roepstemmen van Christus en de waarschuwingen des Heeren, zal ik vinden opgeroepen, om rekenschap te geven voor de troon van God? Tot deze laatste wens ik nu een woord te richten. Ik ben tot u gekomen in zwakheid en vreze en in vele tranen. En zo de toestand van de kinderen Gods en dergenen die verachten in de genade, mij dikwijls zwaar op het hart heeft gewogen, kan ik naar waarheid verklaren, dat de vreselijke toestand van u, die als wijn stijf geworden zijt op uw droesem en die omgekeerd zult worden gelijk iemand, die een tafel omkeert, mij een aanhoudende bezorgdheid heeft gegeven. En soms, als ik een straal van de werkelijkheid van de dingen der eeuwigheid aanschouwen mocht, mij met een ondragelijke zielsbenauwdheid vervuld heeft. Ik weet wel, dat u dit belachelijk zult vinden, u wie het niet deert of uw leraars gaan of blijven, als u zondags maar een korte leerrede hoort, die meer geschikt is om u met uzelf te bevredigen, dan om uw geweten te doen ontwaken. Ziedaar, alles waarvoor u gekomen zijt en alles waarover je u bekommert. Het is echter mogelijk dat de Heere, Die het hart van Manasse opende, ook uw harten opent, terwijl ik plechtig als voor Gods aangezicht wil trachten na te gaan wat de voornaamste reden schijnt te zijn, dat er na twee jaren, dat ik onder u werkzaam ben geweest, nog zoveel onbekeerde, voor het verderf rijpende zielen in uw midden zijn.

Eén reden moet in uw leraar worden gezocht. In Maleachi 2: 6 vinden wij een liefelijke beschrijving van een getrouw en nuttig Evangeliedienaar: "De wet der waarheid was in zijn mond en er werd geen onrecht in zijn lippen gevonden: hij wandelde met vrede en in oprechtheid, en hij bekeerde er velen van ongerechtigheid."

Ziedaar, wat wij moesten gedaan hebben; maar de smeltkroes doet het schuim te voorschijn komen, en de beproeving doet ons gebreken ontdekken, die wij tevoren niet kenden. Och, dat ik met Paulus kon zeggen: "dat ik bij u de ganse tijd geweest ben, dienende de Heere met alle ootmoedigheid en vele tranen." U zijt getuigen en God, hoe heilig en rechtvaardig en onberispelijk wij u, die gelooft, geweest zijn".

Ik ben inderdaad verbaasd, hoe de prediking van zulk een worm als ik ben, ooit in het geheel onder u is kunnen gezegd worden, en ik betreur heden voor God iedere zonde in mijn hart en wandel, die het licht van uw arme, duistere zielen heeft teruggehouden. O, u die bidden kunt, bidt, dat ik als een heilig leraar moge wederkeren, als een herder, die niet alleen de kudde leidt door de klank van zijn stem, maar ook door hen op de weg des levens voor te gaan. Als ik op mijn kanselarbeid terugzie, ontdek ik, helaas! talloze gebreken en

tekortkomingen. Ik heb altijd gebeden, dat ik niets achterhouden mocht, dat nuttig kon zijn om u de gehele raad Gods te verkondigen. En toch, hoe gebrekkig heb ik de waarheid, zoals die in Jezus is, ingezien en aan u voorgesteld. Hoe koel heb ik u vermaand, behouden te worden van dit verkeerd geslacht. Hoeveel dingen heb ik onder u geweten buiten Jezus Christus en Die gekruisigd. Hoe dikwijls heb ik mijzelf gepredikt en niet de Heere. Hoe weinig heb ik u uitgelegd in al de Schriften hetgeen van Jezus geschreven stond.

Nog een andere fout is er in al mijn bijzondere werkzaamheden onder u geweest. Hoe menig nutteloos gesprek heb ik met u gevoerd. Ik ben niet als een herder geweest, die de verloren schapen zocht en tot zich riep, noch als een geneesheer te midden van de stervenden, noch als een dienstknecht, die u nodigde tot de bruiloft, noch als één, die de vuurbranden uit het vuur uitrukt. Hoe menigmaal begaf ik mij naar uw woningen met het doel om te trachten uw zielen te winnen, en maakte u u met een onbeduidend werelds gesprek van mij af, en de woorden der zaligheid bestieven mij op de lippen. Ik durfde niet zeggen, dat u de prooi des verderfs zou worden, ik durfde u de Zaligmaker niet duidelijk voor ogen te schetsen. Hoe menigmaal heb ik aan uw tafels aangezeten, dat mijn hart met innerlijke ontferming over uw zielen bewogen werd, en toch hield een valse schaamte mij de mond gesloten. Hoe menigmaal heb ik mij bitter bedroefd naar huis begeven met de bede: "Verlos mij van bloedschulden, o God, U God mijns heils".

Nu moeten wij de reden in u zoeken, geliefde kinderen Gods. Ook u hebt in grote mate het werk Gods in onze parochie tegengestaan. Vooreerst door uw gebrek aan heiligheid. "U zijt het licht der wereld." Ik heb u meermalen gezegd, dat een werk van opwekking bijna altijd aan alle plaatsen met de kinderen Gods aanvangt. God giet eerst water "op de dorstige" en daarna op de droge grond. Maar hoe weinig is het Woord Gods van u uitgegaan. Ik bedoel niet, dat u altijd en overal over godsdienstige zaken had behoren te spreken. "in de veelheid der woorden ontbreekt de overtreding niet, en het woord der lippen leidt tot gebrek."

Maar u had levende brieven behoren te zijn, bekend en gelezen van alle mensen. U weet, dat een lamp een kalm en klein licht is, dat zonder gedruis brandt, en toch verlicht zij allen, die in huis zijn. Als u dagelijks uw geweten door het bloed van Christus gereinigt had, wandelende voor Gods aangezicht en als een voor God gerechtvaardigd en bij God aangenomen kind Gods, met een kalme vrede in het gemoed en de hoop der heerlijkheid in bet oog, door de Heilige Geest vervuld met een tedere, meedogende, vergevende liefde voor de wereld. O, als u zo deze twee jaren geschenen had, hoe velen uwer vrienden en geburen, die nu een prooi des verderfs worden, zouden dan heden tot u zeggen: "Uw volk is mijn volk, en uw God mijn God."

Denkt eens, mijn geliefde vrienden, dat iedere onheilige daad, die u de wereld gelijkvormig maakt, alle zelfzucht, lastering of achterklap heiwerk Gods in de parochie tegenstaat en zielen voor de eeuwigheid doet verloren gaan. En wat zal ik zeggen tot hen onder u, die in plaats van het liefelijke, aantrekkelijke licht der heiligheid van zich te doen uitstralen, alleen duisternis om zich hebben verspreid: "Dit heb ik tegen u, dat u uw eerste liefde verlaten hebt. Gedenkt dan, waarvan u uitgevallen zijt, en bekeert u, en doet de eerste werken; en zo niet, Ik zal u haastelijk bijkomen, en zal uw kandelaar van zijn plaats weren, indien u u niet bekeert".

Ten tweede hebt u het werk Gods tegengestaan door uw nalatigheid in het gebed. Als God zielen de genade deelachtig maakt, doet Hij dit in antwoord op het gebed van Zijn kinderen. Dit zien wij bevestigd op de dag van het Pinksterfeest, Handelingen 2. Uit Ezechiël 37: 9 blijkt, dat God in antwoord op het gebed van één enkele van Zijn kinderen, genade wil geven aan een geheel dal vol dorre, bewegingloze doodsbeenderen. Waar God de Geest des gebeds in de harten van Zijn kinderen geeft, is het zeker, dat Hij Zijn Geest ook overvloedig op anderen wil uitstorten. Welnu, waar zijn uw gebeden, kinderen Gods?

De behoudenis van degenen die u omringen, hangt van uw gebeden af, en echter hebt u tot hiertoe om niets gebeden in de Naam van Christus. U, die des Heeren doet gedenken, laat geen stilzwijgen bij u zijn, en zwijgt niet stil voor Hem. Helaas, u hebt maar al te veel stil gezweven voor God, u zijt de oorzaak, dat Zijn hand in Zijn boezem verborgen is gebleven.

Van **John Welsh**, predikant te Ayr, wordt verhaald, dat hij gewoon was met een plaid op zijn bed te slapen, teneinde deze 's nachts om te slaan als hij opstond om te bidden. Hij bracht dikwijls gehele nachten met God in het gebed door voor Sion en voor de reinheid van de Kerk van Schotland worstelende. Hij verwonderde zich erover, hoe christenen de ganse nacht op hun bed konden doorbrengen, zonder op te staan om te bidden. Och, wij hebben nu zo weinig Welsh'es, daarom is de Kerk zo duister en het land een barre wildernis gelijk.

Mijn lieve christenen, dikwijls komt het mij zo vreemd voor, dat wij ooit in de hemel komen, en zovelen door onze zielverdervende onverschilligheid in de hel zouden verzinken. De Heere doe, naar Zijn goedertierenheid, verzoening over het verleden en wekke u op voor de toekomst. Ik verneem dat u meer begeerte tot het gebed gevoelt, zowel in gemeenschap met elkander als in het bijzonder. God geve dat dit zo zij. Volhardt daarin, mijn geliefde kinderen. Laat het niet weer anders bij u worden.

Pleit en worstelt met God, herinnert Hem, dat het Zijn eigen zaak is en dat het alleen tot Zijn eer is, dat Hij opwake en barmhartigheid aan Sion doe.

Eindelijk, denkt aan de redenen in uzelf, onbekeerde zielen. Weest daarvan verzekerd, dat u uzelf alleen te beschuldigen zult hebben, als u de ogen open doet in de hel. U zult het Gods verborgen raadsbesluiten niet kunnen verwijten, noch de zonden van uw leraar, noch de onverschilligheid van uw goddeloze bureu, u zult verstommen. Als u verloren gaat, is het, omdat u verloren wilt gaan en als ge verloren wilt gaan, moet u verloren gaan. Denkt eerst aan uw onverschilligheid omtrent de goddelijke instellingen.

Dit zijn de kanalen door welke God ons Zijn Geest doet toestromen. De Bijbel, het gebed, het huis Gods, dit zijn de goudenpijpen, waardoor de gulden olie heen vloeit. Hoeveel van u verzuimen het Bijbellezende geheel. U kent de gelukzaligheid des mensen niet, waarvan Psalm 1 spreekt. Hoeveel van u nemen het gebed voor het aangezicht Gods weg! Hoeveel - van u doen dode, geheel nutteloze gebeden, die u alleen maar in het geheugen zijn geprent. En ach, hoe veracht u Gods huis. Helaas, dit kerkgebouw zal in het oordeel tegen u opstaan. Het was de deur der ark, die voor u was opengesteld. Twee jaren en langer hebben deze deuren wijd voor u open gestaan, en toch, hoe weinig hebt u het gewaardeerd. Reeds meen ik uw luide klagtonen te horen, als je ten jongsten dage wanhopend zult uitroepen: "Hoe heb ik de tucht gehaat, en mijn hart de bestraffing versmaad, en heb niet gehoord naar de stem van mijn onderwijzers".

Bedenkt vervolgens, welke spotters u geweest zijt. Het was een maar al te gewone zaak voor u, te spotten met de dingen der eeuwigheid en met de kinderen Gods. Als bekommerde zielen, die de weg tot behoudenis zochten, hun tranen niet konden verbergen, noemde u hen huichelaars. Als sommigen een nieuw hart mochten ontvangen en hun levenswijze veranderden, hebt u op spottende wijze van hen gesproken en gedaan wat je doen kon om hen in verachting te brengen. Helaas, arme zielen, ziet in uzelf. U hebt uw harten harder gemaakt dan een diamant. Leest Spreuken 17: 5: "Die de arme bespot, smaadt deszelfs Maker" en Jesaja 28: 22: "Nu dan, drijf de spot niet, opdat uw banden niet vaster gemaakt worden".

Om alles saam te vatten. De grote oorzaak waarom ik u met zorg verlaat, is dat u de Zoon van God veracht. U ziet geen schoonheid in Hem, dat u Hem zou begeerd hebben. U acht de Rotssteen uwer behoudenis zo weinig. U hebt geen ziel doordringende blik geslagen op de gekruisigde Zaligmaker. U hebt de oneindige last van uw zonden niet aanschouwd, die

Zijn gezegend hoofd ter aarde deed buigen. U hebt Zijn armen niet open gezien om u te ontvangen. Hoe menigmaal heeft Hij u willen bijeen vergaderen. U hebt u dat liefelijke woord niet door de stem des Heiligen Geestes horen toefluisteren: "Ziet op Mij, ziet op Mij", hetwelk, zo de mens dit eenmaal hoort, hem alles doet verlaten en Jezus volgen. U hebt het bloed van de Zoon Gods vertreden.

Vaarwel, innig en teder geliefde zielen.

God weet, hoe mijn ganse hart bidt, dat u poogt behouden worden. Wellicht zijn er sommigen onder u, die onder mijn prediking nooit zouden gebogen hebben, maar die als was voor het vuur zullen versmelten onder het woord van de jeugdige leraar, die tijdens mijn afwezigheid tot u spreken zal. Moge de Heere hem met tienmaal grotere zegen doen arbeiden, dan ik ooit gedaan heb.

Dikwijls zal ik voor u bidden en soms aan u schrijven, als ik ver van u verwijderd zal zijn. Als ik het land Immanuels aanschouw, zal ik zeggen: "De Heere zegene u uit Sion." En zo ge u niet bekeert, bedenk dan, dat ik God tot getuige roep, dat ik rein ben van uw bloed, het bloed van u allen.

Geliefde kinderen Gods, nu werp ik u op Hem, Die u op mij geworpen heeft, toen ik onder u geordend werd. Toen zei Hij tot mij: "Weid Mijn lammeren" - "Hoed Mijn schapen" - "Weid Mijn schapen." Nu, daar Hij mij van hier doet gaan, geef ik Hem nederig Zijn eigen woorden terug, en zeg tot Hem: "O Herder Israëls: Weid mijn lammeren - hoed mijn schapen - weid mijn schapen."

Kinderkens, hebt elkander lief. Bewaart uzelf van de afgoden. Draagt mij altijd op uw harten. Bidt dat ik, anderen predikende, zelf niet verwerpelijk bevonden worde. Bidt, dat ik sommigen behouden moge.

De God nu des vredes, Die de grote Herder der schapen door het bloed des eeuwigen Testaments uit de doden heeft weder gebracht, namelijk onze Heere Jezus Christus, Die volmake u in alle goed werk, opdat u Zijn wil moogt doen, werkende in u hetgeen voor Hem welbehaaglijke is, door Jezus Christus, Wie zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid, Amen.

Mijn volgende brief ontvangt u uit Londen, zo de Heere wil.

R. M'Cheyne.

Edinburg, 20 maart 1839.

DE BEKERING VAN JAMES LAING, 13 jaar

Mr. M'Cheyne beschreef in één van zijn maandelijks verschijnende blaadjes de bekering van één van de jongsteleden van zijn gemeente, onder de titel: "Nog een lelie verzameld." Deze traktaatjes waren vooral voor de jeugd bedoeld. Het was zijn gewoonte de titel voor een geschrift aan een tekst uit de Bijbel te ontleen, in dit geval: ***"Mijn liefste is afgegaan in Zijn hof om de leliën te verzamelen", Hooglied 6: 2.***

God wil dat Zijn krachtige daden in gedachtenis blijven. Wij vergeten zo spoedig de wondere openbaringen van Zijn macht en liefde, daarom is het goed, dikwijls een gedenksteen op te richten. Toen Israël door de Jordaan was gegaan en het goedelandbetrad, gebod God Israël twaalf stenen van de droge bedding der rivier te nemen en die te Gilgal op te richten tot een gedachtenis: "opdat alle volken de hand des Heeren kennen zouden, dat zij sterk is", Joz. 4: 24. Zo dikwijls de kinderen Israëls deze grote stenen zagen, zouden zij steeds denken, hoe God de wateren van de Jordaan gekeerd had, om hun vaderen een weg te banen.

Grote dingen heeft God voor ons gedaan in dit deel van Zijn wijngaard, over welke wij ons verblijden. Menigmaal is het Woord krachtig bevonden en heeft het de overhand behouden. Velen, in de zonde vergrijsde en ook jeugdige zondaren vertonen kennelijk de blijken van een verandering tot zaligheid, die in hen is gewerkt. En ofschoon wij niet kunnen zeggen, dat "God dagelijks tot de gemeente toedoet die zalig worden", toch mogen wij verklaren, dat Hij vanaf de eerste dag tot nu toe, het nooit aan een getuige voor Zijn Naam heeft doen ontbreken. Wij hebben nog weinig gedaan om de daden des Heeren bekend te maken. De bekeringsweg van menige gezaligde ziel is alleen daar Boven bekend, en ook velen zijn reeds hier door hun hemelse wandel gedenktekens van hetgeen de God van alle genade vermag te doen.

In het hierna volgende korte verhaal wensen wij een eenvoudige steen op te richten tot de nagedachtenis van een knaap, die nu in Jezus ontslapen is, en tot lof en eer van die God en Zaligmaker, Die Zelf deze lelie plantte, besproeide en op Zijn tijd verzamelde.

James Laing werd geboren op 28 juli 1828.

Hij verloor voor zijn achtste levensjaar zijn moeder. Van de levende leden van zijn familie schrijf ik hier niet, zij hebben het einde van hun levensloop nog niet bereikt, maar vertoeven nog in het dal van tranen, aanvechtingen en verzoeken.

Maar wij mogen niet verzuimen mee te delen, dat God, niet lang nadat Hij de moeder tot Zich genomen had, de oudste dochter **Margaretha** zo overvloedig genade schonk, dat zij bekwaam gemaakt werd om met een moederlijke tederheid de overige kinderen te verzorgen en op te voeden.

James werd echter aangetast door dezelfde koorts, die zijn moeder naar het graf gevoerd had. Hij was daarna nimmer meer gezond. James was van nature een stille, rustige jongen, lang niet zo ruw in zijn uitdrukkingen als de jongens met welken hij opgroeide.

Op zekere dag, toen ik bij zijn sterfbed stond, vroeg ik aan zijn zuster hoe zijn karakter en gedrag tevoren was geweest. Zij antwoordde, dat hij niet minder ondeugend was dan andere jongens met wie hij omging, met dit verschil dat hij niet vloekte.

Toen ik vertrokken was, zei hij tot zijn zuster, dat zij zich daarin vergiste. Hij had nooit gevloekt in de ouderlijke woning, uit vrees voor de straf, maar als hij zich bij zijn

kameraden bevond, had hij dikwijls gevloekt. "Ach", zei hij, "het is een wonder dat God mij niet in de hel geworpen heeft, toen ik zulk een vloeker was."

Een keer, toen hij een paar jongens bij het venster hoorde vloeken, zei hij: "Het is een wonder, dat God mij niet aan mijzelf heeft overgelaten, om nog met deze jongens te vloeken." Zo was de prille jeugd van deze knaap. God, Die hem bij de hand leidde en in Wiens hand zijn adem was, kende hij niet. En zo is nog het leven van de meeste kinderen, "zij vernietigen de vrees, en nemen het gebed voor het aangezicht Gods weg".

Maar de Heilige Geest twist ook met kinderen. En als zij Hem bedroeven en Zijn wekstem weerstaan, is Hij lankmoedig over hen.

In de herfst van het jaar 1839 toonde James voor het eerst enige bekommring over het heil van zijn ziel. Toen was het een heerlijke tijd voor deze plaats. De St. Peter's geleek een Bethel. De ladder Gods was vedergelaten in het midden van de gemeente, welks opperste aan de hemel reikte, zodat zelfs vreemdelingen gedrongen werden tot de betuiging: "Waarlijk, de Heere is aan deze plaats." Och, mochten die liefelijke dagen nogmaals voor ons aanbreken!

Zijn oudste broer, **Alexander**, een varensgezel van beroep, werd toen ook aan zichzelf ontdekt en dezelfde Geest Gods scheen ook een tijd over James gekomen te zijn.

Eens kwam hun zuster Margaret des avonds thuis van een godsdienstige bijeenkomst, toen ze haar beide broers op de knieën zag, vurig biddend om genade. Zij stoorde hen niet, maar later zei Alexander tot haar: "Jamie gevoelt, dat hij ook Christus niet ontberen kan. Wij zullen spoedig zien of het hem waarlijk ernst is, want als dit zo is, zal hij niet tot bidden behoeven aangespoord te worden."

En dat was de ware toetssteen. Weldra verzuimde James het eenzame gebed en bewees daardoor dat zijn weldadigheid was als een morgenwolk, en als een vroegkomende dauw die heengaat. Dit wordt reeds door Job als het kenmerk van de huichelaar opgegeven, als hij zegt: "Zal hij God aanroepen te aller tijd?", Job 27: 10.

Een volgende maal bemerkte Margaret, dat James 's avonds in een zeer treurige stemming uit de bijeenkomst tot het gebed, die in de school gehouden werd, thuiskwam. Hij sloop zo dicht mogelijk langs de muur van de school verder, om zodoende onopgemerkt te blijven. Die avond bracht hij in grote onrust door, en zei, nadat hij zich al naar bed begeven had, tot zijn zuster: "Vanavond heeft die angst, dat ik zonder Christus ben, mij weer overvallen".

Eens woonde hij op een donderdagavond de wekelijkse godsdienstoefening in de kerk bij. Het Bijbelgedeelte dat behandeld werd, was uit Romeinen 4: 4 - 6. De zondaren werden met alle nadruk vermaand om de "gerechtigheid zonder de werken" aan te nemen. Velen werden diep getroffen en wilden zich zelfs na het uitspreken van de zegen nog niet verwijderen.

James was één van hen die niet weggegaan waren, en hij weende bitter toen ik bij hem kwam. Ik vroeg hem, of hij bekommerd was over het heil van zijn ziel. Hij antwoordde: "Soms." Ik vroeg hem of hij wel bad, waarop hij bevestigend antwoordde.

Na zijn thuiskomst was hij die avond zeer bekommerd over zijn ziel, zowel als over de ziel van anderen. Maar ook deze dauwdruppels waren weldra opgedroogd.

Hij bezocht de Zondag-school in de laan, waar zij een klein huisje bewoonden. Dikwijls gebeurde het, als de onderwijzer uit de Bijbel voorlas of één of andere tot ontdekking geschikte geschiedenis vertelde, dat hij zijn tranen niet bedwingen kon, al trachtte hij deze ontroering te verbergen, uit vrees dat de andere jongens hem bespotten zouden. Bij zijn laatste ziekte zei hij: "Och, kon ik nog maar eens de Zondagschool bezoeken. Nu zou ik er mij niet meer over bekommeren of ik erom bespot werd."

Soms was het Woord Gods hem, onder het lezen of onder het gebed, als een vuur, zodat hij het niet kon verdragen, maar zodra was het niet afgelopen, of hij spoedde zich naar zijn wilde kameraden, om onder hen de stem van het geweten te smoren.

In **juli 1841** was hij te Glammiss voor herstel van zijn gezondheid. Ik zou toen juist in de nabijheid van die plaats prediken. Hij wilde mij daar graag horen, maar hij was te zwak om die weg te voet af te leggen.

Eens hoorde hij op een avond Mr. Cormick van Kirriemuir in een schuur preken over Joh. 7: 37. Dit woord drong hem diep in het hart en hij weende sterk, maar het ontging zijn aandacht niet, dat niemand van de andere toehoorders weende. Hij bemerkte wel wanneer de mensen enige bekommering over hun ziel aan de dag legden, en hij merkte tevens op dat zielsangst te ondervinden en in Christus te zijn, niet hetzelfde is.

Toen hij weer thuis was, sprak hij over de zorgeloosheid van de mensen met wie hij in het ziekenhuis verpleegd werd. "Och, Margaret", zei hij, "daar werd niet eens in de Bijbel gelezen. De mensen begaven zich naar bed, alsof er geen God in de wereld was."

Wat een trouw beeld is dit van de toestand van vele gemeenten in ons vaderland!

Nadat hij weer thuis was uit het ziekenhuis, zaten allen eens bij de haard, toen een oude buurvrouw hun wat voorlas uit een werk van een kerkleraar uit vroeger tijd, waarin beweerd werd, dat zelfs de natuurlijke mens soms een indruk ontvangt, die het hem onmogelijk is ooit weer te vergeten. Zij wendde zich tot James, met de vraag of hij ook wel eens zo'n indruk ontvangen had, die hij niet weer vergeten kon?

Hij antwoordde: "Ja, dat heb ik wel, maar wij kunnen Christus niet tweemaal zoeken." Zo wachtte de lankmoedigheid Gods op deze jonge knaap, de goede Geest twistte met hem, en Jezus stond aan zijn deur en klopte, doch hij wilde niet horen.

Maar de dag van Immanuels kracht en de tijd der minne zouden weldra aanbreken. Toen de gure oktoberwind zich liet voelen, werd zijn ziekelijk gestel er sterk door aangedaan en hij werd zwakker, terwijl zijn ademhaling beklemd werd.

Op een dinsdagavond in het laatst van oktober kwam hij thuis en werd zijn toestand opeens zeer bedenkelijk. Hij werd ook innerlijk ontrust over de behoudenis van zijn ziel. Zijn bange smeking was: *"Heere Jezus, help mij, red mij!"*

Margaret vroeg hem of zijn bekommering nu werkelijk ongeveinsd was, omdat hij haar verwachtingen al zo dikwijls teleurgesteld had.

Hij weende, en zei: "Ja." Hoewel zijn lichaam erg leed, vergat hij dit bijna geheel door de hevige benauwdheid over zijn kostelijke ziel, onsterfelijk voor de eeuwigheid geschapen. Ik bezocht hem zaterdags in de nederige woning. De kleine lijder zat bij het vuur.

Terwijl ik tot hem sprak hoe Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken, begon hij opééns heftig te wenen. Het werd mij gegeven op een eenvoudige wijze de tegenwerpingen te weerleggen, die de zondige mens gewoonlijk te berde brengt tegen een onmiddellijke overgave van zichzelf aan Christus.

Margaret verwonderde zich over dit gesprek, daar de leraar niet beter naar de behoefte van haar broertje had kunnen spreken, zo hij die behoefte gekend had. In haar hart dankte zij God, omdat zij erkende dat Zijn hand het zo bestuurd had.

Het overige deel van de dag bracht James in verslagenheid des harten door en op zijn knieën. O, hoe weinig weten de meesten van de zogenaamde christenen wat er in zulke diepe wateren kan omgaan!

Margaret vroeg hem, of hij Jezus zocht, waarop hij antwoordde: "Ja."

Daarna vroeg ze of hij iets wilde gebruiken, een stukje brood misschien?

"Neen", was zijn antwoord, "ik zou mij wel willen verkwikken met het Brood des Levens, als je mij dat kon geven."

Margaret zei: "Je dat te geven is .e niet in mijn vermogen, maar als je er on bidt, zul je het ontvangen." Tot aan de avond bleef hij alleen, zonder echter van zijn knieën op te staan. Tegen het vallen van de avond begaf hij zich naar een ander deel van de woning, en vroeg toen: "Behoef ik alleen te geloven dat Jezus voor zondaren gestorven is? Is dat alles?" Toen zei Margaret, "Ja." Toen zei hij opeens: "Ik geloof dat Jezus voor mij gestorven is, want ik ben een arme, doemwaardige zondaar. Ik heb deze namiddag gebeden, dat Jezus, als Hij Zijn bloed voor zondaren vergoten heeft, een weinig daarvan op mij mocht sprenkelen, en Hij heeft het gedaan." Daarna nam hij de Bijbel en sloeg Romeinen 5: 8 op, en las deze woorden: "Christus is voor ons gestorven toen wij nog zondaars waren." Zijn zuster weende van blijdschap. En James voegde er nog bij: "Nu vrees ik de dood niet meer, want Jezus is voor mij gestorven." Meermalen daarna verzocht hij zijn zuster hem Rom. 5, Psalm 103 en Psalm 116 voor te lezen. Dat waren zijn meest geliefde Bijbelplaatsen.

Vanaf die dag was het een aangename taak om de woning van die jonge, leergierige knaap te bezoeken. Menig zalig uur heb ik onder dat nederige dak doorgebracht. Ik verklaarde hem gewoonlijk de één of andere Bijbelplaats, opdat zijn kennis daardoor vermeerderd mocht worden. Ik vrees dat wij over het algemeen niet zorgvuldig genoeg zijn om de zieken en stervenden geregeld te onderwijzen. Een stichtelijk woord en een vurig gebed zijn niet genoegzaam voedsel voor een ziel, die op het punt is om de donkere doodsvalei te betreden. Werkelijk, als zij ooit gezond en geestelijk voedsel behoeven, dan is het vooral in de ure, waarin de satan al zijn listen beproeft, om hun te verontrusten en ten verderve te voeren.

Op een donderdagavond sprak ik tot hem over Mattheus 23: 37: "Hoe menigmaal heb Ik uw kinderkens willen bijeen vergaderen." Die dag was zijn ziel door een grote duisternis bevangen, en onder hete tranen vertelde hij mij: "Ik ben bang dat ik nooit tot Christus vergaderd ben, maar als ik dat nog niet ben, ach, of ik dan nu tot Hem vergaderd mocht worden."

Toen ik was heengegaan, zei hij: "Het zou mij geen vrede kunnen geven, al zei de leraar en alle mensen dat ik een christen was, als ik niet voor God en mijzelf gevoelde het te zijn." Hij beminde bijzonder het Hooglied van Salomo, waarvan hem verschillende gedeelten verklaard werden.

Eens sprak ik met hem over het Hooglied 5: 13: "Zijn lippen zijn als leliën, druppende van vloeiende mirre." Ik zei hem, dat de volgende plaatsen enkele van die druppelen waren, welke van Jezus' lippen afvloeiden: "Zo iemand dorst, die kome tot Mij, en drinke"; "Ik ben gekomen om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was." "Wilt gij gezond worden?" "Ik geef hun het eeuwige leven."

Daarna zei hij plechtig: "Dat is schoon."

Een volgende keer behandelde ik met hem Hooglied 1: 5: "Ik ben zwart, doch liefelijk." Toen zei hij: "Ik ben zwart, als de hel in mijzelf, maar in Jezus ben ik schoner dan de dageraad." Dit werd na die tijd één van zijn geliefde uitdrukkingen.

Op een andere keer verklaarde ik hem Hooglied 5: 15: "Zijn schenkelen zijn als marmeren pilaren, gegrond op voeten van het dichtste goud." Ik bewees hem daaruit de almachtige kracht van de Heere Jezus.

Toen ik de volgende dag weer bij hem kwam, vroeg ik hem hoe hij zich bevond, maar zonder op mijn vraag antwoord te geven, zei hij: "Ik ben blij, dat u mij gezegd hebt, dat Jezus' schenkelen als marmeren pilaren zijn, want nu zie ik dat Hij sterk genoeg is om mij en al mijn zonden te dragen."

Een volgende keer zei hij: "Ik ben blij dat deze Psalm in de Bijbel staat."

"Welke Psalm?" vroeg ik. Hij zei: "Al ging ik door een dal der schaduwen des doods." Hij heeft beloofd met mij te zijn, en God is zo goed als Zijn Woord."

Toen ik hem eens Jesaja 43: 2 voorlas: "wanneer gij zult gaan door het water, zal Ik bij u zijn", en hem dit nader verklaarde door er bij te voegen, dat als hij door zeer diepe wateren zou gaan, de Heere Jezus aan zijn zijde wezen zou, en die met hem doorgaan zou, vertroostte hem dit, want hij geloofde het zo vast, alsof hij de doorboorde voeten des Heeren naast de zijne aanschouwd had.

Hij zei tot Margaret: "Als Christus met mij gaat, heb ik niets te vrezen." Ik had op zondag gepreekt over de volharding van Kaleb om de Heere na te volgen uit Numeri 14: 24, en daarbij gevoegd, dat elke na de bekering begane zonde iets zal afnemen van het gewicht der eeuwige heerlijkheid, die voor de gelovige is weggelegd.

Zijn broer Alexander was daarbij tegenwoordig, daar het de eerste zondag was die hij in het vaderland doorbracht. Hij was zeer verontrust door mijn woorden, en zei: "Ik vrees, dat ik mijn heerlijkheid dan wel geheel derven zal." Hij vertelde mijn preek aan James, die er ook door ontroerd werd.

Maar Alexander zei tot hem: "Jij hoeft niet bevreesd te zijn, Jamie, jij bent heilig." James weende en zei: "Het verwondert mij je zo te horen spreken", waarop Alexander zei: "Ach, je bent heiliger dan ik." In diezelfde preek had ik gezegd, dat zo de gelovigen niets voor Christus doen, zij dan wel in de hemel toegelaten worden, maar niets meer ontvangen zullen. De varensgezel deelde ook dit aan zijn broer James mee, die weer begon te wenen, en zei: "Ik heb niets voor Christus gedaan."

Alexander zei, dat hij nog minder gedaan had. James voegde erbij: "Ik wenste dat ik bij Jezus was. Zolang ik niet bij Hem ben, kan ik niet gelukkig zijn."

Toen zij samen spraken over hen die lang geleden tot de heerlijkheid waren ingegaan, zei James: "Dat Christus degenen, die nu in Hem stierven, en het meest voor Hem gedaan hadden, tot Zich, zeer dicht tot Zich nemen zou, al waren zij later dan vele anderen tot Hem gekomen."

Welk een liefelijk gezin was daar in dat nederige huisje bijeen. Gelukkige huisgezinnen, maar ach, hoe zeldzaam tevens, waar de kinderen de Heere vrezen en dikwijls met elkaar over Hem spreken. Gewis, de Heere is daar, hoewel onzichtbaar, tegenwoordig, en Hij schrijft hun woorden in Zijn gedenboek: "En zij zullen, zegt de Heere der heirscharen, te dien dage, die Ik maken zal, Mij een eigendom zijn".

Enkele van mijn medebroeders in de bediening bezochten de kleine James om de wondervolle werking God in hem te zien en met hem verblijd te zijn. Het is van groot belang, bij het bezoeken van zieken en stervenden de hulp van mede-arbeiders in te roepen, want in de mond van twee of drie getuigen zal alle woord bestaan.

Mr. Cumming van Dumbarney vroeg hem eens, toen hij hem bezocht, of hij veel leed. "Soms", was het antwoord.

"Maar", vroeg Mr. Cumming verder, "Als ge hevige pijn lijdt, kunt ge dan uw gedachten bij het lijden van de Heere Jezus bepalen?"

James zei: "Als ik indenken, wat Jezus voor mij geleden heeft, wordt al mijn smart gestild." Dikwijls herhaalde hij de woorden: "Mijn lichte verdrukking die zeer haast voorbij gaat."

Een andere keer bezocht Mr. Miller van Wallacetown hem samen met mij, en onze kleine lijder sprak in liefelijke woorden over de dingen der eeuwigheid. Mr. Miller vroeg hem: "Wil je graag weer gezond worden, James?"

Hij antwoordde: "Zoals God het wil, is het goed." Mr. Miller zei: "Maar als je nu beter zou worden, ga je dan weer zo leven als je tevoren geleefd hebt?"

James zei: "Als Gods genade er mij niet voor bewaarde, zou ik zeker zo doen."

Bij dit bezoek vroeg ik aan Margaret, wanneer hij voor het eerst aan zichzelf ontdekt was? Zij vertelde mij van zijn eerste onrust en van de dag, waarop ik hem voor de eerste maal bezocht had.

Maar James viel ons in de rede, en zei: "Och, daar kunnen wij immers niet op steunen." Hij bedoelde te zeggen, dat vroegere bevindingen de grond van de vrede voor de zondaar niet kunnen zijn.

Ik heb nooit een kind van die leeftijd ontmoet, dat zulk een helder begrip had van de weg der vergeving en der aanneming, door het ons toegerekende lijden en de gerechtigheid van onze Heere Jezus als hij.

Eens kwam ik bij hem op bezoek, en zei tot hem: "Heden heb ik veel nagedacht over dat vers: "De Heere had lust aan Hem om Zijner gerechtigheid wil", Jesaja 42: 21. Hij antwoordde: "Wilt u zo goed zijn mij deze woorden uit te leggen, ik begrijp ze niet goed." Ik verklaarde hem de tekst, maar was bang dat hij de zin ervan niet geheel vatten kon.

Maar enige dagen daarna zei hij tot Margaret: "Ik heb heden over zulk een schoon vers nagedacht." Zij vroeg hem welk vers. Maar het was hem geheel ontgaan. Margaret vroeg: "Had het betrekking op Christus?"

Hij antwoordde toestemmend. Daarop noemde zij hem een bekende tekst op, maar James zei: "Neen, die is het niet."

Eindelijk zei zij: "De Heere had lust aan Hem...."

"Ja, die was het", riep hij uit, "ik dacht erbij dat het niet om mijn, maar om Zijn gerechtigheid is, dat de Heere lust heeft aan mij."

Hieruit bleek dat hij met zijn gehele hart had aangenomen wat zo weinigen kunnen bevatten, namelijk de weg der rechtvaardiging van velen door de gehoorzaamheid van Eén. Zeker was hij van God geleerd, want God alleen kan de liefelijkheid en heerlijkheid dezer waarheid aan de ziel van de mens openbaren.

Mr. Bonar van Colace bezocht hem dikwijls en die bezoeken vond de kleine James bijzonder aangenaam Eens, nadat Mr. Bonar een Bijbelplaats voor hem verklaard had, zei hij: "Verstaat je wat ik daar gezegd heb, James?"

James antwoordde: "Ja, maar ik kan het niet aannemen, ik kan er de kracht niet van gevoelen, ik zie het slechts."

Mr. Bonar zei: "Mij dunkt, het moet een waar genoeg zijn geweest, het volk te zien drinken, toen Mozes water uit de rots had doen vloeien, al dronk men er zelf niet van."

Maar James zei: "Och, ik zou er zo graag zelf van drinken".

En wat had deze kleine James een tedere liefde voor de zielen van andere mensen. Dikwijls sprak hij met mij over de dwaasheid van hen, die zonder Christus in deze wereld leven. Nooit zal ik die medelijdende blik uit zijn helderblauwe ogen vergeten, toen hij zei: "Hoe jammer is het, dat zij niet tot Christus komen, dan zouden zij zo gelukkig zijn." Hij deed mij vaak denken aan het vers: "De liefde is uit God, en een iegelijk die lief heeft, is uit God geboren", 1 Johannes 4: 7.

Eens sprak ik in de zondagavondschool tot de kinderen over hem. Toen de les beëindigd was, kwamen ze dadelijk allen naar zijn nederige woning, om hem te zien. Het kleine hoopje kinderen stond zwijgend bij zijn bed, terwijl James op plechtige toon zei: "Jullie allen weet, hoe ik geweest ben Ik was niet beter dan jullie, maar de Heilige Geest heeft mij de ogen geopend, en mij doen zien dat ik mij aan de rand van het verderf bevond. Toen riep ik Jezus aan, dat Hij mij wilde redden en mij een nieuw hart geven. Ik pleitte op Zijn beloften, en ging niet van Hem heen vóór Hij die aan mij vervuld heeft, en de Heere schonk mij een nieuw hart, en dat wil Hij jullie allen ook geven. Ik heb met jullie gezondigd, kom nu met mij tot Christus. Jullie zouden veel gelukkiger zijn in Christus, dan nu bij al je vermaken. Veel liefelijker vreugde is in Hem te vinden.

Dit zijn twee ontzaggelijke verzen voor mij:

*Daar is een donk're hele, een dorre vuurwoestijn,
waar alle bozen wonen in eindeloze pijn.*

*Mag ik, een zondaar, hopen, dat ik dat eind ontga,
en opstijg in de hemel, de hemel van gena?*

Vervolgens wees hij met de vinger naar het vuur in de haard, en zei: "Daar zou je je de hand niet graag inhouden, maar bedenk dan, dat de hel een poel van vuur is. Ik zal jullie allen een gebed voor vanavond opgeven. Gaat tot Jezus en klaagt Hem uw nood, dat gij arme, verlorene, doemwaardige zondaren zijt, en bidt Hem, dat Hij u een nieuw hart geve. Vergeet niet, dat Hij dit graag doen wil, maar bidt ook met ernst, want als je het niet ernstig begeert, zult je niets van Hem ontvangen."

Dit zijn bijna letterlijk zijn eigen woorden. Wat een schouwspel! Een stervende jongen, die zó zijn jonge kameraden toespreekt. Zijn woorden hadden op sommigen van hen wel enige indruk gemaakt, maar die was weldra weer uitgewist.

Maar verscheiden zondagavonden kwamen ze toch weer tot hem. De slotsom van zijn vermaningen was: "Komt tot Christus en bidt Hem om een nieuw hart." Dikwijls heeft hij mij later gezegd dat hij hen aangespoord had om tot Christus te gaan, "maar", voegde hij er dan bij, "zij willen niet tot Hem gaan".

Eens kwamen op een avond in de week vele kinderen bij hem. Na hen eerst op ernstige wijze te hebben toegesproken, nam hij van onder zijn hoofdkussen een boekje, getiteld: "Een brief over Jezus." Hij sloeg het boekje open bij het verhaal van zes jongens, die, pleitende op de belofte in Ezechiël 36: 26, op de vervulling ervan aanhielden. Zijn krachten lieten niet toe het aan hen voor te lezen, maar hij wilde het aan hen geven om het te lezen, en moest het daarna doorgeven aan de volgende. De jongens kwamen diep onder de indruk en namen zijn voorstel aan.

Zijn zuster vond hem eens erg bedroefd. Op haar vraag wat hem deerde, zei hij: "Herinner je je nog, dat ik op de dagschool ging, tijdens de opwekking? Eens, toen wij daar het opgegeven voorbeeld naschreven, was één van die jongens min of meer bekommerd over zijn ziel. Hij schreef op een strookje papier: "Ezechiël 36: 26. Aan James Laing. Bid daarover."

Ik nam het stukje papier en las het. Toen verscheurde ik het en wierp de snippers op de grond, terwijl ik die jongen hardop bespote. O, Margaret, had ik hem toen niet bespot, misschien zou hij Christus gezocht hebben tot hij Hem gevonden had. Misschien ben ik nu de oorzaak van het eeuwig verderf van zijn ziel."

Welk een bewijs is dit van zijn zorg over de zielen van anderen, maar ook hoe een lichtzinnig uitgesproken woord of begane daad, een scherpe doorn kan zijn op ons sterfbed.

Op een andere keer ging ik James bezoeken, vergezeld van een familielid, die ook James heette. Ik zei tot hem: "Nu heb ik mijn James eens meegebracht om je te zien, James." Hij nam hem vriendelijk bij de hand en zei: "Wij zijn twee James. Mochten wij elkander ook in de hemel weerzien. Zoek met uw ganse hart Christus deelachtig te worden. Als je dit niet vurig begeert, zult je geen deel aan Hem verkrijgen."

Nadat we hem verlaten hadden, zei hij tot zijn zuster: " Ofschoon Jamie bij onze leraar woont, kan hij toch Christus niet deelachtig worden, als de Heilige Geest hem de ogen niet opent".

James Laing bezat een verbazende kennis van de eigenlijke leer van het Evangelie. Dat was bij hem geen uitsluitend verstandelijke kennis, maar zij kwam voort uit het hart, zoals een bronader het water uit de aarde doet opwellen, zo had hij een innige overtuiging en een diep gevoel van de vrijmacht Gods. Eens zei ik hem de woorden van ons kerklied voor:

Niet om enig goed in mij,

Heeft de Heer' mij uitverkoren.

Hij zei: "Ik weet dat God mij niet heeft uitverkoren om iets van mijzelf. Ik ben een verdoemelijk zondaar."

Dikwijls, als wij samen spraken over de grote dingen, die God in hun gezin gedaan had, zei hij: "O, Margaret, het is een wonder in mijn ogen, dat Christus ons aangezien en ons tot Zich gebracht heeft."

Op een andere keer: "Wat een wonder, dat Christus heeft willen sterven voor zulk een zondaar als ik ben. Waarom voor mij, Heere, waarom voor mij?" Gemis van schuldgevoel is doorgaans het grootste gebrek in de godsdienst van kinderen. Ongekunsteld eenvoudig en vol vertrouwen in hetgeen men hun zegt, is in zekere mate kinderen van nature eigen. Maar deze kinderlijke eigenschappen zijn tevens oorzaak, dat wij zo dikwijls worden misleid door een veelbelovende schijn, die zich in hun kinderlijkheid vertoont. Of een kind genade ontvangen heeft, kan men het best uit het gevoel van schuld bij hen opmaken.

De kleine James verwonderde zich hoe God zo dikwijls Zijn dienstknechten zond om tot zulk een doemwaardig zondaar als hij te spreken.

Eens zei hij tot mij: "Ik heb een boos verdorven hart, en word van de duivel verzocht. Hij wil niet van mij wijken, maar dit is ook al het kwaad dat hij mij doen kan. Jezus heeft de straf voor mij gedragen. O, Margaret, dit arglistig hart zou reeds een hel voor mij zijn, al bestond er geen andere. Maar in de hemel zullen wij van dat boze hart verlost zijn."

Dikwijls bad hij: "Kom, o Heilige Geest, kom en maak mij heilig, maak mij aan Jezus gelijkvormig." Over de weg der verlossing door de gerechtigheid van Christus dacht hij veel na. Hij had die met zijn gehele hart aangenomen. Christus en Die gekruist was al zijn zaligheid, buiten Hem begeerde hij niets. Eens zei zijn zuster tegen hem: "Je moet de dood in Jezus tegemoet gaan, het oordeel in Hem verbeiden en tot in eeuwigheid in Hem blijven. Als je voor de troon staat, zult je in jezelf niet minder een doemwaardig zondaar zijn dan nu."

Hij glimlachte blijmoedig en antwoordde: "Ach, Margaret, ik zie wel, dat het Jezus moet zijn van het begin tot het einde."

Eens kwam er een kleine jongen, die bekommerd was over zijn ziel, James bezoeken. Hij vertelde hem, hoeveel hoofdstukken hij had gelezen en hoe dikwijls hij gebeden had. Hij antwoordde daar niet dadelijk op, maar toen de jongen vertrokken was, zei hij tot zijn zuster: "David was zo-even bij mij en vertelde mij hoeveel hoofdstukken hij gelezen had en hoeveel keren hij had gebeden. Maar ik zie dat hij door zijn werken de zaligheid nog zoekt te verdienen, maar ik zal hem zeggen, dat noch zijn Bijbellezen, noch zijn gebeden hem behouden kunnen, maar Jezus alleen".

Een volgende keer zei hij: "De duivel toont mij aan, dat dit woord in mijn gebed zonde is, maar ik heb hem gezegd, dat mijn ganse gebed enkel zonde is. Ik heb hem op Jezus gewezen, in Hem is geen zonde en Hem heb ik als mijn Zaligmaker aangenomen"

Hij had ook een helder gezicht in de geestelijk dode en hulpeloze staat van het vleselijk gemoed en in de onmisbaarheid van de Heilige Geest tot bekering van de ziel.

Eens, toen hij mij vertelde van het bezoek van die bekommerde David en wat hij (later) tot hem gezegd had, zei hij: „Maar het is ijdel geklap, om over deze dingen te spreken zonder de Heilige Geest.” Ik sprak eens tot hem over Johannes 14: 1, maar hij scheen aan iets anders te denken, en zei opeens: "Als wij onze eerste liefde verlaten hebben, is het niet gemakkelijk een tweede maal zó lief te hebben; de Heilige Geest alleen kan ons dit geven."

Dikwijls, als hij zijn huisgenoten zich gereed zag maken om naar de kerk te gaan, bad hij dat ik met de Heilige Geest mocht vervuld worden, en zo spreken, dat enige zondaren erdoor in het hart gegrepen zouden worden. Hij zei eens: "Ik herinner mij, hoe ik

menigmaal onverschillig op de trappen van de preekstoel heb gezeten. Hoe zou ik nu wensen daar nog eenmaal te mogen zijn. Als ik nog slechts één preek mocht horen, zou ik daar niet meer zo onverschillig onder zijn."

Dikwijls wenste hij, dat men hem naar het bedehuis zou brengen, maar de inspanning die dit van hem vergen zou, ging zijn zwakke krachten ver te boven.

De aanvechtingen van de boze waren hem ook niet onbekend. Bij elk van mijn bezoeken sprak hij er wel met mij over. Eens zei hij: "Dikwijls word ik van de duivel verzocht om bij vrome lieden hulp te zoeken, maar ik antwoord hem altijd, dat het Christus is, Die mijn ziel nodig heeft." Of ook dit: "Waarmee denkt je dat de duivel me nu weer benauwt? Hij brengt mij in verzoeking om te geloven, dat ik niet behouden zal worden, omdat ik pas op mijn sterfbed bekeerd ben." Soms was hij in hevige aanvechtingen en riep: "Als ik sterf, wil ik aan de voeten van Christus sterven."

Een paar dagen voor zijn dood, zei hij: "Ik vrees dat ik nog verloren zal gaan, want de duivel zal zich van mijn ziel meester maken, als ze van mijn lichaam gescheiden wordt. Maar Jezus zegt: "Gij zult niet verloren gaan in eeuwigheid." Ik ben in Zijn hand en daaruit kan mij de duivel nooit wegrukken".

Hij lag eens op een kussen geknield voor het vuur te klagen over grote duisternis, toen Mr. M' cheyne bij hem kwam. Hij zei hem, te twijfelen of hij wel deel aan Christus had.

Ik zei daarop - zo schrijft Mr. M' cheyne -, dat wij ons niet op Christus moeten verlaten, omdat wij Zijn nabijheid altijd voelen, maar omdat God het gebiedt en wij, als wij in duisternis verkeren, Hem moeten vasthouden."

Na die dag scheen hij niet meer zo geschokt te worden in zijn ziel en in zijn vertrouwen op God. Zelfs niet als zijn ziel door duisternis bevangen was en hij geen kenteken in zich kon ontdekken dat hij het eigendom van Christus was.

In die tijd, kwam een gelovige, die dikwijls in grote duisternis verkeerde, tot hem en vroeg: "Als je in duisternis verkeert, Jamie, wat doet je dan? Kunt je dan tot Jezus gaan?"

Op zijn gewone manier van spreken, zei hij: "Annie, vrouw, tot wie zou ik anders heengaan?"

De laatste tekst die ik voor hem verklaarde, was 2 Timotheüs 4: 7: "Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden." Het werd mij in dat uur gegeven hem duidelijk voor te stellen, dat het leven van de gelovige van zijn bekering tot zijn kroning één onafgebroken strijd is. Daarop zei hij: "Gelooft gij dat de duivel een arm, jong schepseltje als ik ben, ongemoeid laat? Neen, hij is een vreselijk verzoeker".

Hoe graag peinsde zijn geest over de verborgenheden Gods. Eens bad een gelovig christen aan zijn bed en smeekte voor hem, dat hij mocht vervuld worden met al de volheid Gods. Dezelfde man bezocht hem enige tijd later weer en vroeg hem: "Wat wil je dat ik voor je' bid?"

Hij antwoordde: "Weet je wat je de laatste maal voor mij hebt begeerd? Ge badt, dat ik mocht vervuld worden met al de volheid Gods. Meer kan mij nooit gegeven worden, maar minder vraag ik heden niet van Hem".

Een godvrezende dame voorzag hem steeds van bloemen. Zij sprak tot hem van Christus als "de Lelie der dalen" en eens bracht zij een bloem van deze soort mee. Hij verzocht haar die lelie der dalen uit het boeket te nemen en ze hem te geven. Terwijl hij het schone bloempje in zijn vermagerde hand hield en met aandacht bekeek, zei hij: "Deze bloem zou de wereld kunnen overtuigen, dat er een God is, al bestond er geen ander bewijs. Ja, er is een God, er is een hemel, er is een hel, er is een oordeelsdag, of zij het willen geloven of niet." Tussen elke volzin zweeg hij een ogenblik in plechtig nadenken.

Hij had graag dat men Psalmen zong, al kon hij ze zelf niet meezingen. Dikwijls verzocht hij ons rondom zijn bed te komen en een loflied aan te heffen en koos daarvoor bij voorkeur Psalm 23. Hij zei: "Mij ontbreekt de kracht om te zingen, ik zou het wel graag willen, maar heb geen kracht. Maar als ik in de hemel kom, daar zal ik kunnen zingen." Soms verzocht hij te zingen: "Ik schaam mij mijn Heiland niet."

Dikwijls herhaalde hij deze lofzang en liet ook het verzoek overbrengen, dat op de avond van zijn dood door de scholieren zou gezongen worden.

Mijn zuster zond hem eens een lied, "De volheid van Jezus." Hij zei dat hij het gehele lied schoon vond, maar vooral het laatste couplet:

*Ik smacht naar 's hemels zonneschijn,
Ik wenste reeds bij U te zijn,
O, Jezus! Heer' der heren!
Te luisteren met geheiligd oor,
te zingen en 't Engelenlied te leren!*

Het eenzame gebed was zijn hoogste genot. In zwakte en lichaamslijden bracht hij menig uur op de knieën door, in gemeenschapsoefening met de ongeziene God. Toen hij dit niet meer zo gemakkelijk kon doen, zei hij: "Ach, Margaret, ik heb zo lang tot Jezus gebeden als mijn krachten het toelieten, maar nu kan ik dit niet meer doen en Hij wil het ook niet van mij, maar mijn hart blijf ik steeds aan Hem overgeven."

Menige nacht bracht hij slapeloos door. Ik vroeg hem eens, of die wakend doorgebrachte nachten hem niet verveelden? "Neen", was zijn antwoord, "Zijn linkerhand is onder mijn hoofd, en Zijn rechterhand ondersteunt mij."

God gaf deze jonge knaap een kalm en zacht gemoed onder al zijn beproevingen. Noch zijn hevige lichaamssmart, noch zijn aanvechtingen van de Satan waren in staat om zijn gemoed te verbitteren of zijn gelaat de vriendelijke trekken te doen verliezen. Wanneer zijn smart erger werd, zei hij: "Het is de Heere, Hij doet wat goed is in Zijn ogen."

Eens door een vreselijke duisternis bevangen, riep hij: "Hoewel Hij mij slaat, zal ik toch op Hem betrouwen." En toen zijn ziel weer meer licht had ontvangen, zei hij: "Ik heb begeerte om ontbonden te worden en met Christus te zijn, want dat is zeer verre het beste, maar ik ben bereid des Heeren tijd te verbeiden. Zijn wil is wijs en goed."

Dan zei hij weer: "Ik verlang om met Jezus te zijn Ik verlang om Jezus te aanschouwen, Die voor mij gestorven is. Als ik gespaard word en mag blijven leven, moet ik mij steeds op deze woorden blijven verlaten: "Mijn genade is u genoeg."

Dan zullen de mensen mij wel bespotten, maar zij hebben Jezus vóór mij bespot!" Eens zei hij tot mij: "Ik verwonderde mij, toen ik u hoorde zeggen, dat Jezus liefelijk is, maar nu gevoel ik, dat Hij zo liefelijk is." Ik sprak eens tot hem over de volheid die in Christus is, waarop hij later tot mij zei: "Het is mij of ik nu uit de stromen van de volheid, die in Christus is, drink, en daardoor verkwikt word".

Op de Oudejaarsdag van het jaar 1841 zei hij tot zijn zuster: "Ik zal u zeggen, wat ik voor mijn nieuwjaars-geschenk zou willen ontvangen. Ik zou een biddend hart begeren, een hart om Jezus meer lief te hebben."

De volgende dag kwam er een vrouw tot hem, en zei: "Arme Jamie, je zult geen vrolijke Nieuwjaarsdag hebben."

James antwoordde: "Die goede ziel meent, dat dit nieuwe jaar mij ter harte gaat. Ik bezit iets veel beters dan gij, al bezat je ook de hele wereld. Dit is de gelukkigste nieuwjaarsdag die ik ooit heb beleefd, want nu is Christus mijn deel geworden."

De vrouw leed aan doofheid en verstond daardoor niet wat hij zei, maar hij beklagde haar nog menigmaal en bad voor haar.

Bij een andere gelegenheid zei zijn vader tot hem: "Arme Jamie."

Maar hij antwoordde: "Vader, noem mij niet arm, ik ben rijk; die Christus gevonden heeft, bezit alles."

Een paar dagen na Nieuwjaarsdag, zei hij: "Margaret, ik ga nog niet sterven, want ik moet nog meer lijden, maar ik ben bereid dit door te staan, al moest het ook nog jaren duren." Een eens, toen hij hevige pijn leed, zei hij: "Vijf minuten in de heerlijkheid doorgebracht, zullen al dit lijden vergoeden".

Wanneer zijn zuster Margaret van huis ging om haar vader zijn middagmaal te brengen, sloot zij gewoonlijk de deur achter zich en liet James alleen thuis achter. Bij haar terugkomst vroeg zij: "Heb je je niet verveeld, Jamie?"

"O neen", was het antwoord, "Jezus zorgt voor mij als jij niet hier bent":

Een van zijn vrienden, die op het land woonde, kwam hem eens opzoeken en zei: "Dit is wel een vervelende tijd voor je, Jamie."

"Ach neen", zei hij, "ik verveel me nooit, want Christus bewaart mij voor verveling." Na een zeer gezegende Avondmaalsviering in april ging ik hem bezoeken en hij sprak tot mij: "Ik ben niet verdrietig dat zovelen aan de dis des Heeren mochten aanzitten en ik hier neerlig, want ik dacht hoe ik weldra daarboven niet Christus zal aanzitten en dan nog veel groter geluk zal smaken".

Hij was eens in zware duisternis.

Hij vroeg: "Margaret, geef mij mijn Bijbel eens." Hij wees daarbij op een boekje met teksten, getiteld: "Dauwdruppen." Toen zijn zuster hem het boekje gaf, zocht hij een Psalmvers op: "De Heere is een sterkte in de dag der benauwdheid, en Hij kent degenen, die op Hem betrouwen." Toen zei hij: "Margaret, ik wil op Hem betrouwen, ofschoon ik Hem niet zie. Op dit vers zal ik het hoofd gerust neerleggen."

Toen zij die avond zijn bed weer voor de nacht gereed gemaakt had, koos hij weer een andere tekst om daarop te rusten, zoals hij het noemde, en zo was de dauw van het Woord de spijs van zijn ziel geworden.

Een jonge vrouw, die in dezelfde laan woonde, werd aan zichzelf ontdekt in dezelfde winter waarin James tot Christus gebracht werd. Vóór haar verandering, was zij James nooit komen bezoeken, ofschoon haar moeder er haar meermalen toe had aangespoord. Maar toen zij haar zonde en ellende diep had leren gevoelen, kwam zij op' een zondagavond in de woning van James. Ze was eindelijk zeer vriendelijk en deelnemend voor hem.

"Hoe gaat het vanavond, Jamie?" zei ze, "je zijt gelukkig als je kunt zeggen: ik heb Jezus gevonden."

In het begin van de lente was het duidelijk aan deze vrouw te bespeuren, dat ook zij in Jezus de ware rust voor haar vermoeide ziel gevonden had. Zij wilde graag lidmaat worden en zou het Avondmaal des Heeren gevierd hebben, maar de Heere riep haar tot Zich om aan te zitten aan het eeuwig Avondmaal in de hemel. Zij stierf in de volle blijdschap des Heeren, met Zijn lof op de lippen.

Margaret was bij dit treffend sterfbed tegenwoordig geweest. Zij vertelde bij haar thuiskomst daarvan aan haar broertje James. Hij antwoordde haar in de grootste rust: "Ik wenste wel, dat ik met haar had mogen sterven, maar ik moet des Heeren tijd verbeiden. Betsy mag nu reeds in het lied der verlossing instemmen en spoedig zal ik ook daar boven zijn".

Gewoonlijk nam James de bitterste geneesmiddelen, zonder tegen te spreken. Dan vouwde hij de handen, sloot de ogen en smeekte God die aan hem te zegenen. "Ach Margaret", zei hij, "als God ze niet aan mij zegent, zullen ze mij geen nut doen."

Dikwijls vroeg ze hem: "Is het niet bitter, James?" Dan antwoordde hij: "Ja, maar Jezus heeft veel bitterde': beker voor mij gedronken."

In de **zomer van 1841** was een andere gelovige knaap, **James Wallace** geheten, in de Heere gestorven. Deze jongen werd op wonderbare wijze door God geleerd. Hij bezat ook de gave van het gebed en mocht voor vele, zowel bejaarde als jonge mensen, tot zegen zijn. James Laing had hem in. zijn gezonde dagen heel goed gekend.

In 1839 was een jonger broertje van James Wallace gestorven, niet zonder verblijdende tekenen van een gezegende hartsvernieuwing aan de dag te hebben gelegd.

In verband hiermee staat een droom van James Laing. Korte tijd nadat hij tot het geloof in Christus was gebracht, zei hij: "Margaret, ik zal u mijn droom eens vertellen." Margaret was eerst bang dat hij wat verward was en vroeg hem wat hij dan gedroomd had. Hij zei: "Het was mij, alsof ik een ladder op de aarde gesteld zag, de top van de ladder reikte aan de hemel. Ik geloofde dat ik de hemel aanschouwde. Ik zag een ontelbare menigte mensen, van welke ik niemand kende dan Patrick en Jamsie Wallace. Toen ik op de eerste of tweede trede van de ladder stond, zag James Wallace naar beneden en zei: "Zie, daar komt er nog één tot ons naar boven."

Hij verklaarde deze droom met het oog op Jacobs ladder, en zei dat Jezus de ladder is. En Margaret zei: "ja en jij bent juist op de eerste trede".

Zijn lievelingslectuur was: „Het leven van John Ross." Hij kende dat boekje van buiten. Hij zei dat het veel overeenkomst had met zijn levensloop.

Een ander boekje dat zijn voorkeur had, was "De stervende moordenaar en de stervende Zaligmaker." Dit kreeg hij van zijn vader als geschenk. Aan het eind van dit boekje stond een vers: "Daar vloeit een stroom van bloed", welke regels zijn ziel menigmaal verkwikten. In het schrijven was hij niet geheel onervaren. Hij gebruikte, zoals de kleine John Ross, deze gave, om schone spreuken te schrijven op strookjes papier, die mij juist voor het schrijven van dit boekje, in handen kwamen.

Hij schreef er op: "Staat in de Heere", "Weest getrouw tot in de dood"; "Blijft in Hem, blijft in Hem"; "Bidt zonder ophouden"; "Het einde is nabij."

Op het einde van zijn ziekte was hij in de hand des Heeren nog het middel tot opwekking van een andere jongen, bij wie ik hoop, dat de gemaakte indrukken nooit zullen worden uitgewist. Het was een ondeugende jongen, bijzonder ondeugend geweest. Zó zelfs, dat hij van de Zondagschool moest worden weggestuurd. Maar hij werd in de woning van James bekend, en zag daar de waarheden in een mens bevestigd, naar welke hij in de school nooit had willen luisteren. Van die dag af tot aan de dood van James bezocht David hem geregeld. Hij leerde met grote belangstelling van de dingen die tot zijn vrede dienen konden. Dikwijls bad James met hem alleen. Soms baden zij beiden tegelijk om een nieuw hart. Margaret werd dan verzocht om hen alleen te laten. Hij spoorde deze jongen aan, om Jezus in zijn jeugd te zoeken, want hij zei: "Als we jong zijn, kunnen we Hem gemakkelijker vinden. Let maar op Annie (een volwassen meisje, dat reeds lang bekommerd was geweest over het heil van haar ziel), zij heeft lang uitgesteld om Jezus te zoeken, nu moet zij ook lang wachten eer ze Hem vindt. Vergeet niet wat ik je gezegd heb, want spoedig zal ik hier niet meer zijn, maar in de hemel."

David vroeg hem: "Jamie, zul je in de hemel komen?"

En James zei: "Zeker, allen die in Christus geloven, komen in de hemel. En ik geloof dat Hij voor mij gestorven is. En als ik je eenmaal aan Jezus' linkerhand zie, David, dan zul je je herinneren hoe menigmaal ik je gebeden heb tot Hem te komen."

David zei daarop: "Als je dood zult zijn, heb ik niemand meer om met mij te bidden en mij de noden van mijn ziel te leren kennen."

Waarop James antwoordde: "Ik heb Margaret gevraagd voor je te bidden, en ook de leraar over je gesproken. Bezoek nu getrouw de kerk, dan zal hij je de weg wel wijzen om tot Christus te komen."

Driemaal per dag kwam deze bekommerde jongen bij James, om zijn vermaningen als van een jeugdige leermeester aan te horen en met hem te bidden, totdat de krachten van James al meer begonnen af te nemen, zodat hij niet meer met hem spreken kon. De dag voor zijn dood kwam David nog bij hem, maar al kon James nauwelijks meer spreken, hij keek hem aan en zei in afgebroken zinnen: "Laat niet af de Heere te zoeken".

De laatste maal dat ik James Laing bezocht, was dinsdags voor zijn dood, in gezelschap van **Mr. Miller van Wallacetown en van Mr. Smith**, één van onze zendelingen onder **Israël**, die dezelfde dag zijn vaderland verlaten zou. Na een poosje met elkaar gesproken te hebben, baden wij samen en ik vroeg aan James, wat hij begeerde dat ik voor hem bidden zou. Hij antwoordde: "Genade om te sterven".

Hij drukte ons allen de hand. Toen de zending zijn hand in de zijne hield, zei hij: "Gods volk moet veel voor u en voor het arme Israël bidden". Nadat wij weggegaan waren, zei hij: "Wellicht zie ik de leraar niet weer op deze aarde." De daarop volgende donderdag zei hij: "Och, Margaret, het sterven valt zo gemakkelijk niet. Gij weet daar niets van. Al weten wij dat Christus ons deel is, dan is het ons toch zo duister."

Hij verzocht haar, aan iemand zijn zondagse kleren en nieuwe laarzen te geven, opdat hij naar de kerk zou kunnen gaan. Zijn vader gaf hij "De stervende moordenaar." Hij zei: "Nu zal ik Alick mijn Bijbel geven", waarmee hij bedoelde het boekje "*Dauwdruppen*."

Onder zijn hoofdkussen vond men een geldstuk. Hij zei, dat dit gebruikt moest worden om Bijbels te kopen voor hen, die nooit van Jezus gehoord hadden.

De volgende morgen kwam zijn tante hem bezoeken. James zei tot haar: "Ach, tante, stel toch niet tot uw sterfbed uit om Jezus te zoeken. Als ik nu Christus zoeken moest, wat zou er dan van mij worden? Maar ik heb Hem mijn hart gegeven."

Margaret vroeg hem: "Wat zal ik nu doen, als ik je gezelschap moet missen?"

Maar James zei: "Des te meer moet je naar Jezus gaan. Treur niet over mij, Margaret, als ik dood zal zijn. Het zou mij leed doen, als ik dat van je moest denken. En wat meer zegt, God zou het in je afkeuren, want ik zal dan veel gelukkiger zijn. Ontbonden te worden en met Christus te zijn, is zeer verre het beste. Bid dat de genade je daarvoor beware".

Die gehele dag sprak hij weinig en tegen de avond nam hij zichtbaar af. Zijn zuster wilde die nacht bij hem blijven waken, maar dat wilde hij niet. Ze zei tot hem: "Uw ogen zullen weldra Hem zien, Die uw ziel liefheeft."

"Ja", antwoordde hij. Toen Margaret hem na middernacht steeds zag verminderen, stond ze op en wekte haar vader. Ze trachtte haar tranen te verbergen, maar James zag dat zij weende, en zei met een blik vol plechtige ernst: "Vrouw, hoe kun je zo doen?"

Daarna sprak hij niet meer. Hij ontsliep in de Heere Jezus, op zaterdagmorgen ongeveer 1 uur, op **11 juni 1842**.

R.M. Mac Cheyne

*Eens was ik een vreemd'ling voor God en mijn hart.
Ik kende geen schuld en 'k gevoelde geen smart.
Ik vroeg niet: "Mijn ziele, doorziet gij uw lot?
Hoe zult gij rechtvaardig verschijnen voor God?"*

*Al sprak daar een stem uit de heilige blaân
van 't Lam, met de zonden der wereld belaân,
ik zocht bij de kruispaal geen veilige wijk,
'k stond blind en van verre, in mij zelven zo rijk.*

*Ik deed als Jeruzalems dochters weleer,
ik weend' om de pijn van mijn lijdende Heer,
maar dacht er niet aan, dat ik zelf door mijn schuld
Zijn kroon had gevlochten, Zijn beker gevuld.*

*Maar toen mij God Geest aan mij zelf had ontdekt,
toen werd in mijn ziele de vreze gewekt.
Toen voeld' ik wat eisen Gods heiligheid deed.
Daar werd al mijn deugd een wegwerpelijk kleed.*

*Toen vlucht' ik tot Jezus. Hij heeft mij gered!
Hij heeft mij verlost van het vonnis der wet!
Mijn heil en mijn vreugd' en mijn leven werd Hij.
Ik boog m', en geloofd', en mijn God sprak mij vrij!*

*Nu ken ik die waarheid, zo diep als gewis,
dat Christus alleen mijn gerechtigheid is.
Nu tart ik de dood, nu verwin ik het graf.
Nu neemt mij geen satan de zegekroon af.*

*Nu reis ik getroost onder 't heiligend kruis
naar 't erfgoed hierboven, naar 't Vaderlijk huis.
Mijn Jezus geleidt mij door d' aardse woestijn.
"Gestorven voor mij!" zal mijn zwanenzang zijn.*

GEDREVEN DOOR ZIJN LIEFDE

DOOR

L.J. VAN VALEN

Robert Murray Mac-Cheyne.

Een gravure van een zelfportret van Robert, op 21-jarige leeftijd

INHOUD

1. Eens was ik een vreemd'ling

De familie MacCheyne
Roberts kinderjaren
Een hechte gezinsband
Vakanties in Ruthwell
Moderates en Evangelicals
Studentenjaren
Bekering van Chalmers

2. Het liefdevuur ontstoken

Bekering van David
Invloed van Davids sterven op Robert
Het licht breekt door
De 'Sum of Saving Knowledge'
Kernpunten van wet en Evangelie
De grote verandering wordt bekend
De eerste strijd
Hang naar heiligheid
Tijden van stil gebed
Jehovah-Tsidkenu

3. Toegerust tot de heilige dienst

Licht en leiding bij het studeren
Een nauw zelfonderzoek
Zijn leermeesters
Invloed van Thomas Chalmers
Colleges van Chalmers
Verhouding wet en Evangelie
Studievrienden
Edward Irving
Evangelisatie in de achterbuurten
Kerkgang in Edinburgh
Einde van de studietijd
Proefpreken voor de classis

Hoofdstuk 4 t/m 12 niet digitaal aanwezig

13. Naar 't erfgoed daarboven

Een terugblik
Bekering van drie nichten
Verlangen naar heiligheid
In Londen
'Hervorming'
Zijn leven was Christus

Het begin van 1843
Op Evangelisatiereis
Laatste preken
MacCheynes laatste ziekbed
'Deze gemeente...'
Zijn sterven
Een zondag van rouw
Brieven van rouwbeklag
De begrafenis
De rouw in de kerk

14. Zij gingen in zijn voetspoor voort

Ter nagedachtenis
Memoir and Remains door Andrew Bonar
Een terugblik
Jessie Thains droefheid
The Disruption, begin van de Free Church
De 'Disruption' in de 'Carse'
De St. Peter's ná MacCheyne
Herinneringen aan MacCheyne
De 'vriendenkring' na zijn dood
Andrew Bonars einde
Het sterven van Somerville
De laatste van de 'MacCheyne-kring': Moody Stuart
De St. Peter's ná MacCheyne
Herinneringen aan MacCheyne
De 'vriendenkring' na zijn dood
Andrew Bonars einde
Het sterven van Somerville
De laatste van de 'MacCheyne-kring': Moody Stuart
'U loven in het nieuwe lied!'

1. Eens was ik een vreemd'ling

Op de grens van een nieuw tijdperk

Het jaar 1813 was een keerpunt in de wereldgeschiedenis. De val van Napoleon luidde een nieuw tijdperk in. Het Franse imperialisme was een halt toegeroepen. De slag van Trafalgar die acht jaar eerder plaatsvond en de Engelse admiraal Nelson tot nationale held verhef, was het begin van de overwinning. De door de Franse keizer beraamde invasie op het Britse eiland was toen afgewend. En Wellington gaf het machtige Engelse rijk nog meer roem vanwege zijn aandeel in de verpletterende slag bij Waterloo in 1815, die de trotse Corsicaan voorgoed uitschakelde.

Op de grens van dit nieuwe tijdperk werd **Robert Murray MacCheyne** geboren. Hoewel aan het Franse streven naar macht en wereldheerschappij de doodsteek was toegebracht, was de revolutiegeest niet gedoofd. De eeuw van verlichting ging over in een tijd, waarin het liberale denken steeds meer de toon zou aangeven. De negentiende eeuw diende zich aan als de eeuw waarin grote veranderingen zich zouden gaan voltrekken.

De zucht naar vrijheid en mondigheid was de heersende stroming die Europa en Engeland zou gaan beheersen, maar er was gelukkig ook een onderstroom. De Verlichting die in het kerkelijk leven verwoestingen had aangericht en een verlamme werking op het geestelijke leven had uitgeoefend, was niet in staat gebleken het vuur van Gods Geest uit te doven. Het aanbreken van de nieuwe eeuw maakte in verschillende Europese landen tekenen van een réveil, een opleving, zichtbaar. De lauwe geest van opgeschroefde deugdzzaamheid en cultuurverheerlijking, maakte plaats voor een hernieuwde belangstelling voor de aloude thema's van zonde en van genade.

MacCheyne werd op 21 mei 1813 in Edinburgh geboren. Hij was voorbestemd om een belangrijke bijdrage te leveren aan het Schotse réveil.

De Heere verwekte mannen die weer voor de zaak van Christus zouden opkomen. Na jaren van geestelijk verval zou de wind van de Geest de hof van de vervallen kerk weer doorwaaien. Andrew Bonar omschrijft het geboortjaar van zijn vriend als een tijd, waarin 'het grote Hoofd van de Kerk een zegen voor de Kerk van Schotland bereid had.' Het kruis werd met vrijmoedigheid gepredikt op plaatsen, waar men zich lange tijd het Evangelie van Christus geschaamd had.' Niemand kon bevroeden dat MacCheyne 'één van de zegeningen was, die over Schotland zouden worden uitgestort.'

De plek waar eens zijn wieg stond was in het bovenhuis van 14 Dublin Street, in de New Town van Edinburgh. De oude hoofdstad kon niet alleen bogen op een roemrijke geschiedenis, maar mocht zich ook sieren met de naam van 'het Jeruzalem van het westen'. Vanaf de dagen van de grote reformator John Knox liet de Evangeliebazuin daar heldere tonen horen. En de Bijbelse klanken van vrije genade hadden in de loop van de jaren in vele harten weerklank gevonden. Helaas had ook in deze zo rijk begenadigde stad het verlichte denken toegeslagen. De menselijke deugden, zoals deze zich vooral vertoonden in onderwijs, kunsten en wetenschappen, waren op het voetstuk van eer verheven. En de anti-goddelijke filosofische ideeën van mannen als David Hume vonden bij de gegoede stand een vruchtbare voedingsbodem.

De welvaart van Edinburgh kwam vooral tot uitdrukking in de New Town. De hoge statige huizen in Georgiaanse bouwstijl, gelegen aan een ruim opgezet stratenplan, met het St. Andrews Square en het Charlotte Square als middelpunten, waren het onderkomen van de middenklasse en de hogere klasse van de bevolking. In 1765 werd met deze stadsuitbreiding een begin gemaakt. Spoedig verrezen de huizenrijen van de George Street en de Queen Street, gevolgd door de zijstraten, waarvan ook de Dublin Street deel uitmaakte. Aan de zuidkant werden de contouren van de latere wandelpromenade van de

Princess Street zichtbaar. Het aangrenzende North Loch, het water dat de grens vormde met de hoger gelegen oude stad, werd geleidelijk drooggelegd met grond die vrijkwam uit de funderingen. De North Bridge overbrugde de hierdoor ontstane groene vallei en vormde de verbinding met de Old Town. De oude stad rondom de St. Giles kerk, geflankeerd door het middeleeuwse Castle, bleef het centrum van bedrijvigheid. De High Street als levensader van de stad, vormde de belangrijkste schakel van de Royal Mile, die het Castle en het Holyrood paleis met elkaar verbond. Het contrast tussen de nieuwe en oude stad werd echter steeds groter. De comfortabele huizen van de New Town vormden een schrille tegenstelling met de slums, de krotten van de Wynds van de Canongate en de Cowgate in het oude stadsdeel. Maar de grote onkunde bij het gepeupel deed niet veel onder voor de geestelijke armoede die de gegoede stand van Edinburgh over het algemeen vertoonde.

De familie MacCheyne

Ook de vader van Robert Murray MacCheyne behoorde als jurist tot de welgestelden. Deze Adam MacCheyne vestigde zich kort na zijn huwelijk in de hoofdstad. Als zoveel rechtsgeleerden had hij hier zijn werkkring. Schotland had ook na de unie met Engeland in 1707 de eigen rechtspraak behouden en de hoofdstad was de zetel van het Supreme Court of Justice, het hoogste rechtscollege van het land. Adam was geen advocaat maar een lid van de Writers of the Signet, een oud college dat voor het Court of Session, het hoogste rechtscollege van Schotland, het opstellen van oorkonden en voorschriften verzorgde. Sinds 1814 was hij lid van het vermaarde college van de Society of Writers to His Majesty's Signet (zegel), een vooraanstaande groep van rechtsgeleerden die gerekend werd tot de meest vermogende stand van de stad.

Adam MacCheyne was afkomstig van het plaatsje Thornhill in Dumfriesshire. Hij trouwde in 1802 met Lockhart Murray Dickson, die in de dezelfde streek, in Ruthwell, woonde. Adams familie behoorde tot de werkende klasse; die van zijn vrouw was wat meer vermogend. Haar vader David Dickson bezat een landgoed, het Nether Locharwood estate, het meest welvarende landgoed van Ruthwell. Het jonge echtpaar ging een veelbelovende toekomst tegemoet. De industriële revolutie, die in 1780 was begonnen, bracht welvaart in het land. Sinds James Watt de stoommachine had uitgevonden, was een nieuwe wereld geopend. Overal verrezen katoenfabrieken met machines die van de nieuwe energiebron werden voorzien. Vele duizenden verhuisden van het platteland naar Glasgow en Edinburgh voor een goede broodwinning in handel of industrie. Dit betekende niet alleen de opkomst van een nieuwe groep van kapitalisten, maar ook een verscherping van de tegenstelling tussen de hogere en lagere standen. De bevolking van de hoofdstad verdubbelde in vijftig jaar en telde rond de eeuwwisseling meer dan honderdduizend inwoners.

Spoedig voelde Adam MacCheyne zich thuis in de grote stad, die bruiste van bedrijvigheid. Zijn huis aan de Dublin Street en later aan de Queen Street en Hill Street, eveneens in de New Town gelegen, was een bezoekadres van prominente figuren, zoals zijn collega Henry Cockburn en dr. Henry Duncan. De laatste was niet alleen de bekende stichter van de Saving Banks, de spaarbanken, maar ook de sociaal bewogen predikant van Ruthwell, de geboorteplaats van Adams vrouw. Adam bewoog zich met gemak in de hogere kringen en ging op in het culturele leven van de stad. Hij was een trouw lid van de Kerk van Schotland, maar zijn godsdienst vertoonde weinig diepgang en ernst.

Het gezin van MacCheyne bestond uit vijf kinderen.

De oudste was David Thomas, die evenals zijn vader voor de rechtenstudie koos. Hij werd gevolgd door Elisabeth Mary, later een onontbeerlijke steun voor haar broer Robert. Het derde kind was William Oswald Hunter, die na zijn studie medicijnen naar India vertrok. De tweede dochter, Isabella, stierf reeds vier maanden na haar geboorte. Robert Murray

was de jongste van het gezin. Hij werd naar één van zijn bloedverwanten genoemd, maar belangrijker is het, dat hij evenals de jonge psalmdichter de anderen zou overtreffen in godsvrucht en in genade.

Roberts kinderjaren

Robert was een makkelijk kind. Zijn vader verhaalt dat 'hij altijd een jongen van beminlijke, ik mag zelfs zeggen, edele gemoedsaard was. Nooit vond ik hem schuldig aan een leugen of iets verkeers en hij gaf blijk van een hartgrondige verachting, wanneer hij zulke zonden bij anderen opmerkte.' Vader MacCheyne was geen man die de roede spaarde, maar hij kon zich niet herinneren zijn jongste zoon ooit geslagen te hebben.

Behalve door een zacht en teer karakter, viel de jongen al spoedig op vanwege zijn helder verstand. Toen de vader bij zijn oudere broers de lessen van school overhoorde, bleek de jonge Robert al geïnteresseerd te zijn in de klassieke talen. 'Ik herinner mij dat, toen hij op zijn vierde jaar van mazelen of roodvonk herstelde, het zijn vermaak was het hele Griekse alfabet te leren en hij was zelfs in staat om de letters door elkaar op een lei te schrijven.'

Toen Robert zes jaar oud was, verhuisde het gezin naar de nabijgelegen Queen Street. Nummer 56 was een ruimer huis dan dat in de Dublin Street. Het gaf niet alleen uitzicht op een prachtig park aan de overkant, maar ook op de Firth of Forth baai en de heuvels van Fife, die de horizon markeerden. Zestien jaar lang was dit de woning van de familie MacCheyne. Noodgedwongen moesten zij daarna dit ruime pand verlaten, omdat de huisbaas 'wat weg had van een Nabal', door enkele herstelwerkzaamheden na te laten. Inmiddels maakte de jongen snelle vorderingen op de Engelse school, waar hij de lessen van George Knight volgde. Zijn gevoel voor dichtkunst en voordracht kwam hier al spoedig naar voren. Zijn welluidende stem was opvallend en de gevoelvolle toon, waarmee hij verzen en psalmverzen voordroeg, ontroerend. Hij bezat grote gaven, al was hij niet uitzonderlijk begaafd te noemen. Toen hij de school verliet, kreeg hij de tweede prijs en niet de eerste, die zijn broer en zuster eerder hadden ontvangen.

In oktober 1821 ging Robert over naar de Old High school. Het was niet het indrukwekkende gebouw in de vorm van een Atheense tempel dat aan de voet van de Calton Hill was verzezen, maar het was de oudere school in de Infirmary Street. Terwijl de nieuwe academie meer was gericht op de gegoede burgerstand, werd de oude High School gekenmerkt door een bonte mengeling van rijk en arm. Het was een unicum in een tijd van grote standsverschillen, dat zonen van de 'bourgeoisie' uit de New Town en leerlingen uit de achterbuurten van de Cowgate met elkaar konden optrekken. Dagelijks passeerde de leergierige knaap de North Bridge, de verbinding tussen de New en de Old Town. Wellicht keek hij 's winters, als het al vroeg donker werd, naar de gaslampen die sinds 1818 de winkels aan de aansluitende South Bridge verlichtten. Verder was daar het theater in de noordoost hoek van de North Bridge, dat ondanks protesten in 1769 geopend was. De techniek maakte ook in Edinburgh grote vorderingen. Het zou nog een aantal jaren duren voordat het spoorwegnet kon aansluiten op het Waverley station en de treinenloop vanaf de North Bridge te zien zou zijn.

Zo zette Robert aan de High School zijn letterkundige studie voort. Vier jaar lang zag hij de muren van het oude gebouw aan de Infirmary Street, een zijstraat van de South Bridge. Aglionby Ross Carson was rector van deze niet onvermaarde school en onder zijn leiding verdiepte de leergierige en schrandere jongen zich in de schatten van de literatuur van het klassieke Griekenland en Rome. Glansrijk doorliep hij de klassen, waarbij hij veel prijzen behaalde. Virgilius, Horatius, Ovidius en Tibullus boeiden hem en hij probeerde de oude dichters na te bootsen. Hij maakte ook vertalingen van Latijnse verzen. Het waren eerste schuchtere pogingen op het pad van de dichtkunst. Zijn eerste gedicht ging over

'Griekenland, het levend Griekenland niet meer.' De heldenmoed van de oude Grieken sprak de jonge MacCheyne aan. Zijn geestdrift en eierzucht werden door de strofen van de oude dichters geprikkeld. Maar ook zijn afkeer van bedrog en laagheid vinden wij in zijn gedichten terug. Goede eigenschappen sierden zijn karakter; zijn onbesproken gedrag viel op. Zijn hele voorkomen straalde activiteit en geestdrift uit en zijn lange gestalte vertoonde lenigheid en kracht. In het werk van de klassieke schrijvers vond hij zijn eigen deugden terug, maar verder kwam hij niet. Hij was godsdienstig en vroom van aanzien, maar dit kwam meer voort uit een natuurlijke neiging tot deugdzaamheid, dan uit een gemoed dat door Gods Geest vernieuwd was.

Een hechte gezinsband

In het gezin MacCheyne was een goede band. De moeder was wat luchthartiger dan haar man, die wat bedachtzamer overkwam; maar beiden hadden met elkaar gemeen dat zij hun kinderen op het hart droegen en hen met raad en daad bijstonden. Met grote belangstelling volgde vader MacCheyne de vorderingen op school. Hij schreef enkele poëzie- en prozastukken van Robert over en bewaarde deze bij de familieherinneringen. De brieven die hij soms aan zijn zoons schreef, ademen een warme vriendschap. Hij was streng in de opvoeding, maar dit was niet om zijn kinderen van hem te doen vervreemden, maar om een vertrouwensrelatie te scheppen. Op deze wijze kweekte hij hen op tot vroege zelfstandigheid, die gebaseerd was op een gezond ontwikkeld zelfvertrouwen.

De liefde en waardering van de kinderen voor hun ouders bleek uit de 'odes', de lofdichten, die zij op hun verjaardagen aan hen opdroegen. Eerst was het David die deze gewoonte volgde, later nam Robert zijn pen over. In de ode, die hij in 1833 schreef, herinnerde hij zijn vader aan de gelukkige jaren van het huiselijk samenzijn. Toen was zijn broer David hun al door de dood ontruikt en was Robert tot bekering gekomen. Hij memoreerde de uren dat zij om de haard hadden gezeten. 'De bloem van de kudde', David, was wel weggenomen, maar 'hoe kleiner de kring thuis, hoe nauwer aan elkaar verbonden.' Ook na zijn bekering bleven de banden met zijn huisgenoten hecht. En wij zullen straks zien dat de liefde van Christus in tijden van verdriet hen juist meer naar elkaar toe dreef en zij een inniger gemeenschap met elkaar vormden.

Zover was het echter nog niet gekomen. De zorg van de ouders strekte zich aanvankelijk meer uit naar de toekomst van hun zonen, dan naar het heil van hun zielen. Vooral Robert werd als de jongste zoon op handen gedragen.

Vader MacCheyne verhaalt ook dat David 'tot groot nut was van de twee jongste broers.' Urenlang konden zij met elkaar gezelschapsspelen doen. En zij oefenden zich op hun eigen wijze in de dichtvormen, die hun pennen te zien gaven. Vooral bij het ouder worden hadden zij elkaars welzijn op het oog. Toen William als arts was afgestudeerd en naar India ging, schreef het hele gezin lange brieven naar hem. En Els Mary was erg op Robert gesteld en zou hem later tot grote steun worden.

Zo heersten vrolijkheid en gezelligheid bij de familie MacCheyne.

En Robert vermaakte hen met zijn welluidende stem en gepaste humor. Hij was al gauw populair, waardoor hij veel vrienden om zich heen verzamelde. Op school ging hij vooral om met Alexander Somerville, waaruit een levenslange vriendschap groeide. Hij hield van het leven en vermaakte zich vooral met anderen.

Behalve zijn liefde voor de dichtkunst had hij een brede belangstelling voor allerlei vormen van kunst en hij legde zich al vroeg toe op het tekenen van landschapstaferelen. Zijn lenigheid van lichaam vond bevrediging in de gymnastiek. Zijn schoolkameraad Charles Dent Bell herinnerde zich later de jonge MacCheyne 'als een grote, slanke jongen met een aangenaam gezicht, levendig en toch serieus, dol op spel en van een onbesproken levenswandel. Ik herinner mij tot op deze dag zijn tartan broek, die bewondering en

afgunst opriep.' In alles was hij evenwichtig; hij sloeg niet door. In zijn studie en dagindeling was hij ordelijk en netjes. Zijn schrijfboeken en brieven uit zijn jeugd, die bewaard gebleven zijn, tonen een gelijkmatig handschrift; zij zijn gemakkelijk te lezen. Zijn notities worden afgewisseld met tekeningen. Eerst waren het meer overtreksels, waarin hij zich oefende, zoals het overtrekken van de handtekening van koning George III en van de tekeningen van engelen en priesters uit de oude familieBijbel. Maar toen hij student was, schetste hij vooral oude kastelen en oude kerken.

Later zag MacCheyne op deze tijd terug als op een leven zonder God. Zijn leven was hem alles en hij genoot ervan. Elke dag was er één. Hij ging helemaal op in de dingen van de wereld. Voor uitpattingen bleef hij bewaard. Hij was een 'vreemd'ling voor God'. Voor het oog was hij zedig en deugdzaam. Ook bij de huiselijke en openbare godsdienstoefeningen toonde hij ernst en toewijding, zodat hij sommigen de schijn gaf een oprechte vroomheid aan de dag te leggen. Maar hij leefde over de werkelijkheid van zijn bestaan voor God heen. Op zijn best genomen was hij een farizeeër die zijn hart niet kende en die steunde op zijn onbesproken leven. Zijn jeugdige hartstochten wist hij naar buiten toe wel te beheersen, maar zijn hart was vol van eigengerechtigheid. Robert MacCheyne en ook zijn ouders waren gevormd door het verlichte denken, dat in die tijd het godsdienstige leven beheerste. De zonden werden meer aangemerkt als daden en misstappen, dan als schuld en staat voor God. De rust van het gezinsleven en de onbezorgde jeugd waren eigenlijk afhouders van het ware zoeken naar God. De valse gerustheid hield zijn ziel en geweten vast in een hardnekkige slaap, waaraan op Gods tijd een einde zou komen.

Lockhart Murray Dickson
(1772-1854),
echtgenote van
Adam MacCheyne.

Robert Murray had een afkeer van ledigheid. Hij stond altijd vroeg op. Een essay van zijn hand over vroeg opstaan, 'Early rising', is een lofzang op het vroeg beginnen van de dag. De slaap is nodig voor baby's en jonge kinderen, maar de tijd vóór dag en dauw is 'het beste en nuttigste deel van het leven.' Hij prijst eerst de Schepper Die de slaap geeft om nieuwe krachten te verzamelen, waarbij hij een lang citaat van John Locke overneemt. Maar 'wanneer wij meer vorderen op onze levensweg, wanneer wij kinderlijke dingen meer verzaken en de volwassenheid aandoen, dan mogen wij veilig en met profijt afstand doen van enkele uren van onze sluimering.' Vroeg opstaan is niet alleen een mooie gelegenheid om van de opgaande zon en de natuur te genieten, maar ook een goede gelegenheid om te

studeren. En dan eindigt hij zijn opstel met een vers van Shakespeare, over wat de dichter ervaart bij het zien van de natuur, wanneer de dauwnevels wegtrekken: 'Wanneer duizend parels de bedauwde landouwen versieren.'

Vakanties in Ruthwell

Al zag MacCheyne in het stadsleven niet zo veel van de 'parels' van de natuur, in zijn vakanties probeerde hij zoveel mogelijk te genieten van de schoonheid van het platteland. De kinderen logeerden vaak bij moeders familie in Ruthwell. James Dodds, een latere studiegenoot, die in deze plaats de academie bezocht, herinnerde zich de 'elegante, luchthartige en toch veelbelovende jongen'. Meestal verbleven zij bij een tante in 'Clarence Cottage', een landhuis gelegen in het gehucht Clarencefield bij Ruthwell. Hij bewaarde zijn gehele leven herinneringen aan de uitstapjes die hij in dit gebied deed. Enkele tekeningen van de omgeving sieren zijn notebooks. Natuurlijk hield hij zijn ouders op de hoogte van zijn belevenissen. Zijn eerste brieven uit 1827 schreef hij vanuit de 'Cottage'; zij laten zien hoe hij genoot van het boerenleven en van de landerijen. 'Tante heeft zeven hooimijten en twee schuren vol; drie zwijnen, twee zeugen, zeven varkens; acht kippen...één kanarie, vier koeien...; 37 karrevrachten aardappels...' Vooral de paarden trokken de aandacht van de jongen. En daar had hij later gemak van, toen hij op zijn 'Tully' in Dundee zijn pastorale plichten vervulde!

Tijdens de logeerpartijen in Ruthwell was hij een geregelde bezoeker van de pastorie. Sinds 1799 was Henry Duncan hier predikant. 'Oom Henry' hield van kinderen en jonge mensen. Zijn kwaliteiten en interesses ontlieden die van Robert niet veel. De predikant hield van de natuur, was bedreven in aardrijkskunde en wist met de literatuur om te gaan. Zijn huis was een ontmoetingsplaats voor veel bekende personen uit het maatschappelijk en kerkelijk leven. De grote tuin was een lust voor het oog en Duncan 'was een landschapstuinman van de eerste orde, die zijn uitgestrekte *giebe* (grond bij pastorie) zowel als de tuin van de pastorie met bekwaamheid en zorg onderhield.' Ook was hij erg begaan met de minder bedeelden. Meer uit sociaal belang richtte hij in 1810 de eerste Saving bank, de spaarbank voor de lagere klassen, op. Aanvankelijk was Duncan een aanhanger van het verlichte denken, totdat de Heere zijn hart zaligmakend ging bewerken. Zijn bekering betekende echter niet het einde van zijn belangstelling voor de natuur en de schone kunsten, hoewel deze nu een ondergeschikte plaats gingen innemen. De jonge student voelde zich geheel thuis in de pastorie van Ruthwell. Als jongen speelde hij in de grote tuin en hij was verdrietig als het gezin van Duncan niet thuis was. Zo schreef hij op 31 augustus 1820 aan zijn ouders: 'De pastorie is nu geheel leeg, de jongens zijn allemaal weg.' Ook beschreef hij de avondbijeenkomsten in de pastorie: 'Er werd gezongen en gesproken en ik weet niet wat allemaal nog meer.'

In zijn studententijd bezocht hij meermalen de Hooglanden. Hij maakte met zijn vrienden of met David uitstapjes naar dit prachtige bergland, waar hij volop van het natuurschoon kon genieten. Robert hield van avontuurlijke tochten door het grillige landschap. Zijn lust om grote reizen te maken is hem zijn hele leven bijgebleven. Urenlang kon hij lopen zonder moe te worden. Van zijn zwakke gezondheid, die hem later parten zou spelen, was nog niets te merken. Op een keer was hij met enkele vrienden, waaronder zijn onafscheidelijke kameraad uit zijn jeugd, Malcolm MacGregor, aan het wandelen in het gebied rondom Dunkeld. Tegen zonsondergang liepen zij door de heuvels richting Strathardle, totdat een dikke mist hen overviel. Zij raakten het spoor bijster en moesten de nacht op de kille en natte heide doorbrengen. Het was een angstige gewaarwording voor Robert om in de stilte en eenzaamheid van de natuur, zonder licht te zien, te vertoeven.

Met een bange vrees bevangen, vielen de jongens uiteindelijk in slaap, totdat het geschreeuw van de vogels hen wakte.

Voordat Robert in november 1827 de High School met de universiteit verwisselde, verbleef hij enkele maanden in Ruthwell. Het was een onvergetelijke vakantie. Toen de herfsttinten zich in de tuin begonnen te vertonen, schreef hij: 'De cottage ziet er nog mooi en groen uit.' Een tekening van het huis siert zijn brief van 20 oktober.

Het einde van zijn vakantie is in zicht. Zijn notebook bevat een 'Adieu' aan Ruthwell: 'Vaarwel aan de schuur, aan de stal en aan de koestal, aan Jessie en Mollie, aan het bloed vol van vuur.' Hij moest afscheid nemen van de schoonheid van de natuur, want zijn studie wachtte hem weer. De Heere bereidde hem voor op andere taken. De 'mooie dingen' van het leven waren geen toerusting voor het werk dat hem wachtte. Het strijdperk kwam steeds meer in zicht. Zijn onbezorgde jeugd zou weldra verstoord worden. Het leven zou voor hem meer gaan betekenen dan het opgaan in de natuur en cultuur. MacCheyne miste nu nog de verborgen omgang met zijn Schepper. Hij beseft niet dat de band met de rechtvaardige en heilige Heere door de zonde verbroken was. 'Ik kende geen schuld en gevoelde geen smart. ..' was de ontdekking die hij toen deed. Een ontdekking die de deur opende tot zijn bekering van een oppervlakkige levensgang tot een diep besef van de eeuwige dingen.

Moderates en Evangelicals

Wij zagen dat Robert een godsdienstige opvoeding genoten had, maar wat voor rol speelde het geestelijke leven in het gezin MacCheyne? Zij kerkten in de Tron Church aan de High Street, in het oude stadsdeel. Het gebouw dateerde van 1637. De houten spits was na de grote stadsbrand van 1824 vervangen en de bouw van de South Bridge had het aanzien ook drastisch veranderd.

Twee predikanten, Alexander Brunton en William Simpson, dienden in die tijd de parochie, beiden aanhangers van de Moderates, de heersende stroming binnen de Staatskerk. Nu waren zij gematigd rechtzinnig in hun denken, in tegenstelling tot de extreme theologen zoals William Robertson en Alexander Carlyle, die in de tweede helft van de achttiende eeuw de toon aangaven. Jupiter Carlyle uit Inveresk, vlakbij Edinburgh, was een uitgesproken aanhanger van de Verlichting, een aanbidder van de natuurlijke rede, liefhebber van kunst en vrouwelijk schoon. Hij schepte veel genoegen in werelds vermaak en grootsheid des levens en zag met verachting neer op de Highflyers zoals hij de strikte Evangelicals noemde. En Robertson deed voor hem niet onder, zeker niet toen hij een leidersrol binnen de kerk vervulde en toch niet schroomde vriendschapsbanden met uitgesproken deïsten, zoals David Hume, aan te houden. Hume en Adam Smith wisten de tradities van de Schotse Presbyterianen over de hekel te halen. Het is dan ook geen wonder dat deze mannen zo positief stonden tegenover de opening van het eerste theater. Nu was Robertson minder sarcastisch dan zijn 'verlichte' vriend en hij wist nog respect op te brengen voor zijn collega in de Old Greyfriars Church, John Erskine. Laatstgenoemde was één van de vooraanstaande predikanten bij de minderheidspartij van de Evangelicals.

Het moderatisme vond in feite zijn oorsprong in het baxterianisme dat in het begin van de achttiende eeuw in de Schotse kerk de toon aangaf. Het Evangelie werd verduisterd door voorwaarden die de hoorders werden opgelegd en de nadruk in de prediking kwam steeds meer te liggen op de kenmerken van een heilig leven. Het aanbod van genade werd afgezwakt en afhankelijk gesteld van boetvaardigheid en geschiktheden. Na verloop van tijd werden deze kenmerken vervormd tot de beschrijving van deugdzaamheid en werd Christus meer als Voorbeeld dan als Plaatsvervanger verkondigd. Het verlichtingsdenken, dat vooral in Engeland een belangrijke voedingsbodem had, sloot hierbij aan. Predikanten doorspekten hun preken met citaten van Socrates en Plato. Francis Hutcheson, de vader

van de Schotse filosofie, legde de basis voor de verlichte theologie met een sterke nadruk op deugd en rede. Door deze ontwikkeling was het merendeel van de predikanten niet meer geïnteresseerd in Bijbelse grondwaarheden. De menselijke talenten werden bewierookt en deugdzaamheid en beschaafde vormen verheerlijkt.

In de tijd dat MacCheyne werd geboren, gaven de Moderates nog steeds de toon aan. Carlyle en Robertson waren inmiddels gestorven en ook de godvruchtige John Erskine was heengegaan. De meeste gebieden van het land waren geïnfecteerd met de lauwe godsdienst van de Moderates. De verheerlijking van rede en deugd had averechts gewerkt. De onzedelijkheid, misdaad en sociale ontevredenheid hadden omstreeks de eeuwwisseling grovere vormen aangenomen. De bittere armoede onder de lagere klassen werkte de ontkerkelijking in de hand. De welvaart, die de industriële revolutie met zich meebracht, was betrekkelijk en voor de arbeidende stand niet meer dan schijn. De oppervlakkige preken van de meeste predikanten bevorderden de onvrede. Veler ogen gingen echter open voor de geest van Laodicea, die de kerk beheerste. Vooral het werk van lekenpredikers, zoals James en Robert Haldane, was het middel om vele ogen te openen voor de geest van oppervlakkigheid. En toen ook in Edinburgh de Haldanes in 1801 een Tabernacle openden, was de belangstelling groot. De oude onderwerpen van het Evangelie van vrije genade, die vroeger van veel kansels gehoord werden, begonnen het volk weer aan te spreken.

Nu waren de predikanten van de Tron Church niet de minsten. Preken van Brunton, die bewaard gebleven zijn, getuigen van een grote ernst. De eeuwige belangen werden op het hart gebonden, maar toch was er een groot gebrek. Zijn oproep tot bekering en tot het verlaten van de zondige wegen, was alleen maar voorwaardelijk. Aan het einde van de preek werd slechts met enkele zinnen over vergeving gesproken en kwam de Persoon van Christus als sluitstuk naar voren. De vergeving en het heil waren alleen bestemd voor hen die zich ernstig beijerden in het doen van goede werken. De zonde en het onvermogen van de mens ten goede werden niet ontkend, maar in feite afgezwakt. Het kruis van Golgotha stond bij de predikers in de Tron Church niet in het middelpunt.

Al vroeg nam vader MacCheyne zijn kinderen mee naar de Tron kerk. Waarom hij de St. Andrew's Church aan de George Street, niet ver van de Dublin Street vandaan, voorbijging, is niet bekend. De kinderen bleven op zondag tussen de diensten over voor de catechisatie. 'Ik herinner mij', zo schreef hij, 'dat bij deze gelegenheden de leden van de gemeente die overbleven om naar hen te luisteren, getroffen werden door het bijzondere heldere en harmonieuze opzeggen van de gezangen en van andere oefeningen.'

Na verloop van tijd werd de godsdienst van de ouders meer verdiept. De aanleiding tot deze verandering was niet zozeer hun innerlijke overtuiging als wel de geestelijke ontwikkeling van enkele van hun kinderen. Het moderatisme sprak hen op den duur niet meer aan.

Kort na de opening van de St. Stephen's Church in de New Town in 1828, sloten zij zich bij de nieuwe gemeente aan. De predikant was William Muir, een man met Evangelische beginselen. In die tijd werd Robert lid van de kerk; hij deed dit niet uit traditie, maar uit een zekere ernst. Met veel belangstelling volgde hij de zondagse preken en de doorde weekse bijeenkomsten in de consistoriekamer, waardoor hij de predikant goed leerde kennen. Muir gaf hoog op van de jongeman en verstrekke een goed getuigenis van hem.

Ondanks zijn Evangelische ligging was Muir meer een man van de middenkoers. Zijn preken waren niet voluit christo-centrisch; hij volgde niet de lijn van de Marrow-men uit de achttiende eeuw, zoals zijn collega uit het nabijgelegen Leith, John Colquhoun, wel deed.

Later koos Robert voor de prediking van John Bruce van de New North Church, één van de deelgemeenten van de St. Giles, die van 1829-1835 in de Methodist Chapel aan het Nicolson Square samenkwam. De Evangelischen kregen in die tijd steeds meer voet aan de grond in de oude hoofdstad. In de gloednieuwe St. George's Church, het imposante gebouw aan het Charlotte Square dat sinds 1814 Andrew Thomson als voorganger had, was een warme Evangelietoon te horen. Thomson was de waardige opvolger van dr. Erskine, de voorman van de richting die steeds meer invloed kreeg. In de High Church gemeente van de St. Giles, die tijdelijk in de Hope Street samenkwam, ging de talentvolle Robert Gordon wekelijks voor en sinds 1777 kon men in de Quoad Sacra Chapel van Lady Glenorchy de oude vertrouwde tonen van zonde en genade beluisteren. Verder was er nog Thomas Randall, de waardige opvolger van Alexander Webster, die in de Tolbooth Church met veel zegen werkte en de jonge mannen die voor het predikambt werden opgeleid, met raad en daad bijstond. Onder de afgescheiden kerken genoot vooral Thomas M'Crie, de biograaf van John Knox, bekendheid. De dorre moralistische preken van de Moderates van de achttiende eeuw moesten steeds meer plaatsmaken voor de Evangelieboodschap van mannen die vol vuur en kracht Christus centraal stelden.

Studentenjaren

Hoe verging het Robert aan de universiteit? Het oude hoofdgebouw aan de South Bridge was vlakbij de High School. Het vormt een rechthoek met een statig klassiek front, waarop een ronde toren staat, die het gebouw nog meer aanzien geeft. De beroemde architecten Adams en Playfair waren de ontwerpers van dit beroemde complex, dat tussen 1789 en 1834 werd gebouwd. Hier ging Robert in november 1827 de poort binnen om gedurende acht sessies zijn opleiding af te ronden. De eerste jaren legde hij zich toe op zijn verdere klassieke vorming. George Dunbar onderwees hem in de Griekse taal en David Ritchie, de predikant van de St Andrew's Church, in de logica. Zijn studiepakket was breed. De meeste invloed hadden de professoren James Pillans en John Wilson op hem; de laatste doceerde Moral Philosophy. Ook volgde hij lessen in Frans, gymnastiek en voordrachtskunst. Het is niet duidelijk waarin hij wilde afstuderen. Voor de theologiestudie was een goede voorbereiding nodig, maar of hij al vanaf het begin van plan was om predikant te worden, is niet bekend. In ieder geval kwam tot 1831 geen wezenlijke verandering in zijn geestelijk denken. Hij werd steeds meer gegrepen door zijn studie, en zijn zucht naar vermeerdering van kennis was onverzadigbaar. Zijn academische vorming was een zinvolle ondersteuning voor zijn verdere karaktervorming en ontwikkeling.

Vooraf zijn literaire kwaliteiten kwamen in de eerste jaren van zijn studietijd steeds meer tot ontplooiing. Zijn vader schrijft hierover: 'Hij richtte zijn aandacht op voordracht en dichtkunst en op wereldse vermaken, misschien meer dan dat het in overeenstemming was met voorzichtigheid. Zijn gaven van zingen en reciteren waren in die tijd erg groot en zijn metgezellen hielden zich eerder met zulke dingen bezig dan met meer ernstige zaken.'

Zo was de innemende Robert het middelpunt van zijn vrienden en vriendinnen. Aan de ene kant was hij de beschaafde, welgemanierde jongeman. 'In alles droeg hij het stempel van vroege cultuur en de aangeboren spitsvondigheid.' Maar hij was ook in staat om zijn gehoor met grappen en grollen te boeien. Toch wist hij de grenzen van fatsoen en welvoeglijkheid steeds te bewaren. Hij had een afkeer van studenten die er een onzedelijke levensgang op na hielden. 'In geen geval was hij frivol of verwaand.' Al hield hij van danspartijen en atletische oefeningen, al ging hij op in de dingen van de wereld, toch kon hij zich beheersen. Of beter gezegd: de Heere bewaarde hem voor uitpattingen en gaf hem niet over aan zichzelf. Naar zijn eigen woorden was hij een 'vreemdeling van de genade en van God.' Hij leidde een onbezorgd leven en de eerste studentenjaren gingen zonder teleurstellingen voorbij. Een briljante toekomst scheen voor hem weggelegd. MacCheyne

was, zoals dr. Chalmers eens over zijn vriend oordeelde, 'een goed voorbeeld van de natuurlijke mens.' En James Dodds voegt hieraan toe dat hij, 'ofschoon vol van die trots en liefde tot de wereld, dit later onder de kracht van de genade beleed en betreurde.'

Op het schutblad van zijn scrapbook, zijn plakboek, waarin de essays voor zijn professoren in het Grieks en in het Latijn, zijn toespraken voor de Academic Society en een groot aantal gedichten waren gerangschikt, schreef MacCheyne later een veelzeggende spreuk: 'Dum relego scripsisse pudet'. 'Wanneer ik de inhoud hiervan weer lees, schaam ik mij dit alles ooit te hebben geschreven.'

Later geeft hij in een gedicht 'Response', geschreven op 14 februari 1832, een beeld van zijn jeugd: 'Toen ik wilde loop van het leven pas begon (dit is niet zo lang geleden) was mijn vroegste plan precies hetzelfde wat je me nu aanraadt: te eten, te drinken, te lachen, te slapen, te ontwaken en zo wijzer te worden. Van de morgen tot de avond, van de avond tot de vrolijke morgenstond.' Geen gedachten aan de dood en de eeuwigheid namen hem in beslag, al was hij niet geheel zonder indrukken. 'Ik kuste de roos en dacht niet aan de doorn.' Mijn zingen en lachen klonken het luidst.' Zo probeerde hij de stem van onrust in zijn geweten het zwijgen op te leggen! Het was alsof hij in een roes verkeerde van verlangen naar een 'verloren paradijs'.

Zijn zucht naar populariteit leek onbegrensd. Ook naar het schone geslacht ging zijn belangstelling uit. Dit was meer dan een in de puberteitsjaren ontloken gerichtheid op de andere sexe. Deze natuurlijke ontwikkeling kreeg nog inhoud door zijn liefde voor bekoring en schoonheid. Hij had oog voor romantiek en vrouwelijke charme. 'Spoedig werden mijn ogen op andere voorwerpen gericht en de romantiek van de jeugd begon in mijn boezem te branden.' De Valentijnsdag op 14 februari was bij uitstek geschikt om aan zijn lyrische ontboezemingen vorm te geven. Naar de gewoonte van die tijd schreef hij zijn minneliederen of canzonettes. De meeste van deze verzen dateren uit 1829 en 1830.

Aan Susannah Hawkins schreef hij tien gedichten. Voor Caroline, die naar Engeland zou vertrekken, schreef hij op 14 februari 1830 een gedicht 'Una Canzonetta' en aan Emily richtte hij een afscheidsgroet: 'Vergeet mij niet. ..' Een haarlok van Constance Bullen bewaarde hij zuinig bij een gedicht dat meer inhoud vertoonde dan de andere.

Het was een canzonetta dat hij op 14 februari 1832, *na zijn bekering*, schreef. Tussen de regels door bemerken wij dat een hogere liefde hem vervulde: 'Als zeelieden, wanneer het gevaar van de schipbreuk voorbij is, zich verheugen op de haven van rust, zo kunnen de harten die eens hebben liefgehad, nooit méér liefhebben, wanneer zij een hemel in de boezem zoeken.'

Of de belangstelling voor meisjes van zijn leeftijd een diepere bedoeling had, valt moeilijk uit zijn gedichten af te leiden. In zijn doen en laten was hij nog niet volwassen, maar had hij nog iets jongensachtigs en was nog onervaren in het zoeken naar de juiste levensrichting. Zocht hij in die jaren geen gezellin, met wie hij lief en leed kon delen? Zeker, hij had grote behoefte aan medeleven en liefde. Al leefde Robert onbezorgd, toch was hij verre van oppervlakkig. Ook werd hij weleens stilgezet bij de betrekkelijkheid van de aardse dingen. In 1830 trof hem plotseling een ernstige ziekte, waardoor hij met zijn neus op de feiten werd gedrukt.

In die tijd had hij contact met Mondego Mary MacGregor, een oudere zuster van zijn schoolkameraad Malcolm. Zij behoorde tot een Schotse familie, die naar Bogota in Zuid-Amerika was geëmigreerd. Haar taak was om tijdens de schooljaren op haar broer te passen. In het hart van Robert groeiden gevoelens voor haar die meer waren dan die van vriendschap. Mondego gaf hem een notebook waarin zij zelf vele bladzijden vol schreef en die zij besloot met: 'Denk aan M.M.' De andere bladen vulde Robert met verzen en strofen.

Enkele jaren achter elkaar dacht hij aan haar verjaardag door haar bij die gelegenheid een gedicht op te dragen. Maar op een gegeven moment verdween zij uit zijn gezichtsveld. Later, toen hij op weg naar Palestina was, zocht hij haar op in Londen, waarbij hij gewaar werd dat zij haar ware levensgeluk nog niet gevonden had.
Zijn godsdienstig leven

Robert Murray MacCheyne. Houtskool-tekening door hemzelf gemaakt op 1 april 1830. Hij was toen net 17 jaar.

Zo gingen de eerste jaren van zijn studententijd in Edinburgh voorbij. Zijn studie leed in geen geval onder zijn ontspannende bezigheden. In alle klassen behaalde hij de eerste prijs. Het meest had hij op met professor Wilson, de beroemde auteur van de *Noctes Ambrosianae*. Hij gaf college in Moral Philosophy, een vak dat de jonge Robert erg aansprak. Als de hoogleraar de collegezaal binnenkwam, werd hij begroet met een luid applaus, een bewijs van zijn grote populariteit. Een hoogtepunt voor de ijdele student was toen Wilson hem in **1830** de eerste prijs toekende voor een gedicht *'The Covenanters'*. Hierin gaf Robert een levendig beeld van een verboden samenkomst van vervolgde Presbyterianen in het heuvelland van de Pentlands, tegen de achtergrond van de tragische nederlaag die de covenanters hier in 1666 leden. De predikant kwam uit zijn schuilplaats om te preken, maar soldaten verstoorden weldra de dienst, namen hem gevangen en brachten hem ter dood. Het is alsof de jonge dichter alles met eigen ogen heeft gezien. Het slot van zijn gedicht is dan ook aangrijpend. Het bevat de laatste woorden van de vervolgde prediker die het schavot beklimt en het samengestroomde volk toespreekt: 'Gij getrouwen, laat de afschrik van mijn wrede dood uw pad hemelwaarts niet verstoren. Want als wij met Christus lijden, zullen wij met Hem verheerlijkt worden.' Het is alsof de dichter in de geest wordt meegevoerd, als hij besluit: 'Wie is voor mij gestorven! Welkom, Gij Lam Gods, Gij vreugde en deel van mijn vermoeide ziel, Die tot in alle eeuwigheid zal blijven.'

Op 20 maart droeg hij het lange gedicht in de klas van Wilson voor. 'Zo stierf de martelaar, en wat zullen wij die in vredige tijden leven...?' Het is alsof de dichter zijn eigen hapering voelt. Had hij alles over voor Christus? Was hij bereid om voor Zijn Naam smaadheid te lijden? Of was de drijfveer van zijn leven eigen eer, ook bij dit gedicht?

In wezen was de godsdienst van MacCheyne pelagiaans. Zijn moralistische mensbeschouwing hield in feite een ontkenning van de erfzonde in. De mens is in staat om een zekere trap van deugd te bereiken, hoewel niet zonder Goddelijke bijstand. Hij moest

behoedzaam zijn en letten op de uitgangen van zijn hart. Zeker, alles blijft op aarde onvolmaakt en met zonde besmet. Vandaar dat de gelovige een hemels doel nastreeft. De ijver zal uiteindelijk beloond worden. 'Sta op en word wakker, laat ons werken zolang het dag is', was het motto van zijn leven.

Het was wellicht de moeilijkste opgave voor Robert om zijn hartstochten onder controle te houden. Zijn gevoelens en jeugdig vuur stonden onder invloed van zondige begeerten die uit het gemoed opwelden. Voor het oog kan een farizees deugdzaamheid een façade vormen, die het innerlijk zoveel mogelijk bedekt houdt. Ook van deze neigingen maakte hij studie. Zijn idolen, zoals Cicero en andere wijsgeren, waren hem hierin voorgegaan. Zij waren voor hem betere voorbeelden dan de apostel Paulus.

In januari 1829 voltooide hij zijn essay over *de beheersing van de hartstochten*: 'On the government of the passions'. Het opstel is uit de praktijk geboren; niet uit de praktijk van Gods kinderen in hun gedurige strijd tussen geest en vlees, maar uit het conflict tussen deugdzaamheid en moraal met tegenovergestelde gevoelens. MacCheyne begint met de schepping en de val in het paradijs. Hier ligt de bron van 'de lange rij van ongebreidelde hartstochten.' Hij spreekt zelfs van een 'menigte van wilde gedachten en turbulente hartstochten, die hem gedurig een vijand maken van zijn eigen natuur. Zulk een combinatie van goed en kwaad is de mens.' En dan haalt hij Paulus aan in zijn strijd tegen de 'wet des gemoeds'. Maar dit conflict wordt meer getekend als een strijd tussen het godsdienstig en zedelijk gevoel en de onnatuurlijke driften. Geen wonder dat hij aansluiting zoekt bij Socrates en Cato, die zo ver gevorderd waren in zelfkennis, zonder ooit de diepte van de zondesmet maar enigszins beseft te hebben. Het gaat bij MacCheyne over de overwinning van het 'eigen ik' en deze overwinning 'betekent meer dan de moeilijkheden van de strijd uit de weg te gaan.' Als wij geen 'macht hebben om onze hartstochten te beheersen', zijn wij slaven 'in de ware zin van het woord.'

Wel moet de scherpzinnige student tot de slotsom komen dat het onmogelijk is om van de zondige hartstochten geheel gevrijwaard te worden. Maar het heeft de schijn van moed en overwinning als hij besluit 'Laten wij ervan overtuigd zijn dat ons ware geluk alleen te vinden is in een wel geregeld gemoed, waarin hartstochten nooit komen om te bezoedelen en te vernielen.'

Hier komt de blindheid van een onvernieuwd hart naar voren, dat zich geruststelt met een schrale troost van ongegrond idealisme. Het is een uiting van een hart dat niet verstaat waartoe Christus op de wereld gekomen is. Een hart dat alleen maar zucht naar vrede en geluk, dat afkerig is van de ware ontleding, gewerkt door Gods Geest. De sterkgewapende hield het hart van de veelbelovende Robert in vrede. In een beschermd milieu groeide hij op, zonder zich te bekommeren over zijn eeuwig heil. Hij was geen goddeloze tot in het diepst van zijn bestaan; daarom had hij geen Zaligmaker nodig. De godsdienst van de Moderates stijfde hem in zijn begoocheling, waardoor hij onvatbaar bleef voor genade. Het was nodig dat het gebouw van deugd en moralisme, dat hij had opgebouwd, als een kaartenhuis zou instorten. Het tijdstip, door God uitgezocht, om zijn ogen hiervoor te openen, was dichtbij. MacCheyne moest leren, wat hij later dichtte: 'Ik kan geen arm bewegen, totdat Hij zegt: "Ontbind hem!"'

Bekering van Chalmers

Aan het begin van dit hoofdstuk spraken wij over een *keerpunt in de wereldgeschiedenis*. Belangrijker dan de zege over Napoleon en zijn machtig rijk, waren de eerste roerselen van een godsdienstig ontwaken die weldra overal zichtbaar werden. De bekering van Thomas Chalmers in 1811 betekende een keerpunt in de geschiedenis van de Kerk van Schotland,

die nog zuchtte onder de banden van de Moderates. Chalmers had eerst ook voor dezelfde idealen en opvattingen als Robert gestreden. Toen hij in 1803 predikant werd in Kilmany was hij een Moderate. Zijn preken ademden de geest van de moraaltheologie, waarbij de menselijke deugden centraal stonden. Hij aanvaardde de Schrift als het Woord van God, maar wat vrije genade inhield verstond hij niet. 'De beloning van de hemel wordt verbonden aan de beoefening van onze deugdzame genegenheden', zo hield hij het volk voor. Als sluitstuk van zijn preken wees hij op Christus. Hij leerde 'dat er door de dood van Christus hoop is voor de oprechte en verootmoedigde boetvaardige die zijn zondige wegen begeert te verlaten.'

Het keerpunt in het leven van Chalmers werd voorafgegaan door enkele sterfgevallen in zijn familiekring, die hem bepaalden bij dood en oordeel. Hij ontdekte steeds meer dat hij een groot gemis omdroeg. Wel worstelde hij ernstig om zich van zijn zondige hartstochten te bevrijden, maar het was een strijd in eigen kracht. Gelukkig leden deze pogingen schipbreuk. Het systeem van de Moderates, bestaande uit een godsdienst van 'Doe dit en gij zult leven', bleek een heilloze weg. Hij kreeg oog voor het Evangelie van Gods genade. De enige grondslag van het heil werd voor zijn ziel ontsloten: Christus en Zijn volbrachte werk.

Zo schreef hij later: 'Het is: Geloof in de Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden. Wanneer het geloof in het hart wordt gewerkt, gaan vreugde en vertrouwen hiermee gepaard. De gerechtigheid die wij uit onszelf willen voortbrengen, houdt ons in een machteloze greep en als wij hierin voortgaan, zal onze ziel nooit tot een bestendige rust geraken. De gerechtigheid die wij door het geloof aandoen, verzekert ons van onze aanneming bij God en van ons aandeel in Zijn beloften. Deze maakt ons deelgenoot van die heiligende invloeden, waardoor wij met hulp van Boven kunnen doen wat wij nooit konden. Wij zien op God in een nieuw licht; wij zien Hem als een verzoend Vader.'

Zo ging het licht op in de duistere ziel van Chalmers. Zijn levensbeschrijver merkt hierover op: 'Hij wandelde in onzekerheid en wantrouwen, totdat hij tenslotte zag dat de Zaligmaker reeds alles volbracht had.'

De bekering van Chalmers had veel overeenkomst met die van zijn leerling Robert Murray MacCheyne. Het keerpunt was voor Robert niet ver weg meer. In 1828 werd Chalmers benoemd tot hoogleraar in de godgeleerdheid aan de Universiteit van Edinburgh. De Moderates zagen met lede ogen aan dat dit bolwerk van wetenschap hen uit de handen glipte. Op een sneeuwachtige dag, op 10 november 1828, sprak hij onder grote belangstelling zijn inaugurele rede uit. Een nieuw tijdperk brak aan voor de theologische faculteit. De Heere leidde deze grote in Zijn Koninkrijk naar de oude hoofdstad om een generatie van toekomstige predikanten te vormen. Hij was een bezielende persoonlijkheid die de universiteit nieuw leven inblies. De centrale leerstukken van de Hervormers zouden weer voor het voetlicht komen. De leidende rol van mannen als George Hill van de universiteit van St. Andrews met zijn dorre en levenloze dogmatische lessen was nu uitgespeeld.

Toen Chalmers zijn intrede deed in Edinburgh, was de levenskeus van MacCheyne nog niet bepaald. De Heere wist van eeuwigheid welke weg Hij met 'Zijn uitverkoren vat' zou volgen. De lessen van Chalmers brachten veel studenten tot nadenken en bekering. Zijn colleges systematische godgeleerdheid drukten een stempel op hen die zich voorbereidden tot de heilige dienst. Zover was MacCheyne nog niet gekomen. Bij de komst van de nieuwe professor was zijn gemoed nog in nevelen gehuld. Weldra zou het licht van Gods genade over zijn duistere ziel opgaan.

'En', zo merkt Andrew Bonar op, 'dezelfde gebeurtenis, die in zijn ziel een oprecht gevoel van zijn zonde deed ontwaken, bewoog hem om zich aan de Evangelieprediking te wijden.'

De Heere zou hem toerusten tot de bediening van het Woord van God en Thomas Chalmers werd het middel op hem Zijn wegen 'bescheidenlijk uit te leggen.'

2. Het liefdevuur ontstoken

Bekering van David

Het jaar 1831 was het keerpunt in het leven van Robert Murray. Zijn rustige en zelfgenoegzame leven werd verstoord. Het masker van beschaafde vormen en edele karaktereigenschappen viel van hem af. Oppervlakkig gezien vertoonde hij in zijn godsdienst een zekere ernst en toewijding, maar het was niet meer dan een vernislaag om de werkelijkheid van zijn bestaan voor God te bedekken. Andrew Bonar erkent dat hij 'in die tijd geen smaak had in een hogere vreugde dan de verfijnde vermaken van de wereld, zoals zang en muziek hem konden verschaffen. Hijzelf beschouwde deze tijd als dagen van goddeloosheid, dagen waarin hij een zedelijk gedrag koesterde, maar in zijn hart als een farizeeër leefde. Ik heb hem horen zeggen dat zijn houding bij de huiselijke of openbare godsdiensttoefening zo gepast en stichtelijk was, dat sommigen die zijn hart niet kenden, dit voor een diep gevoel hielden. Omdat hij zijn eigen hart kende, lette hij met argwaan op de louter uitwendige tekenen van godsdienstplichten wanneer hij met zielen omging. Hij had door eigen ervaring geleerd, hoeveel voldoening een zondaar, die niet tot een gevoel van schuld ontwaakt is, kan vinden in het doen van de plichten en dat vanuit een trotse bewustheid van oprechtheid tegenover de mensen en een gevoelige toewijding van het gemoed, dat de hartstochten beteugelt zonder het hart te veranderen.'

Zijn studie aan de universiteit verliep voorspoedig. Weldra zou hij deze afronden en aan zijn verdere plannen voor de toekomst gestalte geven. Zijn ouders waren trots op de studiezin en talenten van hun jongste zoon, zoals zij dat ook waren op zijn oudere broers, William en David.

William had zijn medische studie voltooid en was in april naar India vertrokken. Hij was vanwege een benoeming bij de East India Company als arts in het 54st Regiment van infanterie ingedeeld. In die dagen was het een hele onderneming om zo'n verre reis te maken. Het viel voor de huisgenoten van de 56 Queen Street niet mee om afscheid van hem te nemen. Het was alsof de bescherming, die het gezin bood, was verstoord. Zijn vertrek, met alle hieraan verbonden gevaren, gaf ook bij hen die achterbleven een gevoel van onzekerheid.

Beide broers waren 'zeldzame voorbeelden' voor Robert; 'zij waren welgemanierde en veelbelovende jongens', tenminste dit was de opvatting van vader MacCheyne.

David, die negen jaar ouder was dan Robert, was een tweede vader voor hem, die hem met zorg omringde. Met trots noemt zijn vader zijn talenten en studiezin. Zowel op de High School als aan het college viel hij op door grote schrandereid. Hij overtrof Robert en William in kennis van de klassieke talen en de oudheid. Evenals zijn vader had hij voor de rechtenstudie gekozen en na enige tijd een assistentenbaan in de Queen Street te hebben gehad, werd hij aan hetzelfde college van *de Writers of the Signet* benoemd. Enige tijd later werd hij secretaris van dit genootschap.

David Thomas
MacCheyne

(1804-1831).

David was volgens zijn vader een man van 'de meest beminnelijke gezindheid'. Hij had veel gemeenschappelijk met zijn jongste broer. Innemend van persoon als hij was, vertoonde hij vooral een afkeer van huichelarij. Hij ergerde zich aan overdrijving of een verkeerde voorstelling van zaken. Bedachtzaam en oprecht ging hij met de mensen om en deed vooral moeite zich ervan te verzekeren dat anderen hem goed begrepen hadden, zodat zijn woorden geen aanleiding gaven tot misverstanden of onwaarheid. Verschillende talenten gaven zijn persoonlijkheid verder inhoud. Evenals zijn jongste broer had hij veel interesse voor de dichtkunst en het was dan ook geen wonder dat hij Robert met zijn eerste verzen hielp.

Met bezorgdheid zag hij dat Robert, vooral in de eerste jaren op de universiteit, zo opging in wereldse vermaken. David had geleerd te streven naar hogere dingen dan ijdel vertier. Enkele jaren later was een doffe blik in zijn ogen zichtbaar. Het was niet alleen lichamelijke ongesteldheid die deze zwaarmoedigheid veroorzaakte, maar een diep besef van de eeuwige dingen. Hij zag de betrekkelijkheid van al het aardse in het licht van de eeuwigheid. Geen wonder dat hij bedroefd was als hij zag hoe Robert de wereld diende. Vurige gebeden zond hij voor hem op en ernstig vermaande hij hem om het eeuwige leven te zoeken. Zijn ernst boezemde ontzag in bij de andere huisgenoten. Door zijn invloed veranderde geleidelijk de godsdienstige gesteldheid van de familie. David werd beschouwd als de trots van het huis en het was leeg wanneer hij er niet was. Vooral zijn vader miste hem dan erg.

Het gemis werd nog groter toen aan het jonge en veelbelovende leven van David een einde kwam. De neerslachtige stemming begon David steeds meer te beheersen en sloopte zijn lichaamskrachten. 'Verscheidene maanden bracht hij in een akelige en sombere gemoedsstemming door, totdat de bedrukte ziel zijn lichaam deed wegwijnen.' Een vakantietocht naar Engeland deed hem geen goed. Toen hij door het prachtige gebied van het Lake District wandelde en de bergen van Cumberland en Westmorland beklom, vatte hij kou. Zijn verzwakte lichaam bood geen weerstand tegen deze ogenschijnlijk onschuldige verkoudheid, die hevige koorts tot gevolg had. Zo kwam David thuis. Met grote droefheid omringden zijn huisgenoten zijn bed en zagen machteloos toe hoe het einde naderde. Maar zij zagen ook dat de zwaarmoedige trekken van zijn gezicht verdwenen. 'Hemelse blijdschap, die uit het geloof in een volkomen verzoend Vader hem toestroomde, verhelderde zijn gezicht.' En in volle vrede en verzekering des geloofs ontsliep David op 8 juli 1831 in zijn Heere en Zaligmaker.

Invloed van Davids sterven op Robert

Met verbijstering en verslagenheid had Robert het sterven van zijn lieve broer aangezien. Zijn grote steun en toeverlaat was hem ontvallen. Zijn gemoed werd verscheurd door verdriet. David was meer dan een broer voor hem geweest; hij was voor hem een raadsman geweest, die hem niet alleen hielp bij zijn studie, maar hem ook wees op hogere dingen. 'Hij gaf mij een Bijbel en overreedde mij hierin te lezen; hij probeerde mij te vormen, zoals een tuinman een appelboom op de muur vormt, maar alles was vergeefs. Ik achtte mijzelf wijzer dan hij en wilde altijd mijn eigen weg gaan. Ik herinner mij dat hij veel in de Bijbel las, of zich afzonderde om te bidden, terwijl ik mij opmaakte om ergens pret te maken.' Nu was dit alles voorbij. Nooit meer zou hij zijn broer zien, nooit meer zou hij hem kunnen spreken over het heil van zijn ziel. Diep bleek het beeld van zijn broer in zijn geheugen gegrift te zijn, een beeld dat hem steeds achtervolgde en hem in feite altijd is bijgebleven. In de dagen van rouw en droefheid nam hij de pen op om 'het miniatuur-portret' van zijn broer op rijm te zetten:

*Helaas, nog niet volmaakt! Nog één trek,
En weer één trek, en nog één aangebracht!
Totdat die lippen aëmen, tot de ziel
Weerspiegelt uit die ogen, tot er geest
En leven uit die trekken straalt! Vergeefs!
O, arme kunst, zo trots als machteloos!*

Het portret van David was met onuitwisbare inkt in zijn herinnering gegrift, maar er was meer. Zijn gedicht bleef onvoltooid, het was alsof hij de slotstrofe niet kon vinden. Zijn gedachten bleven hangen bij het zien van de glans op het gezicht van de stervende. En deze zichtbare voorsmaak van de eeuwige heerlijkheid bleef Robert bezighouden. Deze blik vol verlangen naar de gemeenschap met de God van zaligheid liet hem niet meer los.

*Verheerlijkte! O, vooral, hergeef die blik,
Vol vast geloof, met tranen vaak van dank
Geslagen in dat Boek, dat Gods gená
Verkondigt in de Zoon, Die voor ons stierf
Dat ons op ieder blad naar Boven wijst,
Naar 't Vaderland der liefde!... Ach, menigmaal
Zag ik dat dierbaar oog op mij gericht,
Als met de stille bede' 'Zoek bijtijds
Het goede deel, dat nimmermeer vergaat!' ...*

Hier hield zijn pen op. Het was of zijn gedachten niet verder konden. Hier schoot zijn gemoed vol. David had iets wat hij miste. Het klatergoud van de wereld kon hem niet geven wat zijn broer door genade had ontvangen.

David was nu eeuwig gelukkig en hij diep ongelukkig! Het gezicht van zijn stervende broer was als een priem door zijn geweten gegaan.

Jaren later schreef hij op de sterfday van David: 'Deze dag, elf jaar geleden, verloor ik mijn lieve en liefhebbende broer en ik begon een Broeder te zoeken Die niet kan sterven.' Robert bleef niet bij het diepe gemis van zijn broer staan; hij besepte nu dat hij God kwijt was. De eenzaamheid die hem bij het verlies van David vervulde, werd verdiept door het gevoel dat hij zonder God in de wereld was. De Heere riep hem een halt toe op zijn ijdele weg.

Een jaar later schreef hij in zijn dagboek over de gedenkwaardige sterfdag: *'Op deze morgen in het vorige jaar werd aan mijn wereldsgezindheid een verpletterende slag toegebracht; hoe gezegend die voor mij was, weet U alleen, o God, Die het zo gemaakt hebt.'*

Het zaad dat zijn broer gestrooid had, begon vrucht te dragen! Vanaf deze dag begon van lieverlede waar te worden, wat Robert over zijn broer dichtte:

*En zocht hij God
Een beter lot!
En sinds dat uur,
Was niets te duur;
Hij had zijn rust,
Zijn vreugd, zijn lust,
Al 's werelds heil
Voor Jezus veil!
Hem riep hij aan,
Met menig traan,
Met menig zucht,
Een hart ontvlucht
Dat vrijgekocht,
De hemel zocht,
En op zijn beê
Vond hij die vree,
Die méér bevat
Dan alle schat.*

Robert was achttien jaar oud toen zijn broer heenging. Het werd een jaar om nooit te vergeten. Bonar wist niet met zekerheid te zeggen of dit het jaar van zijn wedergeboorte was, maar 'het was tenminste het jaar, waarin de eerste lichtstrepen van de dageraad zich in zijn ziel begonnen te vertonen.' De wereld had haar glans voor hem verloren. De rust was hem opgezegd. Als Christen uit *De Christenreis* van Bunyan werd hij gedrongen om het eeuwige leven te zoeken. Hij zou niet rusten voordat hij 'de Parel van grote waarde' gevonden had. En David was het middel geweest om hem te wijzen op Christus, Die de Weg, de Waarheid en het Leven is.

Enkele jaren later schrijft hij aan zijn broer William: 'O, Willie, wanneer de wereld zich lokkend voordoet en wij Christus en de zaligheid bijna opgeven voor wat armzalige vermaken die in het gebruik vergaan, als de hemelse argumenten falen - een stervende Zaligmaker, een smekend God - dan kunnen aardse argumenten kracht krijgen om ons te verlossen, zelfs de gedachtenis aan die vriendelijke en christelijke broer, wiens vriendelijkheid zo weinig geacht was toen hij nog leefde en die zo vaak en op zoveel manieren geprobeerd heeft ons te verlossen van een wereld die in het boze ligt.'

Enkele familie
portretten door
MacCheyne getekend
in een album in de jaren
1830-1832 en gekopieerd
door A.L. Struthers.

Een omkeer had sinds het sterven van zijn broer in het leven van Robert plaatsgevonden. Zijn vader tekende later aan: 'Het heilig voorbeeld en de gelukkige dood van zijn broer David scheen door de zegen van God een nieuwe impuls gegeven te hebben in de goede richting.' Of deze gebeurtenissen 'onder de zegen van God het middel waren tot een zaligmakende verandering van zijn hart', kon zijn vader niet met zekerheid zeggen. Zelf deelde Robert later mee dat zijn bekering niet plotseling had plaats gehad. Het was zijn geweten dat ontwaakt was tot een bewustzijn van zijn verloren en zondige staat voor God. Hij scheen hierover met niemand of met zeer weinigen te praten. Het was in die tijd geen gewoonte om met dergelijke gevoelens naar de predikant te gaan. Wel had hij een schreeuwende behoefte zich te uiten. Hij miste zijn broer, voor wie hij zeker zijn hele hart zou hebben uitgestort.

Ondanks zijn vele contacten, voelde hij zich erg eenzaam. Later schreef hij: 'Deze dierbare vriend en broeder was gestorven en hoewel zijn dood een grotere indruk op mij gemaakt had dan hij ooit in zijn leven gedaan had, voelde ik de smart van geen vriend te bezitten. Ik bedoel niet dat ik geen betrekkingen en wereldse vrienden had, want die had ik vele; maar ik had geen vriend die voor mijn ziel zorgde. Ik had niemand die mij tot de Zaligmaker leidde, niemand die mijn sluimerende consciëntie deed ontwaken, niemand die mij over het bloed van Jezus vertelde om al mijn zonden af te wassen, niemand om mij te vertellen over de Geest Die gewillig is om het hart te veranderen en mij de overwinning over mijn hartstochten te geven. Ik had geen predikant die mij bij de hand kon nemen en kon zeggen: "Kom met mij mee en wij zullen u goed doen."'

Het licht breekt door

De Heere zette de jongeman steeds meer apart. Steeds dieper werd hij overtuigd van zijn zondekwaal. Het werd voor hem waar wat David in Psalm 51 dichtte: 'Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen.' Het ontdekkend licht brak langzaam in zijn ziel door.

De wereld bleef hem echter trekken. De vorst der duisternis wilde zijn prooi niet zomaar loslaten. Wel knaagde zijn geweten in zijn binnenste, als hij toegaf aan de neigingen van zijn hart. In december schreef hij in zijn dagboek: 'Een doorn in het vlees; veel pijn.' Enkele maanden later lezen we: 'Ik hoop nooit meer kaart te spelen.' Dan weer: 'Nooit hoop ik een zondagavond weer uit te gaan', en: 'Mij aan het dansen onttrokken - spotternijen die moeilijk zijn te verdragen; maar ik moet proberen het kruis te dragen.'

Zijn omgeving zag wel dat zijn gedrag veranderde. De wereld verloor steeds meer haar bekoring voor hem, maar de weg tot Christus bleef voor hem verborgen. Al tastend, met vallen en opstaan, ging hij zijn weg. Hij las Gods Woord en andere christelijke lectuur. Hij sprak met zijn vriend Alexander

over de eeuwige belangen. Samen bestudeerden zij de Griekse Septuaginta en de Hebreeuwse tekst. Zij baden veel met elkaar en probeerden elkaar in hun strijd te steunen. Behalve met zijn persoonlijke problemen over de weg van de zaligheid, hield hij zich in die tijd bezig met *theologische vraagstukken*. Zo onderzocht hij 'het probleem' van de uitverkiezing en van de vrije genade van God. Was het alleen maar geredeneer over zijn persoonlijke betrokkenheid bij Gods soevereiniteit, of zocht hij naar een sluitend systeem door middel van de logica?

Inmiddels had hij zich aangemeld als student in de godgeleerdheid. De classis van Edinburgh verleende hem op 28 september 1831 toestemming om de colleges van dr. Thomas Chalmers en dr. David Welsh te gaan volgen. Kon hij anderen op het heil in Christus wijzen, nu hij zelf nog niet tot klaarheid was gekomen? Wat bewoog hem precies om de studie voor het wondere ambt te gaan volgen? Bonar wist hierop geen antwoord te geven; hij vroeg zich af: 'Kon hij met Robert Bruce zeggen: Ik werd eerst geroepen tot de genade, eer ik gehoor gaf aan mijn roeping tot de bediening?'

Gods wegen waren voor hem niet altijd even duidelijk. Het was een innerlijke begeerte die hem tot deze beslissing drong, een begeerte die hijzelf misschien niet kon verklaren, omdat zijn gemoed nog zo vol duisternis was. De Heere trok hem wel steeds meer uit de schuilhoeken van zijn zondig bestaan en de nevels van ongeloof en onwil moesten geleidelijk aan zwichten voor de stralen van de Zon der gerechtigheid.

De 'Sum of Saving Knowledge'

Het was een eenvoudig oud geschrift dat hem in aanraking bracht met de 'weg van aanneming bij God'. In maart 1832 begon hij de *Sum of Saving Knowledge* (de hoofdsom van de zaligmakende kennis) te lezen. Het werk dateerde uit het midden van de zeventiende eeuw en was waarschijnlijk opgesteld door de bekende Schotse schrijvers David Dickson en James Durham. MacCheyne beschreef dit boekje, dat in zijn dagen was toegevoegd aan de Belijdenis en Catechismussen van Westminster, als 'het geschrift waarvan ik geloof dat het een zaligmakende verandering in mij heeft verwekt.' Op praktische wijze wordt de leer van Gods genade uitgelegd en kernachtig toegepast. Het uitgangspunt is Johannes 6:37: 'Al wat Mij de Vader geeft, zal tot Mij komen, en die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.'

Het is in vier stukken verdeeld: eerst 'de treurige staat waarin allen van nature verkeren door het verbreken van het verbond der werken'; vervolgens 'het geneesmiddel voor de uitverkorenen voorzien in Jezus Christus door het verbond der genade'; dan 'de middelen

die verordend zijn om aan dat verbond deel te krijgen' en tenslotte 'de weldaden die hieruit voortvloeien.' Het hoofdgedeelte wordt gevolgd door 'het praktische gebruik van de zaligmakende kennis', 'volmachten om te geloven' en 'bewijzen of kenmerken van het ware geloof.'

Om bij het één na laatste te beginnen, alle voorwaarden en tegenwerpingen tegen het genade-aanbod worden weerlegd. Er is sprake van een 'openlijke aanbieding van Christus en van Zijn genade, door de voorstelling van een vrije genade-markt van gerechtigheid en zaligheid, door Christus aan elke ziel, zonder onderscheid gedaan.' Verder komt erin naar voren de aandrang om Christus, zoals Hij in het Evangelie wordt aangeboden, zonder uitstel aan te nemen: 'Dit is Zijn gebod dat wij geloven in de Naam van Zijn Zoon Jezus Christus' (1 Joh. 3:23).

De eigenlijke kern van het geschrift wordt gevormd door 'het praktische gebruik', de wijze waarop de zondaar in het verbond der genade wordt ingeleid en deel krijgt aan Christus en Zijn verbondsgoederen. Dit geschiedt in een weg van overtuiging en overreding. Hierbij onderscheiden de opstellers de overtuiging van zonde, gerechtigheid en oordeel, 'door de wet enerzijds' en door 'het Evangelie anderzijds'. De wet opent door de werking van Gods Geest het geweten tot kennis van zonde en verlorenheid. Het Evangelie laat zien dat de zonde van het ongeloof, van de verwerping van het aanbod, de hoofdzonde is en het wijst op de noodzakelijkheid van het ware geloof, waardoor de ziel met Christus verenigd wordt. In die weg overtuigt de Geest van de gerechtigheid van Christus, als de enige grond van verzoening met God. Zo komt de overtuigde zondaar tot de ware Heilsfontein, Die hem in het Evangelie wordt voorgesteld. 'Ziende dat U gezegd hebt: Zoek Mijn aangezicht; antwoordt mijn ziel U: Ik zoek Uw aangezicht, o Heere. Ik heb bewilligd in het aanbod van een eeuwig verbond van alle zaligmakende genaden die in Christus Jezus zijn en ik omhels Uw aanbod hartelijk. Heere, laat mij dit tot een overeenkomst zijn; ik geloof, kom mijn ongelovigheid te hulp.'

Zo werd de jonge MacCheyne in aanraking gebracht met *het hart van het Evangelie*. Zo leerde hij de Zaligmaker omhelzen door het geloof. Hij rustte echter niet op zijn gevoel van verlorenheid, op zijn overtuigingen, maar alleen op de aangebrachte gerechtigheid van Christus. Dit eenvoudige geschrift bracht hem in aanraking met de Bijbelse verhouding van wet en Evangelie. Hij zag het als een strik om in wettische werkzaamheden buiten Christus rust te zoeken. Het gevoel van zijn zonden maakte hem rusteloos en deed hem de verzoening met God zoeken.

Zijn vriend Andrew Bonar beschrijft de wijze waarop de Heere hem tot de schuldvergeving leidde: 'De aard van zijn bevinding kunnen wij enigszins mededelen. Eens bij gelegenheid dat sommigen van ons met elkaar de wegen herdachten, die de Heere gehouden heeft en dat Hij ons allen bijna in dezelfde tijd tot Zich gebracht had zonder echter enig bijzonder middel daartoe te gebruiken, deelde hij ons mee dat zijn bekering niet plotseling had plaats gehad, en dat hij tot Christus gebracht was door diepe en bestendige, hoewel niet door vreselijke of verbijsterende overtuigingen. Hierin zien wij de vrijmachtige hand van de Heere. Als de Heilige Geest een ziel tot de Verlosser leidt, brengt Hij haar altijd tot een diep gevoel van zonde; maar daarna doet Hij dit gevoel van schuld voor de ene mens smartelijker en ondragelijk er zijn dan voor de andere. Maar in één opzicht komt de bevinding van alle gelovige zondaren overeen, namelijk daarin, dat hun ziel hun niets anders toescheen dan een poel van zonde, toen de genade van God die zaligheid brengt, verscheen.'

Kernpunten van wet en Evangelie

Het is opmerkelijk dat juist de kernpunten van de Sten of Saving Knowledge later de onderwerpen werden van de meeste van zijn preken. Zo beschreef hij meer dan enig tijdgenoot of geestverwant de toestand van de ziel die tot ontwaking komt van zijn verloren bestaan voor God. In een serie preken over Johannes 16:8 benadrukt hij dat de kennis van ellende op zich de zondaar niet behoudt. Het is nodig dat hij overtuigd wordt van de gerechtigheid van Christus. 'Bedenk dat bekommerd zijn uw ziel niet behoudt. Schipbreukelingen zijn zeer bekommerd. Zij roepen veel tot God met tranen en gebeden, maar toch, hoewel zij bekommerd zijn, zijn zij nog niet gered; het schip kan aan stukken slaan en allen kunnen verdrinken. (...) Zo ook: al bent u erg bevreesd voor de toom van God - en het kan zijn dat God, uit vrije ontferming, die bekommering in uw hart heeft gewerkt - dan bent u echter nog niet behouden; zolang u nog niet tot Christus gekomen bent, is alles te vergeefs. Velen zijn overtuigd die nimmer bekeerd worden.'

Terecht merkt Sonar op dat MacCheyne 'zijn ziel nooit als gered beschouwde, niettegenstaande al zijn overtuigingen en zijn diep gevoel van zonde, voordat hij werkelijk op grond van het werk en de verdiensten van de Verlosser, in het Allerheiligste was ingegaan; want iedere zondaar is zeker onder de vloek, zolang hij de weg tot hereniging met de Vader, die door Jezus is opengesteld, niet heeft ingeslagen. Al zijn kennis van de zondige natuur en het smartelijk gevoel van de nood en de behoeften van zijn ziel, konden hem geen enkele schrede verder verwijderen van de poel des vuurs. Alleen 'die tot Christus komt' is behouden.'

Het gevoel van zijn schuld was geen geschiktheid om hem voor Christus aangenaam te maken, maar diende alleen om hem tot Hem uit te drijven. Toch was hij niet zonder deze overtuiging. Hij erkende zijn eigen doemschuld en Gods rechtvaardigheid, zodat zijn mond gestopt werd.

Zo ontving hij inzicht in dit 'voorbereidend werk van de wet', waarover hij als volgt schreef: 'Hedenavond werd mij een meer helder begrip gegeven van die zelfontlediging en vernedering, zonder welke men niet tot Christus komen kan, een verloochening en verzaking van onszelf, een erkenning van de onkreukbare gerechtigheid en heiligheid van God, Die niet anders met ons kan handelen, dan ons ten enen male veroordelen en ons in de diepte van de hel neerwerpen - en ik gevoelde dat wij ons daar, zelfs daar, in Zijn soevereiniteit zouden moeten verblijden en erkennen dat Hij alles recht gedaan heeft.'

In de erkenning van zijn eigen vonnis, opende de Heere een weg in een Ander, Die hem op grond van Zijn verdienste volledig vrijspak.

De grote verandering wordt bekend

De grote verandering in het leven van Robert bleef niet onopgemerkt. Wellicht waren sommigen verbaasd, omdat zij hem steeds hadden beschouwd als een ware gelovige. De zelfgenoegzame populaire student kwam nu naar voren als een ootmoedig christen, die zich diep bewust was van zijn eigen zondigheid. Voorheen rustte hij op zijn eigengerechtigheid, op zijn redelijke gevoelens. Zijn bekering vertoonde een treffende gelijkenis met die van dr. Chalmers. Deze meende ook een oprecht christen te zijn en maakte veel werk van zijn deugden en plichten. Hoe werden zijn idealen omvergeworpen en leerde hij als een verloren zondaar de toevlucht nemen tot Christus en Zijn volbrachte werk!

Roberts vrienden verwonderden zich over zijn intense en welgemeende Godsvreze. Hij riep hen op om dezelfde dingen na te jagen. Ook de inhoud van zijn gedichten veranderde. Dit was vooral te merken aan zijn romantische verzen. In plaats van zijn vriendinnen te winnen door zijn charmes, wees hij hen op de noodzakelijkheid van Christus. Zo waarschuwde hij Constance Bullen voor de gevaren van het najagen van populariteit. En

Mondego Mary Macgregor, die de eerste plaats in zijn gebeden innam, wees hij op 'het huis dat de Zaligmaker door Zijn dood gekocht had.'

Het gezin MacCheyne had moeite om alle veranderingen te verwerken. Eerst het vertrek van William, toen het sterven van David en nu de bekering van Robert. Hier kwam nog bij dat de bloem van hun gezin koos voor Gods wijngaard. De stand van de predikanten, in tegenstelling tot voorafgaande eeuwen, was in aanzien gedaald. Het was van meer gewicht om rechtsgeleerde te zijn, dan dienaar van het Goddelijke Woord. In de familie waren wel enkele predikanten. De broer van zijn moeder, Robert Dickson, was predikant van South Leith en zijn neef, William MacCheyne, diende de Relief Church in Kelso. Onder de leraars in de Kerk van Schotland waren zij het beste bekend met Henry Duncan uit Ruthwell, die ook van zijn zedegodsdienst bekeerd was. Geen wonder dat Robert naar het zuiden ging om 'oom Henry' raad te vragen. Het was Roberts enige begeerte geworden zijn leven in dienst van zijn nieuwe Meester te besteden. Jarenlang had hij Hem bedroefd door zijn goddeloos en werelds leven; nu wilde hij niets anders dan de herdersstaf van de grote Opperherder vasthouden. Met dit motief werd hij in november 1831 in de registers van de Divinity Hall als theologiestudent ingeschreven.

De eerste strijd

Het viel de pasbekeerde Robert niet mee om zijn onvaste en schuchtere schreden op het pad des levens te zetten. Hoe snakte hij naar de begeleiding van geoefende vromen, die hij zo miste. Hoe verbonden voelde hij zich met hen die zich geheel voor God opofferden en zo nabij hun Zaligmaker leefden. In die tijd las MacCheyne de levensgeschiedenissen van Legh Richmond en Henry Martyn.

Van het Mentoir van de in 1827 gestorven Richmond, geschreven door Grimshawe, verscheen in 1828 een eerste druk. Het was een man die na zijn bekering - ook van een wettische godsdienst - toen hij 'rector' was van de Kerk van Engeland, velen tot zegen is geweest. Op het eiland Wight was hij het middel voor '*de dochter van de veehouder*', over wie hij een ontroerend sterfbedverslag schreef. Dit verhaal werd wereldberoemd, evenals de bekeringsgeschiedenis van Jane, the Cottager in ons land bekend geworden als *Jenny de hutbewoonster*.

Wat was Robert klein in eigen ogen, toen hij het levensverhaal van Richmond las, die zo intens verlangde naar de uitbreiding van Gods Koninkrijk en in zijn leven de geur van Christus zo sterk vertoonde. 'Oprecht berouw, door hete tranen vergezeld', zo schreef hij op 4 december 1831 in zijn dagboek. 'Nooit tevoren beschouwde ik mijzelf als zo snood, zo arm en vooral als zo ondankbaar. Mogen deze tranen de onderpanden zijn van mijn toewijding aan de Heere.'

Kort daarvoor las hij de gedenkschriften van Henry Martyn, die als zendeling gewerkt had in India en Perzië. Zijn dagboek getuigt van een alles opofferende liefde tot zijn Zender. In 1812 blies hij de laatste adem uit.

MacCheyne tekent over hem aan: 'Ik wenste wel dat ik hem kon navolgen en vader en moeder, vaderland en huis, gezondheid en leven, ja alles voor Christus kon overgeven. En toch, iets weerhoudt mij. Heere, reinig Gij mij en geef mij kracht om mijzelf en alles wat ik bezit in Uw dienst te besteden.' Vooral de woorden van Martyn over zijn onwaardigheid, onnuttigheid, bezorgdheid voor zijn werk, berusting in Gods wil en voorgevoel van een vroege dood spraken hem aan.

**Zendeling Henry Martyn, 18 februari 1781, Turo Brits Koninkrijk;
overl. 16 oktober 1812 in Tokat, Turkije.**

De tamelijk rationele prediking van William Muir in de St. Stephen's Church kon hem niet langer bekoren. Het liefst ging hij naar John Bruce in de New North Church en ook wel naar James Martin, sinds 1831 de opvolger van Andrew Thomson. In oktober was Martin in de St. George's Church bevestigd, waar hij, tot aan zijn vroege dood, drie jaar het Evangelie verkondigde. Hij was een godvruchtig man. Na het horen van een van zijn preken tekende Robert aan: *'O, hoe nederig en toch hoe ijverig, hoe ootmoedig en waakzaam tevens, hoe nacht en dag biddende behoor ik gevonden te worden bij het aanschouwen van zulk een man. Help mij, Vader, Zoon en Heilige Geest.'*

Martin was een waardige opvolger van dr. Thomson, die in februari 1831 voor zijn huis dood bleef. MacCheyne verhaalt van de algemene droefheid die in de gehele stad heerste, toen zijn plotselinge overlijden bekend werd. Hij voegt eraan toe: 'Het is treffend een zo algemene gevoeligheid te zien opgewekt door het afsterven van zulk een waardig man.' Nu was Thomson niet de eerste de beste, want sinds de dood van John Erskine was hij de leider van de Evangelicals. Zijn vriend Thomas Chalmers zou zijn mantel spoedig dragen, in de strijd op de kerkelijke fronten. Met veel achting zag MacCheyne tegen deze mannen op.

Wat de prediking aanging, het meeste voedsel voor zijn ziel had hij bij Bruce en onder diens preken was hij meestal samen met zijn vriend Alexander Somerville 1813-1889, te vinden. Zijn vriend was in de St. Andrew's Church opgegroeid, waar hij zondag aan zondag de preken van de volbloed Moderates, Andrew Grant en David Ritchie aanhoorde. 'Ik kon mij niet herinneren dat iemand onder mijn vrienden ooit iets goeds onder deze prediking had ontvangen. Alles had dezelfde vorm en doodsheid.' Dit was ook de ervaring van MacCheyne in de St. Stephen's.

Naarmate het licht van het Evangelie van Christus zijn ziel steeds meer ging beschijnen, verloor de wereld haar glans voor hem. Bij het zien op Jezus en het volgen van het Lam Gods gaf hij de scheidbrief aan de zonden en de wereld. Toen hij van een vriendin hoorde dat 'zij besloten had voor de wereld te leven', ontlokte dit hem een aantal verzen, waarvan er één luidt:

*Neen, dolende harten!
 Gij weet het niet, neen!
 De wereld geeft smarten,
 Lijdt schipbreuk, vliegt heen.
 Bij Jezus allenig
 Is vreugde en genot,
 Zo heerlijk en enig
 En eeuwig als God!*

Het was Constance Bullen, die voor de ijdelheid van het leven bezweken was. Hij kon niet nalaten haar in poëtische bewoordingen nog één keer te wijzen op haar eeuwig belang. Hierin vergeleek hij haar bij de vleugel van een eendagsvlinder, die met mooie kleuren getooid slechts even in de zon fladdert. Zo bloeit de ijdele bloem maar een korte tijd!

Steeds meer werd hij geoefend in het borgwerk van Christus. Zonder Hem kon hij niet langer leven. Na veel schuddingen in zijn gemoed had hij zich aan Hem overgegeven. In Hem alleen vond hij vrede. 'Heden mocht ik een liefelijke rust vinden in Hem, Die al onze zonden gedragen heeft.' Had hij wel vrijmoedigheid om tot Hem te gaan, hoe slecht en verhard hij zich gevoelde 'Maar misschien zijn mijn vorige zonden zo verschrikkelijk en mijn ongeloof te hardnekkig? Nee, ik kom tot Christus, niet hoewèl ik een zondaar ben, maar juist omdat ik een zondaar ben, ja de voornaamste der zondaren.' Al was zijn gevoel tegenstrijdig, toch wist hij geen andere weg dan tot Hem te gaan. 'En hoewel mijn gevoel en mijn zo licht ontvlambare geestdrift grote invloed op mij uitoefenen, geloof ik toch dat mijn ziel in waarheid heilbegerig is en ernstig verlangt in alles vrede te hebben met God in Christus, en dat Zijn Koninkrijk het meest mijn gedachten bezig houdt en zelfs mijn zo lang besmette genegenheden omvat. Niet mij, niet mij moet een schaduw van lof of verdienste worden toegekend; al de eer zij Uw heilige Naam!' Jezus, Jezus alleen was het Voorwerp van zijn liefde en genegenheid.

*Ik kom tot Jezus, Die mij noodt,
 Die leven wekt uit elke dood.
 Mijn ziel gelooft, en - vindt Hem.
 Ik leun op Hem in vreugde en smart;
 Want niemand roert zijn hand of hart,
 Totdat Hij sprak: 'Ontbind hem!'
 Gebruik van het Avondmaal*

Na zijn bekering was het zijn begeerte de dood van zijn Zaligmaker te gedenken aan de Dis des Verbonds. Op deze wijze wilde hij ook in het openbaar getuigenis geven van de hoop die in hem was. Een openbare belijdenis van het geloof voor de gemeente was in Schotland geen gewoonte; de Tafel des Heeren stond alleen open voor hen die voor de kerkenraad hun geloof hadden beleden.

Het was in mei 1832 dat hij voor de tweede keer aanging. Een jaar eerder had hij ook gebruik gemaakt van het Avondmaal, maar 'toen leefde hij onnadenkend voort en besepte hij weinig van de plechtige aard van de stap die hij toen deed.' Aan de ene kant leefde het verlangen in zijn hart om dit sacrament te gebruiken, aan de andere kant werd hij gedreven tot een nauw zelfonderzoek, waarbij hij zijn vroegere leven de revue liet passeren.

'Wat voor een poel van bederf is mijn hart geweest! Wat een groot gedeelte van mijn leven heb ik zonder God, geheel in de wereld doorgebracht; overgegeven aan mijn eigen zin en aan de verderfelijke dingen, waarvan ik omringd was. Van nature was ik gevoelig en

aandoenlijk van aard, en voor een groot gedeelte hebben die eigenschappen tot op heden mijn godsdienst uitgemaakt. Van openbare zonden door mijn opvoeding en de in mij gelegde begrippen en ook door mensenvrees teruggehouden, hoeveel goddeloosheid heeft er ondanks dat in mij geheerst. Hoe vaak heeft zij alle banden verbroken en zich in de vorm van begeerlijkheid en toom, dwaze eerzucht en spottende woorden vertoond. Hoewel mijn ondeugden altijd verfijnd waren, hoe arglistig en vreselijk behield de zonde nochtans de overhand in mij.'

MacCheyne had geen enkele reden om zich te beroemen. Diep vernederde hij zich voor de Heere in het stof. Hij zag zijn gehele leven als een brok vijandschap tegen God. Zijn godsdienst was enkel huichelarij geweest. Hoe ontheiligde hij de dag des Heeren, die hij in verveling doorbracht. De Bijbel las hij alleen maar uit gewoonte, zonder ook maar iets van de inhoud te beseffen. In alles volgde hij de begeerten van zijn hart, zonder naar Gods wil te vragen. 'Hoe onbeteugeld werd steeds de onstuimige aandrift van mijn hart gehoorzaamd.' Hij meende zijn hartstochten te kunnen beheersen, maar zijn hart was niets anders dan een steeds opwellende bron van onreine en onheilige lusten.

Zijn pelagiaanse gedachten, die hij zo lang had aangehangen, waren niets anders dan een uiting van zijn blinde gemoed. Het was God alleen Die hem uit zijn zonde deed ontwaken. 'Hoeveel heb ik het schepsel liefgehad boven de Schepper! O grote God, Die mij in het leven spaarde, terwijl ik U zo onteerde. U weet het alles en het was Uw hand alleen, die mij kon opwekken uit de doodsslaap, waarin ik verzonken was, zonder zelfs te begeren daaruit gewekt te worden. Gaarne zou ik de Herder, Die mij zocht, terwijl ik zo ver afgedwaald was, ontvlucht zijn; maar Hij nam mij in Zijn armen en voerde mij terug. En toch zocht Hij mij niet om iets dat in mij was. Ik was niet meer voor Zijn dienst geschikt dan de woeste bewoner van Australië en ook niet waardiger geroepen of verkoren te worden.'

MacCheyne ging niet als een rechtvaardige aan het Avondmaal, maar als een zondaar, die zijn hulp en heil alleen van God in Christus verwachtte. De Heere liet Zich aan de tafel niet onbetuigd. De volgende dag schreef hij: 'Ik herinner mij levendig hoe ik, toen ik nog een vijand was, deze instelling vooral haatte, omdat zij mij een dwang oplegde, maar nu, daar mijn hart met Christus verenigd is, vrees ik geen banden, die mij nauwer aan Hem verbinden. 's Avonds - grote vrede. Zie terug, mijn ziel, en beschouw de stemming, die twaalf maanden geleden nog de uwe was. Mijn ziel, uw plaats is in het stof.'

Drang naar heiligheid

Zijn drang naar een heilig leven ging gepaard met een diep gevoel van zijn overblijvende verdorvenheid. 'Grote zorgeloosheid en droefheid. Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods? Treed in de rotskloof, mijn ziel, en verberg u in het stof vanwege de schrik des Heeren en vanwege de heerlijkheid van Zijn majesteit. Hoeveel afwisseling is er in het menselijk hart! Onstuimige, aardse driften, sterke, grove hartstochten wonen daarbinnen; zijden maar ook ijzeren banden! Maar ik dank U, Heere, Die mij de klacht hebt leren ontboezemen: 'Ik ellendig mens!' Ook lichaamszwakte drukte mij neer.'

Hij werd gewaar dat de zonde soms nog springlevend was. Zijn werelds hart probeerde hem van de Heere af te trekken. 'Deze laatste wortel van wereldsgezindheid heeft mij zo vaak verleid en mij deze avond meegesleept, dat ik het alleen als een door God gekozen weg kan beschouwen, mij voor altijd van deze zonde afstand te leren nemen. Ik zou haar willen afzweren, maar het voegt mij, zwakke worm, beter te bidden! Zit neer in het stof, o mijn ziel!' De drang naar de wereld was soms zo groot dat hij deze niet wist te weerstaan, maar na verloop van tijd overwon de genade.

Soms welde de hoogmoed in zijn hart op. Zo schreef hij: 'Te hoge ingenomenheid met mijzelf en geen wezenlijke stemming.' 'O, die oprechte, ongeveinsde nederigheid! Ik weet dat ik reden heb om nederig te zijn en toch ken ik nog niet half de reden die ik daarvoor heb; ik weet dat ik hoogmoedig ben en ik weet echter nog zo weinig, hoe diep de hoogmoed in mijn hart geworteld is.' Ernstig zocht hij dagelijks Gods aangezicht in het gebed. Ook nam hij al spoedig de gewoonte over van het vasten. Maar het viel niet mee om zijn gemoed te oefenen in de ware godsdienst. Op een keer beleed hij eerlijk: 'Mijn gemoed is geheel ongeschikt voor godsdienstige werkzaamheid. Een biddeloos gebed.' Hoe worstelde hij om vruchten van bekering voort te brengen. Hoe dorstte zijn ziel naar God om heilig voor Hem te leven.

Maar hoe kwam Robert er steeds meer achter dat in hem geen kracht was om tegen de menigte van zonden te strijden. Nauwlettend onderzocht hij zich of er oorzaken waren, waardoor hij van de Heere werd afgetrokken. Was het niet het verzuim van de door Hem gegeven middelen, waardoor hij zo onvruchtbaar was? Zo schreef hij: 'Ik gevoel mij enigszins overwonnen. Laat ik de oorzaak daarvan zoeken: er is hier een grote fout ingeslopen. De ootmoedige heilbegerige lezing van het Woord heb ik verzuimd. Welke plant zou niet verwelken als zij niet werd nat gemaakt?'

Niet alleen vóór zijn bekering maar ook daarna behield MacCheyne een levend besef van zijn zondige aard voor God. Juist deze overtuiging bewoog hem om de toevlucht te nemen tot het kruis van Golgótha. 'Een levendige overtuiging van zonde is de enige drangreden die ons kan bewegen tot het aannemen van de gerechtigheid van een Ander en bijgevolg (o, wonderbare zaak!) de enige Bron van de christelijke vrede in het gemoed en van de storeloze blijdschap in de ziel.' Maar hij bleef niet klagen over zijn zonden; hij bleef niet staren in zijn innerlijk; steeds weer richtte hij zich hemelwaarts. Het ging hem niet om een oppervlakkig, sentimenteel gevoel van zijn gebreken. Zo schreef hij in een brief aan iemand, 'van wie hij vreesde dat alleen zijn gevoel geschokt en geen diepgaand schuldgevoel in hem verwekt was': 'Geloof u niet, dat het mogelijk is dat een mens zich bedriegt over zijn gevoel van ellende? Kan er geen diep verborgen zuurdesem van hoogmoed schuilen achter ons klagen over onze ellende en gevoelloosheid? In ons peinen over de dingen van de eeuwigheid? In onze afzondering van de wereld die ons niet verstaat? In ons doorgaan voor de verminkten in het hospitaal van Christus?' Hij zette vraagtekens bij een overtuiging van zonde, die niet leidde tot een oprecht berouw, die niet eindigde in een gelovig zien op Christus, zoals Hij in het Woord wordt aangeboden. Bonar merkt hierover op: 'Hijzelf had door de Geest geleerd dat het meer vernederend voor ons is aan te nemen wat ons uit genade wordt aangeboden, dan over onze behoeften en onwaardigheden te klagen en te treuren.'

Tijden van stil gebed

Zijn tijden van afzondering waren erop gericht zich voor de Heere te verootmoedigen, als oefenschool in de weg van heiligmaking. De gewoonte vroeg op te staan, zoals hij deze vóór zijn bekering al voorstond, heeft hij voor de rest van zijn leven altijd gevolgd. 'Vroegtijdig opgestaan, om het aangezicht van God te zoeken en Hem gevonden, Die mijn ziel liefheeft. Wie zou niet vroeg opstaan om zulk een omgang te genieten! De plasregen is overgegaan. Die met tranen zaaien, zullen met gejuich maaien.'

Met recht kon hij beamen dat de morgenstond goud in de mond had. In de schemer van de morgen, voordat de zon oprees, mocht hij zich vaak verblijden in de stralen van de Zon der gerechtigheid. Dit waren de beste uren voor zijn ziel. Hier werden zijn gedachten hemelwaarts gericht; hier kende hij vooral de Elims in de woestijn van het leven en deze waren als voorsmaken van de hemelse heerlijkheid. Hier werd hij echter ook gewaar hoe vast hij nog aan het aardse en aan zichzelf zat. 'Gelezen in Adams Gedachten in

eenzaamheid. O, dat zijn innige ootmoed de mijne ware! Ach, op welke bergen van hoogmoed moet ik verdwaald zijn, als alles, wat ik verricht, besmet is met die zonden, die deze man zo betreurt. Maar waar is mijn treuren, waar mijn tranen over mijn streven naar lof bij mensen?

Het viel hem niet mee om vast te houden aan wat hij in de eenzaamheid ontvangen had. 'Eenzame overpeinzing afgewisseld door onderlinge gesprekken. Hier schuilt de wortel van het kwaad - zo wij God verlaten, zal Hij ons ook verlaten.' Ook in zijn omgang met anderen was het nodig zijn gemeenschap met God te bewaren. Hij wilde heilig zijn, zoals zijn Zaligmaker. Hoe kon hij zijn gedachten bewaken en zijn hartstochten beheersen? Was zijn Essay hem hierbij tot een leidraad, waarin hij eens zoveel richtlijnen had gegeven om zijn gevoelens in goede banen te leiden? In eigen kracht kon hij nu niets meer volbrengen. Geheel afhankelijk was hij van de hulp van Boven. Wel besepte hij dat lijdelijkheid en slordigheid hem alleen maar meer van God afleidden. Het was nodig om zich te oefenen in waakzaamheid, maar dan niet in eigen kracht. Alleen door de kracht van het bloed van Christus was hij overwinnaar; alleen door het geloof konden de muren van het Jericho van zijn afgodisch hart vallen.

Vooraf de beproevingen waren nodig om Hem steeds meer aan Christus te verbinden. 'Zo niets anders baten mag om mij afstand te leren doen van mijn zonden, Heere, zend mij dan zware en smartelijke beproevingen, als die in staat zullen zijn mij uit mijn aardsgezindheid te doen ontwaken. U te leven is altijd zeer verre het beste, wat ook als werktuig dient om ons levend te maken. Met bevende hand schrijf ik dit neer, want ach! van alle zijden omringt mij zoveel, dat in treurige beproeving zou kunnen veranderen.'

Beproevingen waren er ook voor zijn lichaam. Zijn lenige, sierlijke gestalte werd steeds vaker getroffen door zwakte, die hem zijn gehele leven bij zou blijven. Hij kreeg vaak koortsaanvallen, die hem noodzaakten in bed te blijven. In november 1834 werd hij door een aanval getroffen, die echter niet zo lang duurde. Toen schreef hij in zijn dagboek: 'Prijs de Heere, mijn ziel, en vergeet geen van Zijn weldaden. Hoe langer hoe meer leer ik 's Heeren trouw op prijs te stellen.' Enkele dagen daarna nam hij de pen op om een gedicht te schrijven, met als passend opschrift: 'Die Hij liefheeft, kastijdt Hij.' Uit de praktijk van zijn leven schreef hij:

*De Heiland verbindt de gebrokenen van hart,
En richt tot Zich op die er vielen.
Met olie der vreugde, geneest Hij de smart;
Hij leeft en is 't leven der zielen!*

En dan volgt het kenmerkende slot:

*Zo blijft het voor allen: door 't kruis naar de kroon,
Door tranen naar 't land der verrukking.*

Vaak werden zijn gedachten bepaald bij zijn overleden broer David. Zijn sterven was een aansporing geweest om God te zoeken. Zijn laatste levensjaren waren een voorbeeld van een leven dat aan de wereld gestorven was. In hem zag hij de ware glans van het hemelleven, waartegenover wereldse genoegens alleen maar verwelken.

Op 14 augustus 1834 herdacht hij de geboortedag van David: 'Een gedeelte van de dag vastende doorgebracht en het aangezicht van God in het gebed gezocht. Heden dertig jaar geleden werd mijn geliefde, nu overleden broeder geboren. Och, dat ik meer liefhad, dan zou ik groter vrede smaken.' Op dezelfde dag schreef hij zijn bekende gedicht over 'de onvruchtbare vijgeboom'. Hierin zag hij zijn eigen beeld. Hoeveel roepstemmen had hij niet in de wind geslagen? Hoeveel mest was er om zijn levensboom gelegd? Hoe vaak had

ook zijn broer hem gewezen op de eeuwige belangen? Mocht hij nu toch vruchten dragen tot eer van God? Het was zijn diep verlangen voortaan zijn leven aan zijn Meester op te offeren.

*Leer, o mijn ziel! wat Hij begeert:
Geen mond, die Hem met klanken eert,
Maar vruchtbaarheid van hart en leven.
Wie Jezus kent, volg' Jezus na!
De Heiland slaat hem zeeg'nend gá,
Wier werken Hem getuig'nis geven.*

Jehovah-Tsidkenu

In hetzelfde jaar, om precies te zijn op 18 november 1834, schreef MacCheyne zijn bekende levenslied: ***Jehovah-Tsidkenu, 'De Heere onze gerechtigheid'***.

Het was na een nieuwe koortsaanval, die erg hevig was. Hij vreesde dat de dood hem uit het leven weg zou nemen. Kon hij sterven? Had hij een Borg voor zijn schuld? In de bedekkende gerechtigheid van Christus vond hij opnieuw zijn enige schuilplaats. De toegerekende gerechtigheid van Christus was eenmaal 'het wachtwoord van de Hervormers'. De Heere had hem niet alleen een diep inzicht gegeven in de leer van de rechtvaardiging van de goddeloze, maar meer nog: hij ontving de troost hiervan in zijn hart. Hij proefde en smaakte de gunst van zijn hemelse Vader in Zijn vergevende genade. De gerechtigheid van zijn dierbare Borg was het enige rustpunt van zijn hart, zowel in leven als in sterven. Nu leidde de Heere hem terug en gaf hem ook een gezicht op de doodsjordaan. De beleving van zijn ziel vertolkte hij in versregels, opdat ook anderen hieruit troost konden ontvangen.

De Nederlandse vertaling van dit bekende lied, gemaakt door J.J.L. ten Kate, dekt niet de oorspronkelijke woorden, maar vertolkt wel dezelfde geest en bedoeling. Eerst gaf de dichter een terugblik op zijn leven, een leven buiten God en vervreemd van het verzoenend bloed:

*Eens was ik een vreemd'ling voor God en mijn hart
Ik kende geen schuld en gevoelde geen smart.
Ik vroeg niet: 'Mijn ziele, doorziet gij uw lot?
Hoe zult gij rechtvaardig verschijnen voor God?'*

Zonder enige kennis van zijn zondig en verloren bestaan voor God ging hij eens zijn weg. In een valse rust reisde hij naar de eeuwigheid. De Heere schudde hem wakker in zijn zondeslaap:

*Maar toen mij Gods Geest aan mijzelf had ontdekt,
Toen werd in mijn ziele de vreze gewekt,
Toen voelde ik wat eisen Gods heiligheid deed;
Daar werd al mijn deugd een wegwerpelijk kleet!*

De wet drukte op zijn schuldige consciëntie. 'Maar als het gebod gekomen is, zo is de zonde weder levend geworden.' MacCheyne leerde voor God in het stof te buigen. En hij omhelsde zijn Zaligmaker als zijn Redder en Verlosser:

*Toen vluchtte ik tot Jezus! Hij heeft mij gered;
Hij heeft mij verlost van het vonnis der wet;
Mijn heil en mijn vrede, mijn leven werd Hij:
Ik boog me, en geloofde, en - mijn God sprak me vrij.*

De wet kon hem nu niet meer verdoemen. Christus had de vloek van de eeuwige dood van hem weggenomen. Zijn zonden legde hij op het Lam en Zijn volmaakte gerechtigheid werd zijn deel. En vanuit de zekerheid dat zijn zonden vergeven waren, zong hij:

*Nu ken ik die waarheid, zo diep als gewis,
Dat Christus alleen mijn Gerechtigheid is:
Nu tart ik de dood, nu verwin ik het graf,
Nu neemt mij geen satan de zegekroon af!*

De terugblik eindigde bij het kruis van Golgótha. Hier vond hij zijn rechtvaardiging, door het geloof in de gekruisigde Heiland. Dit was de enige grondslag. Al zouden de onstuimige koortsen hem uit dit leven wegrukken, al zouden de zonden, zijn innerlijke verdorvenheden, hem bespringen, zijn anker lag vast.

Zijn einde was echter nog niet gekomen. De Heere had veel werk voor hem te doen. Hij rustte hem toe voor de heilige dienst, maar dat niet alleen! Hij gaf hem moed en kracht de beproevingen en zwakheden van zijn leven te dragen. Zij waren nodig om hem klein te houden, om hem te doen sterven aan alles wat buiten Christus is, opdat hij des te meer zou verlangen naar het Kanaän daarboven. En dit was het einde van zijn pelgrimszang:

*Nu reis ik getroost onder 't heiligend kruis
Naar 't erfgoed daarboven in 't Vaderlijk Huis.
Mijn Jezus geleidt mij door de aardse woestijn,
'Gestorven voor mij!' zal mijn zwanelied zijn!*

3. Toegerust tot de heilige dienst

Licht en leiding bij het studeren

Het was het zielsverlangen van MacCheyne om zijn leven aan God te wijden. 'Wat recht heb ik om de tijd van mijn Meester te stelen en te misbruiken? Koop die uit! roept Hij mij toe.'

Deze woorden schreef hij op 18 december 1831 in zijn dagboek. De maand daarvoor had hij zich in laten schrijven voor de colleges aan de theologische faculteit. De studie in de letteren had hij inmiddels met goed gevolg afgerond. Nu liet hij zich niet langer leiden door een overdreven studiezijn om zijn zucht naar kennis te bevredigen. Hij was zich er na zijn bekering van bewust dat hij zijn talenten in dienst van God behoorde te stellen. Hij bouwde niet op zijn klassieke vorming voort, maar gebruikte deze in het vervolg als een hulpmiddel bij zijn verdere studie. Het licht van de wijsgeren van de oudheid was tot op zekere hoogte verhelderend, maar aan de andere kant gevaarlijk. 'Wacht u voor de invloed van de klassieke schrijvers', zo schreef hij later. 'Die is inderdaad verderfelijik en u hebt dringend nodig dat de zuidenwind over de Heilige Schrift ademt, om die onschadelijk te maken. Het is waar, wij moeten ze kennen; maar dan slechts als scheikundigen die met vergif omgaan, om de eigenschappen ervan te ontdekken, niet om het in te nemen.'

De jonge student wist de theologiestudie op de juiste waarde te schatten. Zij was voor hem niet meer dan een hulpmiddel in de toerusting van de dienaar des Woords. Het onderwijs van Gods Geest, het onderzoek van Gods Woord, het biddend bezig zijn in de dingen van zijn hemelse Vader stonden bij hem bovenaan. Hij wist in alles maat te houden, om te voorkomen dat al zijn tijd door de studie zou worden opgeslokt. Vanuit deze ervaring kon hij later aan een student schrijven: 'Ga verder met je studie, bedenk dat je nu grotendeels je karakter vormt voor je toekomstige Evangeliebediening, zo God je het leven spaart. Als je nu aan traagheid of slordigheid in het studeren toegeeft, dan zal je dit nooit meer afleren. Doe alles op de juiste tijd. Doe alles met ernst. (...) Maar bovenal, zoek veel de tegenwoordigheid van God. Zie geen mens, voordat je het aangezicht gezocht hebt van Hem, Die ons leven, ons alles is.'

De kracht van zijn studie lag niet alleen in zijn gaven, maar ook in zijn gebedsleven. 'Ik vind het veel beter om met God te beginnen, om Zijn aangezicht eerst te zoeken en om mijn ziel nabij Hem te brengen, voordat ik nabij een ander ben.' Met Paulus was het zijn dagelijkse verzuchting: 'Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal? (...) Hier ben ik, zend mij.' Hij had een brandende begeerte in zijn hart ontvangen om Gods werken te verkondigen. Maar wat was Gods weg?

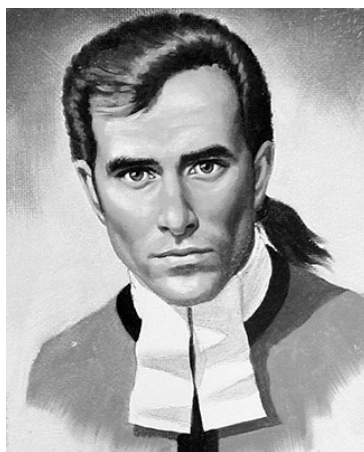
Het liefst wilde hij zendeling worden onder de heidenen. Hij was jaloers op Alexander Duff, die in augustus 1829 als eerste zendeling van de Kerk van Schotland in de St. George's kerk van Edinburgh werd bevestigd. Dr. Chalmers leidde de dienst, waarna hij naar India vertrok. Robert dacht dat de Heere ook hem had voorbestemd om zendeling te worden.

Met zijn studievriend Alexander Somerville sprak hij over zijn begeerte. 'Als ik eenmaal tot de heidenen mag gaan, om te spreken over de onnaspeurlijke rijkdommen van Christus, hoop ik dat dit ene mij zal gegeven worden: buiten het bereik te worden gesteld van de dodelijke invloed van de achting of de verachting van mensen. Als ik door wereldse bedoelingen geleid word, zal ik nooit een ziel bekeren en zal ik mijzelf in het werk verliezen.'

Alexander Duff

Was het zijn diepgewortelde hoogmoed, die hem nog parten speelde? Was hij bevreesd voor een heimelijke zucht naar roem, dat hij de weg naar de heidenen verkoos, omdat onder hen toch geen eer te behalen viel? Sprak de levensgeschiedenis van David Brainerd hem daarom zo aan? Brainerd was een eeuw tevoren zendeling onder de Indianen in Noord-Amerika geweest. Zijn dagboek getuigt van een grote mate van zelfverloochening en opoffering voor de zaak van Christus. 'Wonderlijke man!' zo schreef MacCheyne op 27 juni 1832. 'Hoeveel strijd, hoeveel depressies, verlatenheid, kracht, vooruitgang en overwinningen kenden uw verscheurd gemoed! Ik kan geen woorden vinden om uit te drukken wat ik gevoel als ik aan u denk. Vanavond was mijn hart meer dan ooit met de zendingstaak vervuld. (...) O, dat Brainerds ootmoed en zijn afschuw van de zonde in mij gevonden werden.'

David Brainerd

Zijn wens om naar het zendingsveld te gaan, werd nooit vervuld. Zijn zwakke gezondheid zal hierbij wel een rol hebben gespeeld. Ook toen de kerkelijke weg naar het ambt van predikant voor hem was opengesteld, liet deze begeerte hem niet los. Toen Duff enkele jaren later voor verlof naar Schotland kwam en overal spreekbeurten hield, was ook MacCheyne onder zijn gehoor. 'Hij sprak met meer warmte en ingenomenheid dan ooit tevoren. Onder het spreken geraakte hij hoe langer hoe meer in vuur. Ik gevoelde mij bijna gedrongen om zijn gehele systeem met hem te doorlopen. (...) Nu ben ik gewillig gemaakt om, als God mij een weg daartoe opent, naar India te gaan', zo tekende hij op. Kort hierop

werd hij lid van de Missionary Association, een vereniging tot bevordering van de zending onder de heidenen.

Bonar wijst erop dat deze begeerte te maken had met een onbaatzuchtige overgave aan zijn Zender. Juist zijn van nature egoïstische en gemakzuchtige hart moest aan Gods wil worden onderworpen. Het werk van een dienaar des Woords is niets anders dan een taak van zelfverloochening. 'Moet er niet iets van deze liefde voor de zendingstaak in alle ware Evangeliedienaars gevonden worden? Kan iemand in waarheid een gezant des Heeren zijn, die niet volkomen bereid is te gaan waarnaar de Heere hem roept?'

De voorbereiding tot het ambt van dienaar van het Evangelie betekende voor MacCheyne meer dan studeren alleen; het waren ook jaren van zelfbeproeving, van een vragen naar Gods weg en wil. Was hij wel met zielen bewogen? Ging het hem werkelijk om de eer van God? En als hij zich aan de zending wilde geven, wat was dan zijn diepste drijfveer? "Waarom is het leven van een zendeling zo vaak het onderwerp van mijn gedachten? Is het alleen door de liefde voor zielen, die in mijn hart woont? Als dit zo is, waarom leg ik die dan niet meer aan de dag, op de plaats waar ik mij nu bevind? De zielen van de mensen zijn hier niet minder kostbaar dan in Birma. Legt het avontuurlijke ook niet enigszins gewicht in de schaal? De belangstelling en achting, waarmee men mij zou naogen? De aangename berichten en brieven, die ik zou schrijven en ontvangen? Waarom zou ik zoveel liever naar Oost dan naar West-India gaan? Word ik dan zo geheel door mijn eigen hart misleid en is er geen sprankje van ware ijver voor de zendingstaak in mij? Heere, geef mij de geest te verstaan en die hemelse woorden van Uw dierbare Zoon na te volgen: 'Het zij de discipel genoeg, dat hij worde gelijk zijn meester, en de dienstknecht gelijk zijn heer.' Die vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig.' Gloria in excelsis Deo."

Een nauw zelfonderzoek

Het leven van Robert was een leven van gedurige oefening. Hij hoedde zich voor overmoedige gedachten en gevoelens. Zijn enthousiasme werd steeds weer getemperd door zelfonderzoek. Niet dat hij zich aan eindeloze zelfbespiegelingen overgaf. Zijn gevoelens van ontdekking en ontlediging, zijn kennis van zijn eigen hart, deden hem juist opwassen in heiligmaking. Hij jaagde naar gelijkvormigheid aan Christus, maar hij vond nog zoveel in zich dat niets anders was dan eigen bedoeling. Juist de subtiele gevoelens van zijn hart maakten hem zo waakzaam. Eerlijk probeerde hij met zichzelf om te gaan. Hij was bang voor zichzelf. Zo schreef hij in zijn dagboek: 'Te hoge ingenomenheid met mijzelf en te weinig toegewijd aan God. Dit is een voorbereiding tot een val. Waarschuwing! Wij lopen licht gevaar, ook zelfs bij de dingen van de hemel, om te veel waarde te hechten aan de vorm.'

Hij spiegelde zich niet alleen aan het Woord, maar hij las tot zelfonderzoek ook graag biografieën van de groten in Gods Koninkrijk. Wij zagen al hoe hij kennis nam van het leven van Richmond en Martyn. De *levensbeschrijving van Brainerd* vond hij in de werken van Jonathan Edwards, die hij in juni 1832 aanschafte. Waarschijnlijk had Chalmers hem op deze achttiende-eeuwse Amerikaanse theoloog attent gemaakt. Vooral dankzij zijn boeken maakte hij kennis met het theologisch en filosofisch denken. Edwards verstond veel van de diepten van de kennis van God; hij had een intens gevoel van zijn eigen zondigheid en van de oneindige majesteit van God. Door het lezen van deze geschriften bond hij nog meer de strijd aan tegen de geest van oppervlakkigheid, die hij in zich waarnam. Waarom had de Heere het op hem gemunt? Was hij beter dan anderen? 'Waarlijk, er was niets in mij dat Hem kan hebben bewogen mij te verkiezen. Ik verschilde in geen opzicht van de andere vuurbranden, waarbij de vlammen reeds omhoog sloegen en die tot in eeuwigheid zullen branden.'

Zo voelde hij zich maar slijk aan Gods vingers. Dit besef maakte hem klein en ootmoedig. Het wekte hem op tot hogere dingen en niet tot de ijdele dingen van de wereld. Een Evangeliedienaar behoort wat ijdel is te verfoeien: 'Hoe geneigd zijn wij om onze uren in ijdel gepraat door te brengen, zoals de wereld doet! Hoe kan dit zijn bij hen die tot de heilige dienst verkozen zijn? (...) O, mijn ziel, waar zult u verschijnen? O Heere God, ik ben als een klein kind! Maar U zult een engel zenden met een gloeiende kool van het altaar, die mijn onreine lippen zal aanroeren en de spraak van mijn tong zal weergeven, zodat ik met Jesaja zal zeggen: Zie hier ben ik, zend mij.'

Zijn leermeesters

De theologische faculteit van de universiteit van Edinburgh stond in die tijd goed bekend. Het gezicht van de colleges werd bepaald door drie professoren: Alexander Brunton, David Welsh en Thomas Chalmers. Brunton gaf Hebreeuws; Robert kende hem van de Tron Church, waar hij predikant was. Zijn leermethode sprak hem erg aan en hij maakte goede vorderingen.

Voordat hij theologie ging studeren, had hij zich al in die taal verdiept. In de loop van de tijd kon hij net zo gemakkelijk de Hebreeuwse tekst lezen, als het Griekse Nieuwe Testament. Het was zijn gewoonte om dagelijks vijftientwintig Bijbelteksten grondig door te nemen. Dit was voor hem een grote steun bij het goed verstaan van Gods Woord, dat hij de oorspronkelijke tekst kon lezen. De schatten van de Bijbel gingen steeds meer voor hem leven. De colleges van Brunton waren boeiend en verrijkend. Een aantekening uit zijn dagboek illustreert zijn studiezijn: 'De gehele dag onstuimige regen en windvlagen. Hebreeuwse klas - Psalmen. Nieuwe schoonheden in de oorspronkelijke tekst, zo vaak ik die herlees.'

In het jaar 1831, toen MacCheyne met zijn theologiestudie begon, deed David Welsh zijn intrede aan de universiteit. Welsh gaf college in kerkgeschiedenis. Na predikant geweest te zijn in Kirkcudbright en Glasgow, kreeg hij een voor hem welkome benoeming als professor. Hij vond zichzelf meer geschikt voor het onderwijs dan voor pastoraal werk. In tegenstelling tot Brunton, die zijn gemeente bleef dienen, richtte hij zich helemaal op zijn nieuwe taak. Wel had hij een groot aandeel in de strijd tegen de invloed van de Moderates. Hij was een godvruchtig man met een ootmoedige geest, die zijn eigen zwakheden kende. Hij was verre van afstandelijk: hij nodigde zijn studenten bij hem thuis. Steeds vroeg hij zich af of hij met zijn colleges zichzelf niet bedoelde en of ze wel nuttig waren voor zijn leerlingen. Dan beledigde hij zijn eigen zwakheid en gebrek: 'Heere, ik ben verdorven. Vergeef mijn zonde en laat mijn overtreding niet gelegd worden op hen die falen als gevolg van mijn nalatigheid.' Het was voor hem een worsteling om in alle eenvoud zijn studenten voor te gaan. 'Geef mij eenvoudigheid en Goddelijke oprechtheid te beoefenen', was zijn gebed, toen hij nog predikant was. Zo wilde hij zijn colleges geven, in diepe afhankelijkheid van de grote Leraar der gerechtigheid. Iedere zaterdag zonderde hij zich een uur lang af om te bidden voor zijn studenten en dagelijks beproefde hij zich voor het aangezicht van de Heere of hij getrouw was in het vervullen van zijn plichten.

Welsh heeft veel voor MacCheyne mogen betekenen. In zijn behandeling van de geschiedenis van de kerk ging hij systematisch en ordelijk te werk. Hij verdeelde de kerkhistorie in een drietal tijdperken, met als laatste episode de uitwerking van de Reformatie op Europa. Zijn kracht lag niet zo zeer in een originele denkwijze, maar meer in een parate kennis van de feiten, die hij op een levendige manier wist te verwoorden. Zijn trant van lesgeven sprak Robert wel aan. Ook buiten het kader van zijn vakgebied, wist hij waardevolle adviezen te geven, die voor de jonge student van grote betekenis waren. Het terrein dat Welsh behandelde was breed, maar toch wist hij duidelijke lijnen aan te geven.

Behalve in het tijdperk van de Reformatie was hij goed thuis in de geschiedenis van de oude kerk. Een korte aantekening in het dagboek van Robert, geeft een voorbeeld: 'Dr. Welsh, lezing over Plinius' brief betreffende de Christenen in Bithynië.'

Invloed van Thomas Chalmers

De meeste invloed op MacCheyne had wel Thomas Chalmers. Zelden genoot een professor zo'n populariteit onder zijn studenten. Na zijn benoeming in 1827 was de collegezaal steeds geheel gevuld. Een extra gaanderij werd gebouwd om de toeloop van studenten en belangstellenden te kunnen bergen. Chalmers was met veel gaven bedeed. Het meest was hij in zijn element op de kansel. Zijn eerste gemeente Kilmany in Fife was met hart en ziel aan hem verbonden en liet hem node gaan. Toen hij in Glasgow predikant werd, stonden de mensen ruim voordat de dienst begon in drommen voor het kerkgebouw te wachten.

De inhoud van zijn preken was niets anders dan het aloude Evangelie, hoewel hij ook wel series preken hield over andere onderwerpen. Zijn astronomical sermons en commercial sermons die hij in Glasgow hield, maakten hem nog meer bekend. Na een korte tijd in St. Andrew's hoogleraar te zijn geweest, vertrok hij naar de hoofdstad. Een nieuwe taak wachtte hem daar. Toch had hij nog heimwee naar zijn eerste gemeente, waar hij de Heere vond en met zoveel zegen had mogen werken. Jaren voordat hij naar Edinburgh verhuisde, stond hij eens op de Calton Hill, aan de oostkant van de New Town. Hij keek in de richting van Fife en het was alsof hij achter de heuvel van Normanlaw zijn pastorie in het oog kreeg. 'Mijn hart werd met alle kracht heengetrokken naar het dierbare dal dat zich ten oosten van de heuvel uitstrekte. O, met wat voor een levende herinnering kon ik in gedachte al de boerderijen en gezinnen bezoeken en nadenken over de vriendelijke en eenvoudige genegenheid van de bewoners, totdat het voor mijn gevoel te zwaar viel.'

Was zijn oog toen ook al gericht op de zuidkant van de Calton Hill, waar het trotse monument van Nelson als blikvanger opviel? Zag hij toen de koepel van het universiteitscomplex nabij de North Bridge, of de verpauperde wijken van de Canongate en Cowgate? Beide gedeelten van de oude stad hadden hem later veel te zeggen. Chalmers was er de man niet naar om zijn blik te beperken tot de vier wanden van de collegezaal, maar hij wist ook wat in de nauwe Wynds gebeurde. Zijn diepe sociale bewogenheid is hem zijn gehele verdere leven bijgebleven. Hij was niet alleen een dienaar van de kerk, maar ook van het volk. Als zodanig drukte hij de voetstappen van zijn grote voorganger, John Knox.

Het past niet in het kader van dit boek om een compleet beeld te geven van de veelzijdige Thomas Chalmers. Hij was de 'voornaamste stuwende kracht van een nieuwe geestelijke beweging', de leider van het Schotse réveil. Hij vormde de vele studenten, niet alleen uit eigen land, maar ook uit andere delen van Europa en de wereld. 'Het was onmogelijk om in zijn collegezaal te zijn zonder de invloed te voelen van de geestelijke en intellectuele atmosfeer die deze ademde', zo kenschetste James Dodds de lessen van de man die hij zo bewonderde. Was zijn denktrant niet zo diep als die van mannen als Rutherford en Owen, toch was hij een oorspronkelijk theoloog. De kracht van zijn denken was echter meer gelegen in de eenvoud, dan in de ingewikkelde sferen van de metafysica. De basis voor zijn theologie was in feite in Kilmany gelegd, toen hij de bedoeling en kracht van het Evangelie ontdekte. De kern van zijn genadeleer is: de verzoening door het bloed van Christus en het geloof als instrument om Zijn gerechtigheid toe te eigenen.

De indringende manier waarop hij zijn kennis op de studenten overdroeg, vinden wij door Horatius Bonar verwoord: 'Dr. Chalmers deed op een dag zijn studenten opschrikken. Hij had gehandeld over de eenvoud die het Evangelie uitdraagt, een thema waarover hij boven alle dingen het liefst sprak. Hij 'weidde uit' over 'het goede nieuws', dat in het eenvoudige geloof vrede brengt voor het geslingerd gemoed. Toen sprak hij over hen die het geloof

ingewikkeld en mistig maken en het voorstellen als één van de meest complexe daden van het menselijk gemoed, bestaande uit talrijke afzonderlijke gevoelens die als bewijsgronden vereist zijn en door het geweten moeten worden goedgekeurd, alvorens de zondaar gemachtigd is om vrede te ontfangen aan de zaak die gelooft wordt.' Hij doelde op de tendens meer te staan naar de kenmerken of innerlijke bewijzen van genade, dan naar een eenvoudig rusten op de beloften die in Christus ja en amen zijn. Zo bracht Chalmers zijn leerlingen in aanraking met het hart van het Evangelie.

Het was Gods leiding om MacCheyne en vele andere aanstaande Evangeliedienaars in aanraking te brengen met de leer van de genade, zoals deze vóór de tijd van de Moderaws van vele kansels in Schotland was verkondigd. Na zijn innerlijke verandering ontving Chalmers een diep inzicht in de leer van de rechtvaardiging van de goddeloze door de verdienste van Christus. Vooral het boek *Marrow of modern divinity* van Edward Fisher sprak hem erg aan. Gods genade gegrond op het zoenoffer van Christus was het centrale thema van zijn theologie.

Behalve door Engelse praktikale schrijvers, als William Romaine en James Hervey, werd hij vooral geïnspireerd door **Jonathan Edwards**, die ook voor MacCheyne zo veel betekend had. Ten aanzien van het Evangelie was hij van mening dat het aanbod hiervan nooit te ruim kon zijn. Wel wees hij erop dat het kruiswerk van Golgótha ten opzichte van de voldoening alleen voor de uitverkorenen was, hoewel hij ook het ruimere standpunt van mannen als Baxter en Amyrauld kon waarderen.

Chalmers was een gematigd calvinist, al stond de behandeling van de leer van de uitverkiezing bij hem niet zo op de voorgrond. Ondanks zijn waardering voor de *Belijdenis van Westminster*, had zijn geloofsleer een geheel andere volgorde. Was de leer van Westminster sterk systematisch en vanuit de eeuwige besluiten opgebouwd, **bij Chalmers vinden wij een geheel andere benadering**. In zijn *Institute of theology*, een systematische theologie naar de methode die hij in zijn colleges gebruikte, volgt hij meer de historische methode. Hij begint niet met de leer van God en de eeuwige Vrederaad, maar hij volgt de gang van de mens vanaf de schepping. Zijn uitgangspunt is 'de natuurlijke theologie', de ingeschapen kennis van God, 'de bewijzen van het christendom' en 'de kwaal waarvoor het geneesmiddel van het Evangelie bestemd is.'

Vanuit de val van de mens met alle gevolgen van dien, leidt hij zijn leerlingen naar het geneesmiddel. Zo werkt hij aan op het grote heilsgebeuren op Golgótha. Met nadruk spreekt hij over de kracht van het bloed van Christus en Zijn verzoenend werk. Hij houdt zich hierbij ver van een dorre voorstelling van feiten, maar probeert op een levendige toon door te dringen tot de rijkdom van Gods vrije genade bewezen aan verloren mensen, door de offerande van de Middelaar.

Op deze uitgangspunten is zijn theologie gebouwd. Christus, als de Zaligmaker der wereld, tot rechtvaardiging en heiliging van degenen die in Hem geloven. En het geloof is niet meer dan een rusten en steunen op Gods Zoon, zoals het Evangelie ons leert. Zo krijgt de extent, de uitgestrektheid van de verzoening, bij Chalmers een diepe dimensie. De leer van de uitverkiezing wil hij weliswaar niet verwaarlozen, maar hij wil deze ook niet laten domineren.

Colleges van Chalmers

Wat voor handboeken gebruikte Chalmers bij zijn colleges in de systematische godgeleerdheid? Merkwaardig is het dat hij de *1 Petures of Divinity* van zijn leermeester George Hill een belangrijke plaats gaf op de lijst, waarop ook Butlers Analogy en Paley's Evidences prijken. Nu was het de dorre en droge Moderate Hill die Chalmers eens op Edwards had gewezen; zijn theologie was over het algemeen rechtzinnig. Maar Chalmers bracht leven in de systematiek van Hill en wist de dogma's boeiend te brengen. Het motto

van zijn genadeleer was: 'Alles is genade, opdat alles mag strekken tot de eer van God.' Op deze grondslag bouwde hij in navolging van Calvijn zijn systeem.

Op deze manier werd ook MacCheyne gevormd. Het was juist deze praktische methode die hem zo aansprak. De lessen van Chalmers en ook van Welsh waren een welkome onderbouwing in de toerusting tot de heilige dienst van God. Het verdiepte zijn inzicht in de leer van de genade, het verscherpte zijn blik op de leer van de toegerekende gerechtigheid van Christus, het verhelderde zijn voorstelling van het Evangelie. De colleges van Chalmers betekenden ook een verdieping van zijn geloofsleven. De nadruk die zijn leermeester legde op de noodzaak van de heilszekerheid, werkte zeker mee aan de versterking van zijn aangevochten geloof, dat altijd weer rust mocht vinden in het volbrachte werk aan het kruis.

De collegedictaten van MacCheyne, die bewaard zijn gebleven, geven een blik in de schatkamer van Chalmers. Vooral de praktische raadgevingen moeten hem hebben aangesproken, gezien zijn keurig geselecteerde aantekeningen, die hij in netschrift overschreef. De onderwerpen zijn vooral pastoraal belicht, vanuit de praktijk van het geloofsleven: 'Verzekering van het geloof en van de bevinding', 'De verlossing alleen door de verzoening', 'Verhouding van wet en Evangelie', 'De hoop van het geloof en de hoop van de bevinding', 'De ware grond van de verzekering' enzovoort. Steeds valt de christocentrische benadering op.

Chalmers had een helder inzicht in de beloften van Gods Woord. Het onderscheid tussen de verzekering van het geloof en van de bevinding was voor hem geen tegenstrijdigheid. De eerste verzekering rust op Gods getuigenis buiten de mens; de tweede op het getuigenis van de Geest in de mens. Wel is hij beducht voor doervloeien, vooral in de verzekering van het gevoel. Hierbij doelt hij op een zelfbeproeving zonder geloof in de beloften van het Woord. Het blikken in de duistere kamer van het hart alleen geeft geen uitzicht. 'Als uw ogen zich inspannen in de donkere kamer, ga dan naar het venster, open de blinden en laat de zon binnen. Als u goed naar binnen wilt blikken, zie dan eerst naar buiten. (...) Doe de vensters van het geloof wijd open en laat het licht in de kamer van uw bevinding schijnen. (...) De rechte weg om de zelfbeproeving te vergemakkelijken, is door het geloof buiten zichzelf te zien.' Op deze wijze is er geen tegenstrijdigheid tussen de bevinding en het geloof, maar gaan zij samen. Kenmerkend is dat MacCheyne de laatste conclusie onderstreepte! Op deze manier vond hij misschien voor zichzelf het spanningsveld opgeheven.

Opmerkingen over de verzoening door voldoening en plaatsbekleding van Christus moeten Robert zeker hebben aangesproken. Chalmers stelt dat bij de verzoening 'de barmhartigheid en de gerechtigheid elkaar in de meest volledige harmonie ontmoeten. (...) U kunt hier niet genoeg op hameren', hield hij zijn aandachtig gehoor voor. 'Het is het rechte instrument voor de bekering van mensen. (...) U mag de mensen zeggen dat als zij de barmhartigheid van God in deze weg weigeren, zij deze in geen andere zullen vinden, wat inhoudt dat zij Hem nooit zullen vinden, wanneer zij Hem in een algemene weg zoeken.' Hierbij doelt Chalmers op een verzoeningsleer gegrond op Gods algemene goedheid, die in zijn tijd veld begon te winnen.

Verhouding wet en Evangelie

Een helder inzicht had Chalmers ook in de verhouding van wet en Evangelie. 'De gerechtigheid des geloofs is het schibbolet van de Evangelische prediking, omdat Christus het einde van de wet is.' De wet mag in de Evangelieprediking niet als voorwaarde worden gezien. 'U moet niet bang zijn om het Evangelie zo wij te preken als maar mogelijk is.' Christus en Zijn verzoenend werk is de enige inhoud van het Evangelie. Vermenging van wet en Evangelie gaat ten koste van de vrije genade en leidt tot een beklemmend

wetticisme, waarvoor de hervormers zo hebben gewaarschuwd. MacCheyne zocht in navolging van zijn leermeester het juiste evenwicht te vinden. Hij wist welke klippen van eigengerechtigheid de zondaar in slaap kunnen houden.

Een citaat uit de verklaring van de Galatenbrief van Luther onderbrak de collegeaantekeningen. Het handelt over het verschil tussen wet en Evangelie. De grote reformator wijst op de gevaren van 'de witte duivel' en van 'de zwarte duivel'. De laatste verleidt tot de 'vleselijke zonden' van de wereld; de eerste zet aan tot de 'vrome zonden' van eigengerechtigheid. Door ontdekkende genade had Robert geleerd hoe arglistig het hart is en dat het vergif van eigengerechtigheid niets anders is dan de loochening van het volbrachte werk van Christus.

Chalmers was kernachtig en eenvoudig, ook als het ging over het komen tot Christus. Geen enkele voorwaarde, ook niet van boetvaardigheid of bekering, mocht een beletsel zijn om tot Hem te komen. Hij bevond zich in dit opzicht in het goede gezelschap van John Bunyan, die in zijn boeken heeft getracht alle vermeende geschiktheden en tegenwerpingen ten opzichte van het eenvoudige geloof te ontzenuwen. MacCheyne kon het niet nalaten een citaat uit één van de vele boeken van de Engelse ketellapper-predikant over te nemen. Waarschijnlijk heeft hij het citaat ontleend aan *De Jeruzalemse zondaar* verlost. De aanspraak tot zielen die de zaligheid zoeken, heeft hem kennelijk beziggehouden. Veel zielen die het onderscheid tussen de beide verbonden van werken en van genade niet verstaan en het Evangelie in een nieuwe wet veranderen, worden van het kruis afgehouden. Zij kunnen alleen geloven als zij in een goede gestalte zijn. 'De geest van de wet regeert nog steeds in zulk een ziel', is de conclusie van Bunyan, waarmee MacCheyne van harte kon instemmen.

Het waren de verschillende aspecten van de genadeleer die de belangstelling van de leerling en geestverwant van Chalmers hadden. De thema's van zonde en van genade vormden later het middelpunt van Roberts prediking en pastorale arbeid. Christus was de grond van zijn geloofsleven en niet zijn bevindingen. In het Woord van God vond hij zijn Heiland op elke bladzijde verklaard. Een rubricering van teksten naar onderwerp, die hij in handschrift heeft nagelaten, toont aan dat de Persoon van Christus veelvuldig genoemd wordt, zoals bij 'de dierbaarheid van Christus', bij 'het belijden van Christus' en bij 'het zoeken naar Christus'. Ook somt hij teksten op die te maken hebben met de zonde van eigengerechtigheid. Hij schrijft dat 'de zaligheid enkel uit de vrije genade van God in Christus onze Heere is.'

Evenals Chalmers houdt hij de Bijbelse volgorde van de leer van de genade steeds vast, zoals in de Instituzes van zijn leermeester voorkomt: 'De kwaal van de zonde, waarvoor genezing vanuit het Evangelie geboden wordt; het wezen van de Bijbelse remedie en de uitgestrektheid ervan. (...) In die omlijsting kregen zonde en genade, wet en Evangelie, verzoening en rechtvaardiging, geloof en werken hun plaats.' Maar de kern van zijn theologisch denken is de plaats die hij toekent aan het werk van de Zoon van God. Van harte had MacCheyne kunnen instemmen met wat Chalmers na lezing van de Marrow schreef: 'Ik voel een groeiend vermaak in de volheid en algenoegzaamheid van Christus. O mijn God, breng mij dichter en dichter bij Hem.'

Eenzijdigheid was Chalmers vreemd. Hij had een open oog en oor voor de topics (actuele onderwerpen) van de tijd waarin hij leefde. Veel van zijn gedachten, zowel op filosofisch, theologisch, maar bijvoorbeeld ook op politiek terrein, verzamelde MacCheyne in een deel van zijn notebook, dat hij als 'gemengde stof betitelde. Hierin vinden wij ook het standpunt van Chalmers over de kerkelijke verwickelingen. Chalmers wist wel met wie hij de degens kruiste. Hij schuwde de strijd niet en ontpopte zich tot de meest krachtige leider die de Evangelicals in geen honderd jaar gekend hadden. Hij wist de verderfelijke opvattingen van de Schotse filosofische school te ontzenuwen. Een aantekening van MacCheyne over

een college spreekt boekdelen: 'Dr. Chalmers schermutselde met Humes gevoelens.' En als David Hume nog geleefd had, zou hij in hem een geduchte tegenstander hebben gehad.

De veelzijdigheid die Chalmers kenmerkte, had zijn student Robert met hem gemeen. Beiden hadden grote belangstelling voor de geologie en de biologie. Het wonder van Gods schepping was ook voor MacCheyne een onderwerp van studie en overdenking. Volgens Bonar was hij ervan overtuigd dat zelfs de schatten van Egypte in de dienst van Christus besteed moesten worden. 'Hij was inderdaad 'een ernstige student', onbewust verheven; hij stond als het ware boven de meeste van zijn tijdgenoten door zijn ijver in de beoefening van de godgeleerdheid, die geen grenzen scheen te kennen.'

Zo gingen de studiejaren in Edinburgh voorbij. Na de colleges was zijn gang meestal in de richting van de New Town. De familie MacCheyne bleef tot aan het einde van zijn studentenjaren in de Queen Street wonen. In 1835 verhuisden zij naar 20 Hill Street, naar een grotere woning in een wat smallere straat. Hij bracht de avonden door met het herschrijven van zijn collegedictaten en met de voorbereiding voor de volgende dag. Zo veel mogelijk zocht hij zich aan ordelijke dagindeling te houden. En natuurlijk had hij ook zijn vaste tijden van afzondering voor gebed en meditatie.

Studievrienden

Wie waren zijn medestudiegenoten? Meermalen zijn wij Alexander Neil Somerville al tegengekomen. Somerville en MacCheyne kenden elkaar al van de High School in de Infirmary Street. Hij was in hetzelfde jaar als Robert geboren en woonde in de Northumberland Street. Sindsdien waren de twee jongemannen aan elkaar verbonden. James Dodds geeft in vogelvlucht een beeld van hun vriendschap: 'Deze twee schenen letterlijk onafscheidelijk; met vele anderen heb ik mij vaak vermaakt bij het zien van hun hechte vriendschap. Zij zaten naast elkaar in het klaslokaal; zij kwamen samen binnen en gingen samen weg; zij liepen gewoonlijk zij aan zij op straat.' Zo was de één de schaduw van de ander en niemand kon de band verbreken. 'Het feit was dat zij elkaar in de Heere lief hadden.' Dit was eigenlijk het geheim van hun vriendschap. Veel tijd besteedden zij samen aan gebed en geestelijke gesprekken. Zij waren voorbeelden van godzaligheid en van toewijding aan Gods dienst.

In het eerste jaar van zijn theologische studie raakte Robert ook bevriend met de twee broers **Andrew en Horatius Bonar**. Zij behoorden tot een godzalig geslacht, dat veel predikanten had voortgebracht. In tegenstelling tot de ouders van MacCheyne, waren de Bonars, die niet ver van hen vandaan woonden, Evangelische beginselen toegedaan. Zij behoorden tot de Lady Glenorchy's Chapel, een kerkgebouw dat in 1774 tussen de Old en New Town, niet ver van de North Bridge vandaan, verrees. Aan de predikant, Thomas Jones, bewaarden de Bonars goede herinneringen. Vooral met Andrew, die twee jaar ouder was, ging Robert veel om. Het drietal, Robert, Andrew en Alexander, wandelde vaak naar het Duddingston Loch, een meertje bij het Holyrood Palace, en op de heuvels rondom Edinburgh. Dan spraken zij niet alleen over de wonderlijke wegen van Gods genade, maar ook over allerlei problemen en onderwerpen. Soms zongen zij en bogen zij hun knieën in de stille natuur om hun harten voor God uit te storten. Andrew Bonar schreef hierover op 30 mei 1835 in zijn dagboek: 'Wij zongen één van de Psalmen met elkaar op een gevallen eikeboom.'

Het drietal werd wel met de drie discipelen van Christus, Petrus, Jakobus en Johannes, vergeleken. Dan was Robert de discipel die Jezus liefhad, Alexander Somerville was Petrus en Andrew Bonar Jakobus. De karaktereigenschappen kwamen ongeveer overeen: wie zou durven ontkennen dat Robert geen hart vol liefde had tot zijn Heiland; dat Alexander 'vurig, altijd vol ernst, soms onstuimig en zelfs ongeduldig' was, hoewel van

hem wel gezegd kon worden dat hij zijn Meester tijdens zijn pelgrimstocht van ruim zestig jaar nooit verloochend heeft. En dan vervolgt Andrew Bonar: 'Wij waren in die tijd dikwijls bij elkaar en zoals ik al zei, wij met ons drieën waren als Petrus, Jakobus en Johannes.

Christus nodigde deze drie discipelen in de kamer van het dochttertje van Jäirus en vertelde hen hoe de doden op te wekken. En zo onderwees de Heere ons om dode zielen op te wekken. Hij leerde ons vanaf het begin geen nadruk te leggen op menselijke middelen, maar wij moesten het Evangeliewoord vasthouden. Hij nam ons op de berg der verheerlijking en toonde ons van tijd tot tijd Zijn Persoon. Hij leerde ons te vermaken in Zijn Persoon en als in een spiegel de heerlijkheid des Heeren te mogen aanschouwen om tot datzelfde beeld veranderd te mogen worden. Hij nam ons bij Avondmaalsgelegenheden mee naar Gethsémané en Hij toonde ons de beker die de Vader Hem te drinken had gegeven en die Hij gedronken heeft, waarbij Hij geen droesem achterliet.'

Edward Irving

Tijdens de zomervakanties kwamen de drie vrienden eens per week 's morgens bij elkaar om een theologisch vraagstuk te bespreken, of om de kennis van het Grieks en Hebreeuws te vermeerderen. Zo bespraken zij gedurende een hele vakantie een voor die tijd nogal actueel onderwerp: de on vervulde profetie. Het was Edward Irving, vroeger assistent van Chalmers in de St. John's Church in Glasgow, die hen aan het denken had gezet. In 1829 hield Irving voor een talrijk gehoor een aantal lezingen in de St. Cuthbert's Church en later in de Hope-park Chapel. Het was in de maand dat de General Assembly bijeenkwam. Om zeven uur 's morgens sprak hij over profetische onderwerpen. 'Als de stem van een Elia die uit de doden was opgestaan, verrukte hij de zinnen van vele duizenden.' Hij was een vurig voorstander van het van een duizendjarig vrede rijk voorafgegaan door de komst van Christus, Die dan persoonlijk op aarde zou regeren. Dit betekende een doorbraak van het *gematigd postchiliasme*, dat de meeste oude Schotse theologen aanhingen.

Het verzet tegen deze 'nieuwewetse ideeën' was zo groot dat Irving in sommige kerken niet mocht voorgaan. Later werd hij afgezet, niet zozeer vanwege zijn opvattingen over de Bijbelse profetie, maar over verdediging van de geestesgaven, zoals de tongentaal, die hij in zijn eigen gemeente in de praktijk zocht te brengen. Ook MacCheyne werd geïnspireerd door zijn préchiliastisch standpunt, hoewel minder dan Horatius en Andrew Bonar. Hij bewaarde de aantekeningen van enkele lezingen dan ook zorgvuldig.

Ondanks Irvings extreme opvattingen, had hij hem hoog staan. Het was voor hem een slag, toen hij op 9 november 1834 van zijn overlijden hoorde. Hij schreef: 'Op hem zie ik terug met dezelfde heilige eerbied, als waarmee ik de heiligen en de martelaars uit vorige tijden beschouw. Een heilig man, ondanks al zijn waanideeën en dwalingen. Hij is nu bij zijn God en Zaligmaker, voor Wiens zaak hij zo weinig verrichtte en Die hij toch, daar ben ik van overtuigd, oprecht liefhad. Hoe nodig is het dat wij al onze wijsheid niet in onszelf, maar alleen bij de God van alle genade zoeken.' Een dergelijke gematigdheid tegenover andersdenkenden is MacCheyne altijd bijgebleven. Deze mildheid kenmerkte ook zijn vriendschappen, die hij om zaken van ondergeschikt belang nooit zou hebben verbroken.

Een groep die voor de vriendenkring van Robert MacCheyne van groot belang was, heette *de Exegetical Society*. Deze was op aanraden van Chalmers gevormd, al voordat de Bonars en MacCheyne zich voor de theologiestudie opgaven. Het was een select gezelschap dat op elke zaterdagmorgen om half zes in de vestry (predikantenkamer) van de St. Stephen's Church bijeenkwam. Het doel was het exegetisch onderzoeken van Gods Woord. Dat onderzoek moet in de ruimste zin opgevat worden. Het ging hierbij niet alleen om de exegese van Schriftgedeelten, maar ook om de letterkundige en aardrijkskundige aspecten. In de tijd dat MacCheyne lid werd, bestond de groep uit achttien leden. Van alle

bijeenkomsten werden zorgvuldig notulen gemaakt en de bijdragen van de studenten werden in dikke leren folianten ten behoeve van het nageslacht gebundeld.

Naast de gebroeders Bonar, Somerville en MacCheyne, waren jongemannen lid, die later een leidende rol zouden vervullen in het kerkelijk leven. Zo komen wij de namen tegen van Thomas Brown, George Smeaton en William Wilson, de latere predikant van de Seamen's Chapel in Dundee. Ook toen MacCheyne predikant geworden was, kwam de groep nog bijeen, maar kort daarop werd de Society ontbonden. Als secretaris stelde MacCheyne op 24 mei 1838 een 'broederlijke overeenkomst' op, waarin men zich verbond om onder meer de Bijbelboeken Jesaja en Jeremia in de oorspronkelijke taal door te nemen.

Evangelisatie in de achterbuurten

De grote motor achter de bruisende activiteiten van het studentenleven was ontegenzegglijk Thomas Chalmers. Behalve de hoorcolleges waren ook de vele informele contacten hiervan de oorzaak. Regelmatig nodigde hij zijn leerlingen bij hem thuis op de maaltijd, waar hij zich een uitstekend gastheer toonde. Natuurlijk waren zijn vrouw en dochter van de partij. Verder organiseerde hij een discussiegroep voor theologische studenten, waarvan MacCheyne en zijn vrienden ook lid waren. James Dodds, die in die tijd ook in Edinburgh studeerde en MacCheyne al vanuit Ruthwell kende, herinnerde zich een lezing van hem, die 'vol van heldere verbeeldingskracht en Hebreeuwse geleerdheid' was. Vroeger was zijn manier van spreken 'bloemrijk en sierlijk', maar geleidelijk aan was deze eenvoudiger geworden. Toen hij predikant werd, kreeg zijn woordkeus de 'sobere eenvoud en geestelijke schoonheid' die later zijn nagelaten geschriften zo kenmerkten. Chalmers keek voor de vorming van zijn studenten verder dan de muren van de universiteit. Hij wilde zijn pupillen een stuk van de werkelijkheid van een gebroken wereld laten zien. Niet dat hij hen aanzette tot het bezoeken van vermaakgelegenheden, maar hij wilde hen in aanraking brengen met de schrijnende geestelijke nood van het mensdom zonder God. Hij was begaan met de armen.

Al in Glasgow had hij zich het lot van de arme klassen aangetrokken. Hij zag met droefheid dat vooral verpauperde stadsgedeelten steeds meer verstoken raakten van het Evangelie. Er was een groot gebrek aan kerkgebouwen om de geestelijke zorg van het volk naar behoren te kunnen behartigen.

Diezelfde nood vond hij ook in de hoofdstad. De nauwe, donkere Wynds rondom de Canongate en Cowgate, met de hoge trappenhuisen, hielden niet alleen een ontstellende armoede verborgen, maar ook een grenzeloze onkunde. Velen waren geheel vervreemd van God en gebod. De zedeloosheid en de misdaad tierden welig en de kinderen groeiden op voor galg en rad. De Moderates onder de predikanten hadden meer oog voor de beschaafde vormen en cultuur dan voor het lot van deze ongelukkigen. De ontkerkelijking nam steeds ernstiger vormen aan. In 1836 waren er in Edinburgh niet minder dan 36.000 mensen, die nooit een kerkdienst bezochten.

Toen Chalmers in 1827 naar Edinburgh kwam, maakte hij kennis met Lady Grace Douglas, die zich het lot van de gezinnen in de achterbuurten had aangetrokken. Zij had het plan opgevat om voor eigen rekening een Evangelist te bekostigen, die in deze buurten kon werken.

Chalmers dacht dadelijk aan één van zijn eerste bekeerlingen in Kilmany, Alexander Paterson. Al had deze geen studie genoten en wist hij alleen maar met de ploeg en het paard om te gaan, belangrijker was dat deze jongeman een hart in zich omdroeg dat, behalve een vurige liefde tot zijn Zaligmaker, zeer bewogen was met het geestelijk lot van zijn naaste. Zo verhuisde Paterson van het vredige dorpje van Fife naar de Canongate, de wijk die het diepst verzonken was in goddeloosheid. Zijn vriend Robert Edie hield hij op

de hoogte van zijn wederwaardigheden: 'Het is een wonderlijk arbeidsveld', zo schreef hij in 1828, 'waar de Heere mij naartoe heeft gezonden. Terwijl het licht van het Evangelie overal schijnt, leven hier duizenden in diepe duisternis en schaduw des doods, en zij sterven gelijk zij leven. O, mijn ziel is soms in mij verslagen! Ik ontmoet er steeds velen, die bekennen dat zij niet in Jezus geloven. In honderden gezinnen kan niemand een woord lezen en de kinderen worden op dezelfde wijze opgevoed.'

In deze omgeving werkte de Evangelist vijftientwintig jaar lang. Hier getuigde hij van de liefde van de Zaligmaker voor verloren schapen. Was hij het misschien, die MacCheyne eens op straat hoorde preken, van wie MacCheyne vermeldde: 'Een straatprediker gehoord; een vreemde stem. Het schijnt toch werkelijk ernstig gemeend te zijn. Hij haalde de treffende plaats aan: 'De Geest en de bruid zeggen: Kom! En die het hoort, zegge: Kom!' Daaraan schijnt hij zijn gezag te ontleen. Laat ik van deze man leren in alle ernst voor de waarheid uit te komen en de smaad van de wereld te verachten.'

Het werk van Paterson was maar een druppel op de gloeiende plaat. Weldra rijpte bij Chalmers het plan om ook de studenten in te zetten bij het Evangelisatiewerk. Hij richtte daartoe de Visicing Society op. Ook MacCheyne en zijn vrienden sloten zich van harte bij deze groep aan. Al eerder hadden Andrew en hij een rondgang gemaakt door de buurt bij de Castle Hill en de indruk die deze achterbuurt op hem maakte was verbijsterend: 'Van zulke tonelen had ik nog nooit gedroomd. Ach! waarom ben ik zo'n vreemdeling bij de armen in mijn geboortestad? Duizenden keren ben ik hun woningen voorbijgegaan; ik heb de hoge, zwarte gebouwen met hun trotse in het zonlicht glinsterende schoorstenen bewonderd - waarom waagde ik het nooit erbinnen te gaan? Woont de liefde van God wel in mij? Hoe hartelijk is de welkomstgroet, waarmee zelfs de armste en walgelijkste man de stem van de christelijke liefde beantwoordt! Wat een ontelbare menigte van menselijke wezens wordt daar geboren en brengt hun leven ten einde zonder ooit door vriend of leraar bezocht te zijn. 'Niemand bekommert zich om hun zielen', dit is op ieders voorhoofd te lezen. Ontwaak, mijn ziel! Waarom zou ik mijn dagen en uren langer aan de ijdele wereld geven, als zo'n wereld van ellende in mijn onmiddellijke nabijheid is? Heere, stort Uw kracht in mij uit; bevestig ieder goed voornemen en doe verzoening over het nutteloze en dwaze leven dat achter mij ligt.'

Vanaf die dag werd hij één van de ijverigste leden van de Evangelisatie-commissie. Iedere zaterdag kwam de groep eerst in de woning van Chalmers bijeen om te bidden, waarna een ieder naar zijn eigen wijk ging. Somerville en MacCheyne bewerkten een gedeelte in Canongate, waar 346 mensen woonden en 47 huizen stonden. Het was het district van 'Seaton's Close, nr. 265, tot aan Mid Common Close, inclusief Riddle's Close, gedeeltelijk in de New Street parochie en gedeeltelijk in Leith Wynd parochie. (...) Daar kreeg hij de ervaring, die hem het bederf van de zondaar in allerlei vormen leerde kennen', zo schrijft Bonar. Spoedig richtte het tweetal hier een zondagsschool op. Zij bezochten alle woningen en wisten al spoedig het vertrouwen te winnen van het onwetende volk.

Op 24 maart 1834 bezochten zij het eerste adres, waarvan Robert aantekende: 'Twee huisgezinnen bezocht met redelijk succes. God geve dat wij een zegen mogen brengen! Met veel vrees en zwakheid en bevende begonnen. Dat de sterkte Godes zij!' Later schreef hij: 'In de woning gekomen van -. Al op de trap hoorde ik haar vloeken. Ik vond haar aan het razen tegen drie kleinkinderen, die haar dochter bij haar gelaten had. Zij is een gevoelloze, een in de zonde verharde zondares. Ezechiël 33 gelezen. Daarin gestoord door het binnenkomen van haar tweede dochter, die haar woedend om haar trouwakte vroeg. Daarop werd zij meer bescheiden.'

Beloofde terug te komen maar kwam niet. Haar schoonvader kwam binnen, het afgrijselijke toonbeeld van een oude, altijd om geld vragende dronkaard. Het huis onder vele waarschuwingen verlaten.'

MacCheyne en Somerville werkten in de Canongate-buurten samen met hun predikant John Bruce van de New North Church. Bruce leidde vanuit zijn eigen gemeente het Evangelisatiewerk in deze stadswijk. De vruchten op dit werk bleven niet uit. Velen werden in het hart gegrepen en begonnen een nieuw leven met God. Enkele weken voordat hij met zijn werk begon, werd hij bemoedigd toen hij hoorde dat hij het middel was geweest om een ziel uit de zondeslaap te doen ontwaken. Vanaf zijn bekering was het zijn vurig verlangen om zielen voor Christus te mogen winnen. Hoe smeekte hij in het gebed of de Heere Zelf zijn wens wilde vervullen. Nu kon hij met vreugde in zijn dagboek schrijven: 'De blijde tijding vernomen dat een ziel door de genade van onze Zaligmaker werd vernederd. Wat een gezegende gebedsverhoring als dit werkelijk waar mag zijn! Kunnen deze dorre beenderen leven? Heere, Gij weet het! Wat een gezegende zaak is het om de eerste droefheid van het ontwaakte hart te mogen zien, wanneer het uitroept: "Ik kan mijzelf niet als zondaar zien; ik kan niet bidden, want mijn boos hart is te ver afgedwaald." Dit heeft mij meer verkwikt dan duizend preken. Ik weet niet, hoe God naar waarde te danken en te loven voor het door Hem begonnen werk. Heere, volmaak wat Gij begonnen zijt!'

Kerkgang in Edinburgh

De Heere ondersteunde Zijn discipel bij zijn opleiding tot het ambt van Evangeliedienaar. Hij leerde eigen krachten te verzaken en zich in alles op Hem te verlaten. Zijn levensgang was: 'Ik zal u onderwijzen en u leren van de weg, die gij gaan zult; Ik zal raad geven. Mijn oog zal op u zijn' (Ps. 32:8). Zijn studie jaren waren hem van groot nut. Behalve de colleges die hij volgde en het Evangelisatiewerk dat hij verrichtte, was de prediking door andere knechten van God ook voor hem onontbeerlijk. De positie van de Evangelische predikanten in Edinburgh was in die jaren verstevigd.

Overall stonden predikanten op de kansel die het Woord der verzoening verkondigden. Hij kreeg veel onderwijs van John Bruce, met wie hij regelmatig contact had. Bruce preekte voor stampvolle kerken, vooral toen hij in 1837 de aloude predikantsplaats van de Moderaces in de St. Andrew's kerk ging bezetten. Hij was een levendige prediker die zijn gehoor van het begin tot aan het einde wist te boeien. MacCheyne maakte iedere zondagavond uittreksels van zijn preken, totdat hij vond dat dit werk hem teveel concentratie en tijd kostte. Vandaar zijn notitie: 'Besloten hier enigszins korter in te zijn om de zondagavond nuttiger in ernstig nadenken en met rusten naar het gebod door te brengen.'

Ook kwam hij regelmatig in de St. George's Church. Na de dood van Martin deed de jonge **Robert Smith Candlish** hier in 1834 zijn intrede. Hij was een man die niet alleen als Evangeliedienaar naam maakte, maar ook bekendheid genoot vanwege zijn inzet voor de zending onder de Joden.

In 1835 kreeg hij een medewerker in de persoon van **Alexander Moody Stuart**, die de opdracht kreeg een nieuwe kerkelijke gemeente in de parochiewijk in de New Town te vormen. In het kader van het kerkuitbreidingswerk (Church Eictension) werden in die tijd veel kerken gebouwd. Een kapel werd aangekocht in de Young Street, een straat in het verlengde van de Hill Street, waar de MacCheynes woonden. Nadat de nieuwe gemeente van de St. Luke's in mei 1835 werd geïnstitueerd, ging het gezin MacCheyne al spoedig luisteren. De prediking van Moody Stuart ademde een bevindelijke geest, sterk gericht op een persoonlijke geloofskennis van de Zaligmaker. Hij wist in onderscheiding van andere Evangelische predikanten, zoals John Bruce en Robert Candlish, diep af te dalen in de

gesteldheid van het menselijk hart. Zowel zijn Evangelische warmte als zijn grote bewogenheid met het heil van verloren zielen sprak de jonge student erg aan.

Toen hij hem hoorde preken, schroomde hij niet zijn oordeel weer te geven: 'Ik heb de man gevonden!' Moody Stuart voelde zich op zijn beurt tot Robert, die vier jaar jonger was, aangetrokken. Zijn eerste indruk was: 'Het was voor mij een gouden dag toen ik voor het eerst kennis maakte met de jonge man die zo vol van Christus was.' Een onverbrekelijke vriendschap werd op die dag gesloten. Ook andere studenten schaarden zich onder de rijke bediening van deze begenadigde voorganger. Een kring vormde zich rondom hem en al gauw nodigde hij de toekomstige predikanten uit voor een bezoek aan de pastorie: 'Wij spraken af om elkaar wekelijks in mijn huis te ontmoeten om een uur lang te bidden.' Ook vader en moeder MacCheyne voelden zich tot hem aangetrokken. Zij verlieten zelfs de St. Stephen's en sloten zich bij de nieuwe gemeente aan.

Einde van de studietijd

De studie van MacCheyne liep ten einde. In het voorjaar van 1835 verscheen hij voor de classis van Edinburgh om het examen af te leggen waardoor hij zijn preekconsent zou verkrijgen. De dag vóór dit kandidaatsexamen schreef hij in zijn dagboek: 'Morgen moet ik een examen voor de classis afleggen. Moge God mij moed geven, als ik deze nodig zal hebben. Maar waarom zou ik vrezen? Als God mij bestemd heeft voor de heilige dienst, wie kan mij dan hiervan terughouden. Als ik niet bekwaam genoeg zou zijn, waarom zou ik dan bevorderd worden? Aan Uw dienst wens ik mijzelf telkens opnieuw, geheel en al te wijden.'

Het was een spannende tijd voor hem. Op 29 maart volgde hij zijn laatste college: 'Zo ben ik daar dan voor het laatst geweest. Ons gehele leven gaat als een damp voorbij. Bereiden wij ons voor op de eeuwigheid.' Vertrouwen zowel als vrees bezetten zijn gemoed. De examens veroorzaakten de nodige spanningen. Aan zijn broer William liet hij weten dat 'allen het hem lastig maakten als veel terriërs die het op één rat hadden begrepen.' Onder de examinatoren was zijn eigen predikant John Bruce. Ook moest hij voor zijn professoren een proefpreek houden. Vooral Chalmers boezemde de kandidaat vrees in. Robert was ondanks zijn geloofsvertrouwen een mens van vlees en bloed. Overmoed en onwerkelijk enthousiasme waren hem geheel vreemd. 'Ik wilde liever voor de wereld preken dan voor critici', zo schreef hij.

In april hield hij een proefpreek voor professor David Welsh. Het was een Lecture over het verloren schaap en de verloren penning, naar aanleiding van Lukas 15:1 tot 10. Veel had hij van Welsh geleerd, ook hoe hij een preek moest indelen. 'Ik was gewoon', zo schreef hij later, 'de regels van dr. Welsh, toen ik die hoorde, te verachten, maar nu voel ik dat ik ze gebruiken moet; want niets is beter dan een logische verdeling om een preek indrukwekkend te maken en die in het geheugen te doen bewaren.' In schoonschrift schreef hij de lange preek uit. Was het niet de keus van zijn gemoed om te spreken over Hem Die gekomen was 'om te zoeken en zalig te maken dat verloren was'? Begeerde hij niet de zielen tot de ware Opperherder te leiden? Diep tekent hij de verloren staat van de mens: 'Wij dwaalden allen als schapen.' Er is niemand rechtvaardig, niet tot één toe.' De goede Herder 'staat de gehele dag met uitgestoken handen gereed' en roept verloren schapen toe: 'Die Mij vindt, vindt het leven, en trekt een welgevallen van de HEERE.' Indringend is zijn nodiging van zondaren om tot Christus te komen. 'Bedenk, als u de Zaligmaker omhelst, dat u Hem dan als een algehele Zaligmaker aanneemt.' Hij is een volkomen Verlosser voor volkomen verlorenen. Er is blijdschap in de hemel over één zondaar die zich bekeert. 'Er is blijdschap bij de engelen van God over één zondaar die overreed is om zich op de Zaligmaker te verlaten. 'Er is blijdschap, want niemand kan u uit de hand van de Zaligmaker rukken.' En dan eindigt Robert MacCheyne met de woorden uit Psalm 24, met

het lied dat de hemelkoren van engelen aanheffen: 'Heft uw hoofden op, gij poorten, ja heft op, gij eeuwige deuren, opdat de Koning der ere inga.' Deze *Responsive Song* vormde het slot van zijn preek:

*Wie is de Koning der ere?
De HEERE der heirscharen,
Die is de Koning der ere!*

Zowel Welsh als Chalmers waren erg te spreken over de afloop van zijn examens. Zijn vader wist zich later nog goed te herinneren dat 'dr. Chalmers en al de andere predikanten zeer tevreden waren.' Voordat hij het gebruikelijke examen voor de classis achter de rug had, kreeg de jonge kandidaat al aanbiedingen van verschillende kanten om proponent te worden. Zo vroeg John Bonar uit Larbert hem zijn assistent te worden. Met nog een aantal medestudenten verscheen hij voor een commissie van de classis van Edinburgh voor een onderzoek. Zoals wel meer gebeurde, verzocht hij voor de overige trials een beroep te mogen doen op de classis van Annan. Zijn eigen classis was zo druk bezet met het onderzoek van de kandidaten, dat hij op deze manier wat sneller beroepbaar kon worden gesteld. Onder de classis Annan viel de parochie van Ruthwell, zodat het waarschijnlijk is dat zijn geestelijke vriend en vader, Henry Duncan, hierin de hand heeft gehad.

Proefpreken voor de classis

Voor de eerwaarde heren van de classis moest hij drie proefpreken houden. Het was een zware dag voor Robert. De *popular sermon* handelde over Romeinen 5:11: 'En niet alleenlijk dit, maar wij roemen ook in God door onzen Heere Jezus Christus.'

Enkele afgebroken zinnestukjes staan nog op het voorblad van deze bewaard gebleven preek: 'No man' (geen mens); 'No'; 'No man commeth'(niemand komt); 'Oh that'; 'Oh'; 'Oh'; 'Oh'; 'Oh ye'. Wat ging er in hem om toen hij deze aantekeningen maakte? Was het de ontzettende gedachte dat er 'niemand is die God zoekt'; dat 'niemand tot Hem komt, tenzij de Vader hem trekke'? Greep de verlorenheid van de mens hem zo aan? Het is niet duidelijk, maar wel weten wij uit de Memoirs van Andrew Bonar iets van zijn gevoelens die hem aan het einde van de gedenkwaardige eerste maart van het jaar 1835 bezielde: 'Drie proefpreken uitgesproken in de kerk van Annan, en na een examen in de Hebreeuwse taal afgelegd te hebben, plechtig van Mr. Monyblaws, de preses, de vergunning ontvangen om het Evangelie te verkondigen. 'Loof de HEERE, mijn ziel, en al wat binnen in mij is, Zijn heilige Naam.' Wat ik zo lang begeerd heb als het hoogste wat de mens te beurt kan vallen, hebt Gij mij nu geschonken - mij, die nauwelijks de woorden van Paulus durf overnemen: 'Mij, de allerminste van al de heiligen, is deze genade gegeven, de onnaspeurlijke rijkdom van Christus te verkondigen.'

De plechtigheid maakte enige indruk op mij, hoewel ik mijn diepe onwaardigheid niet zo gevoelde, zoals behoorde. Zijt met ootmoed bekleed.'

Het ondertekenen van de Belijdenis van Westminster gaf hem nu de vereiste toestemming om 'het Evangelie van onze Heere en Zaligmaker Jezus Christus te preken als een proponent in de heilige bediening.'

De zondag daarop ging hij voor het eerst voor. Hij preekte in de kerk van Ruthwell, 's morgens over het badwater te Bethesda en 's avonds over de enge poort. Het was een dag om nooit te vergeten. Voor het eerst bracht hij het Evangelie onder het volk. Hij sprak nu niet voor kritische hoogleraren maar voor allerlei mensen. Die avond schreef hij: 'Ik vond het een gewichtiger, plechtiger taak, dan ik mij ooit had voorgesteld, Christus met gezag te mogen verkondigen; wat een heerlijk voorrecht!' En aan zijn broer schreef hij: 'Als ik het mag beleven, mag ik spoedig een prediker van het Evangelie zijn, een eer die zijns gelijke niet heeft onder de zon.'

Het was alsof hij voelde dat God tegenwoordig was. Een moeilijk en onmogelijk werk wachtte hem. Zonder de toerusting van Gods Geest vermocht hij niets. Zijn bekwaamheid was alleen uit Hem, Die hem uit de duisternis geroepen had tot Zijn wonderbaar licht. Het was zijn vaste overtuiging dat 'men eerst in Christus moest zijn, voordat men voor de Evangelieprediking geschikt is.' Vaak wees hij op de woorden van Jeremia over de valse leraars: 'Ik heb die profeten niet gezonden, nochtans hebben zij gelopen'(Jer. 23:21). Hij was zich diep bewust van zijn Goddelijke roeping.

Bonar tekent aan: 'Zijn ziel was op het moeilijke werk van de Evangelieprediking voorbereid door veel gebed en ernstig onderzoek van Gods Woord; door eigen beproevingen, door innerlijke verzoeken en zware strijd, door de bevinding van het diepe bederf van zijn hart en door de ontdekkingen van de volheid van de genade van onze Zaligmaker.'

De beproevingen bleven niet uit. In de vier jaren die sinds zijn bekering waren verlopen, waren er vele wateren over hem heen gegaan. 'Uw weg was in de zee, en Uw pad in grote wateren.' Altijd werd hij uit zijn angsten gered, 'door dezelfde Goddelijke hand die hem de eerste keer tot Zich getrokken had, totdat het schip tenslotte hevig geschokt en heen en weer geslingerd, in staat was om bestendig het rechte pad door de golven te volgen.'

Het waren juist zijn beproevingen die zijn geloofskracht aanwakkerden. Bonar vergelijkt hem met Mozes, die in de kracht van God met zijn staf de rots kliefde en er stromen van water uit had doen vloeien. Lag zijn kracht niet in het woord van zijn Zender: 'De HEERE zal voor ulieden strijden en gij zult stil zijn'? Een onbekende weg lag voor hem, maar als Mozes 'was hij onder de leiding van de wolkkolom.' In die tijd schreef hij een aantal gedichten over: 'Zij zongen het gezang van Mozes' (Openb. 15:3). MacCheyne was nog maar aan het begin van zijn woestijnreis, toen hij zijn lied zong:

*En schoon dan nu de vrees daarbuiten,
't Verderf hierbinnen ons bestrijdt,
De zonde ons weer in boei wil sluiten,
Waaruit Uw liefde ons heeft bevrijd;*

Maar in de nacht van zijn zondeschuld en beproevingen zag hij op de hemelse vuurkolom, die hem voorging. Het was de grote Opperherder Die hem leidde in de grazige weiden van Zijn getuigenissen en tot de stille wateren van Zijn liefde:

*Wij blijven hoopvol U verwachten,
Wij staren op uw heerlijk licht!
Zij vallen, die Uw Woord verachten,
Maar de Uwen worden opgericht!*

Ook in de zomer van 1842 werd hij getroffen door verschillende ziekteaanvallen. Waren dit voorboden van zijn naderend einde? Hij ging door met zijn werk zolang hij kon. In een brief van 5 november schreef hij: 'Donderdag heb ik tweemaal en gisteravond eenmaal gepreekt en nu ben ik bezig mij voor morgen voor te bereiden. Ik ben als Johannes de Doper, een stem des roependen in de woestijn. De dwaze wereld jaagt immer voort, zoals de vogel naar de strik. Zij weten niet dat aldaar doden zijn en dat haar gewonden zijn in de diepten der hel.'

Voor MacCheyne betekende de dood geen angst. Niet dat hij er niet tegenop zag om te sterven, maar de Heere had de prikkel des doods van hem weggenomen. Hij was ten volle verzekerd van zijn heil en mocht over dood en graf heen zien. Terdege was hij zich ervan bewust dat het hart arglistig is en dat men zich kan bedriegen voor de eeuwigheid. Een

gedicht uit die tijd over de wijze en dwaze maagden laat zien dat de naam van te leven geen waarborg is om door de hemelpoort te gaan.

*De christennaam behoudt hem niet,
Die lust in zonde schept.
Wat baat een vlam, die ras verschiet,
Als u geen olie hebt?*

MacCheyne wist echter bij bevinding dat hij in Christus was geënt en uit Hem leefde. De olie van de liefde vervulde overvloedig zijn ziel. Hij hield de lampen brandende, vanuit de vurige liefde tot zijn Heiland. Daarom was hij voorbereid om zijn hemelse Bruidegom te ontmoeten. Zijn bruiloftsdag was nabij!

*En hebt u olie?
Is uw hart
Met liefde Gods vervuld?
O, dan bespaart u uzelf de smart
Van onherstelbare schuld!
Dan bent u waarlijk voorbereid,
Met Jezus in te gaan;
Dan lacht Zijn volle heerlijkheid
U eens daarboven aan!*

**HET VERVOLG VAN DIT BOEK VAN L. VAN VALEN IS IN DIT DOCUMENT NIET
AFGEDRUKT, BEHALVE DE LAATSTE HOOFDSTUKKEN OVER ZIJN EINDE.**

**DE KERKINHOUDELIJKE LEVENSBESCHRIJVING IS HIERVOOR BESCHREVEN IN HET BOEK VAN ZIJN
LEVENSBESCHRIJVING UITGEGEVEN DOOR 'DE BANIER'.**

13. Naar 't erfgoed daarboven

Een terugblik

'Het is heden zes jaar geleden dat ik voor de eerste maal als uw leraar optrad met deze gezegende woorden. Deze jaren zijn als een snelstromende rivier voorbijgevlogen.'

Het was op zondagmorgen 27 november 1842 dat MacCheyne deze woorden sprak. Het was een onrustige sabbat. 's Ochtends was de dienst verstoord door 'een vervallen persoon, die met luide en afschrikwekkende kreten de kerk kwam instormen.' Met moeite wist hij de orde te bewaren. En 's avonds werd de kerk opgeschrikt door een vrouw op de gaanderij die flauwviel. Zoals ieder jaar herdacht hij die dag zijn komst naar de gemeente van de St. Peter's. Hij preekte over dezelfde woorden als waarmee hij zijn intrede gedaan had: 'De Geest des HEEREN is op Mij (...) om een blijde boodschap te brengen de zachtmoedigen' (jes. 61:1-3). Ook nu gaf hij hierbij een terugblik op de achterliggende tijd, waarbij hij een vergelijking maakte met het beklimmen van een berg. Halverwege zijn er rustpunten om te zien hoe ver men gevorderd is. Hoe hoger men komt, hoe mooier het panorama is dat zich voor het oog ontvouwd. 'Zo is het ook aangenaam bij het beklimmen van de berg Sion zo'n rustpunt te bereiken als deze dag ons biedt, waarop wij als het ware stilstaan om te zien welke vorderingen wij gemaakt hebben, en of wij een ruimer, helderder uitzicht hebben op de eeuwige heerlijkheid.'

Waar is de vrucht van de arbeid van de landman in de wijngaard? Hij wijst erop dat velen zijn heengegaan. 'Van sommigen geloof ik dat wij met vertrouwen mogen zeggen: "Zalig zijn die doden, want zij stierven in de Heere."

Van velen mocht hij geloven dat zij uit de dood overgegaan waren tot het leven. Zijn werk in Dundee was dan ook niet tevergeefs geweest. Maar hij kon zich niet op de borst slaan. 'Als ik op mijn Evangeliearbeid terugzie, ben ik ervan overtuigd dat dit daarin het voornaamste gebrek geweest is. Wij zijn niet geweest als de groene olijfboom.' Het is de zalving van de Heilige Geest, die de Evangeliedienaar met vrucht doet arbeiden. De apostelen hadden na de opstanding van hun Meester deze zalving in rijke mate en 'toen de Geest over hen kwam als een geweldig gedreven wind, zie wat een verandering er toen plaatsvond!' Vergeleek hij zich met de apostelen, dan vond MacCheyne zijn eigen werk maar gebrekvol. 'Wij hebben niet als de Heiland kunnen verklaren: "De Geest des Heeren is op Mij", of u zou heden niet zijn zoals u nu bent.' Ach bid voor ons, dat zo God ons in het leven spaart, wij een volgend jaar meer mogen zijn, zoals de hogepriester, die eerst in het Heilige der heiligen inging en vervolgens naar buiten kwam en de handen ophief om te zegenen.'

In zichzelf was hij geen getrouwe dienstknecht. Het gevoel van eigen tekort maakte hem klein voor God. De aanblik van de vele onbekeerde zielen ontzette hem. Zeker, de Heere had grote wonderen onder hen gedaan en Zijn almachtige arm had Hij getoond. Maar waar was het sieraad van de Bruidegom, waar 'die kennelijke tegenwoordigheid van God en die heilige indrukken'? 'Ach, dat de kleine gemeente aan deze plaats bekleed ware met Zijn sieraad, vervuld met Zijn heilige vreugde en bekleed met Zijn gewaad des lofs.' Nog gaat de Zaligmaker rond om 'uit te roepen het jaar van het welbehagen des Heeren.' Wij hebben u verkondigd dat Christus u om niet wordt aangeboden, in de zielstoestand waarin u nu verkeert, hoe die ook wezen mag, en dat, hoewel u in de zonde geleefd hebt, en nu nog daarin leeft, en u God iedere dag vertoornt, Christus u nog elke dag om niet wordt aangeboden.'

Er is geen reden om te wanhopen, ook niet voor de predikant. 'God zij geloofd, er zijn sommigen onder u, die de toevlucht hebben genomen tot de hoop die hun is voorgesteld; maar de meesten zijn hardslapenden.

Zes jaren van het welbehagen des Heeren zijn aan u voorbijgesneld. Ieder jaar onder de Evangelieprediking was een welaangenaam jaar, een jaar van geestelijke opwekking, waarin velen hebben mogen ingaan in het Koninkrijk van God. Deze jaren hebt u mogen beleven. De deur was al die tijd voor u geopend, en al de zondaren onder u hadden daardoor mogen ingaan. Maar u bent nog niet ingegaan, u bent nog zonder Christus, zonder vergeving van uw zonden, niet wedergeboren, niet behouden. Wat kunt u anders verwachten dan de dag der wraak?"

Het leek wel of MacCheyne die dag zijn afscheidspraak hield. Hij leefde alsof de dag van zijn dood dichtbij was. Vandaar dat hij de bazuinen van de eeuwigheid zo krachtig deed weerklinken. Het was voor hem volle werkelijkheid: 'De mens gaat naar zijn eeuwig huis!' Hij leefde dichtbij de poorten van de eeuwigheid. In de zomer van dat jaar voelde hij goed dat zijn krachten werden afgebroken. Behalve enkele aanvallen van ziekte, werd hij getroffen door **zware beproevingen**. Wat deze precies waren, vermeldt Bonar niet. Zelf tekende hij op 17 juli 1842 aan: 'Ik ben zelf in een zware verzoeking, en als een ellendige worm heb ik geen hoop, dan alleen de arm van Jezus.' Een maand later schreef hij aan Bonar: 'Ik ben door zeer diepe wateren geleid, zowel lichamelijk als geestelijk, sinds wij elkaar voor de laatste maal ontmoetten.'

Een hevige strijd woedde in zijn binnenste. Krachtige verzoeken vielen op hem aan. Maar hij bezweek niet, want zijn Heiland hield hem vast. Als Hij nabij hem was, kon hij de zwaarste beproevingen dragen; dan werden lasten licht. Hoe verlangde hij naar Zijn liefde en gemeenschap. Wanneer zou de dag aanbreken dat hij voor eeuwig bij Hem zou zijn? 'O, hoe vaak zou ik verheugd zijn, ontbonden te worden en met Christus te zijn. Nu gevoel ik mij veel beter, zowel naar het lichaam, als naar de geest, daar ik enigszins althans, de nabijheid geniet van de Geliefde, Wien te missen de dood voor mij is', zo schreef hij op 4 augustus.

op kerk p heerste niemand bewogen prachtige waardige voorgesteld.

Bekering Op de bewaardelaj zijn moeder doorgebracht speelde hij ia niet alleen genoot, maar hem bekende gehucht C

Tocht naar Engeland

Juist in deze moeilijke maanden van beproeving kreeg hij een uimodiging om een Evangelisatietocht te maken. Het doel van de tocht was het noorden van Engeland. Kort tevoren had William Burns kennis gemaakt met het droevige geestelijke klimaat in deze streek, vooral in Newcastle. Hij noemde deze stad een 'ijzeren ommuurde citadel van satan'. Zijn gewaarwording was: 'De slaap des doods is in deze stad.' Ondanks de grote tegenwerking had hij na verloop van tijd vat gekregen op de massa. Het kwam voor MacCheyne zeer ongelegen om deze reis te ondernemen. Hij verkeerde middenin de hitte van de smeltkroes van ellende, maar hij was niet zonder hoop. Gelouterd onderging hij zijn lijden. 'Sommige bloemen moeten vaneengereten of ontbladerd worden, voordat zij enige geur verspreiden. Al de wonden van Christus geven liefelijkheid van zich, zo ook al de droefenissen van de christenen', zo schreef hij aan John Purves in jedburgh. Deze zware weg was niet zonder uitwerking; steeds nauwer werd hij aan Christus verbonden. Hij schreef terug dat hij besloten had mee te gaan. Van hem behoefden zijn broeders niets te verwachten, alleen zijn Zender gaf hem kracht. 'Gedenk mij vooral, die zo vaak vermoeid en belast ben. In mijn hart is niets dan zonde, maar Jezus leeft.'

Het reisgezelschap bestond behalve uit Purves en MacCheyne nog uit drie andere broeders: Alexander Cumming uit Dumbarney, Alexander Somerville uit Glasgow en Horatius Bonar uit Kelso. Zij trokken de border over en bereikten tenslotte Newcastle. In veel gevallen preekten zij in de open lucht. MacCheyne sprak op een avond voor een menigte van duizend mensen, die op een terrein tussen de Cloth Market, de linnenmarkt, en de St. Nicholas' kerk was samengestroomd, over de 'grote witte troon'. Het was een prachtige avond met de sterren aan de hemel. Een indrukwekkende stilte heerste over het aandachtige volk. De dienst duurde tot tien uur, maar niemand vertrok. 'Wij zullen elkaar nooit weer ontmoeten', zo sprak de bewogen prediker, 'totdat wij elkaar voor de Rechterstoel zien. Maar de prachtige hemelen boven ons, de zilveren maan die ons beschijnt en deze waardige kerk achter ons, zijn mijn getuigen dat ik u dood en leven heb voorgesteld.'

Bekering van drie nichten

Op de terugreis kon hij niet nalaten het dorpje Ruthwell aan te doen. Wat bewaarde hij veel herinneringen aan dit prachtige plaatsje in Dumfries, waar zijn moeder vandaan kwam. Hier had hij vaak zijn schoolvakanties doorgebracht. Dan bezocht hij de statige pastorie van Henry Duncan en speelde hij in de grote tuin. En het schilderachtige kerkje herinnerde hem niet alleen aan zijn jeugdijaren, toen hij onbezorgd van het leven en de natuur genoot, maar ook aan zijn proponentstijd, toen hij zijn eerste preek voor de hem bekende dorpelingen hield. Hij begaf zich nu naar het vlakbij gelegen gehucht Clarencefield, waar zijn tante woonde.

Aan het eerste huis rechts, 'Clarence Cottage', bewaarde hij ook veel herinneringen. Hier ontmoette hij zijn drie nichten, Maria, Charlotte en Georgiana Dickson. Het waren wufte meisjes geworden, die weinig ernst vertoonden. Zij waren grootgebracht op het Europese vasteland en daar waren zij niet alleen in aanraking gekomen met beschaafde vormen en een hoogstaand cultureel leven, maar ook met kringen waar met God noch gebod rekening gehouden werd. Het frivole leven begon hen meer aan te spreken dan de ernst van het christelijk geloof en toen zij naar hun ouderlijk huis terugkeerden, toonden zij hun aversie tegenover alles wat met godsdienst te maken had. Wel gingen zij naar de dorpskerk, maar het Evangelie van Duncan liet hen onbewogen.

Zo trof MacCheyne zijn nichten aan. Zij zagen de slanke gestalte in predikantskostuum het erf opkomen. 'Daar komt "Mr. Perfection" aan!' want zo noemden zij hem. Wat had Robert hun te vertellen! Zou hij hen dadelijk ernstig aanspreken? James Dodds, die hem al van vroeger kende en die ook weleens op de cottage kwam, was benieuwd hoe deze ontmoeting af zou lopen. Hoe vriendelijk kwam de neef de meisjes tegemoet. Hoe voorzichtig ging hij met hen om. De dag na zijn komst zag Dodds hem met zijn nichten een ochtendwandeling maken en het was alsof de luchthartigheid van hen geweken was. Hij had hun harten geraakt. Het was alsof de verschijning van hun neef een verborgen aantrekkingskracht had. Zijn godzalige wandel imponeerde hen. Tijdens zijn korte verblijf gingen zij met hem op pad om de zieken te bezoeken en zij hielpen hem met het verspreiden van traktaatjes.

Maar er gebeurde meer: de Geest van God begon met hen te twisten. Onder het gebed van Robert begon Maria luid te snikken en ook Charlotte kreeg diepe indrukken. Zelfs de trotse natuur van Georgiana werd gebroken. Een vriend van Dodds schreef hem: 'Zij wierp zich gisteravond na de kerk op mij en barstte in tranen uit en zei dat zij de dingen nu in een nieuw licht begon te zien.' Clarence Cottage' was een 'huis des geweens' geworden. Daar zaten Robert en zijn nichten aan de thee. Ook burens waren gekomen om hem te ontmoeten. Dodds schrijft hierover: 'De meisjes huilden allen en er volgde zo'n schouwspel dat ik niet

op papier kan beschrijven. Maria en Georgiana vielen om onze nek en snikten, schreeuwden vanwege de zonde en riepen uit dat zij nooit eerder het geluk gekend hadden. Charlotte, de andere zuster, zei niet veel, maar keek des te meer.'

Het bezoek van MacCheyne aan Ruthwell was niet voor niets geweest. Het was alsof hij 'door Samaria moest gaan'. Wat sprak de meisjes zo aan toen hij hun huis binnentrad? Zij werden niet getroffen door zijn woorden, maar door 'de plechtige, toegenegen bewogenheid' die van hem afstraalde. Hij sprak maar weinig, maar de liefdevolle blik in zijn ogen doorpriemde hun gemoed. En Gods Geest blies op hen op een wijze die niet te verklaren is. Na het onverwachte bezoek van neef Robert waren zij zoekers geworden van de hemelstad. Met blijdschap schreef Robert zijn vader over de opmerkelijke verandering van zijn nichten: 'U weet niet wat voor een diepe bezorgdheid ik voor u allen heb, dat het wel met u zal zijn voor de eeuwigheid. De drie jonge dames op de cottage zijn de eersten van mijn bloedverwanten voor wier zaligheid ik nuttig ben geweest. Hun verandering is inderdaad erg wonderlijk en als zij tot het einde toe volharden, is deze genoegzaam om een pure ongelovige van de werkelijkheid van het werk van de Heilige Geest te overtuigen.'

Nadat hij begin september 1842 in zijn pastorie was teruggekeerd, kreeg hij een brief van Maria. Vele brieven volgden de daaropvolgende zeven maanden, niet alleen van haar, maar ook van de andere nichten. Gods werk zette bij hen door, maar zij hadden zo'n grote behoefte aan onderwijs. Geleidelijk werden zij tot de Zaligmaker geleid. Het licht ging op in de duisternis en de 'Clarence Cottage' werd nu een woning van gezang. Spoedig brachten zij hun neef een bezoek en werden met vreugde door hem en zijn zuster Eliza ontvangen. Toen het tijd was om te vertrekken, ging Maria niet direct met haar zusters mee, maar bleef ze in Dundee rondhangen. Evenals Maria van Bethanië had zij persoonlijk onderwijs nodig. Zij was niet zo geneigd vrijmoedig de vertroosting van het Evangelie haar eigen te maken. Twijfelingen en onzekerheid bleven in haar binnenste knagen. Haar kritische geest kon niet alles zo snel verwerken. Deze houding ging Charlotte wel wat te ver. Deze had een natuurlijke afkeer van een sombere stemming en ze was bang dat haar zus hierin wat zou doorgloeien. Zij kende wat meer van de ruimte in Christus en schreef haar neef: 'Ik kan niet denken dat het Gode behaaglijk is dat deze wereld in 'een levende graftombe' veranderd wordt.' Was Maria niet te veel met zichzelf bezig? 'Ik bid of God haar hart mag openen om haar van zonde te overtuigen en haar gewillig te maken om alles op te geven en Jezus te volgen', zo schreef Charlotte.

De worsteling om het juiste evenwicht te vinden was voor de intelligente meisjes niet zomaar voorbij. Had hun neef hen niet ervan overtuigd dat 'het geloof niet een pijnlijk slavenjuk was'? Het blijmoedige geloofsleven kon toch samengaan met het staan in de wereld, al zou de strijd tussen geest en vlees nooit ophouden. Niet alle dingen waren direct verklaarbaar en het kostte tijd om hen in de wegen van Gods Woord in te leiden. Het licht van de Zon der gerechtigheid brak door. MacCheyne gaf hun met de prediking onderwijs over de betekenis van de gelijkenis van de wijze en de dwaze bouwer. Charlotte zag nu duidelijk in dat haar geloof gefundeerd moest zijn op de Rotssteen, Jezus Christus. Spoedig hierna vroegen zij voor de kerkenraad van de St. Peter's om toelating tot het Avondmaal.

Lamb schreef met blijdschap in zijn dagboek: 'Het is verheugend te horen dat enkele familieleden van de predikant, drie jonge dames, zich voor het eerst aan de kerk hebben verbonden en zich openlijk aan de Avondmaalstafel overgaven aan Hem, Die hen heeft liefgehad en Die Zich gegeven heeft om hen van zonde en dood te verlossen.'

Verlangen naar heiligheid

Zo wisselden vreugde en verdriet elkaar af in het leven van MacCheyne. Zijn zuster Eliza stond hem in alles terzijde en regelde de zaken in de pastorie. Na zes jaar aan de

Strawberry Bank gewoond te hebben, waren zij naar een ruimer woonhuis verhuisd. Het was een alleenstaande villa aan de Union Place, een laantje niet ver van de kerk en het vorige huis verwijderd. Verkwikt kwam haar broer thuis na zijn reis naar Engeland. 'Ik ben veel sterker teruggekomen, inderdaad geheel wel. Ik geloof dat ik op mijn terugreis enige kostelijke zielen als mijn loon heb mogen winnen. Ik verlang ernstig naar meerdere genade en persoonlijke heiligheid; ook wil ik nuttiger gemaakt worden.'

Zo ging hij de herfst in. Hij voelde zich sterker geworden, maar het bleek slechts een opflikking te zijn. Hij genoot van de zonovergoten baai vlakbij zijn woning. De Magdalen Yards vormden de oever van de schitterende baai van de Tay. De herfststooi van de bomen kreeg glans door de zachte stralen van de najaarszon.

'Nauwelijks ging er een dag voorbij, dat hij na de middag niet op het gloeiende westen staarde, en terwijl hij daarnaar keek, sprak hij over de Zon der gerechtigheid, of van de blijdschap van de engelen die voor Zijn aangezicht staan, of van de zaligheid van hen, wier zon niet meer kan ondergaan, totdat zijn gezicht onder het spreken van blijdschap straalde. (...) Aldaar zal geen nacht zijn'; de stralen van de eeuwige Zon doen de gouden straten van het hemelse Jeruzalem glanzen. Hoe verlangde hij naar 'de stad die fundamenten heeft'. Had hij geen voor gevoel van zijn einde, dat spoedig komen zou? De Heere was hem nabij. 'Gedurende de gehele winter was het aan hem te merken, dat hij buitengewoon blijmoedig gestemd was, daar zijn krachten waren toegenomen en hij de onmiddellijke nabijheid van Jezus in zijn ziel gevoelde.

Hij leefde in de zalige bewustheid een kind van God te zijn, nederig en zachtmoedig, juist daarom, omdat hij er volkomen van verzekerd was dat Jehovah zijn God en Vader was.' Wie anders kon dit van hem getuigen dan zijn beste vriend, Andrew Bonar, , die hem zo goed kende? Was het vaderlijke van God niet in zijn hart en op zijn lippen? Stond hij niet in de vrijheid, waarmee Christus hem had vrijgemaakt? Niets kon hem scheiden van de liefde van Christus.

In Londen

Robert MacCheyne dorstte naar heiligheid. Hij begeerde in Hem, door Hem en tot Zijn eer te leven. Zijn gang was steeds in het binnenste heiligdom, waar de verborgenheid van het verzoenend werk is geopenbaard. Ook op reis week zijn tere en nabije leven niet van hem. Zijn gemeente begreep hem niet altijd. Zeker niet toen zijn vriend James Hamilton hem uitnodigde om hem in november 1842 te assisteren bij de Avondmaalsbediening. Dit was niet naast de deur, want sinds 1841 stond Hamilton niet meer in de gemeente van Abernyte, maar was hij verbonden aan de Schotse kerk aan het Regent Square in Londen, waar Edward Irving véér zijn afzetting predikant was. MacCheynes ouderlingen waren het niet met hem eens dat hij nu tien dagen lang van huis ging. Hij had een niet te stuiten drang om overal te Evangeliseren en 'van stad tot stad te gaan', wat voortkwam uit een groeiende overtuiging dat hij meer Evangelist dan pastor was. Dit betekende niet dat hij van de St. Peter's werd losgemaakt. Zijn akker kende alleen wat ruimere grenzen dan het West End van Dundee.

Het bezoek aan Londen werd rijk gezegend, zeker voor zijn eigen ziel. Hij las met zielsgenoegen het Hooglied van Salomo, waarin hij zijn hart zo verklaard vond. De liefde tot Christus vervulde zijn ziel en hij vorderde steeds meer in de kennis van Hem, Die Zijn leven ook voor hem gegeven had. Nadat Hamilton zijn vriend naar het station had gebracht, zocht hij een leeg rijtuig uit om hier ongestoord te kunnen bidden en mediteren; maar wat was hij teleurgesteld toen een ander hier ook instapte. Sonar merkt op dat 'dit bezoek aan Londen één van de meest gezegende was en de vordering van zijn ziel in ware heiligmaking was voor velen niet verborgen gebleven.'

Zijn brief van 5 november 1842 aan Horatius Bonar laat iets zien van zijn hemelsgezindheid: 'O, dat mijn ziel nogmaals wedergeboren, dat ik voor de tweede keer krachtdadig geroepen en tot een vat gemaakt werd, vervuld met de Heilige Geest, om niets dan Jezus en Zijn liefde te verkondigen!'

Zijn heilig leven bestond ook hierin dat hij aan zijn eigen heiligheid gestorven was. Was de zucht naar roem en eer een grote strik, waarmee hij te strijden had, nog listiger was de verzoeking als 'een heilig mens' bekend te staan. Daarom lette hij op zijn hart of hij met zijn 'eigen heiligheid' voldaan was. Hij bleef leerling, ondanks dat hij velen in heiligheid overtrof. Het was een ervaring om met hem aan tafel te zitten. Na het middageten was hij gewend een psalm of gezang te zingen. Vaak koos hij: 'De Heere is mijn Herder', of liederen die aanspoorden tot groei in heiligmaking. Zo zong hij nogal eens het vers van William Cowper:

*O, for a closer walk with God,
A calm and heavenly frame;
A light to shine upon the road;
That leads me to the Lamb.*

Hoe wordt het verlangen naar een nauwere omgang met God in dit vers vertolkt. 'O, een meer nabije wandel met God, een kalme en hemelse gesteldheid, een licht om op het levenspad te schijnen, dat mij naar het Lam leidt.' Het Lam is de kaars, die schijnsel geeft op het nauwe pad naar de hemel. Het Lam volgde hij door bezaaide en onbezaaide wegen. Standvastig was zijn oog op Hem gericht, Die Zijn kinderen eens voorhield: 'Blijf in Mij en Ik in u.' Dit was het geheim van zijn leven. Eén van zijn vrienden merkte op: 'Ik heb hem vaak vergeleken bij de zilveren, schone esseboom met zijn neerhangende takken en zacht groene bladeren, waarin de liefelijke stralen van de zon teruggekaatst worden. Het vallen van de bladeren doet aan zijn korte leven denken; vanavond is het groen en morgen is het verdwenen; verwelken, verdorren kan het niet.'

'Hervorming'

De heiligmaking was voor MacCheyne geen automatisme en ook geen wettische vertoning. Hij haatte een slordige levenspraktijk met een beroep op de christelijke vrijheid. Een nauwgezette wandel voor God en mensen begint in de binnenkamer. Voor zichzelf zette hij enkele korte richtlijnen op papier voor een nauwkeurig zelfonderzoek onder de naam van 'Hervorming'. Met een beroep op Maléachi 3:3: 'Hij zal de kinderen van Levi reinigen', stelt hij dat het de plicht van alle dienaars des Woords is om met Zich zelf en hun huisgezinnen te beginnen met de belijdenis van gedane zonden, met een ernstig gebed om besturing en genade, en een volkomen voornemen des harten. Twee hoofddelen geeft hij hierbij aan: 'Persoonlijke hervorming' en 'hervorming door het eenzaam gebed'. Persoonlijke heiligheid is ook voor de predikanten van het grootste belang. 'Ik ben ervan overtuigd dat, zal ik de hoogste trap van geluk in dit leven bereiken, ik het meest zal doen tot eer van God en het goede van mijn naaste en dan het volste loon in de eeuwigheid zal ontvangen; het zal zijn door mijn geweten altijd rein gewassen in het bloed van Christus te bewaren, te allen tijde vervuld te zijn met de Heilige Geest en door een zo hoge mate van gelijkvormigheid aan Christus in het gemoed, om zo wil en hart te bereiken, voor zover het een verlore zondaar mogelijk is zo'n gestalte ooit in deze wereld te verkrijgen.' Al is de genade van het eeuwige leven geen verdienstelijke gave, toch zal de mate van de heerlijkheid hiernamaals afhankelijk zijn van het leven van de gelovige in deze wereld. Zonder heiligmaking zal toch niemand de Heere zien. Hoe nodig is het dan ook om de persoonlijke zonden voor Gods aangezicht te belijden. 'Ik behoor vaak de zonden van mijn jeugd te belijden, zoals David en Paulus; de zonden vóór mijn bekering, de zonden na

mijn bekering, zonden tegen licht en beter weten, tegen liefde en genade.' Dan gaat hij verder met zijn lijst van zonden, waarop hij laat volgen: 'Ik behoor tot Christus te gaan om de vergeving van iedere zonde. (...) Ik moet nooit een zonde te gering achten om onmiddellijke afwassing in het bloed van Christus nodig te hebben.' Er is geen heiligmaking mogelijk zonder gebruik te maken van het lijden en de gehoorzaamheid van Christus. 'Ik moet mij niet alleen wassen in het bloed van Christus, maar mij ook bekleden met de gehoorzaamheid van Christus. (...) Christus voor ons is altijd nieuw, altijd volheerlijk.

'De onnaspeurlijke rijkdom van Christus is een onuitputtelijk onderwerp en het enige ware voor een schuldige ziel.' Het gaat in de heiligmaking om de gelijkvormigheid aan Hem. Dit kan alleen door de vervulling met de Heilige Geest. Hiertoe is nodig steeds van eigen zwakheid overtuigd te worden. 'Ik behoor een menigte Bijbelteksten in het geheugen te hebben om die in te denken, zoals Johannes 15 en Romeinen 7, om mij ervan te overtuigen dat ik een ellendige, hulpeloze worm ben.' Hij had een afkeer van de gedachte dat hij een bevestigd christen was, dat 'ik deze of die zonde zolang heb overwonnen, dat het mij een gewoonte geworden is de daaraan tegenovergestelde deugd te beoefenen, zodat ik haar nu niet meer behoef te vrezen. (.) Dit is een leugen van de satan.' Hoeveel verzoeken van de satan lagen niet op de loer om hem van Christus en Zijn heiligheid af te trekken? Waakzaamheid was geboden onder alle omstandigheden, om niet steeds opnieuw in de strikken van de duivel te vallen.

En dan de noodzaak van persoonlijk gebed. De ervaring was voor hem wel een leermeester, maar zonder de Geest der gebeden kon hij niets doen. Hij kende zijn tijden van afzondering, die hij nooit verzuimde. De hoofdpunten van het stille gebed zijn naar zijn gevoelen: 'De schuldbelijdenis, de aanbidding, de dankzegging, de smeking en de voorbede.' De vroegte van de ochtend is wel de beste tijd om met God alleen te zijn. Het beste is om dan 'tenminste één uur met God alleen te zijn.' De lijst van voorbeden is bij hem aanzienlijk: familie, vrienden, gemeente, kerk enzovoort, tot aan het Joodse volk toe. Het dagelijks gebed was voor hem de onmisbare ademtocht van zijn ziel. 'Ik behoor de beste uren van de dag in gemeenschapsoefening met God door te brengen. Dit is mijn waardigste en nuttigste bezigheid, die ik niet eigenwillig verzuimen mag. In de morgenuren van zes tot acht, heb ik de minste storing te vrezen, als ik de slaperigheid kan overwinnen. Een ogenblikje na het ontbijt kan ik aan de voorbede voor anderen wijden. Het uur na de thee is mijn beste tijd en moet, als het mogelijk is, plechtig aan God worden gewijd.'

Zijn leven was Christus

Wat was het geheim van het leven van MacCheyne? Was het zijn godzaligheid, zijn gebedsleven, zijn nauwgezette praktijk? Nee, het geheim van MacCheyne lag niet in zijn gaven en genaden, die hij zo veelvuldig had ontvangen. Het geheim van hem lag in de woorden van de apostel: 'Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij.'

Hewat merkt in het boekje over William Lamb hierover op: 'Hij dacht en sprak zoveel over Christus dat hij geleidelijk het beeld van Christus ging vertonen.' Toen hij gestorven was, vond men in zijn bureau een brief, die hij van een onbekende had ontvangen. Deze had hem in de St. Peter's gehoord en was door zijn prediking gesticht. Maar er was iets wat nog meer indruk maakte: 'Het was niet wat u zei en ook niet hoe u het zei, maar het was uw blik, het was net de blik van Christus, het was een gezicht van iemand dat blonk van het vertoeven in de aanwezigheid van de Heere.' Zijn leven was Christus en dit straalde in al zijn gangen en arbeid van hem af. Zijn gaven stelde hij dienstbaar om zielen voor Hem te winnen. 'Een dichter, een musicus, een kunstenaar, een geleerde, een atleet, dit alles achtte

hij schade en drek, alsof het niet bestond, opdat hij zielen mocht brengen in het Koninkrijk van zijn dierbare Verlosser.' Christus Jezus en Zijn verzoenend werk voor de mens was voor MacCheyne het allerbelangrijkste, het meest wezenlijke.'

Voordat hij zijn reis naar Palestina maakte, had hij een afgod van zijn gemeente gemaakt en nu was hij zelf bang een afgod van zijn kudde te worden. Het waren vooral zij die de Heere Jezus zelf niet kenden, die hem zo vereerden. Zo achtten zij het 'middel' hoger dan de Middelaar zelf. Vaak zei hij: 'Leraars zijn alleen maar de stang; tot de koperen slang moet u zelf opzien.' Maar moest de koperen slang in de dagen van Hizkia niet worden vernietigd, omdat het volk Israël hiermee afgoderij bedreef? Was het daarom niet nodig dat hij steeds meer van de St. Peter's moest worden losgemaakt?

Zijn zwakke gezondheid liet het niet langer toe dat hij zijn huis-aan-huis bezoeken aflegde. Het werk als Evangelist ging hem op den duur beter af dan zijn pastorale arbeid. De zorgen van de gemeente drukten als een zware last op hem. Zijn kerkenraad was zo verstandig maatregelen te nemen en benoemde Alexander Gatherer tot zijn hulpprediker, die hem tot aan het einde van zijn loopbaan bijstond. Met hem had hij een goed contact. Als hij buiten de stad was, hield Gatherer hem op de hoogte van het wel en wee in zijn gemeente.

Zo schreef MacCheyne vanuit Ellon aan Gatherer terug op 20 februari 1843: 'Ik was verheugd in uw brief te lezen dat u over zulke heerlijke teksten hebt gepreekt en ik hoop dat zij aan vele zielen zijn gezegend geworden. Vergeet nooit dat de zaliging van zondaren het doel van elke prediking is. (...) Ik heb enkele zalige uren van gemeenschapsoefening met de ongeziene God mogen smaken, die ik voor geen duizenden van goud of zilver zou willen ruilen.'

Het begin van 1843

Zo deed het jaar 1843 zijn intrede. Op 1 januari was het Avondmaalsviering in de St. Peter's. Andrew Bonar en John Milne werden verzocht om hierbij te assisteren. In een brief vraagt MacCheyne aan Milne: 'Bid voor mij, want ik ben een arme worm; in mij is niets dan schuld en nood der ziel, maar toch kan ik zeggen: 'In de Heere heb ik gerechtigheden en sterkte.' Wanneer zal de dag aanbreken en zullen de schaduwen vlieden? *Wanneer het volmaakte gekomen zal zijn, dan zal hetgeen ten dele is, tenietgedaan worden.*'

Hij preekte bij deze gelegenheid uit 1 Timotheüs 1:16: 'Maar daarom is mij barmhartigheid geschied.' Lamb vond het een voortreffelijke preek, 'waarin hij aantoonde dat, indien Jezus Christus aan iemand zoals Paulus - de vervolger, godslasteraar en goddeloze - de lankmoedigheid van Zijn genade bewees, die genoeg was om hem te redden, dat die dan ook groot genoeg is om ieder van ons, de grootste der zondaren, te verlossen.' En toen MacCheyne de Avondmaalstafel sloot, sprak hij tot de onverschilligen van hart: 'Veracht u de rijkdom van Zijn goedertierenheid, verdraagzaamheid en lankmoedigheid, niet wetende dat de goedertierenheid van God u tot bekering leidt?'

Kort hierop sprak hij over Kolossenzen 1:27: 'Aan wie God heeft willen bekend maken, welke zij de rijkdom der heerlijkheid dezer verborgenheid onder de heidenen, welke is Christus onder u, de Hoop der heerlijkheid.' Aan het einde van zijn preekschets tekende hij aan: 'Een liefelijke, plechtige ure.' Wie hebben een recht verkregen op de toekomstige heerlijkheid?' zo vroeg MacCheyne bij de toepassing. 'Woont Christus door het geloof in uw harten? U hebt gehoord hoe degenen die door de Heilige Geest de ogen geopend zijn, zich aan Christus overgeven en Hem als hun eeuwige gerechtigheid aandoen. Hebt u dit reeds gedaan? Hebt u Christus aangedaan? Dit alleen geeft ons recht op de heerlijkheid. Deed u dit tot nu toe niet, dan is al uw hoop een ijdele droom.' Leeft Christus in u, woont Hij in uw hart? Zonder heiligmaking zal niemand de Heere zien.'

'De hoop der heerlijkheid' vervulde zijn hart. Deze heerlijkheid was het onderwerp waarover hij in de laatste maanden van zijn leven vaak sprak.

Hij preekte in Newton-on-Ayr, in Ayrshire, over 'de grote witte troon', over dezelfde woorden als die hij in Newcastle had gesproken: *'En ik zag een grote witte troon, en Degene Die daarop zat, van Wiens aangezicht de aarde en de hemel wegvloten, en geen plaats is voor die gevonden'* (Openb. 20:11).

Ook in Dundee had hij over deze tekst gesproken, niet in de St. Peter's maar in de *meadows*, de stadweide. De regen viel toen gestadig naar beneden, maar het volk bleef tot het laatste staan luisteren. Volgens Bonar was dit 'één van zijn meest indrukwekkende preken', waarvan helaas geen schets bewaard bleef. Een familielid van Roderick Lawson, predikant te Maybole, hoorde deze preek als jongeman aan en vertelde later hierover: 'De dienst vond niet plaats in de kerk, maar op de begraafplaats van Newton, niet zo ver van het gebouw. MacCheynes onderwerp was 'de grote witte troon' en hij preekte totdat de zon achter de bergtoppen van Arran aan de overkant van de zee onderging. Hij gebruikte het invallen van de duisternis als beeld voor het naderend einde van alle adamskinderen.' De keerzijde van de heerlijkheid die Gods kinderen ten deel valt, is het oordeel over de goddelozen. Zijn grote verlangen was gericht op de wederkomst van Christus, maar ontzetting beving hem als hij bedacht wat dan het deel zou zijn van hen, die Christus niet kenden.

In januari 1843 bezocht hij Collace, waar hij preekte over 1 Korinthe 9:27: 'Verwerpelijk bevonden.' Het was volgens Bonar 'een zo ernstige rede dat velen zeiden dat zij op de klank van de bazuin geleek, die de doden zou doen opwekken.' Hoe hunkerde zijn ziel naar de eeuwige tabernakelen. Zijn dagboek, dat hij zoveel jaren had bijgehouden, eindigde op 6 januari. Hij wist dat hij een gedenkboek had voor Gods aangezicht. De Heere had zijn omzwervingen geteld. De laatste aantekening betrof niet zijn eigen zieleleven, maar was een hoopgevende vermelding van enkele nieuwe bekeringen. Hoevele namen kwamen er niet in zijn zijn dagjournaal en aantekenboeken voor? De wat mismoedige intrede in het nieuwe jaar veranderde, toen hij kon schrijven: 'Gehoord van een ontwaakte ziel, die rust gevonden heeft, de ware rust, naar ik geloof. Twee nieuwe gevallen van ontwaking; beide innig en treffend. Juist nu ik wanhopend de moed begon te verliezen, doet God mij de tekenen van Zijn terugkerende aanwezigheid aanschouwen.'

Wat was de reden van zijn mismoedigheid? Was het dat God Zich enig tijd verborgen had gehouden door geen nieuwe 'schoven' te vertonen, die Hij eens in Zijn schuren zou vergaderen? Als het stil was aan het 'front' van het kerkelijk voorhof, dan was hij bang dat er oorzaken waren, waarom de Heere Zijn hand van Zijn erfdeel afhield, door geen 'nieuwe geboorten' te laten zien. Maar worden alle ware vruchten openbaar gemaakt? Zal veel verborgen werk niet in de eeuwigheid aan het licht komen? Zolang het nog dag was, ging hij door met zijn werk, al werd zijn verlangen om bij de Heere in te wonen steeds sterker. 'Hoe vaak verlang ik ontbonden te worden en met Christus te zijn, de hoogte van Pisga te beklimmen en een afscheidsblik aan de kerk op aarde te werpen, van het lichaam verlost te worden en bij de Heere in te wonen. O, dat is zeer verre het beste.'

Voor zijn gevoel zou deze dag spoedig aanbreken. 'Ik verwacht niet dat ik lang zal leven. Ik verwacht te eniger tijd plotseling te worden opgeroepen, misschien spoedig, daarom spreek ik zo duidelijk als mij enigszins mogelijk is.'

Ook zijn gemeente merkte iets ongewoons aan hem, vooral toen hij een preek besloot met de volgende woorden: 'Veranderingen zijn ophanden; weldra zal ieder oog, dat mij nu ziet, door de dood verduisterd worden. Een andere herder zal deze kudde weiden, een andere voorganger het psalmgezang leiden, een andere kudde de schaapskooi vervullen.'

Op Evangelisatiereis

In februari 1843 maakte hij zijn laatste Evangelisatiereis naar het noorden van Schotland. In dit verband haalt Bonar zijn gezegde aan: 'De olie van de lichter in de tempel werd verteerd door licht te verspreiden en zo is het met ons.' De Heere trok met hem op. Het was alsof Hij hem een vat vol met de olie van Zijn liefde meegaf. 'Hij begaf zich op reis', zei iemand die hem de stad zag uitgaan, 'met een zo onbewolkt en gelukkig gezicht als de hemel boven hem die heldere morgen vertoonde.' Zijn prediking in het gebied boven Aberdeen liet een diepe indruk na. Soms wilde men stenen naar hem gooien, maar zodra hij begon te spreken liet men de handen zakken. Ook in 'de granieten stad', waar Burns niet zo lang geleden geweest was, preekte hij.

Hierover schreef hij op 14 februari aan zijn hulpprediker Gatherer: 'Ik had in Aberdeen een geschikte gelegenheid om te prediken en onze bijeenkomst in Peterhead was inderdaad niet zonder vrucht.' Zo ging hij het land door, het winterse weer en andere ongemakken trotserend. 'Het weer is tot nu toe heerlijk geweest. Heden is voor het eerst een sneeuwbuï gevallen. Maar God is met ons en Hij zal ons geleiden tot het einde toe. Ik voel mij geheel wel, hoewel soms een weinig moe.'

Nooit eerder had hij gevoeld dat de Heere hem zo nabij was dan toen hij deze tocht ondernam. Hij was er vol van, toen hij op 1 maart weer in Dundee terugkeerde. De volgende avond was het de gebruikelijke bidstond, waarin hij verslag deed van zijn reis. Hij was zichtbaar vermoeid en uitgeput. Op 7 maart schreef hij aan Eliza, die bij haar ouders was: 'Ik ben werkelijk gelukkig thuisgekomen na al mijn omzwervingen. (...) Ik preekte en sprak zevenentwintig maal in vierentwintig verschillende plaatsen en deze zijn de meest duistere plaatsen in het ruwe Schotland.' Hij voelde zich daar als een vis in het water. Wat moet zijn zuster wel gedacht hebben, toen zij las: 'Ik kan met Wesley zeggen, toen de bisschop van Londen hem zei: Je zult beter af zijn met een gemeente: "De wereld is mijn gemeente, mijnheer."

'Dat kon zijn vriend William Burns hem eveneens nazeggen, maar deze was niet over een kudde gesteld. Vanuit Kirrimuir schreef Burns hem op 13 maart een brief. Deze spoorde hem aan om zijn weg voor de Heere neer te leggen. 'Heb je licht op je pad gezocht en ben je daar werkelijk mee bezig? Zet een dag apart om dat te doen en dat met vasten en bidden. Ik weet niet hoe het is, maar het schijnt voor mij steeds duidelijker te worden dat je zonder uitstel je standplaats moet opgeven en het veld van beproeving moet intreden, waarin ik de eer heb bezig te zijn. De velden zijn hier wit.'

Gods wegen waren anders dan Burns had kunnen denken. Toen MacCheyne deze brief kreeg, duurde het niet lang meer of hij zou voorgoed van zijn post worden afgelost. Er heerste al enkele weken een tyfusepidemie in het West End van Dundee. Velen lagen ziek op bed en de vermoeide herder probeerde hen naar vermogen bij te staan in hun lijden. Het deerde hem niet dat hij hierbij gevaar liep van zelf besmet te raken.

Op 5 maart ging hij twee keer in zijn eigen kerk voor en het zag ernaar uit dat hij voorlopig niet aan nieuwe tochten dacht. Aan zijn vader schreef hij: 'Alle huiselijke zaken gaan voort als een kalme stroom; ik heb geen vertrouwen zonder Zijn vruchtbaarmakende invloed.' De band met zijn gemeente was nog net zo hecht gebleven.

Laatste preken

Op zondag 5 maart preekte hij driemaal en een week later, op 12 maart, preekte hij voor de laatste maal voor zijn kudde. De morgenpreek was uit Hebréeën 9:15: 'En daarom is Hij de Middelaar des Nieuwen Testaments', en 's middags preekte hij over Romeinen 9:22-23. Het waren zowel troostpreken als oordeelsaankondigingen. Een hoorder schreef de kern ervan op, maar de geest waaruit MacCheyne sprak, kon hij niet weergeven. Bij de eerste

preek lag de nadruk op de eeuwige erfenis die Gods kind ten deel valt. 'Hij zal het aangezicht van God zonder een wolk zien en dat tot in alle eeuwigheid. Hier, o gelovige, zijn er vele wolken die uw gezicht verdonkeren, maar daar zullen er geen gevonden worden; daar zult u eeuwig met Christus zijn, hetwelk het andere deel is van de eeuwige erfenis.'

De middagpreek handelde over 'de vaten des toorns gereed tot de ondergang.' Tot de onbekeerden sprak hij zoals hij dat gewend was: onomwonden en zonder de scherpe kantjes eraf te vijlen. 'Toen ik onlangs in het noorden van Schotland was, stond ik aan de kust en zag de rotsen in de zee staan. Het is boeiend om te zien hoe de machtige golven op de rotsen uiteenspatten. Twee dingen vallen hierbij op: ten eerste de omvang van de rotsen waarop de golven vallen en ten tweede dat de rotsen onbewogen blijven; geen kracht van de golven kan hen in beweging krijgen. Broeders, dit tafereel is een beeld van wat wij eenmaal zullen zien, wanneer God Zijn toom op de goddelozen gaat uitstorten.' Dan zullen Gods kinderen niet meer wenen over de ondergang van de onboetvaardigen. De genadetijd is dan voor altijd voorbij. En dan eindigt MacCheyne deze aangrijpende preek met deze woorden: *'O broeders, laten wij wenen, totdat deze dag komt, want hoewel God in de ondergang van de vaten des toorns zal verheerlijkt worden, zal hij meer verheerlijkt worden door van hen vaten der barmhartigheid te maken! De Heere zegene Zijn eigen Woord. Amen.'*

Voor de laatste maal daalde hij de trappen van de kansel af. Besepte zijn gemeente dat het zijn afscheidspreek was geweest? 's Avonds ging hij nog naar Broughty Ferry, waar hij preekte over Jesaja 60:1: 'Maak u op, word verlicht.'

Dit was de laatste keer dat hij de boodschap van verzoening liet uitgaan, of zoals Bonar opmerkt: 'Dit was de laatste maal dat hij op zou treden om Christus direct aan zondaren te verkondigen.'

Kan het kernachtiger worden verwoord? Na zijn sterven vond men een ongeopende brief van een vrouw, die niet kon nalaten hem te schrijven dat deze preek haar tot zegen was geweest. Het waren niet zozeer de woorden die haar in die preek zo aangesproken hadden, maar zijn manier van voordracht had haar getroffen. 'Ik zag in uw rede, in de heiligheid een schoonheid, zoals ik nooit tevoren erin gezien had. U zei ook iets in uw gebed wat mij diep in de ziel trof. Het waren de woorden: "Gij weet dat wij U liefhebben." O, mijnheer, wat zou ik ervoor willen geven, als ik tot mijn Zaligmaker kon zeggen: "Gij weet dat ik U liefheb."'

MacCheynes laatste ziekbed

De volgende avond was er een bijeenkomst in het kerkgebouw in verband met de kerkelijke crisis. Een kerkscheuring was nu meer dan ooit onvermijdelijk. De regering van Londen bleef onvermurwbaar en wilde niet toestaan dat de Kerk van Schotland meer vrijheid kreeg. Een zekere Makgill Crichton lichtte de gemeente in over de stand van zaken en ook MacCheyne sprak bij deze gelegenheid met veel vuur.

Toen hij thuis kwam voelde hij zich rillerig en ziek. Hij kreeg hevige hoofdpijn en kon die nacht niet slapen. Ondanks dat het de volgende dag erger werd, ging hij toch naar het oostelijk gedeelte van de stad om het huwelijk van Georgina Anderson en William Stewart te bevestigen. Na afloop van de plechtigheid kwam een klein meisje met een bloem naar hem toe. 'Zal ik deze op uw jas doen?' vroeg zij parmantig. 'O ja, mijn lieve kind', antwoordde MacCheyne, 'maar dan moet jij mij helpen.'

Zo prikte het kind de bloem in een knoopsgat van zijn jas. 'Nu heb ik gedaan wat jij wilde, maar wil jij dat ook doen?' Ja', antwoordde het meisje. 'Wel, ik wil dat je luistert naar de geschiedenis van de goede Herder, Die Zichzelf gegeven heeft voor de schapen.' En toen

hij begon te vertellen, schaarden vijf of zes andere kinderen zich om hem heen. Zij luisterden met open monden. Het was een kinderpreek uit het hart van een herder die zoveel van het jonge volk hield en hen, evenals de Zaligmaker, nooit van zich afstootte.

Toen MacCheyne thuiskwam, voelde hij zich doodziek. Een hevige koorts joeg door zijn lichaam. Op weg naar huis liep hij bij zijn collega en vriend Patrick Miller aan, om hem te vragen of hij in St. Andrews een spreekbeurt voor studenten waar wilde nemen, maar hij trof hem niet thuis. Toen liep hij naar het huis van zijn dokter, dr. Gibson, om hem op de hoogte te brengen. Gibson bracht hem naar de pastorie. Hij voelde dat de koorts was toegeslagen, die hem nu alle krachten ontnam. Met weinige woorden gaf de dokter te kennen dat hij bezorgd was over zijn lichaam. Zwaar ziek ging hij die avond naar bed. 's Nachts kon hij niet in slaap komen en de volgende morgen zei hij dat hij dacht de dag niet te zullen halen; zo ziek voelde hij zich. Het spreken viel hem moeilijk en de koorts benevelde zijn geest. Maar geen klacht kwam over zijn lippen. 'Zouden wij het goede van de Heere ontvangen en het kwade niet ontvangen?' zo sprak hij. Zijn lichamelijk lijden ging niet buiten zijn zielstoestand om. Vaak herhaalde hij de woorden van de psalmist: 'Mijn sap werd veranderd in zomerdroogten', en: 'Mijn beenderen werden verouderd in mijn brullen de ganse dag.' Hij wist maar enkele woorden te wisselen met zijn hulpprediker Gatherer. Toen Patrick Miller bij hem kwam, had hij vreselijke hoofdpijn. Nadat deze met hem had gebeden en hem Mattheüs 11:28 toevoegde, vouwde de zieke met diepe ernst zijn handen. Het was alsof hij op zijn einde wachtte.

De volgende dag kwam zijn gemeente bijeen voor de gebruikelijke bidstond. Een gedurig gebed werd voor hun geliefde leraar tot God opgezonden. De kerk was de daaropvolgende dagen elke avond open, zodat daar de gelovigen samenkwamen om voor zijn herstel te smeken. De geestelijke strijd bleef hem niet bespaard. De boze sloeg toe, maar overwon niet. Tijdens het uur van de bidstond, vroeg hij een uur alleen gelaten te worden. Toen zijn knecht daarna zijn kamer binnenkwam, riep hij met een vrolijke stem uit: 'De strik is gebroken en ik ben ontkomen.' De satan was van hem geweken. Hoe glinsterde zijn koortsig aangezicht van vreugde! Hij voelde zich nu gelukkig en had volle vrede in zijn gemoed. Die avond dankte hij de Heere 'voor kracht in de ure van zwakheid, voor licht in de ure van duisternis, voor blijdschap in de ure van smart, voor troost in al onze verdrukking, opdat wij zouden kunnen vertroosten degenen die in allerlei verdrukking zijn, door de vertroosting met welke wijzelf van God vertroost worden.'

Jammer genoeg was zijn zuster Eliza in Edinburgh, zodat hij haar verzorging moest missen. Zijn scriba P.H. Thoms stelde donderdag zijn ouders op de hoogte van de toestand van hun zoon. Ook dr. Gibson schreef enkele regels naar de Hill Street. Eigenlijk zag deze het niet zo somber in. Hij schreef: 'Ik aarzel niet u vanavond enkele regels te schrijven en ik ben blij u te zeggen dat het naar ik hoop heel wat beter met hem gaat, zo zelfs dat ik alle hoop heb dat hij binnen enkele dagen weer op zal knappen.' De brief van Thoms kwam op donderdagavond aan en zijn vader besloot dadelijk om de volgende morgen met Eliza naar Dundee te gaan.

In de loop van de middag bereikten zij de Union Place. 'Wij vonden Robert in bed en nog koortsig, toch was hij volkomen kalm.' Hij dicteerde zijn vader een brief voor dr. Bunting van de Wesleyan Missionary Society, de zendingsvereniging van de methodisten, waarvoor hij op 30 april in Londen een spreekbeurt moest vervullen. Voorlopig werden alle afspraken afgezegd. Dr. Gibson wist nog niet zeker of hij tyfus had, maar toen het ziekteverloop na de zondag een verkeerde wending nam en MacCheyne plekken op zijn lichaam ging vertonen, kon hij de juiste diagnose stellen.

Geheel verzwakt lag MacCheyne op bed. Toch bleef de dokter optimistisch en hoopte op zijn herstel. Vader MacCheyne keerde met gemengde gevoelens, en toch niet zonder hoop, naar huis terug. Hij liet zijn vrouw overkomen, die op donderdag 21 maart in de loop van de middag arriveerde. Ook Andrew Bonar kreeg bericht van zijn ziekte.

Eliza stuurde hem op vrijdag het volgende briefje: 'Beste vriend. Als je kunt, kom dan. God heeft mijn geliefde broer op het ziekbed geworpen en het is waarschijnlijk dat hij hierop lang zal moeten blijven liggen, als God hem voor ons zal sparen. De dokter zegt dat het tyfuskoorts is en het is de negende dag Gisteren om deze tijd was hij volkomen bij kennis, maar hij had een slechte nacht. Enkele uren scheen hij in gebed te zijn, met een zachte bijna onhoorbare stem. Toen begon hij zijn volk zo dringend toe te spreken dat wij het haast niet konden dragen zijn lieve stem te horen, het was zo aandoenlijk.'

Zij schreef hem dat haar broer steeds naar zijn beste vriend vroeg. MacCheyne dacht dat hij in de eetkamer zat en riep meermalen: 'O, stuur hem naar mij toe! Stuur hem! Waarom houd je hem achter!'

Eigenlijk mocht hij in het geheel geen bezoek ontvangen en hij dacht misschien dat zijn beste vriend ook een verbod ontvangen had om hem te bezoeken. Hoe was hij met innige banden aan Andrew verbonden.

'Deze gemeente...'

Dacht hij soms aan Bonar toen hij opeens over Smyrna sprak? Toen hij op de terugreis uit Palestina met een hevige koorts op het dek van het schip lag en voorbij het eiland Patmos in de richting van Smyrna zeilde, waren de woorden van Andrew hem tot grote troost geweest. Toen leek het er ook op dat hij de kust niet meer zou zien, maar nadat hij in Smyrna aan land gegaan was, zette zijn herstel in. Gingen zijn gedachten toen ook niet naar zijn gemeente uit? Dacht hij aan de verloren zielen in de St. Peter's die nog geen Borg voor hun schuld hadden? Hij droeg zijn schapen op zijn borst en ook in de laatste dagen van zijn aardse loopbaan, waren zijn gedachten gedurig bij zijn kudde. Zelfs toen hij vanwege de hevige koorts wegzakte, hoorde men hem zeggen: 'Deze gemeente, Heere! Dit volk! De gehele gemeente! (..) Heilige Vader, bewaar ze in Uw Naam die Gij mij gegeven hebt.'

Op een andere keer bad hij twee uur lang aanhoudend voor zijn kudde; vooral de onbekeerden droeg hij op aan de genadetroon. Hij kon niet ophouden voor de St. Peter's te smeken en riep uit: 'Verhinder mij niet, ik zal bidden en God loven, zolang ik een stem heb.'

Zijn schapen dachten steeds aan hem en smeekten of de Heere hem voor hen wilde sparen, Zij beseften niet dat zij zijn stem nooit meer zouden horen. Dr. Gibson zag nu in dat hij niet meer van zijn bed af zou komen.

Toen een gemeentelid hem op zondag bezocht en hem te kennen gaf hoe hij ernaar verlangd had zijn stem op de kansel te zullen horen, was zijn antwoord kort maar krachtig: 'Mijn gedachten zijn niet uw gedachten en Mijn wegen zijn niet uw wegen, zegt de Heere.' Dit was het woord van zijn Meester en Zijn raad zou bestaan. 'Ik predik nu de preek, die God wil dat ik preken zal.' Hij was geheel met Gods wil en weg verenigd en berustte in Zijn welbehagen. Wat God doet dat is goed; Hij geeft geen rekenschap van Zijn daden.

Op dinsdag las Eliza hem enkele gezangen voor. Het viel hem niet mee om alles nog op te nemen. De laatste regel van een vers van William Cowper scheen hij te begrijpen:

Sometimes a light surprises

The Christian as he sings:

It is the Lord who rises.

When healing His wings.

'Soms verrast het licht de christen terwijl hij zingt:

Het is de Heere Die opstaat.

Wanneer Zijn vleugelen helen.'

Hoe vaak had zijn welluidende stem door de pastorie geklonken. Hoe dikwijls had hij troost uit de Psalmen of uit gezangen geput, die getuigen van het dierbare bloed van de Heere Jezus. Nu kon hij haast geen woorden uiten. Weldra raakte hij buiten bewustzijn. De koorts sloopte zijn lichaam en geest. Zijn ziel was echter met zijn God verenigd.

Toen hij buiten kennis was, zei hij opeens tot zijn oppasser: 'Onthoud de tekst 1 Korinthe 15:58: "Zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren", waarop hij met klem de laatste woorden van de tekst uitsprak: "Als die weet dat uw arbeid niet ijdel is in de Heere.'"

Zijn zwakke stem werd nu krachtiger. Hij waande zich bij zijn kerkenraad of met zijn collega's, toen hij sprak: 'Ik houd niet van wereldlijk gezag in kerkelijke aangelegenheden; neen, ik haat het, maar ik zal zeggen waar ik van houd: van getrouwheid aan God en een heilige wandel.'

De toestand van de kerk in zijn vaderland liet hem ook in zijn onderbewustzijn niet onberoerd. Hoe ging zijn ziel uit naar heiligheid. Hoe verlangde hij ernaar dat de klederen van Koning Jezus onbesmet zouden bewaard worden, te midden van een krom en verdraaid geslacht. Vaak was het of hij op de kansel stond en zijn gemeente toesprak. 'U moet hier in de tijd ontwaken, of u zult tot uw eindeloze spijt uw ogen opendoen in de eeuwige pijn! (...) U zult mij spoedig naar mijn laatste rustplaats vergezellen, maar dat zal uw zielen niet behouden!'

Er heerste grote droefheid in de stad. Velen liepen door de Union Place om te weten te komen hoe het met de geliefde voorganger was. Overal werden bidstonden gehouden. Op donderdagavond was de St. Peter's kerk weer vol, maar ook de volgende avond venamelden velen zich om voor hem te bidden. De afspraak was om het schoolgebouw hiervoor te gebruiken, maar de toeloop was zo groot dat men naar de kerk moest uitwijken. Het was vrijdagavond dat het bericht de ronde deed dat zijn toestand verslechterde. Zouden zij hun leraar dan toch moeten verliezen? Stemmen gingen op om de gehele nacht in de kerk te blijven. De ouderlingen en predikanten konden de menigte slechts met grote moeite van dit plan afbrengen. Zo ging het treurende volk heen, in afwachting van de dingen die komen zouden.

Ook in Ruthwell was er droefheid. De nichten Dickson smeekten voor het herstel van hun geliefde Robert, die hun geestelijke vader geworden was. Zij waren erover verbaasd dat zij al enige tijd geen post meer van hem gezien hadden. Toen een briefje van Eliza bij de deur van 'Clarence Cottage' werd afgegeven, begrepen zij hoe dit kwam. Charlotte schreef enkele regels terug. Met een hart vol van liefde schreef zij hem: 'Ik bid dat je zeer nabij God getrokken mag worden, dat je veel zoete gemeenschap met je hemelse Vader mag hebben. Moge de Geest van liefde je onderwijzen om meer van de liefde van Jezus te kennen, die liefde die de kennis te boven gaat, om in deze liefde voort te gaan en, o, dat je blijdschap vol mag zijn.' Zij hoopte dat hij 'kalm en vredig in de boezem van de goede Herder' mocht rusten. En als P.S. sprak zij de hoop uit dat hij spoedig van zijn ziekbed zou worden opgericht.

Zijn sterven

De wens van zijn nichten ging niet in vervulling. De brief van Charlotte kwam pas na zijn sterven aan. Het was zaterdagmorgen 25 maart 1843. De tekenen van het ontluikende voorjaar waren zichtbaar in de tuinen van de straten die uitzagen op de kalme waterspiegel

van de baai. In de pastorie aan de Union Place was het stil. Dr. Gibson zat naast het bed van zijn lieve vriend. Bewusteloos lag hij daar te hijgen vanwege de koorts, die zijn lichaam afbrak. Het was half tien, toen de stervende plotseling de handen omhoog hief. Het was alsof hij de zegen wilde uitspreken. Toen zakte hij weer weg in de kussens. Op zijn lippen kwam een flauwe trilling. Zonder een zucht of doodssnik ontsliep hij. De moegestreden pelgrim nam afscheid van het aardse tranendal en ontving een plaats in het vaderhuis daarboven. Zijn wens, die hij op 1 januari 1837 in dichtvorm verwoord had, ging in vervulling:

*Bij Jezus is zegen
In blijdschap en smart,
Gods licht op uw wegen,
Gods liefde in uw hart.
Uw sterven wordt zweven
Naar heiliger sfeer...
Hoe zalig te leven
In 't rijk van de Heer'!*

Spoedig werd de dood van Robert Murray MacCheyne in de stad bekend. 's Middags om vijf uur hoorde Andrew Bonar, die met de voorbereiding van zijn preken bezig was, van het sterven van zijn vriend. 'Ik spoedde mij naar zijn woning, hoewel ik nauwelijks wist waarom ik dit deed', zo schreef hij. Zijn vriend kon hij op aarde niet meer ontmoeten. Het was alsof een zwaard door zijn ziel ging. 'Nooit, nooit in al mijn leven heb ik zoiets gevoeld als dit. Het is een slag voor mijzelf, voor zijn volk, voor de kerk van Christus in Schotland. O, Heere, werk voor de zaak van Uw heerlijkheid. Ontwaak, o Heere, de godzalige wordt afgesneden en de getrouwe faalt. Mijn hart is bedroefd. Het doet mij voelen dat de dood nu voor mij nabij is. Het leven zou al zijn bekoring hebben verloren, als er de hoop van de verlostte zielen niet was. Er was geen vriend die ik meer liefhad.'

Om negen uur 's avonds kwam Bonar in de stad aan. Het was een drukte rond het sterfhuis en bij de St. Peter's stonden mannen, vrouwen en kinderen te huilen van verdriet. Ook ouderling William Lamb was met zijn medebroeders in de kerk aanwezig, toen Bonar aan kwam lopen. Een geweën ging op toen zij hem zagen. En ook Bonar hilde met hen mee. Toen verzamelde de gemeente zich in het kerkgebouw. De St. Peter's werd een 'plaats des geweens.' 'Zo'n toneel van droefheid als zich daar voor het oog ontvouwde, is zelden in Schotland vertoond. Het was als het bewenen van de koning Josia. Honderden waren er aanwezig, de begane grond van de kerk was geheel bezet en geen van de aanwezigen scheen zijn tranen te kunnen weerhouden. Aller hart scheen van droefheid verscheurd te worden, zodat het luide wenen en klagen op verre afstand gehoord kon worden. (...) O, wat een avond was deze zaterdag!' schreef Bonar in zijn dagboek. 'Gedurende het gebed weerklonk het snikken en klagen door de kerk, alsof de harten waren gebarsten.'

Het volk wilde Bonar niet laten gaan, voordat hij nog een woord tot hen gesproken had. Hij sloeg de Bijbel open bij Openbaring 21 en las de eerste zes verzen: *'En ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.'* Hij sprak woorden van bemoediging, die ook zo vaak uit de mond van de ontslapen voorganger hadden geklonken: 'Ik zal de dorstige geven uit de fontein van het water des levens om niet.'

William Lamb luisterde naar de woorden van troost, die voor MacCheyne in vervulling waren gegaan. 'Ik keek vaak naar de preekstoel en dacht: die is vandaag leeg, waar is hij nu, die zo dikwijls vanaf de preekstoel sprak, de Berusten waarschuwde en de gelovigen troostte en opbouwde? Hij is voorgegaan en hij is bij de Troon en zingt het lied van Mozes en het Lam.'

Nog eenmaal wierp Bonar een blik op zijn gestorven vriend. 'O, het was plechtig, en toen ik naar Roberts gezicht keek, had ik geen woorden voor de grote smart bij de gedachte dat hij nu was heengegaan. Zijn aangezicht, zoals hij daar lag, was zo kalm, zo veelzeggend, net de uitdrukking die hij toonde als hij sprak. O, het is bitter. Bijna dertig jaar was hij oud toen hij op 25 maart 1843 heenging. Zijn leven was dienen en volgen. Van hem was ten volle waar: "Uw leven is met Christus verborgen in God." ' De liefde tot de Zaligmaker had hem verteerd. Hij volgde het Lam overal, gedreven door de liefde van Christus. Hij dwong vele verloren zielen om in te gaan in de schaapskooi, niet om van elders in te klimmen, maar alleen door de Deur van de Opperherder. Vanuit dezelfde liefde verlangde hij naar de hemelse Schaapskooi, om eeuwig bij het Lam te mogen wonen. De wens van zijn 'zwanenzang' werd vervuld:

*Nu reis ik getroost onder 't heiligend kruis,
Naar 't erfgoed daarboven in 't Vaderlijk Huis:
Mijn Jezus geleidt mij door d' aardse woestijn;
'Gestorven voor mij!' zal mijn zwanenlied zijn!*

Een zondag van rouw

Op de zondag die volgde, gingen de deuren van de St. Peter's weer open. Overal kwam het kerkvolk vandaan. Droefheid was op de gezichten te lezen. John Roxburgh, de predikant van de St. John's, beschrijft het schouwspel: 'Bij elk van die gelegenheden was de kerk, de doorgangen meegerekend, volgepropt met mensen en verscheidene van hen hadden de opmerking gemaakt dat zij nog nooit zoveel mannen hadden zien wenen. Het was waarlijk een wenende schare.' Ook William Lamb had zijn plaats ingenomen. Hij schreef in zijn dagboek: 'Was deze morgen zeer ernstig gestemd en mocht mijn hart uitstorten.

In de St. Peter's ging Andrew Bonar voor. 's Morgens preekte hij over Romeinen 8:38-39: *"Want ik ben verzekerd, dat noch dood, noch leven, noch engelen, noch overheden, noch machten, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen, noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere."*

Deze woorden, die duidelijk laten zien dat al deze dingen ons niet van de liefde van Christus kunnen scheiden, dat wil zeggen Gods liefde wegnemen van de gelovigen in Jezus Christus, waren in onze huidige omstandigheden wel zeer toepasselijk. Bonar zei dat hij voor zichzelf uit deze woorden troost putte. Wat hier ook verandert, Gods liefde voor de Zijnen is onveranderlijk, zoals de bergen rondom Jeruzalem altijd dezelfde schaduwen op de tempel werpen.'

In de middagdienst ging Bonar weer voor. Nu koos hij als tekst Romeinen 8:28-30: 'En wij weten dat degenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede.'

Hij kreeg kracht om te preken, ondanks de diepe droefheid die zijn hart vervulde. Gods werk gaat door, ook al neemt de Heere Zijn knechten weg. Zijn raad zal bestaan, ook in wegen van beproeving.

Lamb luisterde aandachtig naar de woorden van troost en tekende aan: 'Hij zei onder andere dat het een troost is te weten dat er onder alle beproevingen een Vaderlijke hand is, dat Gods kinderen beproevingen nodig hebben om het beeld van Zijn Zoon gelijk te worden.' Wat ging er die dag veel om in de harten. Bonar voelde dat hij in alles tekortschoot. Wat had hij weinig gedaan tot eer van God. Hoe beschamend was het heilig leven van zijn vriend geweest. De gedachten van zijn hart vermenigvuldigden zich, toen hij de gemeente van de St. Peter's voor zich zag, toen de kerk uitging. 'Het gezicht van het volk dat door de deur naar buiten ging, waar wij dikwijls samen zo gelukkig gelopen

hadden, zijn boeken, en toen zijn lichaam dat die avond voor altijd buiten ons gezicht was gekomen!"

's Avonds preekte Patrick Miller over het vervolg van Openbaring 7 tot het einde. 'Hij sprak van hem die in goedertierenheid en oordeel was weggenomen; in oordeel over ons, vanwege ons prijzen van de mens en het vergeten van de Meester; en in goedertierenheid, om ons dichterbij de Meester te brengen.' Daar kon Bonar mee instemmen. 'Hoe ben ik anders dan Robert. 2 Koningen 2 is vaak in mijn gemoed. O, dat zijn mantel op mij mocht vallen! De kwade dagen zijn begonnen. Hij was zo eerbiedig tegenover God, zo vol ook van de begeerte tot Hem, of hij nu bij de huisgodsdienst was of in de gewone samenkomsten. Hij scheen nooit onvoorbereid. Zijn lamp brandde altijd en zijn lendenen waren altijd omgord.'

Die zondagavond was Lamb, zoals gewoonlijk, op de zondagsschool. Hij week van de gebruikelijke lessen af en las een toespraak voor over 'de lammeren van de kudde', die MacCheyne vorig jaar had gehouden. 'Veel kinderen huilden en ik kon tijdens mijn eerste gebeden voor deze 'lammeren' van de kudde van onze geliefde overleden herder, die hen met zo'n grote tederheid weidde en hen zo innig liefhad, mijn tranen niet bedwingen.'

Na de zondagsschool ging Lamb naar 'miss C.' om daar de huisgodsdienst te leiden. Was het miss Collier uit de Thomson Street, die ook zo'n innige band had met de ontslapen leraar? In vele huizen van het *West End* was droefheid. En Lamb besloot zijn dagjournaal: 'Dit is de droevigste zondag die ooit voor de gemeente van de St. Peter's is aangebroken. Tot hiertoe schijnt Gods glimlach te zijn gegaan over dit deel van Zijn wijngaard en is de arbeid van Zijn dienaar zeer gezegend. Vandaag traden velen, bezwaard van hart, Zijn voorhoven binnen en hadden het gevoel alsof God Zijn aangezicht voor hen verborg en ons, alhoewel uit liefde, zwaar kastijdde.'

Brieven van rouwbeklag

Vele brieven van rouwbeklag werden de komende dagen aan de pastorie bezorgd. De kerkenraad, bestaande uit de ouderlingen en managers, de kerkvoogdij, kwam op maandag 27 maart in vergadering bijeen, onder voorzitterschap van David Brown. Hij gaf uitdrukking aan 'het gevoel van het onuitsprekelijke verlies' door de dood van 'hun zeer geliefde pastor'. Hun hoop was erop gericht dat 'zijn bediening veelvuldig door God was gezegend in de bekering van zielen, zodat deze plechtige beschikking zou geheiligd mogen worden aan de gemeente en aan de kerk in het algemeen.' Als derde punt gaf het kerkbestuur te kennen dat het de wens was van de leden en van de gemeente dat het stoffelijk overschot van hun geliefde predikant zou worden begraven op het kerkhof van de St. Peter's, op de plaats waarheen hij in zijn preken zo vaak had gewezen en die dan voor altijd verbonden zou blijven aan zijn persoon en arbeid, als dienaar van Christus. Tenslotte werd bepaald dat de besluiten van de vergadering door een afvaardiging zouden worden overgebracht aan 'Adam MacCheyne Esquire, de gerespecteerde vader van de overleden pastor'. Eigenlijk was de wens van de kerkenraad strijdig met de beslissing van de familie. Maar Adam MacCheyne wist hen te overreden om aan de wens van de gemeente van St. Peter's te voldoen, al had hij eerder besloten dat het lichaam van Robert in het familiegraf op de St. Cuthbert begraafplaats in Edinburgh zou worden bijgezet.

Na het sterven van MacCheyne schreef Mrs. Thain op 27 maart vanuit 'Heath Park' een uitvoerige brief aan de moeder van de overledene. Zij schreef uit de volheid van haar bedroefde gemoed dat het sterven van Robert voor haar gehele gezin een grote slag betekende. 'Mijn arme Alexander, hij zal dit heel diep voelen, omdat hij de beste vriend die hij op aarde had, verloren heeft.' Haar zoon Alexander woonde in Edinburgh en voerde een geregelde briefwisseling met MacCheyne.

En hoe was het met Jessie, haar dochter, die ook zoveel van hem hield? '**Jessie Thanis** is geheel overmand door droefheid. Zij zal haar lieve vriendin Eliza spoedig schrijven.' Hoe vaak was hun vriend niet onder hun dak in- en uitgegaan. Hij was een geziene gast op 'Heath Park', waar hij door zoveel liefde en zorg omringd werd. Nu was alles voorbij. Zij zouden hun beste huisvriend op aarde nooit meer zien. Hij was nu alle strijd te boven en toen moeder Thain die ochtend haar brief schreef, kwam steeds deze regel van één van zijn gedichten in haar gedachten:

The battle fought, the victory won.

(De strijd gevoerd, de overwinning behaald.)

Mary Wanless, het weesmeisje dat zo vaak de pastorie bezocht, hoorde het nieuws van het sterven van MacCheyne op zondag. Zij was toen bij Mr. Nixon, predikant van Montrose. 'Ik kwam uit de kerk, toen een vrouw stopte en mij van zijn dood vertelde. Zij zei dat het volk in groepen voor hem had gebeden voor zijn genezing, maar dat God dit niet gedaan had.'

En Margaret Sime was dertien jaar oud, toen de predikant stierf. De herinnering aan deze droeve dagen bleef haar steeds bij. 'Mijn gevoelens waren in alles dat er een donkere wolk over het westen van Dundee dreef en dat God door de wolk sprak. Het duurde een lange tijd voordat dit gevoel wegging.'

De begrafenis

De dag brak aan dat het lichaam van Robert Murray MacCheyne aan de schoot van de aarde zou worden toevertrouwd. Aan het einde van het pad langs het kerkgebouw, ter hoogte van de preekstoel, was zijn graf gedolven. Op 30 maart vond de begrafenis plaats. De route van het sterfhuis naar de begraafplaats van de St. Peter's was gevuld met mensen. Rijen dik stonden zij te wachten op de rouwstoet die voorbij zou trekken. 'De gehele weg vanaf het sterfhuis tot aan het kerkhof was bezaaid met mannen, vrouwen en kinderen, voornamelijk uit de werkende klasse. In zware rouw gehulde vrouwen hadden plaats genomen voor de ramen, die op de weg uitzagen en ook de kerk was ermee bezet. Waarschijnlijk waren zes- á zeventuizend mensen op de been.'

De baar werd gevolgd door bijna alle mannen van de gemeente, die passende kleding droegen, door zijn collega's uit de stad en de omgeving en uit veel andere plaatsen, ook uit afgescheiden kerken, door vele ouderlingen en mensen van allerlei rangen en standen. Het gehele kerkhof en de Perth Road was vol mensen.

Onder doodse stilte werd de kist met het stoffelijk overschot in het graf neergelaten. Daar stonden zijn vrienden, Andrew Bonar, Robert Macdonald, William Burns, John Baxter, Alexander Somerville en Patrick Miller. Roxburgh verwoordde de gevoelens van velen: 'Het graf was bij de kerk gedolven, vlakbij de zuidwest hoek van de kerk en binnen weinige meters van de plaats waar hij zo vaak het Woord des levens had verkondigd, en zijn stoffelijk overschot werd in deze eenvoudige rustplaats neergelaten, te midden van de tranen en het zuchten van de omstanders. Dáár rust zijn vlees in die zekere hoop van de wederopstanding, van welker heiligende kracht zijn leven en zijn ambtsbediening zulk een heerlijk getuigenis geeft. Zijn nagedachtenis zal nimmer vergaan!'

Toespraken bij het graf werden naar Schotse gewoonte niet gehouden. Zwijgend passeerden velen de plaats waar hij begraven was.

Dat ging de daaropvolgende dagen door, zoals Bonar verwoordde: 'Menigten mensen van alle kanten; maar onder de rouwenden waren ook vele verharderen. Een vreemde vermenging van beiden! Het graf is in de westhoek van de kerk, bij de platte muur, ter hoogte van de preekstoel. Het is Mizpa, het zal wachten totdat Christus tussen hem en zijn kudde zal komen.'

Op zaterdagavond werd in de kerk een bidstond gehouden. Nadat William Burns de samenkomst geopend had, sprak Bonar uit Handelingen 20:21. Ook Alexander Somerville, de vriend van MacCheyne, hield een toespraak tot het volk dat in groten getale was opgekomen. De mensen wilden wel blijven. Sommigen vroegen de leraars om spoedig terug te komen.

Zij waren nu als schapen die geen herder hadden. Iemand vroeg: 'Wat zullen wij nu doen?' **Margaret**, de zuster van de gestorven **James Laing**, kwam naar Bonar toe en vertelde hem dat een vrouw ontwaakt was door het lezen van het geschriftje over haar jonggestorven broer en zij voegde eraan toe dat 'zij de laatste sabbat tot Jezus was gebracht.' Tranen had zij in haar ogen. 'Naar ik hoop zal Hij nog met ons blijven.' De trouw van God was haar tot troost. Jamie en zijn leraar waren niet meer; zij juichten nu voor de Troon, maar Gods werk ging door! Nog voor zijn dood had MacCheyne het geschriftje over het ziek- en sterfbed van Jamie voor de drukpers gereedgemaakt en de Heere wilde het gebruiken tot bekering van zondaren.

Hierna ging Bonar naar de pastorie waar hij de familie MacCheyne bedroefd aantrof. En hij verliet het huis in de avond, wat, zoals hij schreef, voor hem 'onuitsprekelijk droefgeestig' was.

De rouw in de kerk

De volgende zondag moest Bonar voorgaan. Was hij nog door zwaarmoedigheid overmeesterd? Moest hij zo de kansel van zijn lieve vriend op? Was de Heere niet goed voor hen geweest in de jaren die voorbijgegaan waren? Hoe bestrafte hij zichzelf bij de gedachte dat hij zo geneigd was vanwege de droefheid, de barmhartigheden van God over het hoofd te zien. De Heere kwam hem voor met Zijn ondersteunende en vertroostende genade. 'Ik voelde een zoete, kalme rust in God; maar nooit denk ik aan het liefelijk, kalme gezegende gezicht van Robert toen hij gestorven was, zonder daardoor overmeesterd te worden. Het zingen van de laatste psalm op donderdagavond en het zien van zijn gemeente bracht mij zoveel voor de geest dat ik niets anders kon doen dan huilen, toen wij opstonden om te zingen. Ik was blij dat Alexander Somerville naast mij stond op de preekstoel.' De Heere hielp zijn knecht erdoor. Bonar preekte in de kerk over Handelingen 20:25-27 en toen over Elia. De woorden klonken door het gebouw: 'Daarom betuig ik ulieden op deze huidige dag dat ik rein ben van het bloed van u allen.' 's Avonds sprak hij over Handelingen 8:2: 'En enige godvruchtige mannen droegen Stefanus tezamen ten grave, en maakten grote rouw over hem.'

Ook Alexander Somerville hield een rouwpreek. De toeloop was zo groot, dat hij op de begraafplaats moest spreken. Hij deed dit uit Openbaring 15:2-3. William Lamb schreef hierover: 'Samen met veel andere gemeenteleden woonde ik de dienst buiten de kerk bij. Somerville, die slechts enkele stappen van het nieuwe graf van onze overleden herder en leraar vandaan stond, begon zoals gewoonlijk met lofprijzing en gebed en ik voelde dat het op deze bijzondere plaats en in deze bijzondere omstandigheden veel meer indruk op mij maakte dan wanneer ik in de kerk de dienst had meegemaakt.' William Burns en John Roxburgh spraken in de kerk woorden ter nagedachtenis van hun overleden vriend. De zoon van Robert MacCheyne was wel ondergegaan, maar de zoon van Gods getrouwheid bleef over de stad opgaan. Gods kinderen waren wel bedroefd, maar niet zonder hoop.

Wat een boodschap klonk er 's middags uit de mond van Somerville. Hij had als tekst de zeer toepasselijke woorden van de apostel uit Hebreëen 4:14-16 gekozen. Het was een preek vol van troost en bemoediging. Met zijn vinger wees hij niet naar het graf van zijn vriend, maar naar Boven, naar de grote Hogepriester. Zijn werk gaat door: 'Laat ons deze belijdenis vasthouden.' En dan de vermaning van de apostel: 'Laat ons dan met

vrijmoedigheid toegaan tot de troon der genade, opdat wij barmhartigheid mogen verkrijgen.' Bedroefd en toch vertroost ging het volk naar huis. Lamb schreef over deze plechtigheid het volgende: 'Wat een plechtige bijeenkomst, dacht ik, staande bij het graf van onze overleden herder en leraar, die enkele dagen geleden ons nog was voorgegaan. Zijn stem wordt nu niet meer op aarde gehoord en anderen nemen zijn plaats in.'

In deze gestalte ging hij naar zijn zondagsschoolklas. Hij las de kinderen het geschriftje van MacCheyne voor, Redenen waarom kinderen tot Christus moeten vluchten, en hij 'drukte in het kort de noodzakelijkheid hiervan op het hart.' Ook Alexander Gatherer sprak de kinderen toe. Wat kon hij beter doen dan de kinderen op te wekken om Jezus te zoeken? Het werk van Robert Murray MacCheyne was klaar. Hij had de raad Gods uitgediend. Bonar schrijft: 'Hij is heengegaan tot de mirreberg en tot de wierookheuvel, totdat de dag aankomt en de schaduwen vlieden. Zijn werk was voleindigd! Zijn hemelse Vader had voor hem geen planten meer om te besproeien, geen wijnranken meer om te verzorgen en de Zaligmaker, Die hem zo had liefgehad, stond gereed om hem te ontvangen met Zijn eigen welkomstgroet: "Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht () ga in, in de vreugde uws Heeren." 'De herinnering bleef over, tezamen met de vruchten die hij op zijn werk had geoogst, totdat deze ook zouden worden ingezameld in de hemelse schuren. Hij was het die 'zijn dagen en nachten doorbracht in het streven naar heiligmaking en naar de zaligheid van zondaren. Honderden zielen waren zijn loon van de Heere, voordat hij ons verliet en in hem is ons getoond wat een mens kan doen, die slechts meer en meer de tegenwoordigheid van zijn God wil zoeken, die meer uit eigen ervaring de onnaspeurlijke rijkdom van Christus verkondigen wil en die met meer vrijmoedigheid voor zijn God spreken wil.'

En zijn graf getuigt tot op deze dag van zijn niet aflatende ijver om zielen voor Christus te winnen. De kerkenraad zorgde voor een sober monument om de gedachtenis aan hun geliefde herder en leraar levend te houden. Alexander Somerville merkte op: 'Lararus, onze vriend, slaapt, totdat Jezus komt om hem uit zijn slaap op te wekken.'

Onderaan de steen op het graf staan de volgende kenmerkende woorden gebeiteld, woorden die getuigen van een leven in dienst van zijn Meester, van een hart 'gedreven door de liefde van Christus':

*Hij hield niet op
dag en nacht te arbeiden voor
en te waken over zielen;
en werd door zijn Heere beloond
om velen die dwaalden uit de duisternis
te trekken op het pad des levens.
'Zij, die in Jezus ontslapen zijn,
zal God tot Zich nemen.'*

14. Zij gingen in zijn voetspoor voort

Ter nagedachtenis

'De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.' Al was de persoon van MacCheyne heengegaan, toch zou zijn naam niet in het vergeetboek raken. Na zijn dood bleef hij niet alleen bij velen in de herinnering voortleven, maar zijn gedachtenis werd velen tot een eeuwige zegen. Al waren zijn gesproken woord en heilige wandel niet meer aanwezig, toch zou zijn levensverhaal, gesproken en geschreven, door duizenden worden gelezen. Hij liet wel een bedroefd en rouwend volk achter, maar ook na zijn dood zou zijn werk nog zegen afwerpen. De *Dundee Warder* plaatste ter gelegenheid van zijn sterven een uitvoerig artikel, waarin zijn werk en zijn betekenis werden gememoreerd. De toon van droefheid ging over in gevoelens van dankbaarheid. 'Laten we liever verblijd zijn', zo merkt de schrijver op, 'dat hij zo lang gespaard bleef en dat hij als een instrument van zoveel goeds tot zegen was. Hij is als een goede soldaat van Christus gevallen en heeft tot het laatste toe onder de banier van de Kapitein der zaligheid gestreden. Hij is weggenomen in de bloei van zijn leven. Maar hij heeft een liefelijke en geurige herinnering achtergelaten, die veel generaties zal verwarmen. De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.' 'Zijn naam zal overleven vanwege het revival van wezenlijke, geestelijke godsdienst, niet alleen in de stad, maar in heel Schotland. Zijn veelvuldige genaden en heilige en apostolische geest, kortom zijn boeiende, actieve leven, zal hem de geschiedenis doen ingaan als de tweede Willison van Dundee.'

Vele bijdragen tot zijn nagedachtenis werden geschreven. Zowel de landelijke als de kerkelijke pers besteedde uitvoerig aandacht aan zijn dood. Toespraken werden overal gehouden om zijn betekenis als één van de leiders van het Schotse réveil te memoreren. Ook zijn collega, John Roxburgh, gaf een uitgebreide schets van zijn leven en werk. 'Vaak is de opmerking gemaakt door hen, die hem van zeer nabij kenden, dat hij, hetzij beschouwd als zoon, als broeder, als vriend of als leraar, het meest onberispelijke en aantrekkelijke beeld vertoonde van de ware christen, dat zij ooit aanschouwd hebben. Zijn hoofdstreven was Christus na te volgen. Hij was een man van opmerkelijke eenvoud des harten. Hij leefde slechts voor één doel - de eer van de Heere, en daarom ook voor het behoud van onsterfelijke zielen.' Allereigen genoot hij achting, ook omdat men overtuigd was van 'de oprechtheid van zijn bedoelingen'. Zijn grote gaven van hoofd en hart imponeerden velen. 'Zijn geestelijk gemoed had een helder en krachtig begrip van het verband van de grote heilswaarheden, die hij gebruikte tot bevordering van de belangen van de godzaligheid in het land.'

Ook James Hamilton uit Londen wijdde een tribute aan zijn overleden vriend. Hij schreef onder andere: 'Meer dan iemand die wij ooit gekend hebben, had hij geleerd alles in de Naam van de Heere Jezus te doen. Bij al zijn nederigheid - en deze was zeer diep - had hij een stellige bewustheid van het eigendom van Jezus te zijn, en het was in Hem, zijn levend Hoofd, dat hij vergeving van zijn zonden verkreeg, en door Hem, Zijn gerechtigheid, dat hij zegen op zijn werk verwachtte.' Hamilton vond zijn heengaan een groot verlies voor de kerk. Hij was een voorbeeld voor velen in heilige wandel en hemels vuur, tot beschaming van de predikanten die weinig getrouwheid in hun werk vertonen. 'Huurlingen zullen de ontslapen broeder niet betreuren. Zijn leven en werk was een afkeuring van het hunne.' Zo is het sterven van 'de getrouwe getuige een krachtige roepstem tot trouw en plichtsbetrachting. "Zijt getrouw (...) en Ik zal u geven de kroon des levens." (. .) En terwijl sommigen treurende uitroepen: "Waar is de Heere, de God van Elia?" bidden wij

dat zij het antwoord op die vraag mogen verkrijgen door het ontvangen van twee delen van zijn geest. Amen! *Heere God! Ja, amen!*"

Memoir and Remains door Andrew Bonar

'De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn.' Dit geldt zeker voor de *Memoir and remains*, de gedenkschriften en nagelaten geschriften, die Andrew Bonar na de dood van zijn vriend samenstelde. Al in april 1843 gaf hij de vader van de overledene te kennen dat hij een levensverhaal wilde schrijven. Adam MacCheyne stond hier dadelijk positief tegenover en zond hem een uitvoerig bericht over zijn leven toe. Naar zijn opvatting was het niet veel wat hij had gevonden: 'Het spijt me zeer dat ik zo weinig aan u heb mee te delen wat u nog niet weet.' Het ging vader MacCheyne meer over jeugdherinneringen en gegevens over familiebetrekkingen, studie en gezinsomstandigheden, dan over het geestelijke leven van zijn zoon, want hij veronderstelde dat Bonar hiervan veel meer wist dan hij.

Behalve veel brieven en aantekeningen gaf hij hem een Memorandum mee van Roberts moeder 'van wat plaats vond van de tijd van haar aankomst tot aan zijn dood.' Deze gegevens waren voor Bonar een goede basis om aan het werk te gaan.

Op zaterdag 30 april begon Andrew Bonar met het schrijven van het Memoir van MacCheyne. De Afscheiding van de kerk van Schotland, die in mei plaatsvond, weerhield hem tot september van het schrijven. Ook zijn vrienden hielpen hem bij dit omvangrijke werk.

Alexander Somerville gaf hem adviezen over de wijze hoe hij deze biografie moest samenstellen: 'Ik denk dat het de beste manier is om je schets vanuit de prille jeugd van Robert te beginnen. Laat mij dit later zien, dan kun je kleine feiten eraan toevoegen en in het geheel verwerken. Maar eigenlijk is zijn openbare leven het meest belangrijke van zijn levensgeschiedenis; het licht schijnt in hem zo geleidelijk te zijn doorgebroken, dat er niet één heel belangwekkende overgang te bespeuren is in de geschiedenis van zijn zieleleven.' Ook Alexander wist geen helder verslag te geven van het tijdstip dat Robert in Christus overging. Zijn bekering was voor een ieder zichtbaar, maar over de precieze wijze waarop deze plaatsvond, tastte men in het duister.

In december kwam het grote werk klaar. Op zaterdag 23 december 1844 tekende Bonar aan: 'Gisteren klaargekomen met mijn Memoir of Robert MacCheyne. Ik heb gebeden: "Bestuur mij met Uw oog." Ik mag nu spoedig heengaan, maar ik ben blij dat de Heere mij vergund heeft dit verhaal van Zijn geliefde dienstknecht te voltooien. Dit vernedert mij toch. Mijn hart zinkt vaak in mij weg. Juist vannacht zag ik mijn ziel en alles wat daaruit voortkomt, als een zwarte stroom van eigenbedoeling.'

Het boek kwam het jaar daarop van de pers. Naast de titelpagina prijkte *een portret van Robert, zoals hij er op 21-jarige leeftijd* uitzag. De graveur was uitgegaan van een zelfportret dat hij op die leeftijd getekend had en door zijn vader voor zijn biografie welwillend beschikbaar was gesteld.

De eerste druk telde 648 bladzijden, waarvan 166 pagina's de eigenlijke Memoirs bevatten. De rest bestond uit brieven, preken en verschillende geschriften. Het werk was verdeeld in twee delen en de oplage was niet zo groot. Spoedig volgden herdrukken. In 1892 verscheen een meer uitgebreide editie, die ook meermalen herdrukt werd. Aan het einde van de eeuw waren honderdduizenden exemplaren van het boek in veler handen gekomen, ook in Amerika en Australië.

Ook andere boeken uit zijn nalatenschap kwamen van de drukpers. In het jaar van zijn overlijden verscheen een uitgave van de twee laatste preken, *Two last discourses*, die MacCheyne op 12 maart 1843 in de St. Peter's gehouden had. Ouderling P.H. Thoms schreef vanuit zijn huis aan de Crescent een woord vooraf.

In hetzelfde jaar verscheen de derde druk van *Narrative of a Mission of Inquiry to the Jews*, een **verslag van de reis naar Palestina in 1839**, waaraan ook MacCheyne had meegewerkt. Het voorwoord van Andrew Bonar is gedateerd 29 maart 1843, dus enkele dagen na de dood van zijn vriend. 'O, dat de Heere God de mantel van Elia moge werpen op vele zonen van de profeten, die hem als hun eigen ziel hebben liefgehad', zo schreef hij. In de loop van de jaren werden andere preken aan nieuwe uitgaven toegevoegd, die ook een ruime belangstelling genoten.

Zo kwam in 1846 de *Additioned Remains* van de pers, een bundel preken die aan de hand van MacCheynes schetsen werd samengesteld. De eeuwigheid zal aan het licht brengen hoeveel zegen deze uitgaven voor velen hebben afgeworpen.

Soms kwam op een wonderlijke manier aan het licht hoe harten geraakt werden door de geschriften of door het leven van MacCheyne zelf. Op een conferentie in Mildway in juni 1876 ontmoette Andrew Bonar een vrouw van zijn leeftijd. Het was Constance Bullen, die MacCheyne goed gekend had toen hij achttien jaar oud was. Zijn bekering maakte toen weinig indruk op haar en ook niet de verzen die hij in die tijd aan haar opdroeg. Zij had meer oog voor het wereldse vermaak en de bedroefde Robert gaf uiting aan zijn gevoelens in een gedicht: 'Zij koos de wereld.' Zuinig had hij een haarlok bewaard bij een vers dat hij voor haar geschreven had. Het bericht van zijn dood raakte echter haar hart en kort hierop koos zij voor het smalle pad. Haar vroegere vriend heeft dit niet meer mee mogen maken; zij was een 'ontijdig geborene' voor wie Robert toch het middel mocht zijn.

Een terugblik

Jaren later, het was in het jaar 1860, schreef een onbekende vriend van MacCheyne een terugblik in Sabbath School Magazine. Het was Thomas Alexander, toen predikant van de Belgrave Presbyterian Church in Londen. Vóór zijn bekering had hij van alles gedaan: van violist tot zeeman. Zijn vader was onderwijzer in Fowlis, enkele mijlen van Dundee verwijderd. Zijn herinneringen aan MacCheyne dateerden vanuit zijn jeugd. De Memoir van Bonar verscherpte de beelden die hij van MacCheyne had bewaard. Was het beeld in dit boek niet vertekend? Was het niet gekleurd? zo werd hem gevraagd. 'Ik antwoord', zo schreef hij, 'dat zijn biograaf niet instaat is om het beeld te vertekenen; hij is niet slechts een scribent, een boekenschrijver, hij spreekt, schrijft, werkt onder het oog van de grote God. (...) De kleuren van het leven van die godzalige man waren die van de Heilige Geest; dat was een heerlijk stuk van Zijn akkerwerk.' En was ook hij geen getuige van de arbeid van deze gezalfde des Heeren?

Toen Tom in zijn geboorteplaats terugkeerde, was de opwekking in Dundee in volle gang. Iedere zondag liep hij met zijn vader en nog twintig of dertig anderen naar St. Peter's. Het was winter; op een keer vielen 'sneeuwvlokken, wit en dik, langzaam neer.' Bij de ingang van de kerk zag hij een man uit zijn jeugd, 'leunend op de stenen pilaar met zijn schouder rustig daarop steunend, met een korte zwarte pijp in zijn mond en met de vriendelijkste glimlach op zijn eerlijke gezicht.' Voorheen was hij een grote dronkaard, maar Gods Geest had hem in het hart getroffen. Wat was hier veel veranderd! Hij moest denken aan de zondagsschooltijd, aan de eerste keer dat hij hier naar de kerk ging; toen sneeuwde het ook. Hij zag de mensen intens luisteren naar de indringende preek, hij hoorde MacCheyne bidden en met heilige eerbied twee woorden uitspreken: 'Heilige~. Vroeger deed dit hem weinig. De indrukken ebden toen weg. Hij herinnerde zich dat een man toen tot hem zei: 'Hoewel God je dit aanbod gedaan heeft en je de hemel kon verdienen door hierover te spreken, zal dit toch niet kunnen, want je kent het niet.' De rijkdom van Christus die de prediker uitstalde, ging toen aan hem voorbij. Nu zag hij geen gemeente en ook geen voorganger; nu hoorde hij de boodschap van de hemel. Met open mond luisterde hij. Het was een preek met kracht, die doorging tot in het binnenste van zijn ziel. 'Deze liet mij zien

dat Gods heiligheid een volmaakte gehoorzaamheid vorderde. En hoe deze in de Heere Jezus is.' MacCheyne verklaarde het werk van Christus ten behoeve van zondaren. Daarna haalde hij de woorden van de Schrift aan: 'Want indien zij dit doen aan het groene hout, wat zal aan het dorre geschieden?' Een pijl ging door zijn ziel. 'Er was geen weg van ontkoming dan tot Hem te vluchten, Die gezegd heeft: "Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen."

Nooit had hij zoiets gehoord. En wat was het geheim van de prediking? Hij vervolgt: 'Ik antwoord: het behoort in het geheel geen geheim te zijn. Het was eenvoudig: "Ik heb geloofd, daarom heb Ik gesproken; wij geloven en daarom spreken wij." God was het geheim van zijn kracht. Heiligheid was het geheim van zijn kracht. Het gebed was het geheim van zijn kracht. Ik herinner mij een krachtig slot van één van zijn preken. Nooit zag ik sindsdien een dergelijke uitwerking voor mij en ik heb al de grote kanselredenaars gehoord. Het volk boog als een mattenbies in de storm, hief de stem op en hilde luid. Hij vertelde hen dat God vrij was van het bloed van hun zielen, dat Christus dat was en ook de Geest. En toen voegde hij eraan toe dat hij dat ook was, aan Gods kant, dat hij ook vrij was van hun bloed. Hij riep God tot getuige voor zijn ziel dat hij niet loog, maar dat hij voor hen gepreekt had, tijdig en ontijdig.

Jessie Thains droefheid

Herinneringen kunnen opwekkend, maar ook pijnlijk zijn. Jessie Thain was door droefheid overstelpt toen haar vader en vriend in Christus heenging. Ieder jaar, op zijn sterfdag, was zij gebroken door verdriet. Als zij zijn graf bezocht op het kerkhof, was zij verbijsterd. 'Zelfs het gezicht van de toren van de St. Peter's, "waar de gangen van onze God zo vol heerlijkheid werden gezien", waren opnieuw bronnen van smart.'

In april 1844 kreeg zij van Andrew Bonar een exemplaar van het pas verschenen Memoir. Eliza MacCheyne was in die tijd haar beste vriendin geworden, met wie zij haar verdriet kon delen. Zij schreef haar dat het boek haar eerst wat tegenviel. 'De avond dat het kwam, begon ik erin te lezen en daar ik niet kon rusten tot ik het uitgelezen had, las ik het 'Memoir' de volgende dag uit. Hoewel het mij zeer, zeer dierbaar scheen, **vond ik het jammer dat het zo kort is en de helft niet verteld is.** Maar daar ik zo haastig had gelezen en er slechts een verward begrip van had, lees ik het opnieuw en geniet er meer van dan de eerste keer. Het is werkelijk heel aangenaam; en voel je het niet als zeer verkwikkend, lieve Eliza, te zien wat het geliefde onderwerp mocht ontvangen? O, om zo'n gezicht van de zonde te hebben als hij had en het bloed der besprenging te waarderen zoals hij dat deed.' Een jaar later las Jessie het Memoir voor de derde keer uit. Toen tekende zij aan: 'O Heere, geef dat dit verslag van de reis van uw getrouwe knecht door dit tranendal rijkelijk en algemeen door u gezegend mag worden, vooral aan degenen, die werkzaam zijn in het heerlijk werk der bediening; dat zij door het lezen ervan er meer en meer toe gebracht mogen worden om heilig te zijn in al hun wandel, en meer te verlangen naar de verheerlijking van Jezus in de zaligheid van de zielen.'

Was haar ouderlijk huis in Blairgowrie, het statige 'Heath Park', ook geen gedenkteken, omdat haar vriend daar zo vaak geweest was? Op 18 januari 1844 schreef Jessie in haar dagboek: 'Afgelopen dinsdag bracht mij enkele dingen in gedachtenis. Daar het die dag een jaar geleden was, dat onze geliefde vriend hier was, en die we toen voor de laatste keer gezien hebben. Hoe onkundig zijn we van hetgeen een dag zal brengen, want ik verwachtte toen allerm minst dat ik zijn lief aangezicht niet weer zou zien, tot de Heere Jezus zal komen en al Zijn heiligen met Hem.' Een jaar later stond zij bij zijn graf: 'Ik voelde mij zo overstelpt toen ik daar stond, dat ik mij niets kon indenken. (...) Met weifelende passen en droevige blikken verliet ik de plaats en zelfs de muren van dat geliefde kerkje deden vele snaren van mijn hart trillen en vertelden mij vele gebeurtenissen, die mijn hart pijn deden.'

Het leven ging verder. Ook aan het dagboek van Jessie Thain kwam een einde. Op 31 juli 1845 werd zij 24 jaar: 'Deze dag, 24 jaar geleden, werd ik geboren in een wereld van zonde en smart. Hoe lang heb ik geleefd en tot hoe weinig nut.' De Heere had Zich in haar leven niet onbetuigd gelaten. Ook had zij vrienden met wie zij hartelijk verenigd was, zoals Eliza MacCheyne, van wie zij schreef: 'Mijn genegenheden zijn niet in gewone mate met haar verbonden.'

In november 1847 eindigt haar dagboek. Was haar einde bijna gekomen? Werd kort hierop vervuld waarmee het boekje eindigt: 'Wij reizen naar die plaats, van welke de Heere gezegd heeft: Ik zal u die geven. ..' (Num. 10:29)? Veel beproevingen waren over haar heengegaan. Haar ouders leefden nog en haar broer Alexander studeerde voor predikant in Edinburgh. Nooit was haar vriend uit haar gedachten, maar meer dan hij, was Jezus voor haar en het was haar bede: 'O, dat mijn dierbare Zaligmaker voor eeuwig bij mij mocht blijven.'

Was Jessie Thain voor Robert MacCheyne meer geweest dan een geestelijke vriendin? Er ligt een waas over zijn gedachten over een huwelijk. Bewijzen voor een verloving zijn nooit geleverd. Met stelligheid is wel beweerd dat Robert verloofd was met een meisje 'miss M.', van 'een respectabele familie uit het westen van het land.' Haar naam was waarschijnlijk Murray en zij was de zuster van de verloofde van Henry Douglas, de latere predikant van Kilsyth.

Zijn vader zwijgt in alle talen over een mogelijk huwelijk van zijn zoon. Ook zijn broer William en zijn zuster bleven ongetrouwd. Eliza leefde tot 1888 en William stierf vier jaar later. Hun ouders stierven beiden in 1854 en vonden hun laatste rustplaats op het kerkhof van de St. Cuthbert's, aan de voet van het oude kasteel van Edinburgh.

Zij lieten geen nageslacht na, maar hun familienaam leefde in vele harten voort, zoals bij Mrs. Coutts, hun huisvriendin, die zo aan hun zoon verbonden was. Zij kon het Meetoir van Bonar niet met droge ogen lezen. Wat een slag was zijn dood voor haar en ook voor haar vriendin miss Collier. Moeder MacCheyne gaf Mrs. Coutts in juni 1843 de Songs of Zion, de kleine bundel van gedichten van Robert die zojuist bij William Middleton in Dundee verschenen was. Deze liederen waren voor velen als 'druppelen op het kruid.'

The Disruption, begin van de Free Church

Na de dood van MacCheyne wisselden de gebeurtenissen zich snel af. Twee maanden later vond de grote 'Exodus' uit de kerk van Schotland plaats. Het was op 18 mei 1843 een ongewone drukte in de hoofdstad. Voor de St. Andrew's kerk aan de brede George Street in de New Town stonden drommen mensen met spanning te wachten. In deze kerk kwam de jaarlijkse Assembly van de kerk bijeen, nadat de zittingen in de St. Giles plechtig waren geopend. Daar was de Commissioner van koningin Victoria met veel statie van het Holyrood paleis gekomen en naar binnen geschreden, om de preek van dr. Welsh aan te horen. Nu luisterde het gezelschap naar dezelfde doctor, die niet tot de gebruikelijke beraadslagingen overging, maar een Protest voorlas. Het was ademloos stil in het statige achttiende-eeuwse kerkgebouw. Het was een protest tegen de staatsdwang in kerkelijke zaken, een aanklacht tegen de willekeur van de overheid, een verdediging van de vrijheid van de kerk en van de 'kroonrechten van Christus'. Het patronaat was en bleef onaanvaardbaar.

Toen Welsh klaar was met dit gewichtige stuk, boog hij naar de Commissioner en verliet hij hierop het kerkgebouw. Dr. Chalmers volgde hem en meer dan driehonderd predikanten sloten zich aan bij de lange stoet, die over de George Street door de New Town in de richting van de Cannonmills, aan de noordkant van het Water of Leith, voortschreed. Ook de Lord Provost van Edinburgh, in zijn uniform gezeten op een paard, liep mee naar de

grote Tanfield Hall Duizenden volgden het gezelschap van eerwaarde broeders naar de plaats waar de eerste vergadering van de Assembly van de Free Church plaats vond. De Disruption, de grote Afscheiding, was op die dag een feit geworden.

Hoe had MacCheyne naar deze dag verlangd, maar het was hem niet gegeven deze gebeurtenis mee te maken. Zijn vriend William Burns liep ook in de stoet mee. Hij schreef hierover: 'Dinsdag naar Edinburgh per stoomboot door een grote storm op weg naar de Assembly. Donderdag had ik de eer om mij te voegen bij de plechtige stoet van predikanten enzovoort vanaf de St. Andrew's kerk naar de hal van de vrije synode in Cannonmills. Ik liep tussen mijn vader aan de ene kant en mijn oom George aan de andere. Dit was een schouwspel waar ik geen woorden voor heb!

De opening van de Free Church was zeer plechtig. Zeker, de Heere was aldaar!' De geboorte van de Free Church, de Vrije Kerk, werd door velen met vreugde begroet. Behalve de strijd aan het kerkelijk front was het de opwekking, die als onderstroom de weg had gebaad voor deze gedenkwaardige gebeurtenis. Het waren MacCheyne en zijn vrienden die op de achtergrond een onmiskenbaar grote invloed hadden uitgeoefend op het kerkelijk leven. De Heilige Geest had hun prediking voor vele duizenden gezegend en het was deze kern die aanvankelijk het gezicht ging bepalen van de nieuwe kerk. De Free Church bestond niet uit een perfecte kerkelijke organisatie, maar in de eerste plaats uit levende stenen van het godshuis.

De opwekkingsbeweging zette zich ook in de nieuwe kerk voort. Op de Assembly van 1844 hield dr. Charles Brown van Edinburgh een preek over 'de staat van de godsdienst'. Deze maakte een geweldige indruk op de hoorders. 'De Geest van God,' zei een aanwezige, 'scheen de predikanten en het volk zo te bewegen en hun zielen, zoals de wind een korenveld doet neerbuigen.' De kerk herrees als de vernieuwde tempel in de dagen van Ezra en Nehemia. Horatius Bonar memoreert dat de eerste zes jaar van haar bestaan het Evangelisatiewerk door het gehele land met veel enthousiasme werd opgevat. En ook nadat de leiders van het eerste uur, David Welsh in 1845 en Thomas Chalmers in 1847, waren heengegaan, ging Gods werk door!

De eerste jaren van de Free Church waren erg moeilijk.

Alles moest van de grond af worden opgebouwd. Kerken moesten worden gebouwd en nieuwe pastorieën worden ingericht. De tegenwerking, vooral van de landadel, tegen de nieuwbouw was groot. Predikanten werden gedwongen hun oude pastorieën te verlaten. Zo verging het ook dr. Henry Duncan uit Ruthwell. Hij moest afscheid nemen van zijn statige pastorie, waar MacCheyne in zijn jeugd zo vaak was geweest. Dit deed hij met vreugde. Bijna zeventig jaar was hij, toen hij zijn kerk en huis uit moest. Toen hij enkele jaren later op zijn sterfbed lag en men hem vroeg of hij spijt had van zijn stap, was zijn antwoord resoluut: 'Spijt! Waar moet ik spijt van hebben? Kan een mens spijt hebben als hij genade heeft om naar zijn beginselen te handelen?'

In Blairgowrie gingen bijna alle parochieleden over naar de nieuwe kerk. Niet lang daarna werd een groot kerkgebouw neergezet. Maar voorlopig moest men zich behelpen. Toen Robert Macdonald na de onvergetelijke synode uit Edinburgh was teruggekeerd, was zijn eerste werk een voorlopig onderkomen te zoeken. Het viel echter niet mee een gebouw te vinden, maar zijn ouderling John Thain wist raad. Hij was immers reder en kon daarom over een groot scheepszeil beschikken. Zo werd er een tent opgezet en kon de nieuwe gemeente samenkomen. En de eerste psalm die over het schone landschap weerklonk was de Old Hundred, die 'gezongen werd met diepe dankbaarheid. De tegenwoordigheid van de Heere werd de gehele dienst door gevoeld en het scheen inderdaad alsof hier het huis van God was en de poort des hemels.'

De 'Disruption' in de 'Carse'

Het viel voor James Grierson niet mee om het grote kerkgebouw van Errol te verlaten. De kerk was stampvol, toen hij uit Edinburgh was teruggekomen om afscheid te nemen. Hij stelde voor om de volgende maal op het groene gras in de open lucht, vóór zijn pastorie samen te komen. 'De gehele vergadering was diep aangedaan. (...) Mijn gevoelens overweldigden zowel mij als de anderen', zo merkte hij bedroefd op. Veel verwachting had hij op 4 juni 1843 niet van de eerste opkomst. Vanuit zijn studeerkamer zag hij enkele weduwna's zich op het gras neervlijen. Maar spoedig stroomde de menigte toe. Het grasveld was omgeven door struiken, voornamelijk laurieren met hier en daar seringebomen en laburnums. Alleen de toren van de kerk kwam boven dit natuurschoon uit. Hier vond de eerste gemeente van de Free Church een beschutte plaats. De preekstoel uit de kerk was op het gras gezet en Grierson sprak over Hebrëënen 11:24-27: 'Verkiezende liever met het volk Gods kwalijk behandeld te worden...'

Deze woorden hielden hem de hele zondag bezig. Tijdens de middagdienst spreidde hij een kopie van de Deed of Demission, met de handtekeningen van de 470 predikanten, uit over de kansel om te illustreren wat deze dag te betekenen had. De meer dan zeshonderd aanwezigen waren diep onder de indruk.

De Heere zou ook in Errol doorgaan met Zijn werk en de nieuwe gemeente voorzien van een kerk en pastorie. Wat ging er in het hart om van de oude vriend van MacCheyne, wanneer hij de wegen voor zijn pastorie vol zag met mensen, vooral het gewone volk, dat van heinde en ver kwam om het Evangelie te horen. 'Bij dit gezicht barstte ik in tranen uit, dankte God en kreeg weer moed.'

Zo waren de stille landerijen van de Carse of Gowrie getuige van *de Disruption, de scheuring van de kerk*, die ondanks de schaduwkanten zoveel zegen afwierp. Enkele maanden voordat de afscheiding een feit was geworden, reisde Alexander Beith, predikant in Stirling, door dit vruchtbare gebied om de gemeenten moed in te spreken. Zo kwam hij in Rait, in de 'Annat Lodge' waar hij ontvangen werd door familieleden van Alexander Moody Stuart. Op dit landgoed was ook het zomerverblijf van de begenadigde voorganger van de St. Luke's, waar zoveel herinneringen lagen. Van Rait reed hij naar Errol om Grierson te bemoedigen. Nieuwe gemeenten ontstonden, nieuwe kerkgebouwen werden overal gesticht; ook in Collace, waar Andrew Bonar met zoveel zegen werkte.

Andrew en zijn broer Horatius hadden ook in de stoet vanaf de St. Andrew's kerk in Edinburgh meegelopen. 'Plechtige bijeenkomst daar. Ik vergat in die tijd te veel dat het oog van Christus op ons was. Hij glimlachte en sprak: "Ik weet uw werken" ', zo tekende Andrew toen op.

Thuisgekomen preekte hij voor vijfhonderd mensen in de open lucht. Bij gebrek aan een godshuis kwam de gemeente voorlopig onder een tentdoek samen. Het was 'een vriendelijke vriend uit Dundee', ouderling Edward Caird van de St. Peter's, die hiervoor gezorgd had. En toen het voor het eerst hierna begon te waaien en te regenen, waren zij voor de eerste keer onder het dak van de nieuwe kerk bijeen. De Heere maakte alles wel!

De St. Peter's ná MacCheyne

Ook de gemeente van de St. Peter's ging over tot de nieuwe kerk. Hoe had MacCheyne naar de dag van de Disruption verlangd! De jonge hulppredikant Alexander Gatherer schreef op 24 mei 1843 aan Andrew Bonar: 'De donkere dagen die zo vaak door onze vriend waren voorspeld, schijnen nu te komen. Hoe zou hij zich daarin hebben verheugd! Hoe zou hij zich in de gebeurtenissen van afgelopen donderdag hebben verblijd! Ik

herinner mij dat hij bij de Convocation, met zo'n verwachting voor ogen, schreef: "Hoe gelukkig is het zulk een tijd mee te maken!"

Volgens Smellie waren het donkere dagen met een lichtende sterrenhemel. Een nieuwe tijd werd ook voor Dundee ingeluid. De meeste predikanten voegden zich bij de Free Church en overal in de stad verrezen nieuwe kerkgebouwen.

Hoe was het met het kerkgebouw aan de Perth Road, waarvoor nog maar kort geleden zoveel giften waren verzameld om de stichting daarvan mogelijk te maken? Moest het gebouw nu worden afgestaan aan de Auld Kirk? Gods Voorzienigheid besliste anders. Het bleek dat het kerkgebouw alleen in naam aan de Kerk van Schotland toebehoorde, want op papier was het in bezit van een zekere Mr. Millar van Rosangle. Hoe dit precies in elkaar zat, is onbekend; in ieder geval was de St. Peter's de eerste gemeente, die met gebouw en pastorie kon overgaan naar de Free Church. De gemeente kocht het kerkgebouw voor 1.200 ponden. Wat een meevaller voor de rouwende gemeente! Gatherer en andere predikanten probeerden in deze drukke tijd de herderloze gemeente naar vermogen pastoraal te verzorgen. Gatherer werd uiteindelijk niet MacCheynes opvolger. Hij nam in 1844 een beroep aan naar Kincardine O'Neil. Helaas werd hij enkele jaren later invalide, waardoor hij zijn werk voorgoed moest opgeven.

De kerkenraad had al in april het beroepingswerk ter hand genomen. Twee ouderlingen waren naar Collace getogen om Andrew Bonar mee te delen dat hij samen met Islay Burns als tweetal stond. Dit was pijnlijk voor hem, niet alleen vanwege een grote schroom de kansel van zijn overleden vriend te bezetten, maar ook omdat hij gevoelde dat zijn plaats in Collace was. Uiteindelijk werd Islay Burns, een broer van de Evangelist, de nieuwe herder en leraar, die hier op 7 juni 1843 als kandidaat werd bevestigd. Het was de eerste bevestigingsdienst in de Free Church. De volgende maand werd het Avondmaal gehouden, waarbij natuurlijk ook Bonar aanwezig was. Hij sprak met 'uitzonderlijke vrijmoedigheid' over de Parel van grote waarde en hij schreef: 'Toen het volk was weggegaan, rondgelopen met Islay Burns naar de tombe van Robert MacCheyne, en toen ik het gras hierover zag groeien en het in de schaduw zag wuiven, terwijl de duisternis het haast voor ons gezicht had verborgen, voelde ik de ernst van dit tafereel.' Toen kwamen met kracht de woorden in zijn gemoed: 'Zijn banier over hem was liefde', 'want dat was zeker al zijn dagen zijn bevinding!'

Islay Burns was een man die de Heere vreesde, maar hij kon niet in de schaduw staan van zijn voorganger. In het begin probeerde hij de preekmanier van MacCheyne na te doen, totdat hij de fout hiervan inzag. Hij had immers zijn eigen gaven ontvangen. Wat was het verschil tussen hem en zijn voorganger? Volgens een latere opvatting was 'het werk van de één bekering en dat van de ander opbouw.'

Sommigen gingen naar andere gemeenten over, maar de meesten bleven onder het dak van de kerk, waar zij zoveel herinneringen bewaarden. De eerste kerkenraad van de Free St. Peter's bestond uit veertien leden, en de Communion rolt, de lijst van 'avondmaals-lidmaten', geeft een verdeling van de districten die onder hun opzicht vielen. Wij komen de namen tegen van Peter H. Thoms, James Wallace en ook William Lamb.

Wij lezen van veel bekenden onder hen die bleven, zoals miss Collier en Mrs. Likely en ook Alexander Laing, de broer van Jamie. Wij volgen de straten rondom de toren van de St. Peter's op de voet, zoals de Hawkhill, de Perth Road, de Paton's Lane, de Miller's Wynd, de Magdalen Yard en zoveel andere stegen en straten uit het West End. Hier had MacCheyne zijn voetstappen gezet en hier ging Gods werk ook na zijn sterven door.

Een gevoelige slag voor de gemeente was het *sterven van William Lamb*. Hij was van zijn paard gevallen en ging op 33-jarige leeftijd heen. 'Het tragische einde van zijn loopbaan bracht grote opschudding in de gemeente teweeg.' De kerkenraad stelde op 8 november

1848 een memorandum op om zijn dood te gedenken: 'In de bloei en kracht van zijn jeugd en in het eerste begin van zijn ijver en het zich nuttig maken voor de zaak van zijn Heere en Zaligmaker, juist na een tijd van voorbereiding in strenge tucht, ernst en heiligheid (meer dan ooit tot troost voor de Kerk van Christus), is hij in Gods ondoorgrondelijke voorzienigheid onverwachts uit het leven weggerukt.'

Ook de andere ouderlingen uit de tijd van MacCheyne zouden hem volgen. Jaren later, op 23 september 1877, ging de oude John Matthewson heen. John Smith, die hem vanaf zijn jonge jaren zo goed gekend had, bezocht hem. 'Hij lag in vrede in zijn bed en kende mij. Ik nam zijn hand en zei: "Kom, Heere Jezus, kom haastelijk", wat hij beantwoordde met in mijn hand te knijpen, toen ik hem enkele van de dierbare woorden van God herhaalde.' Hierop zongen beiden 'De Heere is mijn Herder' en na het gebed: 'Rots der eeuwen'. Zo ging ook Matthewson heen. Zo ging het ook met de overgeblevenen. Bekende personen uit het kerkelijke leven werden in een krant van het begin van deze eeuw door een tijdgenoot uit de dagen van MacCheyne gememoreerd, zoals ouderling en ex-baljuw Olgilvie, bank agent uit Lochee, die kort daarvoor was overleden. Hij behoorde samen met Edward Caird tot de staf van de zondagsschool. Dan was er nog Patrick Hunter Thoms, die tweemaal provoost van Dundee was geweest; hij was een boezemvriend van MacCheyne, die niet ver van de kerk in Crescent, een park aan de Tay gelegen, zijn woning had. Ook hij was 'tot zijn volken verzameld' en zijn grafmonument is naast dat van MacCheyne te vinden.

Islay Burns bleef tot 1864 aan de gemeente verbonden, waarna hij een benoeming aanvaardde tot hoogleraar aan het Free Church College in Glasgow. Zijn opvolger Duncan MacGregor stond hier van 1864 tot 1876 en werkte met veel zegen onder het volk van het West End. Hij was een man die uit de Hooglanden afkomstig was en goed bekend bleek te zijn met het geestelijke klimaat in deze noordelijke bergstreken. Het waren de Hooglanden die jarenlang het werk van Gods Geest vasthielden, toen de stroom van geestelijke verschraling het zuiden van Schotland in de ban kreeg. ***Ook in de Free Church werden geleidelijk aan de bakens verzet en kwijnde het geestelijke leven weg.***

Na het vertrek van MacGregor, die zeer geliefd was, ging dit proces van geestelijke verschraling niet aan de St. Peter's voorbij. Een oppervlakkige godsdienst, die vreemd was aan de diepte van de prediking van mannen als MacCheyne en de Bonars, trok als een zuurdesem door het kerkelijk leven en richtte onherstelbare verwoestingen aan. Een kern van getrouwen in de St. Peter's bleef ook aan het einde van de vorige eeuw bewaard. Het aantal kerkgangers was omstreeks 1855 zo groot dat een mission werd gevormd, die in de Taylor's Lane samenkwam. Hieruit werd een nieuwe gemeente gevormd, die in mei 1870 de deuren opende van de MacCheyne's Memorial Church.

Dit prachtige gebouw verrees niet ver van de St. Peter's vandaan op de kruising van de Perth Road met de Hawkhill. De bekende baptisten-leraar uit Londen, Charles Haddon Spurgeon, kreeg de eer de kerk te openen en twee jaar later kwam de eerste predikant Rev. A.H. Reid. De toename van de bevolking in deze wijk maakte het nodig dat deze kerk in 1899 vergroot werd.

Herinneringen aan MacCheyne

Beide kerkgebouwen gingen in 1900 op in het nieuwe kerkverband de United Free Church, na de samensmelting van de Free Church met de United Presbyterian Church. Deze laatste kerk was onder meer voortgekomen uit de groep van de Erskines, die zich in 1733 van de Schotse Kerk had afgescheiden. Een nieuwe eeuw werd voor Dundee ingeluid, maar het liberale denken zou ook hier verwoestingen gaan aanrichten. 'Ikabod, de eer is weggevoerd.' De stad breidde uit, de industrialisatie ging door, maar Gods werk ebde weg.

De oude pastorie van MacCheyne aan de Union Place moest plaats maken voor de uitbreiding van een touwfabriek. Voordat het huis in 1907 gesloopt werd, bezocht de oude John Smith de Union Place. Met Tom Brown had hij een gebedsgroep geleid. Samen hadden zij eenmaal de eerste pastorie aan de Strawberry Bank bezocht. Nu was het bijna zeventig jaar later. Hij betrad het studeervertrek 'waar hij waarschijnlijk woorden van waarschuwing had voorbereid.' Hier boog Smith zijn stramme knieën, en ook in de kamer waar zijn geliefde leraar uit zijn jeugd in Christus was ontslapen en 'waar hij zijn onsterfelijke ziel aan Hem overgaf Die hem had gegeven.'

Dierbare herinneringen gingen hem door het hoofd. Ook moest hij denken aan William Burns, die later als zendeling naar China was vertrokken en 'door God grotelijks gebruikt werd in dat verre land.' Het was alles voorbij en zou nooit meer terug komen. Het geslacht dat de gezalfde herder van de St. Peter's gekend heeft, was heengegaan.

In de kerk MacCheyne's Memorial Church kreeg een Bijbel een plaats met de volgende inscriptie: 'Aangeboden aan Robert Murray MacCheyne, predikant van de St. Peter's kerk, Dundee, door de leden van zijn gemeente, als een teken van hun genegenheid en achting. Januari 1837. 2 Thess. 1:11-12.'

Nog draagt deze Bijbel de herinneringen aan het werk van MacCheyne. Teksten die zoveel voor hem hadden mogen betekenen, waren gemerkt, zoals Hooglied 2:3: 'Zijn vrucht is mijn gehemelte zoet', en meer uit dit door hem veelgelezen Bijbelboek. Een streepje markeert ook hoofdstuk 3 vers 4: 'Hem Die mijn ziel liefheeft.' Deze liefde verbond hem met de kinderen Gods in de gemeente en deze liefde was het die de grenzen van dood en eeuwigheid overschreed. Daarom was zijn werk niet tevergeefs geweest en was zijn gedachtenis zovelen tot een eeuwige zegen!

St. Peter's MacCheyne's Memorial Church, juli 1992; thans Church of Scotland.

De 'vriendenkring' na zijn dood

Zijn bedroefde vrienden liet hij achter, maar zij waren niet zonder hoop. In juni 1843 was het Avondmaalsviering in Collace en zestig mensen uit de St. Peter's waren hierbij ook aanwezig. De tekst van Bonar was: 'Totdat de dag aanbreekt en de schaduwen vlieden.' Een ooggetuige schreef later als herinnering: 'Hij verwees naar Mr. MacCheyne als staande op "de mirreberg" totdat de dag aanbreekt, en toen hij naar het brood en de wijn voor hem wees, als de schaduwen die zouden wegvlieden, kwam er een groot stilzwijgen over de gemeente en toen de naam van hun geliefde leraar werd genoemd, hoorde men het geluid van het snikken van de aanwezigen uit Dundee.' Hoe was de Heere aan deze plaats in het heuvelland van Collace! En Elisabeth Morrison getuigde dat zij bij het ontvangen van de tekenen zo'n gezicht van Jezus had, zoals zij nooit eerder had meegemaakt.

De broederlijke liefde bleef ook na het heengaan van MacCheyne bestaan. Op 25 januari 1844 stuurde **George Smeaton**, predikant van de Free Church van Auchterarder, een rondschriven naar een aantal vrienden van hem. Hijzelf maakte in zijn studententijd deel uit van de Exegetical Society, waartoe MacCheyne en de gebroeders Bonar ook hadden behoord.

Zijn brief was gericht tot negentien predikanten. We lezen de namen van John Milne uit Perth, Andrew Bonar uit Collace, Patrick L. Miller uit Dundee, Robert Macdonald uit Blairgowrie, Alexander Somerville uit Glasgow, James Hamilton uit Londen, John Purves uit Jedburgh en Horatius Bonar uit Kelso, allen bekende namen uit de vriendenkring van de overleden voorganger van de St. Peter's. Hij memoreerde diens sterven en herinnerde eraan dat MacCheyne voorstelde om één dag in de maand af te zonderen voor gebed en vasten.

MacCheyne was een groot voorstander van gezamenlijk gebed en bracht dit niet alleen in Dundee, maar ook op andere plaatsen in praktijk. De gedachte van Smeaton was deze gewoonte voort te zetten. Hij stelde voor om de eerste dinsdag van elke maand hiervoor te reserveren en een ieder voor zich de noden van elkaar en van de kerk aan de Troon der genade te brengen. De nood van de tijden drong hem om deze gewoonte in te stellen. Ook al was het vanwege de afstand niet mogelijk om samen te komen, toch was dit geen verhindering om de gezamenlijke noden in persoonlijk gebed voor te leggen.

Het rumoer rondom de Disruption was over en nu had men rijd om de opbouw van Gods gemeente verder ter hand te nemen. Hoe nodig was het om Gods Geest over de nieuwe kudden af te smeken. Hoe zou de Free Church geestelijk kunnen groeien zonder een aanhoudend gebed? Was het met elkaar bidden ook geen 'middel om ons in liefde te verbinden aan hen die op ons hart gebonden waren in tijden van nabije gemeenschap met de Heere?' Hoe vaak waren zij niet verkwikt als zij na het samenzijn huiswaarts gingen? Hoe mochten de broeders de waarde van de woorden van de apostel ervaren: 'Draagt elkanders lasten, en vervult alzo de wet van Christus.'

Andrew Bonars einde

De onderlinge band bleef gehandhaafd door de jaren heen. 'Dat de broederlijke liefde blijve', was voor de 'MacCheyne-kring' praktijk. Deze bleef ook bestaan nadat Andrew Bonar in 1856 in Collace zijn afscheidsprek hield. Robert Macdonald uit Blairgowrie bevestigde hem in de grote havenstad als voorganger van de nieuwe Evangelisatie-gemeente van Finnieston. Met veel zegen werkte hij hier tot aan zijn dood in 1892. Boven de ingang van zijn kerk prijkten de Hebreeuwse letters, die eenmaal ook zijn studeerkamer in Collace sierden. Het waren de veelzeggende woorden: 'Wie zielen vangt, is wijs.' Evenals bij zijn onvergetelijke vriend was dit zijn levensopdracht.

Wat was hij blij in de jaren 1859 en 1874, toen nieuwe revivals ook voor zijn gemeente een zegen achterlieten. Tot op hoge leeftijd werkte hij in Gods wijngaard. Zijn broer Horatius, die van Kelso naar Edinburgh was verhuisd, stierf in 1889.

Er volgden meer vrienden. De gedachtenis aan de voorbijgegangene jaren verlevendigden soms zijn geest. Jaarlijks was de sterfdag van MacCheyne voor hem een dag van droefheid. Hij droomde eens van hem en ook van Alexander Thain, de veelbelovende predikant die zo jong was weggenomen. Vaak ging hij naar de St. Luke's om zijn vriend Alexander Moody Stuart bij het Avondmaal te assisteren. 'William Burns was hier vaak, Robert MacCheyne, Alexander Somerville, mijn broer Horace, dr. Duncan en vele anderen. De God van Elia leeft nog.'

Ook hij was aanwezig bij de opening van de Memorial Church in Dundee. Hij preekte buiten voor de kerk voor een grote schare en MacGregor van de St. Peter's in de kerk. 'Voelde diepe, diepe smart bij de gedachte aan het verleden. Wat een winden van de Geest hebben er geblazen! Toch zijn mijn zeilen slecht bevestigd en hebben zij in de tijden van grote opwekkingen weinig wind gevangen.' Wat een bescheidenheid spreekt uit deze woorden! Maar dan volgen weer die enkele woorden: 'Ik weet dat de God van Elia nog leeft.'

Het einde van de pelgrimstocht naderde ook voor Andrew Bonar. In volle vrede ontsliep hij, zonder enige zichtbare doodstrijd. 'Hij was in de donkere doodsvalei en hij wist het niet. In leven en in sterven was hij des Heeren en Hij was met hem.'

Op woensdag 4 januari **1893** trokken mannen, vrouwen en kinderen door de sneeuw naar de grote begraafplaats op de Sighthill in Glasgow. Boven op de heuvel werd zijn lichaam begraven naast dat van zijn vrouw en zoontje, 'in het gezicht van de stad waarin hij zo lang leefde en werkte.' Hier wacht zijn stof op de jongste dag.

Zijn schoonzoon David MacIntire, die hem opvolgde en in zijn voetsporen voortging, werd in 1938 naast hem begraven. Veel had hij uit de mond van zijn schoonvader over MacCheyne gehoord. Enkele getypte brieven uit 1921 aan zijn schoonzus Marjory Bonar zijn bewaard gebleven. Zij ademen dezelfde warmte die wij bij Bonar en zijn vrienden tegenkomen. Eén brief gaat over de zekerheid des geloofs, waarmee Marjory wat moeite had. Volgens haar opvatting was een 'nabije en onafgebroken gemeenschap met Christus een genade die in het bijzonder is weggelegd voor bevestigde christenen.' Daar kon MacIntire het niet mee eens zijn. 'Het is voor alle gelovigen, ook voor de kleinste en minst geoefende: "Hij zal de lammeren in Zijn armen vergaderen."' En dan merkt hij op: 'Ik ken Christus door persoonlijke ondervinding nu meer dan vijftig jaar en kan mij alleen maar verwonderen over Zijn goedheid en ik gevoel hoe weinig ik nog weet van de onnaspeurlijke rijkdommen van Zijn genade. Ik zou niet bereid zijn ook maar voor vijf minuten buiten zijn gemeenschap te zijn, maar dit is niet mijn bevinding van de laatste jaren alleen.' Hieruit spreekt dezelfde geest als die ook MacCheyne bezielde. Hoe trokken hij en zijn vrienden kracht uit Christus' bloed, hoe dicht leefden zij bij de Fontein van levend water, die ook voor hen nooit opdroogde.

Het sterven van Somerville

Hoe verliep het leven van Alexander Somerville verder? Ook hij was een bidder en zuchter aan de troon der genade. MacIntire merkt in zijn boekje *The hidden life of prayer* op dat hij 'bij het werk in zijn eigen gemeente gewoon was om alleen de kerk in te gaan, de banken langs te gaan en bij het lezen van de namen van de zitplaatsen hen aan God in het gebed op te dragen.' Met veel zegen werkte hij jarenlang in dezelfde stad als Andrew Bonar. Hij was een bereisd man, die voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk bijna alle werelddelen bezocht. Het werk van de zending bleef zijn bijzondere belangstelling houden. Ook volgde

hij het verloop van de opwekking in 1858/1859, niet alleen in zijn vaderland, maar ook in Ierland en Amerika. En toen de bekende Dwight L. Moody in 1874 Schotland bezocht, was hij één van de eersten die hem ontmoette. Moody en Sankey gingen tijdens de opwekking in 1874 door het land en bezochten hierbij ook de St. Peter's.

Somerville stierf in 1889, dus nog eerder dan Andrew Bonar, maar vlak nadat Horatius was heengegaan. Op 5 augustus 1889 had hij diens begrafenis op het Canongate kerkhof in Edinburgh nog bijgewoond en de maand daarop was hij niet meer. Zonder strijd ging hij heen; hij stierf in de armen van zijn zoon. Hij wilde in zijn gewone kostuum begraven worden, in zijn zwarte pak met het predikantenboord. Een lange stoet volgde de baar naar de laatste rustplaats. Ook de oude Bonar liep mee in de stoet van zijn vriend. De gedachten aan de dagen vanouds vermenigvuldigden zich. Met Somerville en MacCheyne had hij een hechte band van gemeenschap gevoeld. Somerville kende Robert al van zijn jeugdijaren en had dezelfde scholen doorlopen. Ook in Larbert was hij proponent geweest, maar nadat hun wegen scheidden, door het sterven van Robert, werkte hij nog jarenlang in de wijngaard van zijn Meester, totdat de dag kwam dat ook hij van zijn post werd afgelost.

De laatste van de 'MacCheyne-kring': Moody Stuart

Zo vonden de vrienden van MacCheyne hun laatste rustplaats. William Burns stierf in het verre China, in 1868; James Hamilton in 1867; Robert Macdonald in 1893. De laatste van de vriendenkring die overleed, was Alexander Moody Stuart. Na de Disruption nam hij het grote, nieuwe kerkgebouw van de Free St. Luke's aan de 43 Queen Street in gebruik. De eerste scriba-ouderling van de nieuwe gemeente werd Adam MacCheyne. Ook Moody Stuart kende een rijk gebedsleven. Zijn aanspraak tijdens de dienst was teer: *'O Vader, Heilige Vader, Hemelse Vader.'* Zijn dagboek getuigt van een nabij leven, verbonden aan de God des Verbonds. Hij kon zeggen dat welke hoogten en diepten hij ook in zijn leven gekend had, er geen dag voorbijging zonder 'dat hij de schoonheid van de Heere mocht zien en door Zijn genade verlevendigd werd.' Zijn begeerte naar een storeloze gemeenschap met zijn God ging op 31 juli 1898 in vervulling. Op zijn sterfbed haalde de oude leraar zijn lievelingspsalm aan: 'Loof de HEERE, mijn ziel (...), en vergeet geen van Zijn weldaden; Die al uw ongerechtigheid vergeeft, Die al uw krankheden geneest.' En met blijdschap riep hij uit: 'Ik geef U mijn lichaam over aan het graf, waar in het graf het heilig lichaam van mijn Zaligmaker lag.'

Zijn begrafenis vond niet in Edinburgh plaats. Hij wilde in de tombe van de familie van zijn vrouw worden bijgezet. Wat had hij veel herinneringen aan zijn zomerhuis in Annat, in het dorpje Ait. Hoe geheel anders was de Carse of Gowrie dan Edinburgh. Hier had hij een klein kapelletje waarin hij op zondagavonden voorging. Vanuit zijn cottage keek hij uit over de Tay baai en kon hij bij helder weer de hoge toren van Errol zien. Hoe had hij van het schitterende uitzicht over de glooiende heuvels genoten, die het afwisselende landschap schoonheid gaven. Vlakbij had zijn vriend Andrew Bonar gewoond. Als hij aan de oever van de baai stond, kon hij de streep zien van de spoorbrug over de Tay, die in de buurt van de Perth Road de verbinding vormde tussen Fife en Perthshire. Van 1871 tot 1878 had het geduurd voordat deze Rail Bridge was voltooid. Ook op zondag denderden de stoomtreinen van en naar Dundee. Was het niet tot diepe droefheid van MacCheyne dat Gods dag ook in zijn stad zo ontheiligd werd? Op 28 december 1879, toen de trein eroverheen reed, bezweken de pijlers en stortten de treinstellen met de reizigers in het grauwe water van de Tay. Honderd mensen verloren het leven en rouw kwam over de stad.

De toenemende bedrijvigheid van de havenstad aan de Tay baai bleef buiten het gezicht van Annat. Wat bewaarde dit gebied een herinneringen aan de lang vervlogen jaren, toen de vrienden elkaar in de tuin van de cottage van Moody Stuart ontmoetten en Andrew

Bonar en Robert MacCheyne met elkaar op de tuinbank zaten en over de wonderen van hun God spraken. Nu was het alles voorbij. MacCheyne was de eerste die heenging. De anderen volgden. En nu was het de beurt van Moody Stuart. Ook zijn wens werd vervuld. Zijn werk in de St. Luke's was klaar. Op 4 augustus 1898 vond de begrafenis plaats. Het mooie kerkhof rondom de kerk van Kilspindie zag zwart van mensen. Dr. Douglas Bannerman sprak met nog enkele anderen in het kleine kerkje, waarachter de kolossale tombe gereed stond om het ontzielde lichaam van de overledene te bergen.

Op de volgende zondag leidde Bannerman de rouwdienst in de Moffat Free Church, de gemeente van een zoon van Moody Stuart. Daar zei hij: 'Op donderdag stonden uw predikant en ik samen bij het graf van zijn vader die, als Abraham 'in goede ouderdom', als een oude man stierf en met zijn volk vergaderd werd.' Zijn graf zag uit over 'de brede Carse, met zijn rijpe velden gereed om te oogsten en de grote rivier die naar de zee stroomt. De volle heerlijkheid van de zomerzon werd uitgegoten over de heuvels en bossen en watervallen waar hij zoveel van hield, en over de bomen van Annat.' Wat had de overledene van de natuur van dit gebied gehouden! Maar hier had hij geen blijvende stad; dit was het land der ruste niet. 'In de kerk, naast het graf, onder de grote bomen aan de kant van het veld, lazen wij de Schrift, waarin staat, dat "zoals wij allen in Adam sterven, wij alzo in Christus allen zullen levend gemaakt worden" en "hoe de ene ster van de andere in heerlijkheid verschilt, zo zal het zijn bij de opstanding van de doden."' En op het kerkhof van Kilspindie klonk hierop het gezang van velen, de woorden van de 65ste parafrase, de berijming van Openbaring 5:6 tot het eind:

*Worthy the Lamb That died, they cry,
To be exalted thus;
Worthy the Lamb, let us reply,
For He was slain for us!*

'U loven in het nieuwe lied!'

Het was het lied van de ouderlingen, het lied van Mozes en van het Lam: 'Het Lam Dat geslacht is, is waardig te ontvangen de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid, en dankzegging.'

Voor MacCheyne en zijn vrienden waren de golven van de Rode Zee nu geweken en was het hemelse Kanaän voor het oog ontloken. Het was hun begeerte geweest om van het Lam te getuigen, om Hem groot te maken. De schaduw van de dood moest wijken voor het volle licht van Hem, Die de Kaars is van het hemelse heiligdom. 'Aldaar zal geen nacht zijn.' De woestijntocht was niet zonder strijd geweest, niet zonder duisternis. Maar de vuurkolom ging hen voor.

'Zij zongen het lied van Mozes en van het Lam'; over deze woorden had MacCheyne in 1835 een gedicht geschreven. Hij dichtte: 'De nacht is zwart, met storm gevleugeld', als het ging over het smalle pad. Maar hij bleef daar niet staan. Uit de strofen blijkt dat hij hogerop ging. En dan klinkt de wens uit het hart, dat als een hert schreeuwde naar de waterstromen van Gods vertroosting en liefde:

*Gij licht ons voor, o Jakobs Sterre!
Hoe ook de dood zijn schaduw spreidt;
En hartverheffend wenkt van verre
Het gouden strand der eeuwigheid.
Wat zullen we eens verwonderd staren,
Als Gij daar ginds ons 't welkom biedt!
Wat zullen wij met klank van snaren
U loven in het nieuwe lied!*

